

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

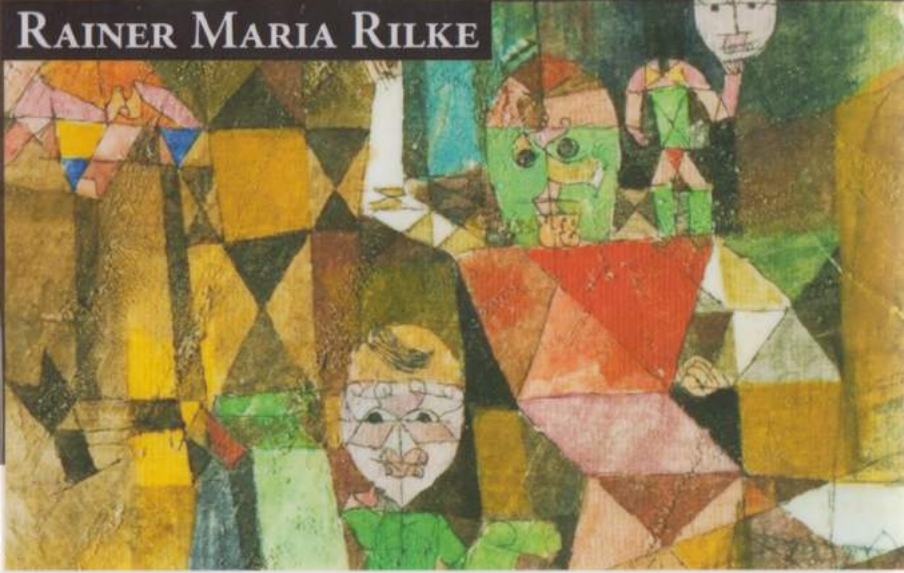
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

RAINER MARIA RILKE

Malte Laurids Brigge'nin Notları

ÇEVİREN GÜRSEL AYTAÇ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge

İletişim Yayınları 2411 • Dünya Edebiyatı 232

ISBN-13: 978-975-05-2122-5

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Kıvanç Koçak, Emre Bayın

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Paul Klee, "Mucizeyi Sunuş", 1916

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RAINER MARIA RILKE

Malte Laurids Brigge'nin Notları

*Die Aufzeichnungen
des Malte Laurids Brigge*

ÇEVİREN Gürsel Aytaç

RAINER MARIA RILKE 4 Aralık 1875'te, o dönem Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde yer alan Bohemya'nın başkenti Prag'da doğdu. Tam adı René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke'dir. Demiryollarında memur bir baba ve Praglı zengin bir aileye mensup bir annenin çocuğuydu; çift, Rilke 9 yaşındayken boşandı. Rilke'nin mutsuz bir çocukluk ve ilköğrenlik geçirmesinde bu boşanma kadar 1886-1891 yılları arasında ailesinin zoruyla gittiği askeri okullar da etken oldu. Hastalığı nedeniyle askeri okulu bırakarak, üniversite sınavlarına hazırlanmaya başladı. 1895'te sınavı kazandı, bir yıl boyunca Prag ve Münih'te edebiyat, sanat tarihi ve felsefe eğitimi gördü. İlk şiirlerini bu dönemde yayımladı. 1897'de entelektüel çevrenin önde gelen isimlerinden Lou Andreas-Salomé ile aşk yaşamaya başladı. Onunla Berlin, Floransa, Moskova, St. Petersburg seyahatlerine çıktı. Salomé, üç yıl kadar süren ilişkilerinden sonra da Rilke'nin en büyük sırdaşı olarak kalmaya devam etti. Yaptığı bu geziler Rilke'yi çok etkiledi, şiirinin temalarını oluşturmada yaptaşı oldu.

1901'de heykeltıraş Clara Westhoff ile evlendi, bir kızları oldu. Rilke, 1902 yılında evi terk ederek Paris'e gitti. Evliliği kâğıt üstünde devam etse de sona ermişti. Rodin ve Paul Cézanne ile dostluğunu geliştiren ve ikisinden de çok etkilenen Rilke, yeni bir şiir ve yazı anlayışına kavuştu. Paris günlerinde çeşitli şiir kitaplarının yanı sıra tek romanı olan ve ciddi otobiyografik öğeler taşıyan *Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı* (1910) kaleme aldı, Rodin üzerine bir deneme yazdı (*Auguste Rodin*, 1903). Bir süre İspanya'nın güneyindeki Ronda şehrinde yaşayan Rilke, Ekim 1911-Mayıs 1912 tarihleri arasında Trieste yakınlarındaki Duino Kalesi'nde kaldı. Ünlü eseri *Duino Ağaçları'nın* ilk müsveddelerini burada kaleme aldı.

Birinci Dünya Savaşı başlarken Almanya'da olan Rilke, istemesine rağmen Paris'e dönemedi. Savaşın büyük bölümünde Münih'te yaşadı. 1916'da Viyana'da askere çağnlsa da nüfuzlu dostları sayesinde kısa süre sonra sivil hayata döndü.

Şubat 1922'de yoğun bir çalışma sonucu kaleme almaya başladığı *Duino Ağaçları'nı* bitiren Rilke, 1923'ten itibaren artan sağlık sorunları nedeniyle Montreux civarındaki Territet'de bir sanatoryumda kalmaya başladı. 1925 yılının büyük kısmını Paris'te geçirdi, bir yandan da çalışmalarını sürdürdü. Sağlığı hızla kötüleşen Rilke, lösemi teşhisi konulmasından kısa bir süre sonra, 29 Aralık 1926'da İsviçre-Montreux'deki Valmont Sanatoryumu'nda öldü.

20. yüzyıl şiirinin en önde gelen isimlerinden olan Rilke adeta "şiir için yaşayan" bir şair olarak birçok esere imza attı. Eserlerinden başlıcaları şunlardır: *Leben und Lieder* (Yaşam ve Şiirler, 1894), *İmgeler Kitabı* (1902), *Dua Saatleri Kitabı* (1905), *Neue Gedichte* (Yeni Şiirler, 1907), *Duino Ağaçları* (1923), *Orpheus'a Soneler* (1923), *Genç Bir Şaire Mektuplar* (1929).

11 Eylül, Toullier Caddesi

Demek insanlar buraya yaşamak için geliyorlar; doğrusu, ben burada ölünür diye düşünürdüm. Dışarıdaydım. Gördüm: Hastaneler. Sendeleyen ve düşen bir insan gördüm. Millet etrafını sardı, gerisini anlamama gerek yoktu. Hamile bir kadın gördüm. Yüksek, sıcak bir duvar boyunca kendini güçlkle sürüklüyor, hâlâ orada olduğundan emin olmak için zaman zaman duvarı elliyordu. Evet, hâlâ oradaydı. Arkasında? Haritamda aradım: *Maison d'Accouchement*.¹ İyi. Kadını burada doğurtacaklar – bunu becerebilirler. Devamla, Saint-Jacques Caddesi, kubbeli büyük bir bina. Harita, Val-de-grâce, *Hôpital militaire*² diyor. Aslında bunu bilmesem de olurdu ama bilmenin de zararı yok. Sokak her yandan kokmaya başladı. Ayırt edilebildiği kadarıyla iyodoform, patates kızartmasının yağı, korku kokuyordu. Yazın bütün şehirler kokar. Sonra gözünün önüne perde inmiş gi-

1 Doğumevi.

2 Askert hastane.

bi tuhaf bir ev gördüm, haritada bulunmuyordu ama kapısının üstünde hâlâ okunabilen yazıyla *Asyle de nuit*³ yazıyordu. Girişin yanında fiyatlar vardı. Okudum. Pahalı değildi.

Peki, başka? Duran bir çocuk arabasında bir çocuk: Tombuldu, yeşilimtıraktı ve alnında belirgin bir yara vardı. Besbelli iyileşiyordu ve acıımıyordu. Çocuk uyuyordu, ağzı açıktı, iyodoform, kızarmış patates ve korku soluyordu. Böyleydi işte. Esas mesele hayatta olmaktı. Esas mesele buydu.

Pencere açıkken uyumaktan nasıl da vazgeçemiyorum. Trolleybüsler çanlarını çalarak odamdan geçiyorlar hızla. Otomobiller üstümden geçiyorlar. Bir kapı çarpılıyor. Bir yerlerde bir cam zangırdarak aşağıya iniyor, kocaman kırıklarının gülüşünü, keskin parçacıklarının kıkırdamasını işitiyorum. Sonra ansızın öbür taraftan, binanın içinden boğuk, içeri hapsedilmiş bir gürültü. Biri merdivenleri çıkıyor. Geliyor, durmadan geliyor. Geldi, çoktandır geldi, geçiyor. Sonra yine sokak. Bir kız ciyak ciyak bağırıyor: *Ah tois-toi, je ne veux plus.*⁴ Trolleybüs büsbütün kudurmuş gibi bu tarafa yaklaşıyor, geçiyor, her şeyin üstünden geçiyor. Birisi bağırıyor. İnsanlar yürüyorlar, birbirlerini geçiyorlar. Bir köpek havlıyor. Nasıl bir ferahlama: Bir köpek. Sabaha karşı bir horoz bile ötüyor, bu, sınırsız bir hoşluk. Sonra ansızın uykuya dalıyorum.

Bunlar gürültüler. Ama burada daha korkunç bir şey var: Sessizlik. Sanırım büyük yangınlarda bazen böyle bir anda son derece gergin bir an olur, fiskiyeleler susar, itfaiyeciler artık tırmanmaz, hiç kimse kımıldamaz. Yukarıdan kara bir pervaz sessizce iner ve arkasında ateşlerin yükseldiği yüksek bir duvar da eğilir, sessizce. Her şey durur ve kalkık omuz-

3 Gece sığınağı.

4 Ah, kapa çeneni, yeter artık.

larla, yüzlerin gözlerin üstündeki kısmı kırıksık biçimde beklenir o feci darbe. Buradaki sessizlik böyle.

Görmeyi öğreniyorum. Nedenini bilmiyorum, her şey içime işliyor ve eskiden her zaman bittiği yerde durmuyor. Bilmediğim bir iç dünyam var. Şimdi her şey oraya gidiyor. Orada neler olduğunu bilmiyorum.

Bugün bir mektup yazdım, o sırada fark ettim, ancak üç haftadan beri buradayım. Üç hafta başka bir yerde, diyelim köyde olsa, bir gün gibi olabilirdi, burada ise yıllar gibi. Artık hiç mektup yazmak da istemiyorum. Değişmekte olduğumu ne diye birine söyleyeyim ki? Değişirken, eski ben olarak kalmıyorum ve şimdiye kadarkinden biraz başkayım, dolayısıyla tanıdığım kimse olmadığı ortada. Ve yabancılara, beni tanımayan insanlara mümkün değil yazamam.

Daha önce söylemiş miydim? Görmeyi öğreniyorum. Evet, başlıyorum. Henüz iyi gitmiyor. Ama vaktimi iyi kullanacağım. Mesela ne kadar çok çehre olduğunun bilincine hiç varmamıştım. Bir sürü insan var ama çok daha fazla çehre var, çünkü her bir insanda birden çok var. Öyle insanlar var ki, bir çehreyi yıllarca kullanıyorlar, o zaman bu, doğal olarak yıpranıyor, kirleniyor, kat kat oluyor, seyahatte kullanılan bir eldiven gibi bollaşıyor. Onlar tutumlu, basit insanlardır; değiştirmezler, bir kere bile temizletmezler. Zaten yeterince iyiymiş, bunu iddia ederler, aksini de onlara kim kanıtlayabilir ki? Yine de sorulabilir, birden fazla çehreleri olduğuna göre, öbürleriyle ne yapıyorlar? Saklıyorlar. Çocukları kullansınmış. Ama köpeklerinin de bunlarla dışarı çıkukları oluyor. Niçin olmasın ki? Çehre çehredir.*

Başka insanlar şaşılası çabuklukta çehrelerini birbiri ardından değiştirip eskitiyorlar. Önce, bunları sanki her zaman taşıyacaklarmış gibi sanıyorlar ama kırk yaşına gelir

gelmez sonuncusuna sıra geliyor. Bunun doğal olarak trajik bir yanı var. Çehrelerini korumaya alışmamışlardır, sonuncu çehreleri daha sadece sekiz günlükken delik deşiktir, birçok yeri kâğıt gibi incelmıştır ve zamanla başka bir şey olan alt tabaka ortaya çıkar ve onlar bununla dolaşırlar.

Ama o kadın, o kadın: Bütününü kendi içine dalmıştı; ellerine doğru öne eğilmiş. Notre-Dame-des Champs Caddesi'nin köşesinde. Onu görünce yavaş yürümeye başladım. Fakir insanlar düşüncelere dalmışlarsa onları rahatsız etmemek gerekir. Belki aradıklarını bulurlar.

Cadde fazla boştu, boşluğu usandırıyor ve oradan buradan ayaklarımın altından adımlarımı çekiyordu, tahta ayakkabı giymişim gibi. Kadın ürktü ve dalgınlığından silkindi, çabukça, şiddetle, öyle ki, çehresi iki elinde kaldı. Bu çehreyi orada dururken görebiliyordum, o oyuk biçimini. Bu ellere sabitlenip ve onlardan neyin koptuğuna bakmamak bana anlatılmaz gayrete mal oldu. Bir çehreyi içerden görmek beni ürktüyordu ama çıplak yaralı, çehresiz kafa karşında çok daha fazla korktum.

/ Korkuyorum. İnsan bir kez korktu mu, buna karşı bir şeyler yapmalı/ Burada hasta olmak çok çirkin olur ve eğer birinin aklına beni *Hotel-Dieu*'ye⁵ götürmek gelirse orada ölürüm kesinlikle. Bu otel hoş bir oteldir, pek rağbet edilir. Paris Katedrali'nin cephesi, oradaki boş meydandan son derece hızla geçen bir sürü araçtan birinin altında kalma korkusu olmadan seyredilemez. Bunlar, durmadan çan çalan küçük otobüslerdir ve eğer önemsiz bir fani doğrudan doğruya Tanrı'nın oteline ulaşmayı istemeyi aklına koymuşsa Sagan Dükkân'ın bile dizginlere asılması gerekir. Ölmek üzere olanlar inatçıdır ve eğer Madam Legrand, Martyrs Caddesi'ndeki eskici dükkânından Cité'nin belli bir meydanına arabayla geli-

5 Tanrı'nın Oteli – e.n.

yorsa bütün Paris durakalır. Bu şeytani küçük arabaların son derece kışkırtıcı buzlu camdan pencereleri olduğunu, bunların arkasında yaşanan en muhteşem can çekişmelerin tasavvur edilebileceğini, bunun için bir kapıcının hayal gücünün bile yeterli olduğunu belirtmek gerek. Daha geniş bir hayal gücüne sahip olup başka yönlere de saptırılırsa, tahminler sınırlı tanınmaz olur. Ama üstü açık faytonların gelişini de gördüm, üstleri katlanarak açılmış, bildik bir ücret karşılığı giden kiralık faytonlar: Ölüm saati için iki frank.

Bu şahane otel çok eskidir, daha Kral Clovis zamanında burada birkaç yatakta ölmüştü. Şimdi ise 559 yatakta ölüyorlar: Doğal olarak fabrikasyon. Böylesi aşırı üretimde bireysel ölüm pek iyi uygulanmıyor, zaten önemli olan da bu değil. Önemli olan yığın/Günümüzde iyi düzenlenmiş bir ölüm için kim bir şeyler verir ki? Hiç kimse. Hatta gücü yetebilecek zenginler bile yavaş yavaş adam sendeci ve ilgisiz oluyorlar; kendine ait bir ölüm arzusu gitgide seyrekleşiyor. Biraz daha geçsin, bu arzu kendine ait bir hayat arzusu kadar seyrekleşir. Tanrım, her şey hazır. İnsan geliyor, bir hayat buluyor, tamam, sadece bu hayatı üstüne geçirmek kalıyor. Gitmek istiyor ya da buna zorlanıyor: Zahmet yok: *Voilà votre mort, monsieur.*⁶ Rastgele ölüyor; sahip olunan hastalıktan ölüyor⁷ (çünkü hastalıklar bilindiğinden bu yana, çeşitli ölümcül sonuçların insana değil, o hastalıklara ait olduğu da biliniyor; hastanın yapacak bir şeyi yok adeta).

Seve seve ve doktorlarla hemşirelere büyük minnettarlıkla ölünen sanatoryumlarda, o kurumlarda beklenen ölümlerden biriyle ölünür; istenen budur. Ama insan evinde ölünce, iyi çevrelerin o kibar ölümü seçmesi doğaldır, aynı şekilde birinci sınıf bir defnedilme ve bunun bir dizi harika geleceği başlar. Yoksullar böyle bir evin önünde durup doyasa-

6 İşte ölümünüz, beyefendi.

ya seyrederler. Onların ölümü doğal olarak sıradandır, bütün zahmetlerden azade. Kendilerine şöyle böyle uygun bir ölüm bulunca sevinirler. Çok bol olabilir bu: Her zaman biraz daha büyünür. Ama göğsün üstünü kapatmazsa ya da boğazı sıkarsa, işte o zaman fenadır.

Şimdi artık hiç kimsenin bulunmadığı evimizi düşününce, eskiden durumun başka olması gerektiğini sanıyorum. Eskiden insanın, ölümü bir meyvenin çekirdeği gibi içinde taşıdığını biliyorlardı (belki de bunu seziyorlardı). Çocukların içindeki küçüktü, büyüklerinkinki büyük. Kadınlarınkiki kucaklarında, erkeklerinkiki göğüslerinde. Buna sahiptiler ve bu, insana acayip bir asalet ve sakin bir gurur verirdi.

Büyükbabam yaşlı mabeyinci Brigge'nin de ölümü içinde taşıdığı görüldü. Üstelik öyle bir taneydi ki: İki ay uzunluğunda ve öyle sesli ki, binanın önünden bile duyulurdu.

Uzun, eski malikane, bu ölüm için fazla küçüktü, ilaveler inşa etmek gerekiyor gibiydi, çünkü mabeyincinin bedeni gün geçtikçe büyüyor ve kendisi durmadan bir odadan öbürüne taşınmak istiyor, gün henüz bitmemişken artık yatmadığı oda kalmayınca korkunç derecede öfkeleniyordu. O zaman hep çevresinde bulunan bütün bir uşak, hizmetçi kız ve köpek sürüsüyle birlikte merdivenlerden yukarı çıkıyor ve malikane kâhyasının ardından, merhum annesinin yirmi üç yıl önce bıraktığı halde duran ve başka hiç kimsenin ayak basmasına izin verilmeyen ölüm odasına gidiyordu. Şimdi bütün kafiye içeri dalıyordu. Perdeler açılıyordu ve bir yaz ikindisinin heybetli ışığı ürkek, korkmuş eşyaların tümünü gözden geçiriyor, örtüsü kaldırılmış aynalardan acemice dönüyordu. İnsanlar da aynı şeyi yapıyorlardı. İçlerinde hizmetçi kızlar vardı, meraktan ellerini nereye koyacaklarını bilemeyen; her şeye hayran hayran bakan genç uşaklar ve şimdi şans eseri içinde bulundukları bu kilitli oda hakkında

kendilerine anlatılan şeyleri hatırlamaya çalışarak etrafta dolaşan orta yaşlı hizmetkârlar.

Ama her şeyden önce köpeklere, içinde her şeyin koktuğu bir mekânda olmak son derece kıskırtıcı geliyordu. O iri, zayıf Rus tazıları koltukların arkasında meşgulce oraya buraya koşuşturuyorlar, odayı sallanan uzun dans adımlarıyla arşınıyorlar, armaların üzerilerindeki köpekler gibi iki ayak üstünde doğruluyor, ince pençelerini beyaz altın pencere pervazlarına dayayıp sivri, gergin ve geri çekilmiş ahlınlarıyla sağa sola, avluya bakıyorlardı. Küçük, eldiven sarısı porsuk köpekleri⁷ sanki her şey yerli yerindeymiş gibi, pencere kıyısındaki geniş ipek kanepede oturuyor ve diken tüylü, somurtkan görünüşlü bir av köpeği ayakları yaldızlı, üzerinde Sevr fincanlarının sallandığı boyalı masanın kenarında sırtını kaşıyordu.

Evet, cansız, uykuya dalmış eşya için korkunç bir zamandı bu. Herhangi bir aceleci elin beceriksizce açtığı kitaplardan gül yapraklarının yere düştüğü, çiğnendiği oluyordu; küçük, narin nesnelere el atılıyor ve kırıldıktan sonra hemen yerine konuyor, bazı gizlenmiş şeyler de perdelerin altına sokuluyor ya da şöminenin yaldızlı korkuluğunun arkasına atılıyordu. Zaman zaman da bir şeyler düşüyor, halıya düşüp örtülüyor, sert taş zemine çınlayarak düşüyor ama orada burada parçalanıyor, hızla zıplıyor ya da neredeyse sessizce kırılıyordu, çünkü bu şeyler, şımartılmış halleriyle hiçbir düşüşü hazmetmiyorlardı.

Bütün bunların, bu özenle korunmuş odadaki zarar ziyan bolluğunu çağıran şeyin nedenini sormak herhangi bir kimsenin aklına gelmiş olsaydı, o zaman bir tek cevap verilirdi: Ölüm.

Mabeyinci Christoph Detlev Brigge'nin Ulsgaard'da ölümü. Çünkü döşemenin orta yerinde, koyu mavi üniforması-

7 Dachshund: Dakhund. İlk kez Almanya'da porsuk avı için yetiştirildiğinden "porsuk köpeği" de denilmektedir - e.n.

nın dışına taşmış vaziyette yatıyor ve kımıldamıyordu. Kocaman, yabancı, artık kimsenin tanımadığı yüzünde gözleri kapanmıştı: O, artık olup biteni görmüyordu. Önce yatağa taşımaya çalışmışlardı ama direnmişti, çünkü yataklardan nefret ediyordu, hastalığının arttığı o ilk gecelerden beri. Üstelik yukarıdaki yatağın da fazla küçük olduğu anlaşılmıştı; dolayısıyla onu halının üstüne böyle yatırmaktan başka çare yoktu, çünkü aşağıyı da istememişti.

Şimdi öylece yatıyordu ve ölmüş olduğu düşünülebilirdi. Hava yavaş yavaş kararmaya başladığında köpekler birbiri ardından kapı aralığından çıkmışlardı, yalnızca o sert tüylü, somurtkan yüzlü köpek efendisinin yanında duruyordu ve o geniş, tüylü ön patilerinden biri Christoph Detlev'in büyük, kurşuni elinin üzerinde duruyordu. Hizmetçilerin de şimdi çoğu dışarıda, odadan daha aydınlık olan beyaz koridor da duruyordu; henüz içerde kalanlarsa ara sıra gizlice ortadaki büyük, kararan yığına bakıyor ve bunun artık çürümüş bir şeyin üzerindeki büyük bir elbiseden başka bir şey olmasını diliyorlardı.

Ama hâlâ bir şey vardı. Bu, daha yedi hafta önce hiç kimsenin tanımadığı bir sestti: Çünkü bu, mabeyincinin sesi değildi. Sesin sahibi Christoph Detlev değildi, Christoph Detlev'in ölümüydü.

Christoph Detlev'in ölümü şimdi günlerdir, günlerdir Ulsgaard'da yaşıyor ve herkesle konuşuyor ve istiyordu. Taşınmayı istiyor, mavi odayı istiyor, küçük misafir odasını istiyor, büyük salonu istiyordu. Köpekleri istiyor, gülünmesini, konuşulmasını, oynanmasını, sessiz durulmasını ve hepsini birlikte istiyordu. Dostları görmeyi, kadınları, ölmüşleri istiyordu ve kendisinin de ölmesini istiyordu: İstiyordu. İstiyor ve bağırıyordu.

Çünkü gece olunca ve çok çok yorgun hizmetlilerden nöbeti olmayanlar uykuya dalmaya çalıştıklarında Christoph

Detlev'in ölümü bağıyor, inliyordu, öyle uzun ve aralıksız kükrüyordu ki, önce onunla birlikte uluyan ve yatmaya cesaret edemeyen köpekler sustular ve o ince, titreyen bacakları üzerinde durarak korktular. Ve köydeki gümüşü Danimarka yaz gecesinde kükrediğini duyanlar fırtınadaymış gibi ayaklandılar, giyindiler ve bir şey söylemeden fenerlerin çevresinde oturdular, bitinceye kadar. Ve doğurmak üzere olan kadınlar en uçtaki odalara yatırılıp en kalın yorganlarla örtüldüler; ama o sesi yine de işitiyorlardı, sanki kendi bedenlerindeymiş gibi ve ayağa kalkabilmek için yalvarıyorlardı, bembeyaz ve uzaktan geliyorlar, solgun yüzleriyle öbürlerinin yanına oturuyorlardı. Ve bu dönemde buzağılayan ineklerse çaresiz ve içe kapanık olurlardı ve birinin ölü yavrusu, hiç gelmek istemediğinden bütün bağırsaklarıyla birlikte gövdesinden çıkarıldı. Ve hepsi günlük işlerini kötü yapıp ve gündüz, gecedен ürktükleri için ve pek az uyumaktan ve zorla kalkmaktan hiçbir şeyi düşünemeyecek kadar bitkin olduklarından samanı içeriye taşımayı unutuyorlardı. Ve Pazar günleri o beyaz, sakın kiliseye gittiklerinde ise artık Uls-gaard'da hiç efendi olmasın diye dua ediyorlardı: Çünkü bu, korkunç bir efendiydi. Ve hepsinin düşündüğü ve duasını yaptığı ne varsa, bunları kürsüdeki rahip yüksek sesle haykırıyordu, çünkü onun da artık gecesi kalmamıştı ve Tanrı'yı kavrayamıyordu. Ve bunu, bütün gece cınlayan bir rakibe, bütün metalini kullansa bile sesini basturamadığı korkunç bir rakibe çatmış olan çan da söylüyordu. Evet, bunu hepsi söylüyordu ve genç insanlar arasında biri vardı ki o, rüyasında konağa gittiğini ve muhterem efendiyi gübre çatalıyla öldürdüğünü görmüştü ve ahali öyle öfkeli, öyle bitkin, öyle kıskırtılmıştı ki, o genç rüyasını anlatırken hepsi kulak kesilmiş dinliyor, onun böyle bir şeyi başaracak güçte olup olmadığını hiç düşünmüyorlardı. Bütün bölgede halk böyle hissediyor ve böyle konuşuyordu, oysa mabeyinciye daha birkaç hafta

önce seviyor ve haline acıyorlardı. Ama böyle konuşmalarına rağmen hiçbir şey değişmiyordu. Ulsgaard'da oturan Christoph Detlev'in ölümü aceleye gelmiyordu. O, on haftalığına gelmişti ve orada kaldı. Bu süre içinde de bir zamanlar Christoph Detlev Brigge'nin hiç olmadığı kadar efendi oldu, sonradan ve her zaman zalim denilecek bir kral gibiydi.

Bu herhangi bir sıksa/hidropik adamın ölümü değildi; bu, mabeyincinin bütün hayatı boyunca içinde taşıdığı ve beslediği kötü, prenslere layık ölümüydü. Sakin günlerinde bile bırakmadığı her türlü gurur, irade ve egemenlik gücü, onun ölümüne, şimdi Ulsgaard'da oturan ve bunları harcayan ölümüne nüfuz etmişti.

Mabeyinci Brigge, kendisinden bundan farklı bir ölümle ölmesini isteyen birine ne gözle bakardı acaba? O, kendi güç ölümüyle öldü.

Ve gördüğüm ya da anlatılan başka kişileri düşününce de: Hep aynı şey. Her birinin kendi ölümü oldu. Ölümü zırhlarının altında bir esir gibi taşıyan bu adamlar; çok yaşlanmış ve ufalmış, sonra da muazzam bir yatakta bir sahnede gibi bütün ailenin, hizmetçilerin ve köpeklerin önünde asil ve saygınca öbür tarafa giden o kadınlar. Hatta çocukların, çok küçüklerin bile herhangi bir çocuk ölümü yoktu; kendilerini tutarak şu an oldukları ya da gelecekte olacakları hale göre ölüyorlardı.

Ve kadınlar hamileyken ve ayakta dururken, o zarif elleri o kocaman karınlarının üzerinde kendiliğinden dururken, nasıl hüzünlü bir güzellikleri vardı, karınlarında iki meyve taşıyorlarken: Bir çocuk ve bir ölüm. Bütününü boşalmış yüzlerindeki o yoğun, neredeyse besleyici gülümseme, zaman zaman ikisinin birlikte büyüdüğünü düşünmelerinden ileri gelmiyor muydu?

Korkuya karşı bir şey yaptım. Bütün gece oturdum ve yazdım ve şimdi Ulsgaard'ın kırlarında uzun bir yol yürümüş gibi yorgunum. Bunların artık var olmadığı, eski uzun malikane de yabancıların oturduklarını düşünmek zor işte. Çatıdaki beyaz odada hizmetçi kızlar uyuyordur belki de şimdi, akşamdan sabaha kadar ağır, nemli uykudadırlar.

Ve hiç kimseniz, hiçbir şeyiniz yok, dünyayı dolaşıyorsunuzdur bir bavul ve bir kitap sandığıyla ve aslında meraksız. Bu, nasıl bir hayattır aslında: Evsiz, miras eşyasız, köpeksiz! En azından hatıraları olsaydı insanın. Ama kimin var ki? Çocukluk olsaydı, o sanki gömülmüş. Belki de bütün bunlara ulaşabilmek için yaşlanmış olmak gerekiyor. Yaşlı olmayı güzel bir şey diye düşünüyorum.

Bugün güzel bir sonbahar sabahı vardı. Tuilerien boyunca yürüdüm. Doğuya doğru her şey güneşin önünde göz kamaştırıyordu. Öbür taraf sanki açık gri bir perde ardındaymış gibi sisle kaplıydı. Heykeller griler içinde o henüz perdesi açılmamış bahçelerde güneşleniyorlardı. Uzun tarhlar da tek tük çiçekler ayaklanmış, ürkmüş bir sesle "kırmızı" diyorlardı. Sonra çok uzun boylu, zayıf bir adam köşeyi döndü, Champs-Élysées'den bu yana doğru; bir koltuk değneği taşıyordu ama artık koltuğunun altında değildi – önünde tutuyor, hafifçe, zaman zaman da yere sınıksı dayıyordu sessizli sanki bir yılanlı asa gibi.⁸ Bir sevinç gülümsemesini bastıramıyor, gülümsüyordu, geçen her şeye, güneşe, ağaçlara. Adımları küçük bir çocuğunki gibi çekingendi ama alışılmamış derecede hafif, eski yürüyüşünün hatırasıyla dopdolu.

'Böyle küçük bir ay, neler becerebiliyor! Böyle günler vardır, her şey bir aydınlık, hafif, açık havada az çok sunulan ama yine de belirgin. En yakındaki bile uzağın tonlarını taşı-

8 Caeceus, up ilminin sembolü olan yılanlı asa – e .n.

yor, çekilip alınmış ve yalnızca gösterilmiş, sunulmamış ve uzaklarla ilişkisi olan şeyler: İrmak, köprüler, uzun caddeler ve kendilerini harcayan meydanlar, bunlar o uzaklığı arkalarına almışlar, üzerlerine, ipek üstüne çizer gibi resmetmişler! Sonra Pont-Neuf'deki bir arabanın, açık yeşil arabanın ya da yakalanamayan herhangi bir kırmızının ya da inci gri-si bir sıra evde yangın duvarındaki bir tabelanın ifade edeceği şeyler anlatılır gibi değil. Her şey basitleştirilmiş, birkaç doğru aydınlık plana işlenmiş, bir Manet tablosundaki çehre gibi. Hiçbir şey ne fazla az ne de fazla gereksiz. Rıhtımdaki sahaflar sandıklarını açıyorlar ve işte kitapların o taze sarı ya da yıpranmış sarısı, ciltlerin morumsu kahvesi, bir dosyanın daha büyük yeşili! Her şey tamam, uygun, uyumlu ve eksikliği olmayan bir doluluk oluşturuyor.

Aşağıda şöyle bir düzen: Bir kadının ittiği küçük bir el arabası, arabanın ön tarafında uzunlamasına bir laterna. Arkada çaprazlama bir çocuk sepeti, içinde de minik bir şey, ayağa kalkmış, başlığının altında şen, oturtulmak istememiş. Kadın arada bir laternanın kolunu çeviriyor. Sonra o minik, hemen tepinerek sepetinde tekrar ayaklanıyor ve yeşil bayramlık elbisesiyle küçük bir kız dans ederek yukarıdaki pencere-relere doğru def çalıyor.

Şimdi, hazır görmeyi öğrenirken artık çalışmaya başlamam da gerek diyorum. Yirmi sekizimdeyim ve neredeyse hiçbir şey olmadı. Tekrarlayalım: Carpaccio üzerine kötü bir inceleme yazdım; sonra bir dram, başlığı "Evlilik", bir yanlış çift anlamlı sözlerle kanıtlamak ister ve dizeler. Ah, gençken yazılmışsa dizelerin pek değeri yoktur. Acele etmemek gerekir, mana ve tat toplamalı, bütün ve mümkünse uzun bir hayat boyunca ve sonra en sonunda belki iyi olan on satır yazılabilir. Çünkü dizeler, birçoklarının dediği gibi, duygular değil-

dir (bunlara insan yeterince erken yaşta sahiptir), dizeler deneyimlerdir. Bir mısra için insanın birçok şehir görmesi, insanlar, şeyler, hayvanlar tanıması gerekir, kuşların nasıl uçtuğunu hissetmeli ve küçük çiçeklerin sabah hangi kıpırdanışla açtığını. İnsanın geçmişi düşünebilmesi gerekir, bilinmeyen bölgelerdeki yolları, umulmadık karşılaşmaları ve çoktandır yaklaştığını hissettiği vedalaşmaları; henüz aydınlanmamış çocukluk günlerini, sevindirici bir şey dediklerinde (bu, bir başkası için sevinçti) anlamayıp üzdüğümüz anne babayı; öyle tuhaf, öyle çeşitli ve derin değişimlerle başlayan çocukluk hastalıklarını; ıssız kapalı odalardaki günleri ve deniz kıyısındaki sabahları; genel olarak denizleri; çılgınca geçip giden ve yıldızlarla birlikte uçuşan seyahat gecelerini. İnsan bütün bunları düşünebilse de yine de yetmez. Birbirine benzemeyen birçok aşk gecesi haurası olması gerekir, doğuranların cıgıllıklarından, içine kapanık, hafif, solgun, uyuyan lohusalardan gelme. Ama ölmek üzere olanların da yanında olmuş olmak gerekir, ölmüşlerin yanında oturmuş olmalı, açık pencere ve kesik kesik gürültülerin olduğu odalarda, Hatıraları olmak da yetmez. Onları eğer çoksa unutabilmek de gerekir, ayrıca tekrar gelmelerini beklemek için büyük sabır ister. Çünkü henüz tam hatıra olmamışlardır. Bunlar ancak içimizdeki kana, bakışımıza ve hareketlerimize dönüşünce ve adsızlaşıp kendimizden ayırt edilemez olunca, ancak o zaman çok ender bir saatte bir dizinin ilk kelimesi onun ortasında ve onların içinden ortaya çıkar.

Ama benim bütün dizelerim başka türlü oluşmuştur; o halde sayılmazlar da. – Ve dramımı yazarken nasıl da yanıliyordum! Ben bir taklitçi ya da deli miydim ki, birbirine güçlük çıkaran iki insanın kaderini anlatmak için üçüncü kişiye ihtiyaç duydum? Nasıl da tuzaga düştüm! Oysa bilmem gerekirdi ki, bütün hayatların ve edebiyatların içinden geçen bu üçüncü kişinin, gerçekte hiç olmamış bir üçüncünün

hayaletinin, inkâr edilecek kadar manası yoktur. O, en derin sırlarından insanların dikkatini uzaklaştırmaya uğraşan tabiatın vesilelerindendir. Arkasında bir dramın oynandığı bir perdedir. Gerçek bir çatışmanın girişindeki sessiz dinginliğin gürültüsüdür. Denebilir ki, söz konusu olan iki kişi hakkında konuşmak, şimdiye kadar herkese fazla zor gelmiştir; üçüncü kişi, aslında bu denli gerçek dışı olduğundan işin kolay tarafıdır, bunu herkes başarabilir. Dramlarının daha başında, üçüncü kişiye ulaşmanın sabırsızlığı fark edilir, onlar bunu neredeyse bekleyemezler. O kişi ortaya çıkar çıkmaz her şey tamamdır. Ama gecikti mi nasıl da sıkıcı olur, onsuz düpedüz hiçbir şey olamaz, tıkanır, bekler. Peki, bu tıkanma ve bekleyiş halinde kalınırsa ne olur? Ne olacak bay dram yazarı ve sen, ey hayatı tanıyan halk, ne olacak, bu sevimli hovarda ya da bütün evliliklere bir maymuncuk gibi uyan atak genç adam yitmişse? Onu, mesela şeytan alıp götürmüş olsa? Farz edelim öyle: Ansızın tiyatrodaki suni boşluklar fark edilir, bu boşluk tehlikeli delikler gibi örülür, yalnızca güveler bu dayanaksız boş mekândan sendeleyerek çıkar. Dram yazarları artık villalarının semtlerinin sefasını sürmezler. Bütün kamusal bekçilikler, onlar için dünyanın ücra köşelerinde, eylemin kendisi demek olan o eşsiz şeyi ararlar.

Bu arada insanların içinde bu “üçüncü”ler değil kendileri hakkında söylenecek inanılmaz çok şeyin olduğu o ikisi bulunur; oysa acı çekmelerine, yapıp etmelerine ve yardım etmeyi bilmemelerine rağmen onlar hakkında asla bir şey söylenmemiştir.

‘Gülünç. Ben burada küçük odamda oturuyorum, yirmi sekizine basmış ve kimsenin haberdar olmadığı Brigge! Burada oturuyorum ve bir hiçim. Ama yine de bu hiçbir şey, düşünmeye başlıyor, beşinci katta, gri bir Paris öğleden sonrası şunları düşünüyor:

Mümkün mü diye düşünüyor, insanın henüz hiçbir gerçek, önemli şeyi görmemiş, fark etmemiş ve söylememiş olması? Mümkün müdür insanın bakmak, düşünmek ve not etmek için binlerce yıl zamanı olsun ve bu binlerce yılı yağlı ekmeğini ve elmasını yediği bir okul teneffüsü gibi geçirsin?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür insanın icatlara, ilerlemelere, kültüre, dine, dünya bilgeliğine rağmen hayatın yüzeyinde kalmış olması? Mümkün müdür yine de bir şey ifade etmiş olan bu yüzeyin son derece sıkıcı bir konuyla kaplanması ve yaz tatillerindeki salon mobilyaları gibi görünmesi?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür bütün dünya tarihinin yanlış anlaşılmış olması? Ölen yabancından söz edilecek yerde etrafına toplanan kalabalık anlatıldığından, hep yığınların sözü edildiğinden geçmiş yanlış olsun?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür, insanın daha doğmadan önce yaşananları telafi etmek zorunda kalmamasına inanması? Mümkün müdür, insan bütün kendinden öncekilerden mütevellit olduğunu, bunların her birini hatırlamak zorunda olduğunu, ayrıca, başka şeyler bilen başkalarının kendisini kandırmasına izin vermemesi gerektiğini bilsin.

Evet, mümkündür.

Bu, hiç olmamış bir geçmişi bütün insanların çok iyi bilmeleri mümkün müdür? Mümkün müdür tüm gerçeklikler onlar için bir anlam ifade etmesin; mümkün müdür hayatları boş odalardaki saatler gibi hiçbir şeye bağlanmadan geçsin?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür henüz yaşayan kızlar hakkında hiçbir şeyin bilinmemesi? Mümkün müdür, insanın “kadınlar” demesi, “çocuklar”, “oğlanlar” demesi ve (bütün eğitime rağmen)

men) bu kelimelerin çoktan beri çoğulu olmadığını, tersine yalnızca sayısız teküllerinin olduğunu sezmemesi?

Evet, mümkündür.

Mümkün müdür Tanrı deyip bunun ortak bir şey olduğunu düşünen insanlar olması? Yalnızca iki okul çocuğundan birinin bir bıçak satın alması ve komşusunun aynı gün bunun aynısını satın alması? Bu çocuklar bir hafta sonra iki bıçağı birbirlerine gösterdiklerinde ancak çok uzaktan benzedikleri ortaya çıkar – farklı ellerde ne kadar da farklılaşmışlardır. (Bunlardan birinin annesi “Evet” der, “elinizde ne sağlam kalır ki?”) Ah böyle: Mümkün müdür insanın kullanmadığı bir Tanrısı olması?

Evet, mümkündür.

Ama eğer bunların hepsi mümkünse, en azından bir imkân dahilindeyse, o zaman dünyada bir şeyler olmalı. Bu huzursuzluk veren düşünceyi aklından geçirmiş insanın o ihmal edilenden birazını yapmaya başlaması gerekir; isterse bu, en uygunu değil, yalnızca biri olsun. Çünkü başka biri yoktur işte yapacak. Bu genç, güçsüz yabancı Brigge, beşinci katta oturup gece gündüz yazmalı, evet, yazmak zorunda, son böyle olacak.

O zamanlar on iki ya da olsa olsa on üç yaşında olmalıydım. Babam beni Urnekloster'e götürmüştü. Onu, kayınpederini ziyarete götüren şeyin ne olduğunu bilmiyorum. İki erkek, annemin ölümünden sonra birbirini yıllardır görmemişlerdi, babamsa Kont Brahe'nin daha sonraları inzivaya çekildiği o eski şatoda asla bulunmamıştı. Ben de dedem öldükten sonra yabancı ellere geçen o ilginç evi bir daha hiç görmedim. Orayı, çocukluk hafızamda nasıl işlemişsem öyle tekrar bulduğumda, artık bir bina değildi, tamamen benim kafamda bölümlere bölünmüştü; şurada bir oda, burada bir oda ve burada ikisini bağlamayan, yok, tersine başlı ba-

şına bir parça olarak korunmuş bir bağımsız koridor. Bende bu şekilde her şey dağıtılmış, odalarda, büyük bir gösterişle yerleşen merdivenler, sonra yuvarlak inşa edilmiş, karanlıklarında insanın damarlarındaki kan gibi ilerleyen dar merdivenler; kule odaları, yükseklerle asılmış balkonlar; içlerine küçük bir kapıdan itilen beklenmedik taraçalar: Bunların hepsi hâlâ içimdeler ve içimde olmaya hiç son vermeyecekler. Şanki bu ev imgesi, sonsuz bir yükseklikten benim içime düşmüş ve benliğimin derinliklerinde parçalanmış gibi.

Kalbimde bütün olarak korunmuş şey, bana öyle geliyor ki, yemek için her akşam saat yedide toplandığımız salondur yalnızca. Bu odayı gündüz gözüyle hiç görmedim, hatırlamıyorum bile pencereleri var mıydı, ne tarafa bakıyordu. Her seferinde, aile içeri girince ağır şamdanlardaki mumlar yanardı ve insan bir iki dakika içinde saatin kaç olduğunu ve dışarıda neler gördüğünü unutuverirdi. Bu yüksek ve tahminimce kubbeli salon, her şeyden daha güçlüydü; o karanlık yüksekliğiyle, asla tamamen aydınlatılmayan köşeleriyle insanın içinden bütün resimleri çekip alıyor, yerine hiçbir şey koymuyordu. İnsan orada tükenmiş gibi, tamamen iradesiz, düşüncesiz, hevesiz ve savunmasız oturuyordu. Adeta boş bir yer gibiydi. Bu mahveden durumun bende önce bulantıya, bir çeşit deniz tutmasına benzer bir şeye yol açtığını hatırlıyorum; bu duyguyu bacağıma, karşımda oturan babamın dizine ayağımla dokununcaya kadar uzatarak atabiliyordum. Ancak çok sonraları aklıma geldi, babam bu tuhaf davranışımı, aramızda böyle bir hareketin anlaşılmayacağı kadar soğuk bir ilişki olduğu halde, anlıyor ya da sabrediyor gibiydi. Bu arada o uzun yemek zamanına dayanma gücü veren şey, o hafif temastı. Birkaç sancılı sabretme haftasından sonra da çocukluğun o neredeyse sınırsız uyumuyla o toplantılardaki esrarengizliğe öylesine alışmıştım ki, masada iki saat oturmakta hiç zorlanmıyordum. Bu saatler, ora-

da olanları seyretmekle uğraştığım için sanki nispeten çabuk geçiyordu.

Dedem bu topluluğa aile diyordu ve ben bu keyfi nitelemeyi başkalarının kullandıklarını da duyuyordum. Çünkü bu dört insan birbiriyle uzak akraba olmakla beraber herhangi bir şekilde birbirlerinin dengi değillerdi. Yanımda oturan dayım, öğrendiğim kadarıyla sert, esmerleşmiş yüzünde bir barut patlaması sonucu birkaç leke taşıyan, yaşlı bir adamdı; somurtkan ve kötümser haliyle binbaşıyken istifa etmişti ve malikanenin bilinmeyen bir yerinde şimdi simya deneyleri yapıyordu; hizmetçiler konuşurken duyduklarına göre bir hapishaneyle bağlantısı vardı, oradan kendisine yılda bir veya iki kez gönderilen cesetlerle gece gündüz odasına kapanıyor, onları parçalıyor ve çürümesinler diye esrarengiz bir şekilde hazırlıyordu. Onun karşısında genç bayan⁹ Brahe'nin yeri vardı. Annemin uzaktan kuzeni olan Brahe yaşı belirsiz insanlardan biriydi, hakkında bilinen Avusturyalı spiritizmacı Baron Nolde ile hararetle bir mektuplaşma sürdürdüğüydü; ona son derece tutkundu, onayını ya da hayır duasını almadan hiçbir işe girişmiyordu. O sıralar son derece babayıgitti, bol açık renk elbiselerine düzensizce tıktırılmış gevşek, tembel bir et yığınıydı; hareketleri yorgun ve belirsizdi, gözleri durmadan yaşanırdı. Ama yine de onda narin ve ince, uzun annemi hatırlatan bir şey vardı. Onu inceledikçe, yüzünde annemin ölümünden beri tam olarak hatırlayamadığım bütün ince ve sakın hatları buluyordum; Mathilde Brahe'yi her gün görmeye başladığımdan beri rahmetlinin nasıl görüldüğü zihnimde yeniden canlanıyordu, hatta annemi belki ilk kez şimdi tanıyordum. Ancak şimdi yüzlerce parçanın birleşmesiyle o ölünün resmi, yanımdan hiç ayrılmayan o resmi ruhumda oluştu. Sonraları iyice anladım ki, benim annemin hatlarını belirleyen bütün

9 Fraulein – e.n.

özellikler gerçekten genç bayan Brahe'nin yüzünde mevcut, bunlar şimdi, sanki yabancı bir yüz araya girmiş, sığışmış, gizlenmiş ve birbirleriyle artık ilişkide değil gibiydi.

Bu hanımın yanında bir kuzenin küçük oğlu oturuyordu, benimle hemen hemen aynı yaşta ama daha kısa ve daha zayıftı. Pileli bir yakadan ince, solgun boynu yükseliyor ve uzun bir çenenin altında bitiyordu. Dudakları ince ve sımsıkı kapalıydı, burun kanatları hafifçe titriyordu ve o güzel koyu kahverengi gözlerden yalnızca bir tanesi hareketliydi. Bazen bana doğru sakın ve üzüntülü bakardı, öbür gözü sanki başka bir şey yokmuş gibi hep aynı köşeye dikilmiş dururken.

Masanın baş tarafında dedemin koskoca koltuğu dururdu; yapacak başka işi olmayan bir hizmetçi koltuğu ona doğru iter, ihtiyar ise bunun yalnızca küçük bir yerini kaplardı. Bu ağır işiten ve hâkim tavırlı ihtiyara ekselans ve saray nazırı diyenler de vardı, başkaları ona general derlerdi. Bütün bu unvanlara sahipti elbette ama temsil ettiği makamlar öyle geride kalmıştı ki, o unvanların ne anlama geldiği artık anlaşılmıyordu bile. Bence genel olarak bazı anlarda sıvrılan ama her zaman tekrar dağılan şahsiyetine belli bir ad yapıştıramazdı. Ben, ona dede demeye karar verememiştim, her ne kadar benimle artık dost olmuş, artık sık sık beni yanına çağırırken adıma şakamsı bir tonlama yapıyorduyse da. Ayrıca bütün aile konta saygıyla karışık bir çekingenlik gösteriyordu, yalnızca küçük Erik bu ihtiyar aile reisiyle belli bir samimiyet içinde yaşıyordu; onun hareketli bakışlarında zaman zaman bu reisle aynı fikirde olduğu görülüyor ve bu, büyükbaba tarafından da aynı şekilde karşılanıyordu; ikisini ara sıra uzun öğleden sonraları galerinin derinlerinde belirmiş görebiliyor ve el ele o karanlık eski tablolar boyunca konuşmadan, besbelli başka bir tarzda anlaşarak yürüyüşlerini seyredebiliyordunuz.

Ben neredeyse bütün gün parkta ve dışarıda kayın ormanlarında ya da kırdan oldurdum; iyi ki Urnekloster'de bana eşlik eden köpekler vardı; orada burada süt, ekmek ve meyve alabileceğim bir ortakçı evi ya da çiftlik olurdu; sanırım özgürlüğümün tadını oldukça gamsızca çıkardım ve en azından izleyen haftalarda, akşam toplantılarının korkunç düşüncesiyle keyfimi kaçırmadım. Neredeyse kimseyle konuşmuyordum, çünkü yalnız olmaktan zevk alıyordum, yalnızca köpeklerle kısa konuşmalarım oluyordu ara sıra, onlarla mükemmel anlaşıyordum. Üstelik suskunluk bir çeşit aile özelliğimizdi; bunu babamdan beri bilirdim ve akşam sofrasında neredeyse hiç konuşulmamasını yadırgamazdın.

Yine de bizim gelişimizin ilk günlerinde Mathilde Brahe son derece konuşkandı. Babama yabancı şehirlerde yaşayan eski tanıdıkları sordu, eski izlenimlerini hatırladı, gözleri yaşaracak kadar duygulandı, ölmüş kız arkadaşlarını ve kendisini seven bir genç adamı bu sürekli ve umutsuz meylline karşılık vermek istemediğini de ima ederek andı. Babam kibarca dinliyordu, zaman zaman hak vererek başını sallıyor ve yalnızca en gerekli cevabı veriyordu. Masanın başında oturan kont, sarkıttığı dudaklarıyla durmadan gülümsüyordu, yüzü her zamankinden daha büyük görünüyordu, adeta maske taşıyor gibiydi. Ama bazen sesini hiç kimseye yöneltmeden kendisi de söze giriyor, sesi çok yavaş olsa da bütün salonda duyulabiliyordu; bu seste bir saatin o monoton, kayıtsız işleyişinden bir şeyler vardı; etrafındaki sessizliğin sanki özel, boş bir yankısı oluyordu, her hece için aynı yankı.

Kont Brahe, babama rahmetli eşinden, annemden söz etmeyi ona karşı özel bir nezaket sayıyordu. Annemden Kontes Sibylle diye söz ediyor ve bütün cümlelerini annem hakkında soru soruyormuş gibi bitiriyordu. Hatta niçin bilmem, bana öyle geliyordu ki, sanki beyazlar içinde her an yanıma gelebilecek çok genç bir kızdan söz ediyordu. "Bizim

küçük Anna Sophie”den de aynı tonda söz ettiğini işitmiş-tim. Günün birinde büyükbabamın çok sevdiği belli olan bu genç hanımı sorduğumda, anladım ki, Büyük Şansölye Conrad Reventlow’un kızını, Dördüncü Friedrich’in dengi olmadığı için gayrimeşru sayılan ve neredeyse yüz elli yıldır Roskilde’de yatan eşini kastediyordu. Zaman bağlantıları onun için hiç rol oynamıyordu, ölüm onun için tamamen bilmezlikten geldiği küçük bir olaydı; hafızasına kattığı kişiler var olmayı sürdürüyorlardı ve onların ölüp gitmesi hiçbir şeyi değiştiremezdi. Yaşlı beyin ölümünden epey sonra, gelecek zamana ait şeyleri aynı inatla nasıl şimdiki zaman aitmiş gibi hissettiğini anlatmışlardı. Bir keresinde bir genç kadına onun oğullarından, özellikle bunlardan birinin seyahatlerinden söz etmiş; bu sürekli konuşan ihtiyarın yanında oturan kadın, ilk hamileliğinin üçüncü ayındaymış ve korkudan neredeyse aklını yitirecekmiş.

Ama olan biten benim gülmemle başladı. Evet, kahkahayla gülüyordum ve kendimi tutamıyordum bir türlü. Bir akşam Mathilde Brahe aramızda yoktu. Yaşlı, neredeyse kör olmuş uşak, Mathilde’nin oturduğu yere gelince durdu, tabağı yine de oraya uzattı. Bir süre öyle durdu, sonra her şey tamammış gibi rahatça ve ağırbaşlı biçimde yürümeye devam etti. Bu sahneyi seyrettim ve o anda bana hiç tuhaf gelmedi. Ama bir süre sonra, ağzıma bir lokma alıyordum ki kahkah kafama doğru yükseldi, hem de öyle hızlı ki, boğulacak gibi oldum ve büyük bir gürültü kopardım. Bu durum bana da ağır gelmesine, ciddi olmak için kendimi elden geldiğince zorlamama rağmen gülmem tekrar tekrar geldi ve bana tamamen hâkim oldu.

Babam, davranışımı örtmek için o yayvan boğuk sesiyle sordu: “Mathilde hasta mı?” Büyükbabam kendi tarzında gülümseyerek, kendimle uğraşırken dikkat etmediğim, aşağı yukarı şöyle bir cümleyle cevap verdi: “Hayır, sadece Ch-

ristian'la karşılaşmak istemiyor." Yanımdaki esmer binbaşının belli belirsiz bir özür dilemeyle ve konta doğru bir eğilmeyle salonu terk edişini de bu sözlerin etkisi olarak görmedim. Gözüme çarpan şey yalnızca, onun aile reisinin arkasından, kapıda tekrar dönüp küçük Erik'e ve beni şaşırtacak biçimde bana da, ansızın el etmesi ve kaş göz işaretleri yapmasıydı, sanki bizim de kendisini takip etmemizi istiyor gibi. O kadar şaşırmıştım ki, beni rahatsız eden gülmem keşildi. Ayrıca binbaşuya fazla önem vermedim; hoşuma gitmiyordu ve küçük Erik'in de ona bakmadığını fark etmiştim.

Yemek her zamanki gibi uzayıp durdu ve nihayet tatlıya sıra geldiğinde bir hareket gözüme çarptı, bakışlarımı salonun arka tarafına, yarı karanlığa sürükledi. Orada hep kilitli diye bildiğim bir kapı vardı, bunun ara kata açıldığını söylemişlerdi, bu kapı açıldı ve şimdi ben yepyeni bir merak duygusuyla ve hayretle bakarken kapı aralığının karanlığından ince uzun, açık renk elbiseli bir hanımın içeri girdi ve yavaşça bize yanaştı. Bir hareket yaptım mı ya da bir ses çıkardım mı bilmiyorum; devrilen bir sandalyenin gürültüsü, gözlerimi bu ilginç görüntüden çekmeye zorladı beni. Yerinden zıplayan babamı gördüm, ölü gibi solgun bir yüzle ve yumrukları sıkılmış iki yana sarkık kollarla bu hanıma doğru yürüyordu. Kadınsa bu sahneden hiç etkilenmemişçesine bize doğru adım adım yaklaştı ve kontun yerine ulaşmak üzereyken kont bir hamleyle kalktı, babamı kolundan yakalayarak masaya geri çekti ve bırakmadı, bu sırada yabancı hanım hiç aldırış etmeden şimdi boşalmış odada adım adım, yalnızca bir yerlerde bir camın titreyerek şakırdadığı, anlatılması imkânsız bir sessizlik içinde salonu kat edip kayboldu. O anda, yabancı hanımın ardından derin bir referansla kapıyı kapatanın küçük Erik olduğunu fark ettim.

Masada oturup kalan tek kişi bendim. Koltuğumda öyle çakılı kalmıştım ki, yalnız başıma asla ayağa kalkamaya-

cak gibiydim. Bir süre görmeden baktım durdum. Sonra babam aklıma geldi ve ihtiyarın onu hâlâ kolundan tutmasına ses çıkarmadım. Babamın yüzü şimdi öfkeliydi, kıpkırmızıydı ama parmakları beyaz bir pençe gibi babamın koluna kenetli büyükbabam o maskeli gülümsemesiyle gülümşüyordu. Sonra dedemin kelimelerin taşıdığı anlamlara bakmadan hece hece bir şeyler söylediğini duydum. Bunlar kulaklarıma derinden işlemiş, çünkü iki yıl kadar önce bunları bir gün hafızamın derinliklerinde buldum ve o zamandan beri biliyorum. Şöyle diyordu: “Sen sertsin mabeyinci ve nazik değilsin. İnsanları kendi işlerine niçin bırakmıyorsun?” Babamsa onun sözünü keserek, “Bu kim?” diye bağırıyordu. “Burada bulunmaya herhalde hakkı olan biri. Yabancı değil. Christine Brahe.” – O zaman yine o tuhaf ince sessizlik doğmuş ve bardak yine titremeye başlamıştı. Sonra babam bir hareketle kendini kurtarıp salondan dışarı fırlamıştı.

Bütün gece odasında bir aşağı bir yukarı yürüyüşünü işittim; çünkü ben de uyuyamamıştım. Ama sabaha karşı ansızın uykuya benzer bir şeyden uyandım ve kalbime kadar işleyen bir korkuyla beyaz bir şeyin yatağımın kenarında oturduğunu gördüm. Sonunda umutsuzluğumun verdiği kuvvetle başımı yorganın altına soktum ve orada çaresizlikten ve korkudan ağlamaya başladım. Birden yaşlı gözlerimin üstü soğuk ve parlak oldu; gözlerimi kapadım, hiçbir şey görmeyeyim diye. Ama şimdi tam yanı başımda konuşan o ses, ılık ve tatlı tatlı yüzüme çarpıyordu, tanıdım onu: Genç bayan Mathilde’nin sesiydi. Korkum hemen geçti, iyice sakinleşmeme rağmen beni teselli etmesini önlemedim; bu iyiliğin fazla yufka yüreklilik olduğunu hissediyordum ama yine de bunun tadını çıkarıyordum ve bir şekilde hak ettiğimi düşünüyordum. “Teyze” dedim sonunda ve gözyaşlarımla bulanıklaşmış yüzünde annemin hatlarını birleştirmeyi denedim: “Teyze, kimdi o kadın?”

“Ah”, dedi genç bayan Brahe bana komik gelen bir iç çe-kişle, “bir bahtsız kadın, çocuğum, bir bahtsız kadın.”

O günün sabahında odamda, bavul toplamakla uğraşan birkaç hizmetçi fark ettim. Seyahate çıkacağımızı düşündüm ve o anda gitmemizi çok doğal buldum. Belki bu babamın da niyeti idi. Onun o akşamdan sonra Urnekloster’de kalması-na neyin sebep olduğunu asla öğrenemedim. Ama yola çıkmadık. Sekiz ya da dokuz hafta daha bu evde kaldık, tuhaf-lıklarının baskısına dayandık ve Christine Brahe’yi üç kez daha gördük.

Onun hikâyesine dair hiçbir şey bilmiyordum o zamanlar. Uzun yıllar önce, ikinci lohusalığı sırasında öldüğünü, kor-kunç ve acımasız bir kadere doğru büyüyen bir erkek çocuk doğurarak öldüğünü bilmiyordum – onun bir ölü olduğunu bilmiyordum. Ama babam bunu biliyordu. Tutkulu, neden-selliğe ve netliğe önem veren bir insan olarak acaba kendini zorlayıp bu maceraya soru sormadan katlanmak mı istemişti? Onun nasıl kendiyle savaştığına akıl erdiremeden gördüm, onun kendini en sonunda yendiğini anlamadan yaşadım.

Christine Brahe’yi son görüşümüz şöyle oldu. Bu kez genç bayan Mathilde de sofradaydı ama eskisinden farklı görünüyordu. Gelişimizin ilk günlerindeki gibi durmadan karma-karışık, bocalayarak konuşuyordu ve sürekli bedensel bir huzursuzluk içindeydi, durmadan saçında ya da elbisesinde bir şeyi düzeltmesi gerekiyordu – ta ki beklenmedik şekilde yüksek bir feryatla fırlayıp ortadan kayboluncaya kadar.

Aynı anda gözlerim kendiliğinden yine o kapıya yöneldi ve gerçekten: Christine Brahe içeri girdi. Yanımdaki bin-başı şiddetli, kısa bir harekette bulundu ki, etkisi benim bedenimde devam etti ama besbelli ayağa kalkacak gücü kalmamıştı. O esmer, yaşlı, lekeli yüzü birimizden ötekine dönüyordu, ağzı açık, dili ise çürük dişlerinin arkasında dolaşıyordu; sonra bu çehre birdenbire kayboldu, kır saçlı ba-

şı masanın üstündeydi, kolları sanki parça parça başının üstünde ve altında duruyor, rastgele bir yerden meydana çıkan solgun, lekeli bir el titriyordu.

Christine Brahe önümüzden geçti, adım adım, hasta bir kadın gibi yavaş yavaş, ancak yaşlı bir köpeğin uluyuşuna benzer iniltili bir sesin yankılandığı anlatılması imkânsız bir sessizlik içinden. Ama nergislerle doldurulmuş büyük gümüş kuğunun solunda ihtiyarın büyük maskesi, boz gülümsemesiyle ortaya çıktı. Şarap kadehini babama doğru kaldırdı. O anda babamın tam da Christine Brahe onun koltuğunun arkasından geçerken nasıl kadehine el atıp onu ağır bir şeymiş gibi masadan bir karış yukarıya kaldırdığını gördüm.

Hemen o gece yola çıktık.

*Bibliothèque Nationale*¹⁰

Oturmuş, bir şairi okuyorum. Salonda çok insan var ama hissedilmiyorlar. Kitaplara gömülmüşler. Bazen sayfalar arasında hareket ediyorlar, uyuyan ve iki rüya arasında bir yandan öbür yana dönen insanlar gibi. Ah, okuyan insanlar arasında olmak ne kadar hoş! Niçin her zaman böyle değiller? Birine yaklaşıp hafifçe dokunabilirsin: Hiçbir şey hissetmez. Yanındaki birine ayağa kalkarken çarpıp özür dilesen, sesinin geldiği tarafa doğru evet dercesine başını sallar, yüzünü sana dönse bile seni görmez ve saçları uyuyan birinin saçları gibidir. Bu, insana nasıl iyi geliyor! Ve ben oturuyorum ve bir şairim var. Ne talih! Şimdi salonda belki üç yüz kişi var okuyan ama bunların her birinin bir şairinin olması imkânsız (nelerinin olduğunu Tanrı bilir). Üç yüz şair yoktur. Ama bak sen, nasıl bir talihim var ki, ben, bu okuyanların en zavallısı, bir ya-

10 Paris'te bulunan Fransız Milli Kütüphanesi - e.n.

bancı, benim bir şairim var. Yoksul olduğum halde. Her gün giydiğim elbisemde bazı yerler yıpranmaya başladığı halde, ayakkabılarıma şu ya da bu kusur bulunabildiği halde. Gerçi yakam temizdir, çamaşırlarım da öyle ve ben bu halimle herhangi bir pastaneye, mümkünse büyük bulvardaki birine girebilirim ve rahatça bir pasta tabağına davranabilir, bir şeyler alabilirim. Bu, kimsenin dikkatini çekmezdi, beni azarlamaz, kovmazlardı, ne de olsa iyi çevrelerden bir eldir, günde dört beş kez yıkanır. Evet, tırnakların arasında hiçbir şey yoktur, işaret parmağı mürekkepsizdir ve özellikle bilekler kusursuzdur. Yoksul insanlar oraya kadar yıkanmazlar, bu, bilinen bir şey. Yani onların temizliğinden bazı sonuçlar çıkarılabilir. Çıkarılır da. Dükkânlarda çıkarırlar. Ama yine de birkaç kişi var, Saint-Michel Bulvarı'nda mesela, Racine Caddesi'nde, bunlar aldanmazlar, bileklere boş verirler. Bana bakarlar ve bilirler. Benim aslında onlardan biri olduğumu, yalnızca biraz numara yaptığımı bilirler. Zaten karnaval zamanı ya! Şakamı bozmak istemezler; yalnızca birazcık sırtır, göz kırparlar. Hiç kimse görmemiştir. Genel olarak bana bir beyefendiymişim gibi davranırlar. Hatta yakınlarda biri varsa o zaman köle gibi olurlar. Sanki üstümde kürk varmış ve arkamdaki arabam beni buraya getirmiş gibi. Bazen, onlara iki çeyrek verir, titrerim, geri çevirebilirler ama kabul ederler. Tekrar biraz sırtımayıp göz kırpmasalardı her şey tamamıdı. Kimdir bu insanlar? Benden ne istiyorlar? Beni mi bekliyorlar? Beni neremden tanıyorlar? Doğrudur, sakalım biraz ihmal edilmiş görünüyor, beni hep etkilemiş olanların hasta, yaşlı, ağarmış sakallarını çok, çok az hatırlatıyor. Ama sakalımı ihmal etmeye hakkım yok mu benim? Meşgul pek çok insan bunu yapar ama yine de kimsenin aklına gelmez onları bu yüzden işe yaramaz saymak. Çünkü iyice biliyorum ki, işe yaramaz sayılanlar yalnızca dilenciler değildir; onlar aslında dilenci de değildirler, ayırt etmek gerekir. Onlar, kaderin tükürdüğü insan

döküntüleri, artıklandırılar. Kaderin tükürüğüyle ıslak bir duvara, bir fenere, bir ilan sütununa yapışırılar ya da arkalarında kara, pis bir izle yavaşça sokak boyu akarlar. Şu ihtiyar kadın, içinde birkaç düğme ve iğnenin yuvarlandığı bir dolap çekmecesiyse kim bilir hangi delikten sürünerek çıkmış şu kadını, benden ne istiyordu acaba? Niçin sürekli yanımda yürüyüp beni seyretti? Sanki bir hasta o kanlı göz kapaklarına balgam fırlatmış gibi görünen o çapaklı gözleriyle beni tanımaya çalışıyor gibiydi. Peki o gri, küçük kadın nasıl oldu da çeyrek saat bir vitrinin önünde, bana berbat, yumulu ellerinden yavaşça dışarı uzattığı eski, uzun bir kurşun kalemi göstererek yanımda durdu. Ben sanki sergilenen şeyleri seyrediyor ve hiçbir şey fark etmiyormuşum gibi davrandım. Ama o, kendisini gördüğümü biliyordu, biliyordu onun aslında ne yaptığını düşündüğümü. Çünkü meselenin kurşun kalem olmadığını gayet iyi kavramışım: Bunun bir işaret, vâkıf kişiler için, işe yaramaz kimseleri tanıyanlar için bir işaret olduğunu seziyordum; o kadının bir yerlere gelmemi ya da bir şeyler yapmamı anlatmak istediğini seziyordum. Ve en tuhafı, giderek bu duygudan kurtulamamamdı, aramızda bu işaretin de dahil olduğu bir sözleşme vardı ve bu sahne aslında benim önceden beklemem gereken bir şeydi.

Bu, iki hafta önceydi. Ama şimdi böyle bir karşılaşma olmadan neredeyse hiçbir gün geçmiyordu. Küçük bir adamın ya da yaşlı bir kadının ortaya çıkıp selam vermesi, bana bir şey gösterip sanki gerekli her şey yapılmış gibi tekrar kaybolması, yalnızca akşamüstü değil, öğlen en kalabalık caddelerde oluyordu. Mümkündür ki, günün birinde odama kadar gelmeyi düşünecekler, nerede oturduğumu biliyorlar şüphesiz ve kapıcının onları durdurmamasını da ayarlamışlardır. Ama burada, sevgili dostlarım, burada sizin yanımda güvendeyim. Bu salona girebilmek için insanın özel bir kartı olması gerek. Sizlerden üstünlüğüm bu kartta. Tah-

min edeceğiniz gibi caddelerden biraz ürkekçe geçerek giryorum içeri ama sonunda cam bir kapının önünde duruyor, evimdeymiş gibi açıp bir sonraki kapıda kartımı gösteriyorum (aynı sizin bana kendi şeylerinizi gösterdiğiniz gibi, yalnız şu farkla: Benim ne demek istediğimi anlıyor ve kavıyorlar), sonra işte kitapların arasındayım, ölmüşüm gibi sizden uzagım ve oturuyor ve bir şairi okuyorum.

Bir şair nedir, bilir misiniz siz? – Verlaine... Hiç mi? Hiç mi hatırlamıyorsunuz? Hayır. Tanıdıklarınız arasından ayırt etmediniz mi o? Biliyorum, sizler fark nedir bilmezsiniz. Ama benim okuduğum başka bir şair, Paris'te oturmuyor, bambaşka biri o. Dağlık bölgede sakın bir evi var. O, temiz havada bir çan gibi tınlıyor. Mutlu bir şair, sevimli, تنها bir uzağı hayale dalarak yansıtan penceresinden ve kitap dolabının camlarından söz ediyor. O, işte tam benim olmak istediğim şair; çünkü kızlar hakkında öyle çok şey biliyor ki, ben de o kadar çok şey bilmek isterdim: Yüzyıl önce yaşamış kızları biliyor, onların artık yaşamıyor olmaları önemli değil, çünkü o, her şeyi biliyor. Önemli olan da bu zaten. O kızların adlarını, o ince yazılan sakın, uzun harflerde eski tarz kuyruklu adları ve onların daha büyük kız arkadaşlarının içlerinde biraz da kaderin yankılandığı, biraz hayal kırıklığı ve ölümün tınladığı adlarını telaffuz ediyor. Belki de maun masasının çekmecesinde onların sararmış mektupları ve içlerinde doğum günlerinin, yaz partilerinin bulunduğu günlüklerinin dağınık sayfaları vardır. Ya da şu olabilir: Yatak odasında onların ilkbaharda giydikleri elbiselerinin kaldırıldığı bir çekmece vardır; Paskalya zamanı ilk kez giyilmiş olan, ama aslında yazın gelmesi beklenmeden giyilmiş benekli, tül den elbiseler. Ah ne mutlu bir kader, miras kalmış bir evin sessiz odasında oturmak, sakın, kullanışlı şeylerin arasında ve dışarıda hafif, açık yeşil bahçede kendilerini deneyen ispinozları, uzaktan da köyün saatini dinlemek.

Oturmak ve sıcak bir çizgisi halindeki öğleden sonra güneşini görmek ve geçmişteki kızlar hakkında çok şey bilmek ve bir şair olmak. Ve düşünmek, ben de böyle bir şair olmuş olsaydım, dünyanın herhangi bir yerinde, o kimsenin ilgilenmediği kilitli köy evlerinden birinde oturabilseydim. Orada yalnızca bir tek odayı kullanırdım (çatı arasındaki o aydınlık odayı). O odada eski eşyalarım, aile resimlerim ve kitaplarım, yaşardım. Ve bir de koltuğum olurdu ve çiçekler ve köpekler ve taşlı yollar için sağlam bir sopa. Başka da hiçbir şey. Yalnızca sarımsı, fildişi renkli, ilk sayfası eski çiçek desenli, deri kaplı bir kitap. O ilk sayfaya çok şeyler yazardım, çünkü çok fikrim ve çok kişiye ait çok hatıralarım olurdu.

Ama öyle olmadı, Tanrı bilir niçin. Eski mobilyalarım, koyma izni aldığım bir samanlıkta çürüyor ve ben kendim, evet Tanrım, başımı sokacak bir yerim yok, yağmur gözlerime yağıyor.

Bazen Seine Caddesi'ndeki küçük dükkanların önünden yürüyorum. Eski şeyler satan satıcılar ya da küçük ikinci el kitap satıcıları ya da vitrinleri dolu gravür satıcıları. Dükkanlara giren yok, besbelli iş yapmıyorlar. Ama içeriye bir göz atsanız, oturuyorlar, oturuyor ve okuyorlar, dert etmeden; yarını dert etmiyorlar, başarısızlıktan korkmuyorlar, önlerinde keyifle duran bir köpekleri var ya da sessizliği artıran, ciltlerin sırtlarındaki adları silermiş gibi kitap raflarına sürtünerek giden bir kedileri.

Ah bu yetse! Bazen bu dopdolu vitrinleri tümüyle satın alayım istiyorum ve bir köpek, arkadaşım, yirmi yıl oturayım.

“Hiçbir şey olmadı” sözünü yüksek sesle söylemesi güzel. Bir kez daha “Hiçbir şey olmadı.” Fayda eder mi?

Ocağımın yine duman çıkarması ve benim dışarı çıkmak zorunda oluşum, aslında felaket sayılmaz. Kendimi bitkin

ve üşütmüş hissetmemin fazla önemi yok. Gün boyu sokaklarda dolaşmış olmam kendi suçum. Louvre'da da oturabilirdim oysa. Hayır, bunu yapmazdım. Orada ısınmak isteyen belli kişiler var. Onlar kadife koltuklarda oturuyorlar, ayakları da büyük boş çizmeler gibi radyatörlerin parmaklıklarında yan yana duruyor. Bunlar son derece mütevazı adamlar, o çok nişanlı koyu renk üniformalı görevlilerin ses çıkarmamalarına şükran duyuyorlar. Ama ben içeri girince o zaman sırtlıyorlar. Sırtlıyorlar ve başlarını biraz sallıyorlar. Derken, ben tabloların önünde bir aşağı bir yukarı gidince hep kolaçan eden cevval gözleriyle beni gözden hiç kaçırmıyorlar. Öyleyse, Louvre'a gitmemem iyi olmuş. Hep yollardaydım. Tanrı bilir ne çok şehirlerde, semtlerde, mezarlıklarda, köprülerde ve geçitlerde! Bir yerde, önünde bir sebze arabası süren bir adam gördüm. "*Chou-fleur, chou-fleur*"¹¹ diye bağıyordu, *fleur* kelimesindeki *eu*'yu tuhaf bir donuklukla söyleyerek. Arabanın yanında, adamı arada bir dürtten şişman, çirkin bir kadın yürüyordu. Kadın dürtünce adam bağıyordu. Adam bazen de kendiliğinden bağıyordu ama o zaman boş yere bağırması oluyordu, çünkü hemen arkasından alışveriş yapan bir evin önüne geldiklerinde tekrar bağlamak zorunda kalıyordu. Adamın kör olduğunu söylemiş miydim? Hayır mı? Öyleyse adam kördü. Kördü ve bağıyordu. Bunu söylerken bir yanıltmada bulunuyor, sürdürdüğü arabayı yok sayıyor, adamın karnabahar diye bağırdığını sanki hiç fark etmemişim gibi yapıyorum. Ama bu önemli mi? Öyle bile olsa, önemli olan meselenin benim için taşıdığı anlam değil mi? Ben, kör ve bağırان yaşlı bir adam gördüm. Ben bunu gördüm. Gördüm.

Böyle evler olduğuna inanılacak mı? Hayır, yanıltığım, aldatığım söylenecek. Bu kez gerçek, hiçbir şey atılmamış, tabii hiçbir şey de eklenmemiş. Hem nereden alıp ekleyecek-

11 Karnabahar.

tim ki? Yoksul olduğum biliniyor. Biliniyor. Evler mi? Ama, aslında, mevcut olmayan evlerdi bunlar. Baştan aşağıya yıktırılmış evler. Var olanlar, yan taraftaki başka evlerdi, yüksek komşu evleri. Yanlarındaki her şey kaldırıldığından beri besbelli yıkılma tehlikesi altındaydılar, çünkü uzun katranlı direklerden bütün bir iskele, yıkıntı arsasıyla açılmış duvarlar arasında kalmıştı. Bu duvarı kastettiğimi bilmem söyledim mi? Ama bu (öyle tasavvur edilse de) mevcut evlerin ilk duvarı değildi, tersine, öncekilerin son duvarıydı. İç tarafı görölüyordu. Çeşitli katlarda, henüz duvar kâğıtlarının yapışık olduğu oda duvarları görünüyor, orada burada zeminin ya da tavanın kenarları belli oluyordu. Oda duvarlarının ötesinde, duvar boyunca yukarıdan aşağıya kirli beyaz bir bölme daha ve son derece iğrenç, kurtçuk gibi yumuşak, sindirim hareketlerine benzer kumıldanışlarla helâ borusunun açık, pas lekeli borusu uzanıyordu. Havagazının geçtiği yollardan tavanların kenarında gri, tozlu izler kalmıştı ve bunlar beklenmedik yerlerde yön değiştiriyorlar, renkli duvara dalıyor, borular çıkarılırken dikkatsizce koparılmış siyah deliklere ulaşıyorlardı. Ama en unutulmaz olanlar duvarların kendisiydi. Bu odaların çilekeş hayatı çiğnenmemişti: O hayat hâlâ vardı, henüz kalmış çivilerde asılıydı, zeminin el genişliğindeki artıklarındaydı, köşelerin az bir boşluğunun kaldığı altlıklarına hâlâ gizlenmişti. O hayat vardı, yılbeyıl, yavaş yavaş değişmiş renkte olduğu görülebiliyordu: Mavi limonkûfüne, yeşil griye, sarı da eski, yıpranmış, bozulmakta olan bir beyaza dönüşmüştü. Ama o hayat, aynaların, resimlerin ve dolapların arkasında taze kalmış yerlere de yansımıştı. Çünkü bunların kenar çizgilerini çekmişti ve şimdi boş duran, örümceklerle ve tozla örtülmüş bu yerlerde de vardı. Duvar kâğıtlarının her sıyrığında vardı, onların alt kenarlarındaki nemli kabarcıklarda vardı, soyulmuş parçalarda ve çok zaman önce oluşmuş inatçı lekelerde kendini belli ediyordu. Bu, eskiden ma-

vi, yeşil ve sarı renkteki duvarlarla çevrili yıkılmış ara bölme-lerin yarık çizgilerinde o hayatların havası geliyordu, henüz hiçbir rüzgârın dağıtmadığı, o inatçı, tembel, ağır hava. Burada öğleler, hastalıklar ve verilen nefesler ve yılların dumanı, koltuk altlarından fişkıran ve elbiseleri ağırlaştıran o ter ve ağızların ve terleyen ayakların yavan kokusu olurdu. Çi-şin keskin kokusu, isin yanık kokusu ve gri patates buharları ve bozulmakta olan yağların ağır, kaygan dumanları olurdu. İhmal edilmiş süt bebeklerinin tatlı, uzun süren kokusu ve okula giden çocukların korku kokusu ve ergen çocukların yataklarından gelen ağır koku olurdu. Bunlara daha pek çok şey katılırdı, aşağıdan gelen, sokağın derinlerinden gelenler; şehirlerin üzerinde temiz olmayan yağmurla yukarıdan inen, sisli şeyler. Hep aynı caddede kalan, ehlileşmiş, cılız ev rüzgârları da bir şeyler eklemişti ve kökeni bilinmeyen daha pek çok şey vardı. Zaten söylemiştim değil mi, bütün öbür duvarlar sonuncusuna kadar yıkılmış ancak bu son duvar kalmıştı. Bunların önünde uzun zaman durduğumu söyleyeceksiniz ama duvarı tanır tanımaz koşmaya başladığıma yemin ederim. Çünkü korkunç olan da bu işte, yani duvarın aslını anlamam. Bunların hepsini tanıyorum, bu nedenle de doğrudan doğruya içime işliyorlar: İçimdeler.

Bütün bunlardan sonra biraz yorgun düşmüştüm, hat-ta bitkindim denebilir, bu nedenle bir de onun beni bekli-yor oluşu benim için fazlaydı. Beni, yağda iki yumurta ye-mek istediğim küçük *cr  merie*'de¹² bekliyordu; açtım, bütün gün bir şey yiyememiştim. Ama şimdi de bir şey yiyemi-yordum; daha yumurtalar hazırlanmadan yine dışarıya, hın-ca hınç insanların üstüme doğru koştuğu caddelere   kil-dim. Çünkü karnaval zamanıydı ve akşam olmuştu, insan-ların vakti boldu, etrafta dolaşıp birbirlerine s  rt  n  yorlar-dı. Yüzleri, vitrinlerden gelen ışıkla doluydu ve açık yaralar-

12 S  t   d  kkamı.

dan fişkırان cerahat gibi taşıyordu kahkahalar dudaklarından. Kahkahaları durmadan artıyor, birbirlerini daha çok sıkıştırıyorlardı, ben sabırsızca ilerlemeye çalıştıkça. Bir kadının atkısı, bilmem nasıl, bana takıldı ve onu arkamdan bana doğru çekti; insanlar beni durdurdular, güldüler ve ben de gülmem gerektiğini hissettim ama başaramadım. Biri gözümüne bir avuç konfeti attı, kırbaç gibi yaktı. Köşe başlarında insanlar iyice sıkışmış, çivilenmiş gibiydiler, başka hiçbir kıpırtı yoktu; yalnızca hafif, yumuşak bir gelgit, sanki ayakta çiftleşiyorlarmış gibi. Ama otobüs yolunun kenarında, kalabalığın arasında boşlukların olduğu yerde durdukları ve ben kalabalık içinde deli gibi koştuğum halde, aslında onlar hareket ediyor ve ben hiç kımıldamıyordum. Çünkü değişen bir şey yoktu; yukarı baktığımda hep bir tarafta aynı evleri, öbür tarafta da aynı barakaları görüyordum. Belki de her şey sabit duruyordu, yalnızca benim ve onların içindeki bir baş dönmesi her şeyi döndürüyor gibiydi. Bunun üzerine düşünecek vaktim yoktu, terden ağırlaşmışım ve kanım, girdiği damarları yırtan kocaman bir şeyi sürüklüyormuş gibi içimde sersemletici bir ıstırapla dönüp duruyordu. Bu arada havanın çoktan tükendiğini ve daha çok ciğerlerimin almak istemediği solunmuş havayı aldığımı hissettim.

Ama şimdi geçti, atlattım. Odamda lambanın yanında otuyorum, biraz soğuk, soba yakmaya cesaret edemedim çünkü. Tütecek olsa ve tekrar dışarı çıkmak zorunda kalırsam o zaman ne olacak? Oturup düşünüyorum: Yoksul olmasaydım kendime başka bir oda tutardım, mobilyaları böyle çok eski olmayan, buradakiler gibi daha önceki kiracılarla dolu olmayan. Benim için başlangıçta gerçekten güçtü kafamı bu koltuğa dayamak; içine her tür kafanın sığacağı bu yeşil kılıfta belli bir yağlanmış-grimsi oyuk var. Uzun zaman, saçlarımın altına bir mendil koyma tedbirini uyguladım ama şimdi bunu yapamayacak kadar yorgunum; böyle de müm-

k n olduğunu ve o ufak oyuğun tam da benim kafama göre yapılmış olduğunu keşfettim. Ama yoksul olmasaydım kendime her şeyden önce iyi bir soba satın alırdım ve dağlardan gelen saf, sağlam odunu yakar ve isi nefesi böyle tıkan, insanı sersem eden bu baş belası *t tes-de-moineau*'yu¹³ yakmazdım. Ayrıca  yle kaba gürültü çıkarmadan etrafı istediğim gibi toplayıp ateşe bakan bir kimse olmalı. Çünkü çoğu zaman, sobanın önünde çeyrek saat   melmek zorunda olunca ve alnım o yakın harareten ve ateşten gerilmiş vaziyette ateşi d rt kleyince gün boyu ihtiya ım olan bütün kuvvetimi harcamış oluyorum; bu halde insan i ine çıktığında da onların işi tabii kolay! Bazen, kalabalık çoksa bir araba tutar, geçer giderdim, her gün bir Duval'de¹⁴ yemek yerdim... Artık *cr merie*'lerde s r nmezdim... Acaba o da hiç bir Duval'de bulunmuş mudur? Hayır. Orada beni beklemesine izin vermezlerdi:  lmek üzere olanı içeri almazlar.  lmek üzere mi? şimdi odamda oturuyorum işte; başıma gelen şey üzerine düşünmeyi rahatça deneyebilirim. Hiç bir şeyi belirsizlikte bırakmamak iyidir. Dolayısıyla içeri girdim ve önce yalnızca ekseriya oturduğum masanın bir başkasınca tutulup tutulmadığına baktım. Küçük b feye doğru selam verdim, siparişimi verdim ve yan tarafa oturdum. Ama onu hissettim, her ne kadar kımıldamasa da. Asıl o hareket-sizliğini hissettim ve bunu bir çırpıda kavradım. Aramızda bir bağ kurulmuştu ve adamın şaşkınlıktan donakaldığını biliyordum. Dehşetin, kendi içinde duyduğu bir şeyden kaynaklanan dehşetin onu fel  ettiğini biliyordum. Belki içinde bir kap kırılmış, belki çoktandır korktuğu bir zehir şimdi tam kalbine dolmuş, belki büyük bir yara beyninde a mış bir güneş gibi dünyasını değiştirmişti. Anlatılmaz bir gayretle dönüp ona bakmaya zorlandım, çünkü hal  her şeyin bir

13 Kömür parçaları.

14 Paris'in ünlü lokantalarından biri – e.n.

kuruntu olduğunu umuyordum. Ama şu oldu: Fırlayıp kendimi dışarı attım. Çünkü yanılmamıştım. O, kalın, siyah bir kışlık paltoyla orada oturuyordu ve solgun, gergin yüzü yün bir atkıya bürünmüştü. Ağzı kapalıydı, sanki büyük bir hızla kapanmıştı. Ama gözlerinin henüz bakıp bakmadığını söylemek mümkün değildi: Buğulu, duman grisi gözlük camları vardı ve biraz titriyordu. Burun kanatları açıktı ve içi boşalmış şakaklarının üstündeki uzun saçları aşırı hararete kalmış gibi solmuştu. Kulakları uzun, sarıydı, arkalarına büyük gölgeler düşmüştü. Evet, şimdi yalnız insanlardan değil, her şeyden uzaklaştığını biliyordu. Bir an daha ve her şey manasını kaybetmiş olacaktı ve bu masa, bu fincan ve yaslandığı bu sandalye, günlük ve bir sonraki her şey anlaşılmaz olmuş olacaktı, yabancı ve ağır. Öylece oturuyor ve bekliyordu, olacak şey oluncaya kadar. Artık direnmiyordu da.

Bense hâlâ direniyorum. Kalbimin çıkacak gibi çarptığını bildiğim halde ve artık yaşayamayacağımı bildiğim halde direniyorum, bana eziyet edenler şimdi beni terk etseler bile. Kendime, "Hiçbir şey olmadı" diyorum ama yine de kendi içimde de beni her şeyden uzaklaştırıp ayıracak bir şey oluşmaya başladığı için o adamı kavrayabildim. Ölmekte olan biri hakkında, artık hiç kimseyi tanıyamıyor dendiği zaman içim nasıl da fena olurdu hep. O zaman gözümün önüne yalnız kalmış bir yüz gelirdi, yastıktan başını kaldırmış, tanıdık birini, bir kere gördüğü bir şeyi arıyor ama hiçbir şey yok. Korkum bu kadar büyük olmasaydı kendimi her şeyi başka türlü görüp yine de yaşamak imkânsız değildir diye teselli edebilirdim. Ama korkuyorum, bu değişimden son derece korkuyorum. Bana iyi görünen bu dünyaya hiç de alışmış değilim. Başka bir dünyada ne işim var? Hoşlandığım anlamlar arasında kalmayı çok isterdim ve eğer bir şeyler değişecekse, ben en azından, bize akraba bir dünyaları olan ve aynı şeylere sahip köpekler arasında yaşamama izin verilsin isterim,

Bir süre daha her şeyi not edebiliyorum ve söyleyebiliyorum. Ama bir gün gelecek, elim benim uzağımda olacak ve ona yazmayı emrettiğimde benim kastetmediğim sözleri yazacak. Başka tür yorumlamanın zamanı kendini gösterecek, hiçbir söz öbüründe kalmayacak ve her mana bulutlar gibi dağılacak, su gibi boşalacak. Ne kadar korksam da ben, büyük bir şeyin önünde duran biri gibiyim ve daha önce çoğu zaman yazmaya başlamadan hissettiğime benzer şeyleri hatırlıyorum. Ama bu kez ben yazılıyorum. Ben, değişecek olan izlenimim/ Ah, yalnızca küçük bir eksik var ve ben her şeyi kavrayabilir ve uygun bulurdum. Yalnızca bir adım ve benim bu derin elemim, mutluluk olurdu. Ama o adımı atamıyorum, düştüğüm ve kırıldığım için kalkamadım. Hâlâ inandım bir yardım gelir diye. Her akşam neler istediğim işte kendi yazımla önümde. Bunları, bulduğum kitaplardan alıp yazdım, bana çok yakın olsun ve kendiminkiler gibi kendi kalemimden çıkmış gibi olsun/ Şimdi bunu bir kez daha yazmak istiyorum, burada masamın önünde diz çökerek bunu yazmak istiyorum; çünkü böylece, okuduğumdan çok daha uzun zaman benimdir bu ve her kelime devam eder ve yankılanmak için zaman bulur.

*Mécontent de tous et mécontent de moi, je voudrais bien me racheter et m'enorgueillir un peu dans le silence et la solitude de la nuit. Ames de ceux que j'ai aimés, âmes de ceux que j'ai chantés, fortifiez-moi, soutenez-moi, éloignez de moi le mensonge et les vapeurs corruptrices du monde; et vous, Seigneur mon Dieu! accordez-moi la grâce de produire quelques beaux vers qui me prouvent à moi-même que je ne suis pas le dernier des hommes, que je ne suis pas inférieur à ceux que je méprise.*¹⁵

15) "Kendi kendimden de, başka hiç kimseden de hoşnut değilken, gecenin sessizliğinde, yalnızlığında, kendimi bağışlamak, biraz da gururlanmak isterdim. Sevdiklerimin ruhları, şakıdıklarının ruhları, bana güç verin, tutun beni, beni yalandan, dünyanın o baştan çıkarıcı pisliklerinden kurtarın; siz de, Ulu Tan-

Aptalların, adı sanı belirsiz insanların çocuklarıydılar,
Ülkeden kovulmuşlardı.

Şimdiyse destan oldum dillerine,
Ağızlarına doladılar beni.

(...)

Ayaklarımı kaydırıyor,
Bana karşı rampalar kuruyorlar.

Yolumu kesiyor,
Kimseden yardım görmeden
Beni yok etmeye çalışıyorlar.

(...)

Geceleri kemiklerim sızlıyor,
Beni kemiren acılar hiç durmuyor.
Tanrı'nın şiddeti
Üzerimdeki giysiye dönüştü,
Gömleğimin yakası gibi beni sıkıyor.

(...)

Kemiklerim ateşten yanıyor.
Lirimin sesi yas feryadına,
Neyimin sesi ağlayanların sesine döndü.¹⁶

Doktor beni anlamadı. Hiç. Zaten anlatması zordu. Elektrik tedavisini bir denemek istediler. İyi. Elime bir pusula tutuşturdular: Saat birde Salpêtrière'de¹⁷ olacaktım. Orada oldum. Çeşitli barakaların önünde uzun uzun bekleyip, birçok avludan geçmek zorunda kaldım. Şurada burada süt be-

rım, izin verin, birkaç güzel dize yaratayım da insanların en aşağılığı olmadığımı, hor gördüklerimden aşağı olmadığımı kanıtlayabileyim kendime." Charles Baudelaire, *Paris Sıkıntısı*, çev. Tahsin Yücel, İş Bankası Yayınları, 6. baskı, 2013, s. 18 – e.n.

16 Eyüp, 30: 8-31, <https://incil.info/kitap/job/30> – e.n.

17 1600'li yılların sonlarında kurulmuş, Paris'teki ünlü hastane. On bine yakın hasta kapasitesiyle dünyanın en büyüğü olan hastane özellikle fahişelik, dilencilik yapan, evsiz kadınların toplanıp atıldığı bir yerdi. Hastaların kobay gibi kullanılmasıyla kötü bir ün kazanmıştı – e.n.

bekleri gibi beyaz başlıklı insanlar çıplak ağaçların altında duruyorlardı. Sonunda uzun, karanlık koridorumsu bir yere geldim; buranın bir tarafta birbirlerinden geniş, siyah bir ara perdeyle ayrılan mat, yeşilimsi camlı dört penceresi vardı. Önlerinde bir tahta bank ve bu bankın üzerinde beni tanıyan ve bekleyen insanlar oturuyordu. Evet, hepsi buradaydılar. Mekânın loşluğuna alıştığım da fark ettim ki, omuz omuza birbirinin yanında uzun bir sıra halinde oturan bu insanlar arasında birkaç başka insan da olabiliyor: Küçük insanlar, zanaatkârlar, hizmetçi kadınlar ve yük arabacıları. Aşağıda, koridorun dar tarafından özel sandalyelerde şişman iki kadın yayılmış sohbet ediyorlardı, herhalde kapıcıydılar. Saate baktım, bire beş vardı. Beş dakikada, diyelim on dakikada, sıram gelecek, yani o kadar kötü değil. Havası kötüydü, elbise ve nefes kokularıyla dolu, kötü. Belli bir yerde kapı aralığından eterin kuvvetli, yükselen serinliği çarpıyordu. Aşağıya yukarıya doğru dolaşmaya başladım. Aklıma geldi ki beni buraya göndermişlerdi, bu insanlar arasına, bu hınca hınç dolu genel muayenehaneye. Yani bu atılmışlara ait olduğum resmen onaylanmıştı; doktor bunu benim halimden mi anlamıştı? Muayeneye oldukça iyi bir kıyafetle gitmiştim, içeriye kartımı göndermiştim. Ama yine de anlamıştı demek, belki de ben kendimi ele vermiştim. Şimdi, bir kez bu gerçek olduğuna göre o kadar da kötü bulmuyordum; insanlar sessizce oturuyorlar, bana dikkat etmiyorlardı. Birkaçının ağrısı vardı ve daha kolay dayanabilmek için bir bacaklarını sallıyorlardı. Çeşitli adamlar başlarını avuçlarına dayamışlar, başkaları ağır, somurtkan çehreleriyle derin derin uyuyorlardı. Şişman, boynu kızarık ve şiş bir adam öne eğilmiş oturuyor, döşemeyi süzüyor ve uygun bulduğu bir lekeye zaman zaman sesli tükürüyordu. Bir çocuk bir köşede hıçkırıyordu; zayıf, uzun bacaklarını yanına banka çekmişti, şimdi onları kavrayıp kendine bastırıyordu,

sanki onlarla vedalaşmak zorundaymış gibi. Siyah çiçeklerle süslü krep şapkası saçlarında yan duran ufak tefek solgun bir kadının zayıf dudaklarında bir gülümseme maskesi vardı ama yaralı göz kapakları sürekli kapanıyordu. Onun yanına bir kızı oturtmuşlardı, yuvarlak düz çehreli ve boş boş bakan patlak gözlü; çürük bozuk dişli beyaz, tükürüklü diş etleri görünecek kadar açık ağızlı. Ve birçok sargılar vardı. Bütün başı yalnızca artık kimin olduğu anlaşılmayan bir tek gözü açık kalacak kadar kat kat saran sargılar. Açılmış olan ve şimdi içlerinde artık el olmaktan çıkmış bir el, pis bir yataкта gibi duran ve sargılı bir bacak, bütün bir insan kadar büyük, sıradan çıkmış bir bacak. Bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordum, sakin olmak için çabalayarak. Karşımdaki duvarla çok oyalanıyordum. Epey çok sayıda tek kanatlı kapıları vardı, öyle ki koridor, yanda bulunması gereken mekânlardan tamamen ayrılmış değildi. Saate de bakıyordum, bir saattir dolaşıp duruyordum. Bir süre sonra doktorlar geldiler. Önce, adam sendeci çehrelerle önümüzden geçen genç insanlar, nihayet benim yanında bulunmuş olduğum parlak eldivenli, başında *chapeau à huit reflets*,¹⁸ sırtında mükemmel bir pardösülü doktor. Beni görünce şapkasını hafifçe kaldırdı ve dalgın gülümsedi. Şimdi, hemen çağırılacağımı umdum ama bir saat daha geçti. Bu saati nasıl geçirdiğimi hatırlamıyorum. Lekeli önlüklü ihtiyar bir adam omzumdan dokundu bana. Yandaki odalardan birine girdim. Doktor ve o gençler bir masanın etrafında oturmuş beni seyreliyorlardı, bana bir sandalye verdiler. Evet. Şimdi anlatacaktım, aslında neyim varmış! Mümkün olduğunca kısa, *s'il vous plaît*.¹⁹ Çünkü beylerin zamanı kıtmış. İçim tuhaf oldu. Genç adamlar bana bakıp duruyorlardı, öğrendikleri o yukarıdan bakışla ve mesleki merakla. Tanıdığım doktor siyah

18 Parlak silindir şapka.

19 Lütfen.

sivri sakalını sıvazlayıp dalgın dalgın gülümsedi. Ağlamam tutacak sandım ama Fransızca şunları söylediğimi duydum: "Size, verebileceğim bütün bilgileri vermek şerefine sahip oldum zaten. Bu beylerin de haberdar olmasını gerekli görüyorsanız, bana zor gelmesine karşılık siz birkaç kelimeyle bunu şüphesiz yapabilirsiniz." Doktor nazik bir gülümsemeyle doğrulup yatay, sallanan bir el işaretiyle kendisine eşlik eden asistanlarıyla birlikte pencereye gitti. Üç dakika sonra bu genç adamlardan biri, miyop ve sinirli, masaya döndü ve bana sertçe bakmaya çalışarak "Uykunuz iyi mi, beyim?" dedi. "Hayır, kötü." Sonra tekrar o grubun yanına koştu. Orada bir süre daha aralarında konuştular sonra doktor bana döndü ve çağrılacağımı söyledi. Ona, saat birde çağrılmış olduğumu hatırlattım. Gülümsedi ve küçük beyaz elleriyle birkaç çabuk, ani hareket yaptı, kendisinin son derece meşgul olduğunu bildirircesine. Böylece ben, havası daha da boğuculaşmış o koridora döndüm ve kendimi bitkin hissettiğim halde yeniden dolaşmaya başladım. Sonunda o nemli, kullanılmış koku, başımı döndürdü, giriş kapısında durakladım ve kapıyı araladım. Dışarıda henüz öğleden sonraydı, biraz güneş vardı ve bu bana çok çok iyi geldi. Ama daha bir dakika bile durmamıştım ki, benim çağırılışım duyuldu. Küçük bir masanın etrafında iki adım ileride oturan bir kadın, bana işaretle bir şey söyledi. Kapıyı açmamı kim söylemişmiş. Bu havaya dayanamadığımı söyledim. İyi, bu benim meselemmiş ama kapı kapalı kalmalıymış. Acaba bir pencere açılmaz mıydı? Hayır. Bu yasakmış. Tekrar gidip gelmeye karar verdim; çünkü bu bir çeşit hissizleşmeydi ve kimseyi de rahatsız etmiyordu. Ama o küçük masadaki kadının bu da hoşuna gitmedi. Yerim yok muymuş acaba? Hayır, yok. Dolaşmak da yasakmış. Kendime bir yer aramalıymışım. Kadın haklıydı. Gerçekten de hemen o patlak gözlü kızın yanında bir yer bulundu. Şimdi orada oturu-

yordum, bu durumun kesin korkunç bir şeye hazırlayacağı duygusu içinde. Yani solumda dış etleri bozuk o kız vardı, ancak sonra fark ettim. Bu, dev gibi, hareketsiz kütle, çehresi ve kocaman ağır, hareketsiz bir eli vardı. Yüzünün bana dönük olan tarafı bomboştu, donuktu, anısızdı, çok esrarengiz olan da bir cesede tabut için giydirilmiş elbise gibiydi üstündeki. Siyah, ince atkı aynı şekilde boynuna kişiliksizce bağlanmıştı ve eteğin bu isteksiz bedene başkalarınca giydirildiği belliydi. El, bu pantolonun üstüne konulmuştu ve hatta saçlar sanki ölü yıkayıcı kadınlar tarafından taranmıştı ve içi doldurulmuş hayvanların tüyleri gibi sert düzenlenmişti. Ben bütün bunları dikkatle seyrettim ve buranın tam benim için olduğu aklıma geldi, çünkü şimdi hayatımın nihayet benim duracağım yerine geldiğine inandım. Evet, kader harika yollarda ilerliyor.

Birdenbire çok yakınımda ürkütülmüş bir çocuğun art arda itici çığlıkları yükseldi ve bunu sessiz, bastırılmış bir ağlama izledi. Ben bunun nerede olmuş olabileceğini anlamak için kendimi zorladığımda yine küçük, bastırılmış bir bağırış koptu, ben de soran sesler duydum; yarı yüksek sesle soran ve sonra homurdanan umursamaz bir makine başladı ve hiçbir şeyle ilgilenmedi. O zaman ben o yarım duvarı hatırladım ve anladım ki orada iş başındaydılar. Gerçekten lekeli önlüklü o bekçi zaman zaman göründü ve el etti. Beni kastedebilmiş olduğunu düşünmedim. Bu, bana mıydı? Hayır. Tekerlekli sandalyeyle iki adam vardı, bir kütleyi içine doğru kaldırıyorlardı ve açık, bulanık, üzgün gözlü, hayatın yıpratmış küçük başka bir yanı daha olan yaşlı, felçli bir adamı gördüm. Onu içeriye taşıdılar ve yanımda büyük bir boşluk ortaya çıktı. Oturdum ve düşündüm, bunlar o aptal kızla ne yapmak istiyorlardı ve o da bağırarak mıydı? Arkadaki makineler fabrika türü hoş bir şekilde mırıldanıyordu ve rahatsız edici hiçbir şeyi yoktu.

Ama birdenbire her şey sustu ve tanıdığımı sandığım üstün, kibirli bir ses, sessizliğin içine seslendi: “Riez!”²⁰ Ara. “Riez. Mais riez, riez.”²¹ Gülmeye başladım. Yukarıdaki adamın niçin gülmediğini anlamak imkânsızdı. Bir makine harekete geçti ama yine durdu. Karşılıklı sözler söylendi, sonra yine o aynı enerjik ses yükseldi ve emretti: “Dites-nous le mot: avant.”²² Harf harf: “A-v-a-n-t”... Sessizlik. “On n’entend rien. Encore une fois:...”²³

Ve o tarafta çok sıcak ve terli bir ses tınlarken, yıllardan sonra o yine gelmişti. Bu, bana çocukken ateşler içinde yatarken ilk kez derin bir korkuyu veren sestti: O büyük şey. Evet, hep böyle dedim, hepsi yatağımın etrafında dururlarken ve nabzımı ölçüp bana, neden ürktüğümü sorarlarken: Büyük şey. Doktoru çağırdıklarında ve geldiğinde, benimle konuştuğunda ondan o büyük şeyi kovsun diye rica ettim, başka her şey önemsizdi. Ama doktor da öbürleri gibiydi. O şeyi çıkaramıyordu, o zamanlar küçük olduğum ve bana çare bulmak kolay olacağı halde. İşte o, şimdi yine vardı. Daha sonraları düpedüz kaybolmuştu, ateşli gecelerde de yine gelmemişti, ama şimdi, ateşim yokken o yine vardı. Şimdi büyük bir ur, ikinci bir baş gibi içimden çıkıp büyüdü ve böyle büyük olduğu için hiç de bana ait değilken sanki benim bir parçam gibiydi. Hayattayken, elim ya da kolum olan, ölü bir hayvan gibiydi. Kanım benim ve onun içinden akıyordu, sanki bir ve aynı bedenden gibi. Kalbim ise kanı o büyük şeye göndermek için çok zorlanmak zorundaydı: Neredeyse kan yetersizdi. Ve kan, istemeye istemeye o büyük şeye giriyor ve hasta ve kötü olarak geri dönüyordu. Ama o büyük şey şişiyor, yüzümün önünde sıcak, mavimsi bir çürük gi-

20 Gülün.

21 Gülün. Gülün ama, gülün.

22 Bize “İleri” diyeceksiniz.

23 Duyulmuyor. Tekrar.

bi büyüyordu, ağzımın önündeydi ve sol gözümün üstünde kenardan gölgesi belirliyordu.

Avlulardan nasıl çıktığımı hatırlayamıyordum. Akşam olmuştu, ben o yabancı bölgede kaybolmuştum ve bulvarlar sonsuz bir duvarla yukarı doğru uzanıyordu ve sonu gelmeyince ters yönde herhangi bir meydana kadar geri dönüyordu. Orada bir caddede yürümeye başladım, sonra hiç görmediğim başka caddeler başladı, sonra yine başkaları. Trolley-büsler bazen çor parlak, sert, vurucu seslerle hızla gelip geçiyordu. Ama levhalarında benim bilmediğim isimler vardı. Hangi şehirde olduğumu, burada herhangi bir yerde evim var mıydı, artık yürümek zorunda kalmamam için ne yapmam gerekecekti bilmiyordum.

Şimdi de yine beni her zaman çok tuhaf şekilde etkileyen bu hastalık! Eminim, bunu hafife alıyorlar. Başka hastalıkların önemini nasıl abartıyorlarsa aynı öyle. Bu hastalığın belli özellikleri yok, yakaladığı kimsenin özelliklerini ediniyor. Uyurgezer gibi o en derin tehlikeyi, geçmiş görünür tehlikeyi kişinin önüne, yakın bir vakitte çıkarıyor. Öğrencilik döneminde o çaresiz kötü huyu denemiş olan erkekler, hani aldatılmış sırdaşları o zavallı, sert oğlan çocuğu elleri olanlar kendilerini yine o kötü huyun içinde bulurlar ya da çocukken geride bıraktıkları bir hastalık nükseder veya kaybolmuş bir alışkanlık, yıllar önce yapıp durdukları kafanın bir hareketi tekrar ortaya çıkmıştır. Beliren bu şeyle birlikte batmış bir eşyayı saran ıslak yosunlar gibi, ona yapışık, şaşkın anılar karmaşası yükselir. Hiç bilmediğimiz hayatlar su üstüne çıkar, gerçekten olup bitmiş şeylere karışır, insanın bildiğini sandığı geçmişinin yerini alır. Çünkü yukarı çıkan şeyde zindeleşmiş yeni bir güç varken her zaman var olan sık sık hatırlamaktan yorulmuştur.

Beşinci katta, yatağımda yatıyorum ve hiçbir şeyin bölme-

diği g n m, ibresiz bir saat kadranı gibi. Adeta çoktan kaybolmuş bir şey, sabah kendi yerinde duruyor, korunmuş ve iyi, yeni, neredeyse kaybolduğu zamanki gibi yeni, sanki orada yorganımın üstünde çocukluk zamanlarında kaybolmuş ama yeni gibi bir şey. Kayıp bütün korkular yine var.

 rt n n kenarından çıkmış küçük y n ipliğin sert, sert ve keskin bir  elik iğne gibi olduğu korkusu; pijamamın bu küçük düğmesinin benim kafamdan daha büyük, büyük ve ağır olduğu korkusu; bu, şimdi yatağımdan yere düşen ekmek kırığının aşağıya camlaşmış ve parçalanmış olarak aşağıya ineceği korkusu ve aslında bununla birlikte her şeyin kırıldığına ve ebediyen kırıldığına dair o endişe; yırtılmış bir zarfın o koparılmış, hiç kimsenin görmemesi gereken, tarifsiz ölçüde değerli yasak parçasının odadaki hiçbir yerde yeterince güvende olmadığı korkusu; uykuya dalıp sobanın önündeki o kömür parçasını yutacağım korkusu; herhangi bir sayının beynimde büyüyerek i ime sığmayacağı korkusu; bunun granit olduğu, üzerinde yattığım gri bir granit olduğu korkusu; bağırabileceğim ve insanların kapımın önüne  ş şeceği ve kapının sonunda a ılacağı korkusu; kendimi ele vereceğim ve hepsi söylenemez olduğu için hiçbir şey söyleyemeyeceğim korkusu – ve diğer korkular... korkular.

Çocukluğum gelsin diye dua ettim ve yine geldi, onun hâlâ eskisi gibi ağır olduğunu ve büyümenin hiçbir faydası olmadığını hissettim.

D n, ateşim daha iyiydi, bugün gün ilkbahar gibi, resimlerdeki ilkbahar gibi başlıyor/Dışarıya çıkmayı ve Biblioth que Nationale'e, uzun zamandır okumadığım şairlerime gitmeyi deneyeceğim; belki de sonra yavaş yavaş bahçelerde gezerim. Rüzgâr belki de gerçek suyu olan büyük havuzun üzerindedir ve havuza kırmızı yelkenlerini bırakıp seyreden çocuklar gelirler.

Bugün beklemedim, öyle cesurca dışarı çıktım, sanki bu en doğal, en basit şeymiş gibi. Ama yine de bir şey vardı, beni kâğıt gibi alıp buruşturan ve fırlatan, duyulmamış bir şey vardı.

St-Michel Bulvarı boş ve genişti, hafif eğiminde kolay yürünüyordu. Yukarıdaki pencere kanatları cam tınisiyla açılıyor, parıltısı, beyaz bir kuş gibi cadde üzerine uçuyordu. Açık kırmızı tekerlekli bir araba geçti ve ayrıca aşağıda birinin üstünde açık yeşil bir şey vardı. Atlar, parıltılı takımlarla, temizlenmiş koyu boyalı yolda koşuyorlardı. Rüzgâr coşmuştu; taze, hafifti ve her şey yükseliyordu: Kokular, bağrılar, çanlar.

Akşamları sahte kızıl Çingenelerin oynadığı kafelerden birinin önünden geçtim. Açık pencerelerden gece boyunca solunmuş hava, vicdanı sızlayarak içeri sızıyordu. Saçları düzgün taranmış garsonlar da kapının önünü temizlemekteydiler. Biri eğilmiş, masanın altına avuç avuç sarımsı kum atıyordu. O sırada oradan geçen birisi ona çarptı ve aşağıdaki caddeyi gösterdi. Yüzü kıpkırmızı olan garson, bir süre o yöne dikkatle baktı, sonra sakalsız yanaklarında bir gülme yayıldı, sanki kum üstüne saçılmış gibi. Öbür garsonlara işaret etti, hepsini oraya toplamak ve bir şey kaçırmamak için gülün yüzünü birkaç kez sağa sola çevirdi. Şimdi hepsi gelmiş, aşağıya doğru bakıyordu ya arayarak, gülümseyerek ya da öfkelenerek; öyle ki gülünecek ne varmış henüz keşfetmemişlerdi.

Ben, içimde korku gibi bir şeyin hafif hafif başladığını hissediyordum. Bir şey, beni öte yana zorladı; ama ben yalnızca daha hızlı gitmeye başladım ve ister istemez önümdeki birkaç kişiye baktım ve özel bir şey fark etmedim. Ama yine de birinin, mavi önlüklü, bir omzunda boş bir kulplu sepet taşıyan bir çırağın bir adamın arkasından baktığını gördüm. Yeterince baktıktan sonra, evlere doğru döndü ve gü-

len bir kominin anlına doğru herkesin bildiği o sallantılı işareti yaptı. Sonra kara gözleri ııldadı, tatmin olmuşçasına ve sallanarak karşıma çıktı.

Gözümün görebildiği yere kadar alışılmamış ve göze çarpan bir kimseyi görür müyüm diye baktım ama önüme hiç kimse çıkmadı, yalnızca uzun boylu zayıf, koyu renk pardösülü, kısa, soluk sarı saçlı başında yumuşak ve siyah şapkalı biri. Bu adamın ne kıyafetinde ne de davranışında gülünç bir şey olduğuna kendimi inandırdıktan sonra; adam bir şey üzerinde sendeleyince önünden bulvara bakmayı bile denedim. Onu yakından izlediğim için, dikkatliydim ama o yere gelince orada hiç ama hiçbir şey olmadığını anladım. İkimiz, o ve ben, birden yürümeyi sürdürdük, aramızdaki mesafe aynı kaldı. Şimdi bir üst geçit çıktı ve önümdeki adamın, geçidin basamaklarından eşit olmayan bacaklarla zıpladığı ortaya çıktı, yani mesela çocukların sevindiklerinde yürürken zıpladıkları gibi. Karşı taraf geçidinde düpedüz uzun bir adımla yukarı çıktı. Ama yukarı çıkar çıkmaz bacağının birini biraz çekti ve öbürünün üstünde zıpladı ve bir daha bir daha. Şimdi o ani hareketin ufak tefek bir şey olduğuna kendinizi inandırmanız bile yine tam bir topallama sayabilirsiniz; bir çekirdek, bir meyvenin kaygan kabuğu, herhangi bir şey ve ilginç olanı, bu adam bir engelin varlığına inanmak bile istemiyordu, çünkü kendini her defasında o yarı kızgın, yarı suçlayıcı bakışla görüyordu, hani insanların bu türlü anlarda yaptıkları gibi, o berbat yere doğru dönerler ya, öyle. Beni, biraz uyarıcı bir şey, caddenin karşı tarafına bir kez daha çağırdı, ama gitmedim ve bütün dikkatimi o adamın bacaklarına vererek hep onun peşinde kaldım. İtiraf etmem gerekir ki o topallama tekrar gelmeyince kendimi hafiflemiş hissettim, yirmi adım kadar, ama gözlerimi kaldırıncı o adamın başka bir sıkıntısı olduğunu fark ettim. Pardösüsünün yakası açılmıştı ve kâh bir eliyle kâh iki eliyle onu çıkarmak için zorlanıyor,

ama bir türlü beceremiyordu. Bu tür şeyler olur işte. Beni hursuzlandırmadı. Ama hemen ardından büyük bir şaşkınlıkla fark ettim ki bu insanın meşgul ellerinde iki hareket vardı: Biri yakayı fark edilmeden gizli, hızlıca kapatmaya çalışan ve öteki, yakanın düzeltilmesini isteyen itinalı, yavaş yavaş aynı zamanda abartılı bir hareket. Bu gözlem beni iki dakika boyunca alt üst etti, ta ki adamın yakası kalkık pardösüsünün ardındaki ensesinde ve sinirli biçimde hareket eden ellerinde bacakları az önce terk etmiş aynı korkunç, iki heceli topallamanın olduğunu anlayıncaya kadar. O andan itibaren o adama bağlandım. Bu topallamanın onun bedeninde dolaşıp durduğunu, orada burada kendini gösterdiğini anladım. İnsanlardan korktuğunu anladım ve gelip geçenlerin bir şey fark edip etmediklerini özenle denetlemeye başladım. Onun bacakları ansızın ufacık titreyen bir sıçrama yapıp da bunu hiç kimse fark etmeyince benim sırtımdan soğuk bir sızı geçiyordu ve bundan çıkardığım sonuç, biri dikkat etse, üstelik yolda da gözle görülmeyen küçük bir engelle tesadüfen biz ikimiz bassak, bu şüphesiz merak uyandırmaya bir aracı olurdu. Ama ben böyle yardım düşünürken o, yeni fevkalade bir çıkış yolu buldu. Elinde bir baston taşıdığını söylemeyi unutmuştum. Şimdi bu, basit bir sopaydı, sade koyu renk ahşap eğri bir tutacağı olan. Çare arattıran o korku aklına getirtti: Bu sopayı önce bir eliyle (ikincisinin de gerekeceğini kim bilir) sırtına tutacaktı, tam belkemiği üzerinde, onu sıkıca boyun omuruyla birinci sırt omuru arasında, sert bir destek hissi verecek şekilde dayayacak, yuvarlak sapını yakasına sokacaktı. Bu, göze çarpmayacak bir tutumdu, olsa olsa birazcık cesurca. Bu beklenmedik ilkbahar havası bunu affedebilirdi. Hiç kimsenin aklına arkaya dönmek gelmedi ve şimdi oluyordu. Mükemmel oluyordu. Bir sonraki geçitte sekici iki kişi, iki kısa boylu, yarı ezilmiş, tamamıyla önemsiz iki zıplayıcı vardı ve gözle görülür ilk sıçrayış öyle ustalıklı olmuş-

tu ki (yolun çaprazında tam da bir sulama borusu vardı) korkulacak bir Şey yoktu. Evet, henüz her Şey iyi gidiyordu, zaman zaman ikinci el de sopayı yakalıyor, daha sıkı bastırıyor ve tehlike yine hemen aÇılıyordu. Yine de korkumun bŧyŧmemesi için yapabileceğim bir Şey yoktu. Yŧrŧrken ve bitmeyen bir çabayla kayıtsız ve dalgın gŧrŧnmeye uğraşırken korkunç seğirmelerin biriktiğini biliyordum; bende de, kendisinde bunların gitgide bŧyŧdŧęŧnŧ hissettiği korkusu vardı ve sarsıntı başlayınca sopaya nasıl yapıŐtıęını gŧrdŧm. Sonra bu ellerin ifadesi ŧyle zavallı ve sertti bir hale geldi ki bŧtŧn ŧmidimi onun iradesine bağladım. Gŧcŧnŧn tŧkeneceęi an gelmek zorundaydı, uzak olamazdı. Ve onun arkasından hızla çarpan kalbimle yŧrŧrken ben, o azıcık gŧcŧmŧ para gibi koyuyordum ve ellerine bakarken, ihtiyaı olursa bende ki gŧcŧ de alsın diye ona yalvarıyordum.

Sanırım bunu aldı; daha fazlası olmadığı için ben ne yapabilirdim?

St-Michel Meydanı'nda pek çok araç ve oraya buraya koŐuŐturan insanlar vardı; biz çoğu kez iki araba arasındaydık sonra o nefes aldı ve dinlenmek ister gibi kendini bıraktı ve biraz sekiyor, biraz başını eğiyordu. Belki de bu, yakalandığı hastalığın onu yenmek için yaptığı bir hilesiydi: Irade iki yerde kırılmıŐtı ve aldırmamak o iŐgal edilmiş kaslarda sessiz, çekici bir uyarı ve zorlayıcı bir ritim bırakmıŐtı. Ama sopa henüz yerindeydi, eller kızgın ve ŧfkeli gŧrŧnŧyordu. Bu ortamda ayak bastık kŧprŧye ve oluyordu. Oluyordu. Birden kontrolŧ kaybetmiŐesine birtakım hareketler yapmaya başladı; iki adım koştu ve durdu. Durdu. Sol el sopadan yavaşça ŧzŧldŧ ve ŧyle yavaş yukarı kalktı ki ben onu havada titrer gŧrdŧm. Őapkayı biraz geriye itti ve alnını sıvazladı. Başını biraz çevirdi ve bakışları gŧkyŧzŧnde, evlerin ve suyun ŧstŧnde dolaştı tutmadan; sonra da bıraktı. Sopa gitmişti, o kollarını açtı, sanki uçmak istiyor gibiydi ve bu onun

içinde bir doğa gücü gibi patladı, onu eğdi ve geri itti, başını eğdirdi, geri kanırttı, içinden kalabalığın ortasında bir dans gücü fışkırdı. Çünkü etrafında artık çok kimse toplanmıştı ve ben onu artık göremiyordum.

Artık başka herhangi bir yere gitmenin ne manası olurdu, içim bomboştu. Kendimi boş bir kâğıt gibi evler boyunca sürüdüm bulvardan tekrar yukarı.

Bir Mektup Taslağı

Sana yazmayı deniyorum, gerçi zorunlu bir vedadan sonra aslında yapacak hiçbir şey yok. Ama ben yine de deniyorum; bunu yapmam gerekir sanıyorum, çünkü Kutsal Kadını Pantheon'da gördüm, çünkü o kimsesiz, kutsal kadını ve o çatıyı ve kapıyı, içerideki lambayı mütevazı halesiyle ve öbür tarafta uyuyan şehri ve ırmağı ve uzaktaki mehtabı gördüm. Kutsal Kadın, uyuyan şehre bekçilik ediyor. Ben ağladım. Ağladım, çünkü bunların hepsi beklemediğim anda karşımdaydı. Karşısında ağladım, ne yapacağımı bilmiyordum.

Paris'teyim. Bunu duyanlar sevinirler, çoğu da kıskanır. Paris, büyük bir şehir, büyük, tuhaf, baştan çıkarmalarla dolu. Onlar haklı. Bana gelince, kabul etmeliyim ki, bunlara belli bakımlardan yenildim. Sanırım başka türlü söylenmez. Bu tuzaklara yenildim ve bu, bazı değişimlere neden oldu: Karakterimde değilse de dünya görüşümde, her halükârda hayatımda. Bu etkiler başlayınca her şeyi başka türlü algılamaya başladım. Beni diğer insanlardan ayıran farklar oluştu. Değişmiş bir dünya. Yeni anlamlarla dolu yeni bir hayat. Şu anda işim zor, çünkü her şey yeni. Bir acemiyim kendi şartlarım içinde.

Acaba mümkün olmaz mıydı, bir kez olsun denizi görmek?

Evet, ama düşün ki, senin gelebileceğini hayal ediyorum. Bana belki de, bir doktorun olup olmadığını, söyleyebilirsin. Bunu araştırmayı unuttum. Ayrıca buna artık hiç ihtiyaç duymuyorum.

Buadelaire'in o inanılmaz şiiri "Une Charogne"ı hatırlar mısın? Onu şimdi anlıyorum sanırım. Son dörtlüğün dışında haklıydı. Başına bu geldiyse ne yapacaktı ki? Ödevi, bu korkunç şeyde, besbelli yalnız itici şeyde var olanı, bütün yaşayanlarda var olanı görmektir. Seçmek ve reddetmek yok! Flaubert'in "Konuksever Aziz Julien Efsanesi"ni²⁴ yazmasını bir tesadüf mü sayıyorsun? Bence bir kimsenin o cüzamlının yanında yatmaya katlanıp onu aşk gecelerinin kalp ateşiyle ısıtmasıdır belirleyici olan ki, bu da ancak iyi sonuçlanır.

Ama sanma ki, ben burada hayal kırıklıkları yaşıyorum, tam tersine! Bazen şaşıyorum, beklenen her şeyi gerçek için o gerçek kötü de olsa, bırakmaya ne kadar hazırım.

Tanrım, bunun birazı paylaşılabilse. Ama o zaman olur muydu, olur muydu? Hayır, bu ancak yalnız olmanın karışığıdır.

/Havanın her zerresinde korkunç olanın varlığı. Sen bunu saydam olanla birlikte soluyorsun; ama senin içinde aşağı çöküyor, katılaşıyor, organlar arasında sivri, geometrik biçimler alıyor; çünkü bütün bunlar, yani idam sehparlarında, eza odalarında, umarhanelerde, ameliyat salonlarında, sonbahar sonu köprü altlarında acı ve dehşet namına ne varsa her şey, güçlü bir ölümsüzlükten gelir, bütün hepsi direnir ve yaşayan her şeye, onun korkunç gerçekliğine bağlanır. İnsanlar bunların çoğunu unutabilmek isterler; uykuları beyindeki bu tür pürüzleri yavaşça törpüler ama rüyalar beyni zorlar ve şekilleri tamamlar. Onlar da uyanırlar, soluk

24 Gustave Flaubert, "Konuksever Aziz Julien Efsanesi", *Üç Hikâye*, çev. Berna Akkoyunlu - Can Belge, İletişim Yayınları, 2011.

alırlar ve bir mum ışığının karanlıkta yarattığı sakin havayı şekerli bir su içiyormuşçasına yudumlarlar/ Ama ah, bu güven hangi kenarda durur! Yalnızca az bir dönüş, işte yine görüş, bilineni ve hoş olanı terk eder ve az önce bu kadar teselli edici görünen resim, bir dehşet kıyısından daha net olur çıkar. Işıktan koru kendini, o, mekânı daha çok oyar; arkana bakma, acaba oturduğun yerin arkasında bir gölge senin efendin gibi ayağa kalkar mı diye/ Karanlıkta kalsaydın belki daha iyi olurdu, o zaman sınırsız kalbin denemiş olurdu, bütün bu ayırt edilmez şeylere acıya acıya katlanmayı. Şimdi ise her şeyi içinde biriktirdin, kendinin kendi ellerinde tûkenişini görüyorsun, zaman zaman belirli belirsiz bir hareketle yüzünün hatlarını tazeliyorsun. İçinde ise neredeyse yer kalmamıştır, öyle ki bu yer kıtlığında imkân olmayışı, büyük bir şeyin barınamayışı, duyulmamış olanın da buraya sığmak için kendini şartlara göre sınırlamak zorunda oluşu, neredeyse içini rahatlatıyor. Ama dışarıda, dışarıda her şey belirsizdir ve dışarıda eğer yükselirse o zaman senin için de dolar, kısmen senin kontrolünde olan damarlarda, ya da kayıtsız organlarının rahatlığında değil, kılcal damarlarda büyür, boru gibi ileri doğru emer senin o sayısızca dallara ayrılmış var oluşunu. Orada yükselir, orada seni aşar, son bir sığınak gibi kaçtığın nefesinden daha yükseğe ulaşır. Ah, nereye o zaman? Kalbin seni senden uzaklaştırıyor, kalbin peşinden geliyor ve sen artık kendinin dışındasın ve geri dönemiyorsun. Bir kafesin içinden çıkmak için çırpınır gibisin, o azıcık dış sertliğin ve uyum sağlaman manasızdır

Ey, eşyasız gece! Ey dışarıya kör pencere, ey itinayla kapanmış kapılar! Eski zamandan gelme düzenlemeler, üstlenilmiş, onaylanmış, asla anlaşılmamış! Ey, merdiven daire-sindeki sessizlik. Yan odalardan gelen sessizlik, yukarıda tavandaki sessizlik! Ey anne: Ey sen, bütün sessizlikleri bir

zamanlar çocukluğunda bozan tek kadın! Onu üstüne alan kadın şöyle diyor: Korkmayın, benim ben! Gece yarısı korkan, korkudan bozulan için burada olmaya cesaret eden kadın. Sen bir ışık yakıyorsun, şimdi gürültü sensin işte. Onu önünde tutarak diyorsun ki korkmayın benim ben. Ve sen onu oraya koyuyorsun, yavaşça ve şüphesiz: Sensin o, sensin alışılmış, sevgili ve engel olmadan var olan şeylerin çevresindeki, iyi, sade, net. Ve eğer biri duvarın herhangi bir yerinde huzursuzluk yaparsa, ya da döşemelere adım atarsa, o zaman sen yalnızca gülümsersin, gülümser, gülümsersin o parlak zemindeki korkutucu yüze. Bu yüz, sanki sen birsin, her yarım yüksek seste onunla sözleşmiş ve karara varmışsın gibi seni süzer. Bu dünyevî iktidarda bir güç senin gücüne benzer mi? Bak işte, krallar yatıyor ve dik dik bakıyorlar ve hikâye anlatıcısı bile dikkatini çekemiyor. Sevgilisinin mutlu koynunda onları korku sarıyor, ürkütüyor. Oysa sen geliyor, o dev şeyi arkada tutuyorsun ve tam da onun önündesin, orada burada açılan bir perde gibi değil. Hayır, sanki sen sana ihtiyacı olan çağrışın üstünden onu aşmışsın gibi. Sanki sen olabilecek şeyin çok önüne geçmişsin ve arkada yalnız senin acelen, senin sonsuz yolun, aşkının kınadı varmış gibi.

Önünden her gün geçtiğim kalıpcının iki maskesi var, karpısının yanında asılı. Boğulmuş bir genç kızın yüzü, kalıbı morgdan almışlar, çünkü güzeldi, çünkü gülüyordu, çünkü her şeyi biliyormuşçasına gülümsüyordu. Maskenin altında onun bilen yüzü. Birbirine bağlanmış bu manaların bu sıkı düğümü! Sürekli buharlaştırmak isteyen müziğin bu acımasız yoğunlaştırışı. Bir tanrının, kendi müziğinden başkasını duymasın diye kulaklarını tıkadığı birinin çehresi. O kimse gürültülerin o bulanık ve değersizliğiyle yanıltılmasın diye. İçinde bu müziğin berraklığını ve sürekliliğini taşıyan o tan-

rının amacı, yalnızca tınısız manaların ona tınının bulunmasından önceki eksik dünyayı taşımasıydı.²⁵

Dünyanın tamamlayıcısı: Yağmur olarak yerküreye ve sulara ağır ağır ve rastgele inen şey, belirsiz ve şen bir yasayla her şeyin sonunda nasıl tekrar ayağa kalkarak yükselir ve yûzer ve gökyüzünü oluştursa, bizim yağışlarımız ve buharı da senden öyle yükseldi ve dünyayı müzikle sardı.

Senin müziğine gelince: Dünyayı çevreleyebilmesi gerekirdi, bizi değil. Sana Teb'de çekiçli bir klavye kurmuş olmalıydılar ve bir melek götürmeliydi seni o kimsesiz çalgıya, içlerinde kralların ve fahişelerin yattığı çöl dağlarının sıralarından geçerek. O melek de sen henüz başlamadan kendini yükseğe fırlatmış olurdu.

Ve sen sonradan çağıldardın, çağıldayan adam, duyulmadan; evrenin alabileceği her şeyi ona geri vererek. Bedeviler uzaktan buraya sürülmüş olurlardı, ama dinsiz; oysa tüccarlar kendilerini senin müziğinin kıyısında secde ederlerdi, sanki sensin o fırtına gibi. Yalnızca tek tük aslanlar geceleri seni uzaktan sarmış olurdu, kendilerinden ürkmüş, kaynayan kanlarından korkmuş olarak.

Çünkü o şehvetli kulaklardan kim geri çeker şimdi seni? Onları o verimsiz, asla döllenmeyip yalnızca zina yapan verimsiz kulakları müzik salonlarından kim çıkarır? Orada ışıldar tohumlar ve fahişeler gibi gerçekleşmemiş tatminlerinde öyle yatarlar Onan'ın tohumları gibi onların hepsinin aralarında.²⁶

25 Burada önce Sen Nehri'nde boğulan ve maskı çıkarılarak satılan bir kadından, daha sonra ise yine ölümü sonrasında maskı çıkarılan Beethoven'dan söz edilmektedir – e.n.

26 Eski Ahit'in Yaratılış bölümünde (38: 8-9) adı geçen biri. Onan, kardeşinin karısıyla evlenmek zorunda kaldığından cinsel birleşmeleri sırasında dışarıya boşalmayı tercih etmektedir: "Yahuda Onan'a, 'Kardeşinin karısıyla evlen' dedi, 'Kayınbiraderlik görevini yap. Kardeşinin soyunu sürdür.' Ama Onan doğacak çocukların kendisine ait olmayacağını biliyordu. Bu yüzden ne zaman kardeşinin karısıyla yatsa, kardeşine soy yetiştirmemek için menisini yere boşalttı-

Ama ey Tanrım, bakir kulaklı biri senin melodinin yanı başında yatsaydı ya mutluluktan öldürdü ya da onu sonsuzluğu taşırdı ve onun döllenmiş beyni bir sürü doğumda çatlamak zorunda kalırdı.

Bunu küçük görmüyorum. Biliyorum, buna cesaret gerekir. Ama bir an için varsayalım; bu *Courage de luxe*'e²⁷ sahip biri çıksın, sonra ebediyen (çünkü bunu kim bir daha unuttabilir ya da karıştırabilir?) nereye sığındıklarını bilmek ve geri kalan günde neye başlayacaklarını, gece uyuyup uymadıklarını bilmek için onları izlesin. Ama cesaretle iş bitmez. Çünkü izlenmesi az bir iş olmayan öbür insanlar gibi gidip gelmez onlar. Buradadırlar ve yine gitmişlerdir, kurşun askerler gibi konulmuş ve çekilmişlerdir. Onları bulacağınız yerler, ücra, ama hiç de gizli olmayan köşelerdir. Çalışlar geri çekilir, yol bir parça çimenli meydanı dolandır; işte oradadırlar ve çevrelerinde bir sürü boş yer vardır, sanki bir cam korunagın altındaymışlar gibi. Onları, bu her bakımdan kendi halinde görünüşlü silik adamları düşünceli gezginler sayabilirsiniz. Ama yanılsın. Sol eli görüyor musun, eski pardösünün derin cebinde nasıl bir şeyi kavırıyor, nasıl bulup dışarı çıkarıyor ve o küçük nesneyi beceriksizce ve göze çarpar şekilde havaya doğru tutuyor? Dakika sürmüyor ki iki, üç kuş geliyor, merakla sıçrayan güvercinler. Ve adam başarır da onların hareketsizliğine uyarsa, o zaman daha çok yaklaşmamaları için bir sebep yoktur. Ve sonunda ilk güvercin bir süre sinirli sinirli o elin hizasına yükselir, orada da (Tanrı bilir) mütevazı son derece umursamaz parmaklarla ufak bir parça tatlandırılmış artık ekmek sunulur. Ve etrafına ne kadar çok insan toplanırsa, tabii uygun uzaklıkta,

yordu. Bu yaptığı Rab'bin gözünde kötüydü. Bu yüzden Rab onu da öldürdü.", <https://incil.info/kitap/gen/38> - e.n.

27 Lüks, fazladan cesaret - e.n.

o kadar ortak yanı vardır onlarla. Tükenmekte olan bir fener gibi dikilir orada ve tükenmekte olan fitilin sonuyla ışık verir, bundan iyice ısınmış ve hiç kıpırdamamıştır. Nasıl çağırılır, nasıl da çeker onları, bunu o çok sayıdaki küçük kuşlar hiç de fark edemez. Seyirciler olmasa ve onu orada yeterince uzun bıraksalar, eminim ki ansızın bir melek gelir ve o cılız elden tatlımsı bayat lokma artığını yer. Şimdi ona her zamanki gibi insanlar engeldirler. Yalnız kuşların gelmesine bakıyorlar; bunu yeterli buluyorlar ve onun başka hiçbir şey beklemediğini iddia ediyorlar. Evlerdeki küçük bahçelere konulmuş gemilerdeki figürlere benzer, biraz eğrice toprağa saplanmış, yağmur yemiş o eski bebek biçimli korkuluk zaten başka ne beklesin ki, onun bu duruşunun sebebi hayatında bir kerecik önde durarak, en büyük devinimlere karşı durmasından mı? Bir zamanlar renkli olduğu için mi şimdi böyle solmuş? Ona sormak ister misin?

Yalnız kadınlara sorma, eğer onlardan birini beslerken görürsen. Bunlar izlenebilirler de. Ama bırak. Nasıl geldiğini bilmez onlar. Birdenbire, el çantalarında birçok ekmek vardır ve ince pardösülerinin cebinden kocaman parçalar çıkarırlar, biraz çiğnenmiş ve ıslak ekmek parçaları. Tükürüklerinin bir parça dünyaya eklenmesi, küçük kuşların –tabii hemen unutsalar da– bu lezzetle etrafta uçuşması onlara iyi gelir.

Ben, işte sen inatçı adamın²⁸ kitaplarının yanında oturuyorum ve onlara, seni bir bütün olarak bırakmayan ve senden pay alanlar gibi anlam vermeye çalışıyorum tat alarak. Çünkü o zaman şöhretin ne olduğunu henüz anlamıyordum, şöhret birinin arsasına kalabalığın dalıp taşları itelemesi, yıkmasıdır.

İçinden kendini titreten bir şeyler geçen, bir yerlerdeki genç adam, hiç kimsenin seni tanımamasından yararlanır!

28 Bahsedilen kişi Henrik Ibsen'dir – e.n.

Ve eğer seni hiç önemsemeyen arkadaşların sana karşı gelir de senden ümit keserlerse, senin o sevgili fikirlerin yüzünden, kökünü kazımak isterlerse işte senin içinde seni ayakta tutan bu açık tehlike, seni dağıtarak zararsız kılan sonrakî ünün hilekâr düşmanlığı yanında nedir ki!

Küçümseyerek bile olsa, hiç kimseden senin hakkında söz söylemesini rica etme. Zaman geçer de adının insanlar arasında nasıl dolaştığını fark edersen, bu adı, onların ağzında duyduğun hiçbir şeyden daha ciddiye alma! Düşün: O, kötü oldu, bırak o adı, Tanrı seni karanlıkta çağırabilsin diye başka birini al, herhangi birini. Ve o adı herkesten sakla.

Ey sen en kimsesiz, öteki adam! Bunlar seni bu şöhrete nasıl kabul ettiler! Çok geçmedi, tamamen sana karşı oldular; şimdi ise seninle kendilerinin aynısıymışsın gibi görüyorlar. Senin sözlerin de onları kendileriyle birlikte kibirlerinin kafesine sokup meydanlarda gösterir ve onları biraz güvenlerinden söküp alır. Senin yırtıcı hayvanlarının hepsi!

O zaman ben seni ilk kez okuyordum; bana açılıp tenhahlığında üstüme yürüdüler bu çaresizler. Sen, yolu bütün haritalarda yanlış işaretlenmiş olan sen, sonunda nasıl olduysan öyle çaresizsin! Bir sıçrayış gibi göğü kat ediyor senin yolunun yalnızca bir kez yanımıza yanaşıp dehşet içinde uzaklaşan bu ümitsiz hiperbolü. Bir kadının kalmasından ya da gitmesinden sana ne ve birinin başının dönmesinden ve birinin çıldırmasından, ölülerin canlı, canlıların ölü olmasından sana ne? Bunların hepsi senin için öyle doğaldı ki, onların arasından bir antreden geçer gibi geçtin ve durmadın. Ama bizim hikâyemizin pişip tamamlandığı ve renginin değiştiği yerde, işte orada durakladın ve eğildin. Hiç kimsenin bulunmadığı yerden daha içerde, sana bir kapı açıldı ve şimdi sen alevlerin içinde, koçanların yanındaydın. Hiç kimseyi asla yanına almadığın yerde, sen güvensiz adam, orada oturdun ve geçitleri ayırt ettin. Ve arada, resmetmekten

ve söylemekten ziyade gösterme yeteneğinin olduğu için sen orada o muazzam karara vardın: Bu minicik şeyi, önce yalnızca camlar arkasında farkına vardığın şeyi, yalnız onu öyle büyütecektin ki, binlerin önünde olsun, dev gibi, herkesin önünde. Tiyatron böyle oluştu. Bu neredeyse mekânsız, asırlardan süzölmüş hayatın diğer sanatlarca bulunup birbirini bulan, tek tek insanlar için yavaşça görünür olmasını ve sonunda hep birlikte o yüce söylentilerin sembol olarak önlerinde açılan sahnede doğrulanmasını bekleyemedin. Bunu bekleyemedin, sen vardın, ancak ölçülebilir şeye mecburdun: Yarım derece yükselen bir duyguyu; çok yakından okuduğun, neredeyse ağırlıksız bir iradenin sapma açısını; bir özlem damlasındaki o hafif bulanmayı ve bir güven atomundaki yok denecek kadar az renk değişimini: İşte bunları tespit etmek ve tutmak zorundaydın; çünkü böyle süreçlerdi şimdi hayat, hayatımız, içimize kaymış, içeriye çekilmiş, öyle derine ki tahmin bile edilemez.

Göstermeye eğilimli halinle sen, ebedî trajik bir şair, bu incecik kılcal damarı bir çırpıda en inandırıcı el kol hareketlerine, mevcut şeylere çevirmek zorundaydın. O hep daha sabırsızca, hep daha çaresizce gözle görünenin altında içte olan şeyin karşılığını arayan eserinin benzersiz şiddetine başvurdu. Orada bir tavşancık vardı, bir bodrum, içinde birinin dolaştığı bir salon: Yan odada bir cam şakırtısı, orada pencerelerin önünde bir yangın, bir güneş vardı. Orada bir kilise ve kiliseye benzeyen bir kayalık vadi vardı. Ama bu yetmedi; nihayet kuleler de olmalıydı ve manzaraları gömen çığlar somut şeylerle ağzına kadar dolu sahneyi soyut şey uğruna sarsıyordu. O zaman devam edemedin. Köprü kurduğun iki uç, birbirinden ayrıldı; senin o çılgın gücün elastik asadan çıkıyordu, eserin ise adeta bir hiçti.

Senin her zamanki inatçılığınla sonunda pencereden kaçmak istemediğine başka kim akıl erdirsin. Gelip geçenleri

görmek istiyordun, çünkü aklına şu geldi: Acaba günün birinde eğer başlamaya karar verse insan, bunlardan bir şey yapabilir miydi?

O zaman ilk önce bir kadın hakkında hiçbir şeyin söylene-meyeceği dikkatimi çekti. Fark ettim, o kadından söz ederlerken onu nasıl dışarıda bırakıp başkalarını anıyorlar ve çevreyi, yerleri, nesneleri, her şeyin son bulduğu, hafif, onu asla içine almayan hassas bir şekilde son bulduğu yere kadar tasvir ediyorlardı. “O kadın nasıldı?” diye soruyordum sonra. “Sarışın, aşağı yukarı senin gibi” diyorlar ve bildikleri ne varsa her şeyi sıralıyorlardı. Ama bununla o yine çok muğlâk kalıyordu ve artık hiçbir şey tasavvur edemiyordum. Aslında onu, yalnızca annem bana durup durup istediğim o hikâyeyi anlatırken görebiliyordum.

Annem sonra her defasında, köpekli sahneye geldiğinde gözlerini kapar ve o iyice kapalı, ama her yandan görünen yüzünü şakaklarına soğukça değen her iki elinin arasında tutardı. “Ben gördüm onu, Malte” diye yemin ederdi. “Onu gördüm ben”. Bunu ondan duyduğumda kendisi son yıllarındaydı. Artık hiç kimseyi görmek istemediği ve hep, seyahatlerde de bütün içecekleri süzdüğü o küçük, sık, gümüş süzgeci yanında tuttuğu zamanda. Sert biçimli yiyecekleri artık hiç yemiyordu, isterse bunlar bisküvi ya da ekmek olsun. Yalnız olduğunda onları ufalıyor, kırıklar halinde yiyordu, aynı çocukların ekmek kırıklarını yemesi gibi. İğnelerden korkusu o zamanlar onu iyice sarmıştı. Başkalarına yalnızca, özür dilemek için “Ben artık hiçbir şeyi kaldıramıyorum ama bu sizi rahatsız etmesin, yine de gayet iyiyim.” Ama hemen bana dönebiliyordu (çünkü ben artık birazcık büyümüştüm) ve gülümseyerek, ki bu da onu yoruyordu, şöyle diyebiliyordu: “Ne kadar da çok iğne var, Malte ve nasıl da her yandalar ve nasıl dışarı fırlayacaklarını düşünürsek...” Bu sözlerle şaka

süsü vermeye çalışır ama iyi tespit edilmemiş ve kolayca düşecek olanları düşününce korkuyla sarsılırdı.

Ama Ingeborg'dan söz ederken ona hiçbir şey olmazdı; o zaman kendini sakınmaz, daha yüksek sesle konuşur, Ingeborg'un gülüşünü hatırlayarak gülerdi. O zaman görmeliydiniz Ingeborg ne kadar güzelmiş. "O, hepimizi neşelendiriyordu," derdi, "senin babanı da Malte, tam tamına. Ama sonra, yalnızca biraz hasta görünmesine rağmen öleceği söylenince biz hepimiz etrafta dolaştık ve bunu gizledik. O zaman bir keresinde yatakta oturdu ve herkesin duyacağı şekilde şöyle dedi: 'Kendinizi böyle sıkmak zorunda değilsiniz, sizi rahatlatabilirim, böyle olması aslında iyi. Ben artık istemiyorum.' Düşünsene 'artık istemiyorum' dedi, hepimizi sevindiren o kız. Acaba büyüdüğünde sen bunu anlayacak mısın, Malte? İlerde düşün bunu, belki aklına gelir. Bu tür şeyleri anlayan bir insan olsa çok iyi olurdu."

"Bu tür şeyler" yalnız olduğunda annemi ilgilendirirdi ve son yıllarda kendisi hep yalnızdı.

"Benim hiç aklım ermeyecek, Malte," derdi, bazen o kimsenin görmesini istemediği ve amacı sadece gülümsemek olan kendine özgü cesur gülüşüyle. "Ama bunu ortaya çıkarmaya hiç kimsenin merak etmeyişi! Ben erkek olsaydım, evet tam da bir erkek olsaydım, bu konuda düşünürdüm sırasıyla ve esaslıca, başından başlayarak. Çünkü bir başı olmalı doğal olarak ve bu yakalarsa bari, Ah Malte, böylece yaşayıp gidiyoruz ve öyle sanıyorum ki, hepimiz dalgınız, meşgulüz ve giderken öyle çok dikkat etmiyoruz. Sanki bir yıldız kaymış da bunu hiç kimse görmemiş, bir dilek dilememiş. Sanırım, gerçekleşme diye bir şey yok ama arzular var, uzun zaman, bütün bir hayat boyunca devam ediyorlar, öyle ki gerçekleşinceye kadar beklenemiyorlar."

Annem, Ingeborg'un küçük yazı masasını yukarıya, odası-

na koydurmuştu, onu çoğu zaman bu masanın önünde bulurdum. Çünkü yanına rahatça girebiliyordum. Adımlarım iyice halıya gömülürdü ama o beni hissederek ellerinden birini öbür omzunun üzerinden uzatırdı. Bu el tüy gibi hafifti ve bana akşamları uykuya dalmadan uzatılan fildişi haç gibi öpülüyordu. Önündeki bir levhayla açılan bu alçak yazı masasında bir müzik aletinin karşısında oturur gibi otururdu. "İçerisi öyle güneş ki" derdi ve gerçekten de içerisi tuhaf şekilde aydınlıktı, üzerinde biri kırmızı biri mavi çiçekler, çiçeklerin eski sarı cilayla boyandığı çiçeklerden. Ve bu çiçeklerin üçünün yan yana durduğu yerde aralarına, iki tanesini ayıran bir mor çiçek katılırdı. Bu renkler ve o ince, dikey kenar süsünün yeşili kendi içlerinde koyulaşmıştı, zeminse parlaktı, berrak olmadan ne kadar parlaksa. Bu durum, karşılıklı ilişki içinde olan tonların, kendilerini ifade etmeden tuhaf bir buğulu orantı kurmalarını sağlıyordu.

Annem, hepsi boş olan çekmeceleri açardı.

"Ah, güller" derdi ve içerideki o bulanık kokunun önünde biraz eğilirdi. Bu sırada tasavvur ettiği şey, içeride gizli bir bölmede, birdenbire kimsenin düşünmediği bir şeyin daha bulunabileceğiydi ve bu yalnızca gizli bir yaya basılınca açılacaktı. "Birdenbire fırlar, göreceksin" derdi ciddi ciddi, korkarak ve bütün çekmeceleri aceleyle çekerek. Ama o gözlerde gerçekten kâğıt adına ne varsa, hepsini, özenle bir araya getirmiş ve okumadan kilitlemişti. "Anlamam ki, Malte, benim için fazla zor şüphesiz." Hepsinin kendisi için fazla karmaşık olduğuna inanmıştı. "Hayatta acemiler sınıfı yoktur, insandan beklenenler hemen en güç şeylerdir." Onun kız kardeşinin o korkunç ölümünden beri böyle olduğunu kesinlikle söylemişlerdi. Kız kardeşi olan kontes Öllegaard Skeel, bir baloda şamdanlı aynanın önünde saçındaki çiçeklerin yerini değiştirmek isterken yanmıştı. Ama son zamanda Ingeborg ona anlaşılması en güç şey olarak görünüyordu.

Ben de şimdi o hikâyeyi annemin, rica ettiğimde bana anlattığı gibi yazmak istiyorum.

Yaz ortasında, Ingeborg'un defnedildiği Perşembe günüydü. Terasta çay içilen yerin önünden aile mezarlığının tepesi, devasa karaağaçların arasından görülebiliyordu. Masa sanki artık hiç kimse oraya oturmamış gibi düzenlenmişti ve biz hepimiz de dağınık olarak etrafta oturuyorduk. Herkes yanında bir şey getirmişti, bir kitap ya da bir nakış sepeti, öyle ki herkes biraz sıkıştı. Abelone (annemin en küçük kız kardeşi) çayı dağıttı ve herkes elden ele bir şeyler dolaştırmakla meşguldü; yalnızca büyükbaban, koltuğundan o eve doğru bakıyordu. Postanın beklendiği saatti bu ve çoğunlukla mektupları içeride yemek hazırlamakla uğraşan Ingeborg getirirdi. Hasta olduğu haftalarda onun gelişlerini beklemeyi unutmuştuk, çünkü gelemeyeceğini biliyorduk. Ama o öğleden sonra Malte, artık gerçekten gelemeyecekken-: çıkageldi. Belki bizim suçumuzdu, belki de biz onu çağırdık. Çünkü hatırlıyorum birden oturup kaldım ve kafamı toplamaya çalıştım. Birdenbire ne diyeceğimi bilemedim. Bunu tamamıyla unutmuştum. Başımı kaldırıp baktım, herkesin özel, göze çarpar bir şekilde değil gayet rahat, her günkü bekleyişlerinde eve yöneldiğini gördüm. Ve sıra bendeydi (düşününce ürperiyorum Malte), Tanrım koru beni, demek üzereydim: "Nerede kalıyor-" İşte o anda Cavalier, hep yaptığı gibi masanın altından çıkıp ona koştu. Ben bunu gördüm Malte, gördüm. Ona koştu, öbürü gelmediği halde; ona gidiyordu. Ona doğru koştuğunu anladık biz. Dönüp iki kez baktı bize, sanki sorar gibi. Sonra ona koştu, her zaman yaptığı gibi, Malte, aynı her zamanki gibi. Çünkü etrafta zıplamaya başladı Malte, var olmayan bir şeyin etrafında ve sonra onu yakalamak için onun yukarısına tam yukarısına. Onun sevinçten inlediğini duyduk ve böyle nasıl ardı ardına yukarı zıpladığını işitince gerçekten denebilirdi ki sıçrayışlarıyla

onu bizden saklıyor. Ama sonra ansızın uludu ve sıçramaktan vazgeçip tuhaf, beceriksiz bir şekilde düştü, ilginç bir şekilde de düpedüz yattı kıpırdamadı. Öbür taraftan hizmetçi evden mektuplarla çıktı. Biraz tereddüt etti, besbelli yüzümüze doğru gelmek çok kolay değildi. Senin baban ona dursun diye işaret etti. Senin baban, Malte, hayvan sevmeydi, ama şimdi, bana öyle geliyordu ki, yavaş yavaş oraya gidiyor ve köpeğin üzerine eğiliyordu. Hizmetçiye bir şeyler, herhangi kısa, tek heceli bir şeyler söylüyordu. Hizmetçinin Cavalier'i kaldırmak için nasıl koştüğünü gördüm. Ama o sırada baban kendisi hayvanı aldı ve onunla birlikte yürüdü, sanki biliyordu nereye, doğruca eve!

Bir keresinde, bu hikâyeye neredeyse unutulmuşken, anneme "el"den söz etmek üzereydim: O anda bunu yapabilirdim. Başlamak için nefes aldım bile, ama o zaman aklıma geldi, hizmetçiyi nasıl iyi anlamıştım, onun yüzlerinden nasıl söz edemeyişini. Annemin yüzündeki karanlığa rağmen, benim gördüğümü görmesinden korktum. Bir kez daha hızla nefes aldım, sanki başka bir şey istemiyormuşum görüntüsünü vermek için. Urnekloster'de galerideki o ilginç geceden birkaç yıl sonra günlerce küçük Erik'e güvenmek düşüncesiyle uğraştım. Ama o, bizim gece sohbetimizden sonra kendini bana iyice kapamıştı, benden uzak duruyordu. Sanırım beni küçük görüyordu. Hayal ediyordum ki, eğer ona bunu gerçekten yaşadığımı anlatabilirim hakkımdaki fikrinde kazançlı olurum (bunu da herhangi bir sebepten arzuluyordum). Ama Erik, uzaklaşmada öyle becerikliydi ki, bu konuyu açamadım bile. Zaten daha sonra hemen seyahate çıktık. İşte böyle yeterince acayip bir şeydir, benim çok gerilerde, çocukluğumda geçmiş bir olayı (nihayet kendi kendime de) ilk kez anlatmam.

O zaman ne kadar küçük olmalıydım, bunu şundan bili-

yorum: Resim yaptığım masaya rahatça ulaşmak için koltukta dizlerimin üstünde duruyordum. Yanılmıyorsa kıştı, geceydi, şehirdeki evdeydi. Masa benim odamda, pencerelerin arasındaydı ve odada benim kâğıtlarımı ve matmazelin kitabını aydınlatan (çünkü matmazel benim yanımda, biraz arkaya yaslanmış öyle okurdu) lambadan başka lamba yoktu. Matmazel, okurken çok uzaklarda olurdu, bilmem kitapta mıydı; saatlerce okuyabiliyordu, nadiren sayfa çevirirdi ve bendeki izlenim, sayfalar onun önünde dolu olur, o ise kelimelere, belli kelimelere bakardı, ihtiyacı olan ve orada yer almayan kelimelere. Resim yaparken böyle geliyordu bana. Ben yavaş çiziyordum, çok belirgin niyetim olmadan ve nasıl devam edeceğimi bilmediğim zaman her şeyi görüyordum, bir parça sağa eğilmiş kafamla, böylece neyin eksik olduğunu çabucak buluyordum. Bunlar, savaşa giden ya da savaşın ortasında olan atlı subaylardı ve böylesi çok daha kolaydı, çünkü o zaman yalnızca, her şeyi örten bir duman çizmek gerekirdi. Annemse her zaman benim çizdiklerimin adalar olduğunu iddia ederdi: Kocaman ağaçlı, bir sarayı ve merdiveni ve kenarda suda yansıyacak çiçekleri olan adalar. Ama bence bunları uyduruyordu ya da bu daha sonra olmalıydı.

Karar verildi, ben o akşam bir şövalye çizdim, bir tek, çok belirgin, ilginç örtülü bir at üzerinde bir şövalye. O kadar renkli oldu ki sık sık boya kalemlerini değiştirmem gerekiyordu, ama her şeyden önce, hep el attığım kırmızı söz konusuydu. Şimdi yine ona gerek vardı, ama yuvarlandı (hâlâ gözümün önündedir) görünen kâğıdın kenarının üstüne ve revlemesine, ben engel olamadan, yanımdan geçip aşağıya gitmişti bile. Kırmızıya şiddetle ihtiyacım vardı ve şimdi ona uzanmak çok can sıkıcıydı, bir sürü iş gerektiriyordu. Aşağıya inmek, bacaklarım fazla uzun gibiydi onları aşağıya çekmiyordum, o uzun süren dizüstü konum, bacaklarımı hissiz hale sokmuştu. Neyin bana, neyin koltuğa ait olduğunu

bilmiyordum. Sonunda biraz perişan aşağıya ulaştım ve masanın altında duvara kadar uzanan tüylü bir şeyin üzerinde buldum kendimi. Ama yine yeni bir güçlük çıktı. Yukarıdaki aydınlığa alışmış ve beyaz kâğıt üzerindeki renklere hayran gözlerim, masanın altında en ufak şeyi bile fark edemiyordu; orada siyah bana öyle karanlık görünüyordu ki çarpmaktan korkuyordum. Bu durumda kendimi duyuma bıraktım ve diz çökerek, sol elime abanıp öteki elimle güvenilir gelen ama kaleme rastlanmayan serin, uzun tüylü halıyı tarıyordum. Çok zaman harcadığımı sanıyordum, artık matmazele seslenmek gerekiyordu, bana lambayı tutmasını rica edecektim ki kendiliğinden zorlanmış gözlerimde bu karanlık yavaş yavaş daha saydamlaşıyordu. Artık, arkada açık renk bir pervazla kapanan duvarı fark ediyordum. Masanın ayaklarına göre yönümü tayin ediyordum; her şeyden önce kendimin yalnız başına, adeta bir su hayvanı gibi aşağıda hareket eden ve zemini kontrol eden açılmış elimi fark ediyordum. Ona, hâlâ hatırlarım, neredeyse merakla bakıyordum; bana öyle geliyordu ki öğretmediğim şeyleri, aşağıda onda hiç gözlemediğim hareketlerle böyle ilginç bir şekilde elleyerek yapabiliirdi. Onun nasıl ilerlediğini izliyordum, benim için ilginçti, her şeye hazırlıklıydım. Ama ona birdenbire duvardan başka bir elin uzanacağına nasıl hazırlıklı olabilirdim? Bu, daha büyük, alışılmamış incelikte, hiç görmediğim bir eldi. Bu, benzer şekilde öbür taraftan uğraşıyordu ve açılmış bu iki el körleme biçimde birbirlerine doğru hareket ediyorlardı. Merakım henüz tükenmemişti ama birden bitti, yalnız korku kaldı. Ellerden birinin benim olduğunu hissediyordum ve kendini tekrar düzelmeyecek bir şeye de bırakıyordu. Olan bütün yetkimle onu durdurdum ve yavaşça düz olarak çektim; bu arada aramayı sürdüren öbür eli gözden kaçırmıyordum. Onun bırakmayacağına aklım yattı, tekrar yukarı nasıl geldiğimi söyleyemem. Koltuğun içine gömülmüş gibiydim, dişle-

rim birbirine çarpıyordu adeta ve yüzümde öyle az kan vardı ki gözümde sanki mavi kalmamıştı. Matmazel-, demek istedim ama diyemedim, ama o kendiliğinden ürktü, kitabını fırlattı. Koltuğun yanına diz çöktü ve adımı bağırdı; galiba beni sarsıyordu da. Ama benim bilincim yerindeydi. Birkaç kez yutkundum; çünkü şimdi anlatmak istiyordum.

Ama nasıl? Anlatılamayacak kadar kendimi sıktım, ama bir kimsenin aklının almayacağı gibi ifade edilemeyecek türdendi de. Bu olay için sözler varsa da ben bunları bulmak için fazla küçüktüm. Birdenbire beni, bunların bu sözlerin benim yaşımın ötesinde bir an var olabilecekleri korkusu sardı ve bunları söylemek zorunda olmak bana her şeyden daha korkunç geldi. Aşağıdaki gerçeği bir kez daha yaşamak, başka tarzda, başından itibaren yeniden; bunu nasıl kabul ettiğimi kabul etmek! İşte buna gücüm yetmezdi artık.

Şimdi, daha o zaman, hayatıma, tam da benim hayatıma hep taşıyacağım bir şeyin girdiğini hissettiğimi iddia etmem, şüphesiz bir kuruntu olur. Kendimi o parmaklıklılı küçük çocuk karyolamda yatar görüyorum, uyuyamıyorum ve adeta önceden görüyorum hayatın böyle sırf bir kişi için düşünülmüş ve dile gelmeyen bir sürü şeyle dolu olduğunu. Şüphe yok ki içimde yavaş yavaş üzücü ve ağır bir gurur yükseldi. Tasavvur ettim, insan böyle, ruh dolu ve suskun nasıl dolaşır. Çocukluktan çıkmış kimselere aşırı bir sempati duyuyordum; onlara hayran oluyor, bunu onlara söylemeye niyetleniyordum. Bunu ilk fırsatta matmazele söylemeyi düşündüm.

Sonra da bunun benim kendi ilk yaşantım olmadığını kanıtlamaya doğru ilerleyen bu hastalıkların ilki başladı. İçimdeki ateş kabarıyor ve çok derinlerden haberim olmayan deneyimleri, tabloları, olguları alıp çıkarıyordu. Ben yatıyordum kendimle dopdolu, bütün bunları, tekrar içimde sıraya koyacağım, düzenleyeceğim anın emredilmesini bekliyordum. Başlamasına başladım, ama ellerimden kayıyor, direniyordu,

çok çok fazlaydılar. O zaman hiddetlendim, hepsini içime yığınlar halinde tıktım ve birleştirdim, ama bir daha elden geçirmedi. Sonra bağırdım, o yarı açık halimle, bağırdım, bağırdım. İçimden çıkıp dışarıyı görmeye başlayınca, onlar çoktan beri yatağımın çevresinde durmuş, ellerimi tutuyorlardı ve bir de şamdan vardı orada; büyük gölgeleri onların arkasında kıpırdanmıyordu. Babamsa, ne olduğunu söylememi emrediyordu. Bu dostça, hafifletilmiş bir emirdi, ama yine de bir emirdi işte. Ben cevap vermeyince babam sabırsızlandı.

Annem o gece hiç gelmedi – ya da hayır, bir kez geldi. Bağırmış, bağırmıştım ve Matmazel gelmişti, kâhya Sieversin de ve arabacı Georg da. O zaman nihayet arabayı büyük bir baloda, sanırım veliaht prensin yanında olan anne babama göndermişlerdi. Ve ben birdenbire onun arabayla içeriye, avluya girdiğini duydum, sessizleştim, oturdum kapıya baktım. Öbür odalardan ise biraz sesler geliyordu, annem hiç dikkat etmediği o muhteşem saray kıyafetiyle içeri daldı, neredeyse koşuyordu, arkasındaki beyaz kürkünü düşürdü, beni çıplak kollarına aldı. Ve ben hiç olmadığım kadar şaşkın ve hayran, onun saçlarını, küçük bakımlı yüzünü ve kulaklarındaki soğuk taşları ve çiçek kokan omuzlarının kıyısındaki ipeği hissettim. Böylece kaldık, hafifçe ağlaştık ve birbirimizi öptük, ta ki babamın geldiğini ve ayrılmak zorunda olduğumuzu hissedinceye kadar. Annemin ürkekçe “Yüksek ateşi var” dediğini duydum; babam elimi tuttu, nabzımı saydı. Avcı başı üniforması giymişti, güzel, geniş sulandırılmış mavi renkte avcı nişanı bandı vardı. “Ne saçmalık, bizi çağırmaları” diye bağırdı odaya doğru, yüzüme bakmadan. Ciddi bir şey de yoktu işte, yorganımın üstünde ise ben annemin dans kartını ve daha önce hiç görmediğim beyaz kamelyaları buldum, ne kadar serin olduklarını fark edince bunları gözlerimin üzerine koydum.

Ama esas böyle hastalıkların öğleden sonraları uzundu. Kötü geçen gecenin sabahında hep uykuya dalınıyordu ve uyanıp da henüz erken olduğu sanıldığında; öğleden sonra olmuştu ve böyle olmaya devam ediyordu. O zaman, düzenlenmiş yatakta öylece yatılıyor, biraz belki eklemleriniz geliyordu ve çok, herhangi bir şey tasavvur edemeyecek kadar çok yorgun olunuyordu. Elma püresinin tadı uzun sürüyordu; insanın bunu bir biçimde yorumlayıp, istemsizce, düşüncelerinin yerine o saf ekşiliği içinde dolaştırması elbette tamamen mümkündü. Daha sonra, kuvvetler geri gelince, başınızın altındaki yastıklar yükseltildi, oturup kurşun askerlerle oynayabilirdiniz. Ama onlar da bu eğik yatak masasında kolayca devrilirlerdi, bütün sıra halinde; baştan başlayacak kadar da canlanmamışsınızdır. Birdenbire hepsi fazla geldi ve çabucak alsınlar diye rica edildi. Ve iyi geldi, o boş örtünün üzerinde yalnızca iki eli görmek.

Annem yarım saatliğine gelip de masal okursa (asıl uzun okumak için Sieversen vardı), bu, masal hatırına değildi. Çünkü masal sevmeme konusunda anlaşmıştık. Olağanüstüden başka bir şey anlıyorduk. Bize göre, eğer her şey doğal şeylerle oluyorsa işte bu en olağanüstüdür. Havada uçmaya pek önem vermiyorduk, periler bizi hayal kırıklığına uğrattıyordu. Başka bir şeye dönüşmelerden de yalnızca çok yüzeysel bir değişim bekliyorduk. Ama yine de okuyorduk, meşgul görünmek için. Biri içeri girip de ne yaptığımızı sorunca açıklamak zorunda olmaktan hiç hoşlanmıyorduk. Özellikle babama karşı aşırı bir dürüstlük içindeydik.

Ancak rahatsız edilmediğimizden çok emin olursak ve dışarıda hava kararıyorsa, hatıralara daldığımız, ikimize de eski görünen ve gülümsediğimiz ortak hatıralara daldığımız oluyordu. Çünkü ikimiz de o zamandan beri büyümüştük. Aklımıza geldi ki annemin benim şimdi olduğum gibi bir oğlan değil küçük bir kız olmamı arzu ettiği bir dönem var-

dı. Ben bunu herhangi bir biçimde tahmin etmişim ve ara sıra öğleden sonraları annemin kapısını çalmaya kalkmışım. Kim o diye sorduğunda dışarıdan "Sophie" diye seslenmekten mutlu olurdum, bu arada da alçak sesimi öyle inceltirdim ki boğazım tırmalanırdı. Sonra içeri girdiğimde (üstümde zaten giydiğim küçük, kız kıyafeti gibi ev entarisi, iyice yukarı katlanmış kollu) o zaman düpedüz Sophie idim, annemin Sophie'si. Evcil, meşgul ve annemin o kötü Malte'yle, eğer geri gelirse karışmaması için saçını ördüğü Sophie! Bu hiç de istenmezdi, annemin olduğu kadar Sophie'nin de hoşuna giderdi onun uzaklaşması. Sohbetleri (Sophie bunu hep aynı yüksek sesle sürdürürdü) çoğunlukla Malte'nin yaramazlıklarını saymak ve bundan şikâyet etmekten ibaretti. Sophie de oğlan çocuklarının genel olarak kötülüklerinden söz etmeyi bilirdi, sanki bir yığın çocuk tanıyor gibi.

"Sophie sonra ne oldu? Bunu bilmeyi çok isterdim" derdi, annem bu tür hatıraların ardından. Malte, doğal olarak bu konuda bilgi veremezdi. Ama annem o kızın şüphesiz öldüğünü ileri sürünce, Malte inatla karşı gelir, her ne kadar aksi kanıtlanamazsa da buna inanmamasını yeminle isterdi.

Şimdi bunları genel olarak düşününce şaşıyorum, bu ateş dünyasından nasıl tekrar tekrar dönüp de kendimi bu çok ortak hayat içinde bulduğuma. Çünkü bu hayatta herkes tanıdıklarının yanında olmak ve bu duygunun verdiği güçle desteklenmek istiyordu ve anlaşılabilir olanda itinayla anlaşılıyordu. Burada bir şeyler bekleniyordu ve bu, geliyor ya da gelmiyordu üçüncü bir şey yoktu. Burada hepten üzücü şeyler vardı, hoş şeyler vardı ve bir yığın da önemsiz olanlar. Ama eğer birisine bir sevinç hazırlanmışsa bu bir sevinçti ve o kişinin buna göre davranması gerekirdi. Aslında her şey çok basitti ve bu ancak anlaşılmışa, gerisi kendiliğinden geliyordu. Bu kararlaştırılmış sınırlar içine her şey de sığı-

yordu; dışarıda yaz varken o uzun, monoton ders saatleri; Fransızca anlatılması zorunlu geziler; davet edilen ve insanı üzüntülüyse bile saklaban sanan, insanla, üzgün bir ifadeden başka bir duruşları olmayan kuşlarla eğlendikleri gibi eğlenen misafirler. Ve bir de yaş günleri tabii, pek de tanımadığımız davetli çocuklarla yüz yüze geldiğiniz, insanı mahcup eden mahcup çocuklar! Ya da insanın yüzünü tırmalayan ve yeni aldığınız hediyeleri kıran, her şey sandıklardan ve çekmecelerden indirilip yığınlar haline geldikten sonra birden çekip giden hırçın çocuklar. Ama her zamanki gibi yalnız başınıza oynuyorsanız, o zaman, bu düzenlenmiş, bütünüyle anlamsız dünyayı farkına varmadan aşip kendinizi tamamen farklı ve hiç de sonu bilinmeyen şartlar altında bulmanız mümkündür.

Matmazel'in zaman zaman, son derece şiddetli migreni tutardı ve o günlerde ben ortalıkta olmazdım. Biliyorum, beni sormak babamın aklına gelmişse ve ben yoksam arabacı o zaman parka yollanırdı. Ben yukarıda misafir odalarından birinden görebilirdim onun nasıl dışarıya koşup uzun, ağaçlıklı yoldan bana seslendiğini. Bu misafir odaları yan yana Uls-gaard'ın en üst katında bulunuyordu ve bize o sıralar çok ender misafir geldiğinden neredeyse hep boş olurdu. O odaların bitiminde ise beni çok çeken o büyük köşe mekân vardı. İçeride pek bir şey yoktu, yalnızca sandığıma göre Amiral Juel'e ait bir büst. Ama çepeçevre duvarlar derin gri duvar dolaplarıyla kaplıydı, öyle ki pencereler bile ancak dolapların üzerindeki boş, beyazlatılmış duvarlara yerleştirilmişti. Anahtarı dolap kapılarından birinde keşfettim ve öbürlerinin hepsini kapıyordum. Böylece kısa zamanda her şeyi araştırdım: Dokumasına katılan gümüş ipliklerden dolayı çok soğuk olan, 18. yüzyıldan kalma mabeyinci frakları ve güzel nakışlı yelekler, çok zengin ve teferruatlı olan ve astarı ele çok yumuşak geldiği için önce kadın elbisesi sanılan

Dannebrog ve Fil Şövalyeleri²⁹ kıyafetleri! Sonra gerçek rop-lar. Bunlar içlikleriyle birbirinden ayrılıyor, büyük bir oyunun kuklaları gibi dimdik asılı duruyorlardı ve öyle modası geçmiş şeylerdi ki düğmeleri başka yerlerde kullanılıyordu. Bitişikte, açıldığı zaman içleri karanlık dolaplar vardı, iyice kapalı ve hepsinden daha kullanılmış görünen üniformalar vardı; bunlar aslında hâlâ korunmuş olmayı hiç istemezlerdi.

Benim bütün bunları çıkarıp ışığa tutmamı, şunu ya da bunu üstüme tutmamı ya da geçirmemi hiç kimse yadırgamayacaktır; keza mesela uyar gibi görünen bir kıyafeti aceleyle üstüme geçiriyor ve merakla ve heyecanla yandaki yabancı odasına, tek tek farklı yeşil renkteki cam parçalarıyla bezenmiş ince uzun, ayaklı aynaya koşturamı da. Ah, insan içerdeyken nasıl titriyordu ve orada olmak ne hoştu! O bulanıklıktan bir şey yaklaşıncı, kendinden daha yavaş! Çünkü ayna buna aynı şekilde inanmıyordu da söyleneni o uyukulu haliyle hemen tekrarlamayı istemiyordu da. Ama sonunda buna mecburdu doğal olarak. Ve şimdi çok şaşırtıcı, yabancı, sanıldığından çok başka bir şey oldu: Anı, bir sonrakı anda belli bir ironi olmadan yine de tanınacak, az daha bütün neşeyi bozabilecek bir şey! Ama insan hemen konuşmaya, eğilmeye başlayınca, göz kırpınca, sürekli geriye bakarak uzaklaşıncı ve heyecanlanarak tekrar kendine gelince, o zaman canının istediği zaman istediği hayali kurabilir.

O zaman, belli bir kıyafetin doğrudan gelebilen etkisiyle tanıştım. Bu kıyafetlerden birini giyer giymez beni kendi gücüne çektiğini kendime itiraf etmem gerekiyordu; keza hareketlerimi, yüz ifademi, hatta buluşlarımı o tayin ediyordu; üzerine dantel manşetler, durmadan düşen elim artık hiç de kendi bildik elim değildi, bir aktör gibi hareket ediyordu, hatta kulaga ne kadar abartılı gelse de diyebilirim ki kendini seyrediyordu. Bu değişimler bu arada öylesine ileri gidiyor-

29 Danimarka'dan eski iki şövalye teşkilatı - c.n.

du ki kendimi kendimden uzaklaşmış hissediyordum; tersine, kendimi ne kadar çeşitli değiştirirsem o kadar kendimi ikna ediyordum. Gittikçe daha cesur oluyordum; gittikçe yükseğe atılıyordum; çünkü yakalamaktaki becerim bütün şüphelerin üstündeydi. Çabucak artan güvendeki bu ayartıcılığı fark etmiyordum. O zamana kadar açamayacağımı düşündüğüm son dolabın günün birinde açılıp bana belli kıyafetler yerine bana fantastik bilinmezliği, kanımı yanaklarıma vuran türlü berbat masklar sunması, felaketim olurdu. Nelerin var olduğu, saymakla bitmez. Şimdi hatırladığım bir *bautta*'dan³⁰ başka çeşitli renklerde maskeli balo cüppeleri vardı, dikişlerine katılan metal paralarla çınlayan kadın entarileri vardı, bana aptalca gelen palyaço kıyafetleri, kafurun torbacıkları sarkan buruşuk Türk şalvarları ve İran kasketleri ve saçma, ifadesiz taşlarla süslü taç çemberleri. Bunların hepsini bir parça hor görüyordum; öylesine zavallı gerçeklik dışıydılar ve orada öylesine sarılmış ve zavallı olarak asılıydılar ki ayırıp ışığa çıkarılınca isteksizce yığılıveriyorlardı. Ama beni bir tür kendimden geçiren şeyler, bol mantolar, bezler, şallar, peçeler; bütün bu cömert, büyük, kullanılmamış kumaşlardı ve bunlar yumuşak, okşayıcı ya da öyle kaygandı ki neredeyse tutulamıyordu ya da öyle hafifti ki bir rüzgâr gibi insanı yalayıp geçiyor, ya da bütün o yükleriyle düpedüz ağırdılar. Ancak onlarda gördüm ben özgür ve son derece hareketli imkânları: Satılan bir köle kız ya da Jeanne d'Arc olmayı, ya da yaşlı bir kral ya da bir sihirbaz olmayı. Şimdi bütün bunlar insanın elindeydi, özellikle de maskeler var olduğu için, büyük tehditkâr ya da hakiki sakalları olan şaşkın ya da kaşları kalkık çehreler. Daha önce hiç maske görmemiştim, ama hemen anladım ki maskeler gerekliler. Bizim sanki bir maske taşıyormuş gibi görünen bir köpeğimiz olduğu aklıma gelince gülmem tuttu. Onun her zaman

30 Tahriz maske – c.n.

sanki o tüylü yüzüne geriden bakan candan gözlerini hayal ettim. Kiyafet değiştirirken hâlâ gülüyordum ve üstelik aslında ne tasavvur edeceğimi unuttum. Şimdi, buna sonradan aynanın karşısında karar vermek, yeniydi ve ilginçti. Bağladığım maske, tuhaf boş kokuyordu, kendi yüzüme tam oturuyordu, ama rahatça  n m  görebiliyordum ve ancak bu maske oturunca bir tür sarık gibi başıma sardığım bir sürü bezi o zaman seçtim. Öyle ki aşağıda kocaman sarı bir pelerine kadar ulaşan maskenin kenarı yukarıda ve yanda tamamen örtülmüştü. Artık devam edemeyecek hale gelince kendimi yeterince örtülmüş saydım. Büyük bir değneği yakaladım, bunu kolumun uzandığı yere kadar yanıma çektim ve yanımda s r kledim, zahmetsizce değil, ama zannunca ihtisamla yabancılar odasına, aynaya.

Bu, gerçekten muazzamdı, bütün beklentilerin  st ndeeydi. O ayna da anında yansıtıyordu, gereğinden çok inandırıcıydı. Fazla harekete hiç gerek yoktu: Bu görüntü hiçbir şey yapmasa da mükemmeldi. Ama benim aslında ne olduğumu anlamaktı önemli olan, bu nedenle birazcık döndüm ve sonunda iki kolumu kaldırdım: Büyük, aynı zamanda canlandıran hareketler, işte bu, artık fark ettiğim tek doğru şeydi. Ama tam da bu şanlı anda sarmalanmışlığım la yumuşamışken hemen yanı başımda çok katlı birleştirilmiş bir gürültü duydum; çok ürkmüş halde o öbür yaratığı gözden kaybettim ve kim bilir ne çok kınlabilir nesneyle dolu küçük, yuvarlak bir masayı devirmiş olduğumu anlayınca keyfim fena ka tı. Elimden geldiği kadar eğildim ve o en berbat tahminimi onaylanmış buldum: Her şey ikiye bölünmüş görünüyordu. O iki gereksiz yeşil-eşlatun porselen papağan doğal olarak her biri başka kötü bir biçimde, kınılmıştı. İçinden ipek böcekleri gibi şekerlerin yuvarlandığı bir k se, kapağını uzağa fırlatmıştı. Ama en can sıkamı, herhangi eski bir esansın sonunun dağıldığı; bin minik parçaya bölünmüş, şimdi de parlak döşeme üstün-

de çok iğrenç bir fizyonomi lekesi oluşturan şeydi. Üstümden aşağı doğru inen şeyi kavrayıp çabucak kuruladım, ama bu kez daha kara ve daha nahoş oldu. İyice çaresizleştim. Ayaga kalkıp her şeyi düzeltereğim herhangi bir nesne aradım. Ama hiç yoktu. Üstelik ben her hareketimde görmede öyle engelleniyordum ki artık anlamadığımı bu saçma durumuma karşı içimdeki öfke artıyordu. Her şeyi çekiştiriyordum, ama yalnızca daha daralıp sıkıyordu. Pelerinin bağcıkları beni boğuyordu, kafamdaki nesne sanki bir şeyler daha ekleniyor gibi bastırıyordu. Bu arada hava da bulanıklaşmıştı ve sanki dökülen sıvının eski buharıyla dolmuştu.

Kızgın ve hiddetle aynanın karşısına geçtim ve maskeden güçlükte gördüm ellerimin nasıl çalıştığını. Ama o bunu yalnızca beklemişti. Öç alma anı onun için gelmişti. Ben, gittikçe daha çok sıkılarak kendimi bu durumdan kurtarmaya çalışırken ayna, neyle bilmem, yukarı bakmamı sağladı ve bana bir manzara yazdırdı, hayır bir gerçeklik, yabancı, akıl almaz dev bir gerçeklik ki bununla ben irademe karşı dolduruldum: Çünkü şimdi daha güçlü olan oydu ve ben aynaydım. Önümdeki bu büyük korkunç yabancıya diktim gözlerimi, onunla yalnız olmak bana muazzam geldi. Ama benim bunu tam da düşündüğüm anda en imkânsız şey oldu: Bütün aklımı kaybettim, düpedüz yere düştüm. Bir saniye kadar anlatılmaz, boş bir özlem duydum kendime, sonra yalnızca o vardı: Ondan başka hiçbir şey yoktu.

Kaçtım oradan, ama şimdi de kaçan oydu. Her yere çarpıyordu, evi tanımıyor, nereye bilmiyordu; aşağıya inen bir merdiven çıktı önüne, geçitte bir kimseye çarptı, o ise bağıarak kendini kurtardı. Bir kapı açıldı, içerden birçok kimse çıktı. Ah, onları tanımak ne iyiydi. Bu; Sieversen'di, iyi Sieversen, ve hizmetçi kız ve gümüşlere bakan uşak; şimdi karar vermesi gerekiyordu. Ama onlar bu tarafa atlamadılar ve kurtardılar; kalpsizlikleri sınırsızdı. Orada durmuş gülüyor-

lardı, Tanrım! Nasıl da durmuş gülüyorlardı! Ben ağlıyordum, ama maske yaşları dışarı bırakmıyordu, yaşlar içeri, gözümde aşağı iniyor, kuruyor, tekrar akıyor tekrar kuruyordu. Sonunda onların önünde diz çöktüm, hiç kimsenin yapmadığı gibi, ellerimi onlara açtım, yalvardım: “Henüz mümkünse çıkarın ve tutun!” ama duymadılar; artık sesim yoktu.

Sieversen sonuna kadar anlattı; benim nasıl devrildiğimi ve onların, böyle gerekir düşüncesiyle nasıl gülmeyi sürdürdüklerini. Benim yanımda böyle alışmışlardı. Ama ben hâlâ yatar halde kalmış, cevap verememişim. Ve benim kendimde olmayıp orada yattığımı, bütün kumaş parçalarının içinde, tam bir parça gibi yattığımı sonunda fark ettikleri anki korkuları!

Zaman, inanılmaz çabuk geçiyordu ve birdenbire vaiz Dr. Jespersen’in davet edilme zamanı gelmişti. Sonrası, bütün taraflar için zahmetli ve uzun süren bir kahvaltıydı. Her zaman onun hatırına bozulan o çok dindar komşuluğa alışmış olarak o, bizim yanımda hiç de rahat değildi. Adeta yerde yatıyor ve ağzını açarak nefes alıyordu. Kendi geliştirdiği solungaç, zor işliyordu, baloncuklar oluşuyordu ve hepsi tehlikesiz sayılmazdı. Sohbet konusu, doğrusunu söylemek gerekirse, yoktu işte. Kalıntılar inanılmaz fiyatlara gidiyordu, bütün depoların erimesi söz konusuydu. Dr. Jespersen bizim yanımda yalnızca herhangi biri gibi olmakla yetinmek zorunda kalıyordu. Ama işte bu, hiç olmadığı şeydi. O, daha başından beri ruh dalında görevliydi. Ruh, onun için, temsil ettiği resmi bir kuruluştı. Ve asla işini ihmal etmemeyi başarıyordu, karısıyla Lavater’in³¹ deyişiyle “mütevazı, sadık, çocuk doğurmasıyla kutsallaşan” Rebekka’sıyla³² ilişkisinde bile böyleydi.

31 Johann Kaspar Lavater (1741-1801), İsviçreli yazar ve teolog – e.n.

32 Rebekka, şair ve gazetecisi Matthias Claudius’un (1740-1815) karısıydı – e.n.

(Öte yandan, babama gelince, onun Tanrı karşısında tutumu son derece net ve mükemmel nazikti. Kilisedeki halini duruşuyla, bekleyişi ve eğilişiyle doğrudan doğruya Tanrı yanında avcıbaşına benzetirdim. Buna karşılık anneme, bir kimsenin Tanrı'yla kibar bir ilişki içinde olması kırıcı gelirdi. Eğer annem bir dine net ve ayrıntılı bütün adetleriyle girmişse, saatler boyu diz çökmek, kendini vermek ve göğsünde, omuzlarının çevresinde haç çıkarmak onun için bir mutluluk olurdu. Aslında dua etmeyi öğretmedi bana, ama benim diz çökmem ve ellerimi nasıl anlamlı geliyorsa öyle kâh kapayıp kâh açmam onu rahatlatıyordu. Kısmen kendi halime bırakılmış olarak erkenden bir dizi gelişim yaşadım, bunları da çok daha sonraları bir kararsızlık döneminde Tanrı'yla ilişkilendirdim hem de neredeyse onun aynı anda oluşup parçalanacağı kadar şiddetli. Bundan sonra benim iyice baştan başlamak durumunda oluşum, belli bir şey. Ben başlangıçta ise bazen anneme gereksinim duyduğumu düşünüyordum, her ne kadar yalnız başarmam, daha doğruysa da. Annem zaten çoktan ölmüştü.)³³

Dr. Jaspersen'in karşısında annem neredeyse şen şakrak olabiliyordu. Jaspersen'le onun ciddiye aldığı sohbetlere girerdi ve doktor kendi konuşmasını duyunca, annem bunun yettiğini düşünüp sanki doktor oradan ayrılmış gibi onu hemen unuturdu. Bazen onun hakkında "insanlar ölmek üzereyken oradan oraya nasıl yanlarına gidebiliyor" derdi.

Dr. Jaspersen o vesileyle anneme de geldi, ama annem onu şüphesiz artık görmedi. Duyuları birbiri ardından kapanmıştı, ilk olarak da görme duyusu. Sonbahar gelmişti artık şehre dönmek gerekiyordu, ama annem, tam da o zaman hastalandı, ya da daha ziyade hemen ölmeye, yavaş yavaş ve tesellisiz bütün üst yüzeyinde ölmeye başladı. Doktorlar geliyorlardı

33 El yazmasında kenara yazılı.

ve belirli bir günde hepsi buradaydı, bütün eve egemen oldular. Birkaç saat boyunca sanki ev başhekimle asistanlarının da bizim sözümüz geçmiyordu. Ama hemen ardından bütün ilgileri geçti, artık yalnızca tek tek sanki sırf nezaketen, bir sigara ve bir bardak Bordo şarabı içmek için geliyorlardı. Ve annem öldü o arada. Şimdi yalnızca annemin erkek kardeşi bekleniyordu, Kont Christian Brahe. O, hatırlanacağı üzere bir süre Türkiye’de görevliydi ve orada her zaman dendiği gibi çokça ödüllendirilmişti. Bir sabah yanında yabancı bir hizmetçiyle birlikte geldi ve babamdan hem daha uzun, belki hem de daha yaşlı olmasıyla beni şaşırttı. Bu iki bey, tahminimce anneme ilişkin bir iki şey konuştular. Bir ara susuldu. Sonra babam: “Çok bozuldu,” dedi. Bu ifadeyi ben anlamadım, ama işitince çok ürkötüm. Sanki babam da bunu söylerken zorlandı gibi bir izlenim edindim. Ama bunu kabul ederken acı çekışı her şeyden önce onun gururuydu.

Ancak çok yıl sonra Kont Christian’dan söz edildiğini duydum. Urnekloster’deydi ve ondan sempatiyle söz eden, Mathilde Brahe’ydi. Eminim ki tek tek epizotları oldukça özel olarak kendisi biçimliyordu, çünkü kendisi hakkında yalnızca şayiaların kamuya ve aileye de ulaştığı, kendisinin asla çürütmediği dedikodular olan amcamın hayatı, düpedüz sınırsız bir şekilde yoruma açıktı. Urnekloster şimdi onun mülküydü. Ama orada oturup oturmadığını kimse bilmiyor. Belki de alışkanlığı olduğu gibi hâlâ oraya gidiyordur. Belki ölüm haberi herhangi bir uzak kıtadan geliyordur, o yabancı hizmetçinin elinden çıkmış kötü bir İngilizce ya da herhangi bilinmeyen bir dilde. Belki de bu insan, günün birinde yalnız kaldığında kendinden hiçbir işaret vermez. Belki her ikisi de çoktan yok olmuşlardır ve batmış bir geminin listesinde kendilerinin olmayan isimlerin arasındadırlar.

Doğal olarak o zaman Urnekloster’e bir araba girince ben hep amcamın girişini beklerdim, kalbim özel bir şekilde çar-

pardı. Mathilde, onun böyle geldiğini, ansızın hiç beklenmezken ortaya çıkmanın onun huyu olduğunu her zaman iddia ederdi. O hiç gelmedi, ama hayal gücüm haftalarca onunla uğraştı; sanki birbirimize bir ilişki borçluyuz gibi bir duygu vardı içimde ve onun hakkında gerçek bir şeyler bilmek isterdim.

Bundan hemen sonra benim ilgim yön değiştirip belli olaylar sonucu bütünüyle Christine Brahe'ye dönünce tuhaf bir şekilde onun yaşayış tarzı hakkında bir şeyler öğrenmeye çalışmadım. Buna karşılık resminin galeride olup olmadığı fikri beni huzursuzlandırıyordu. Bunu tespit etme arzusu da öyle tek yanlı ve rahatsız edici tarzda arttı ki birçok gece uyumadım, ta ki hiç beklenmedik bir anda ayağa kalkarak ürkek mumumla yukarı çıkıncaya kadar.

Bana gelince, korkmayı düşünmedim. Hiç düşünmedim zaten; yürüdüm. O yüksek kapılar oynarcasına önümde açılıp ardında kapandı; geçtiğim odalar sessiz duruyordu. Sonunda karşıma çıkan derinlikten fark ettim ki galeriye girmiştim. Sağ tarafta gecesi bol pencereleri hissettim, solda resimler olmalıydı. Elimdeki mumu elimden geldiğince yukarı kaldırdım. Evet: Resimler vardı burada.

Önce yalnızca kadınlara bakacaktım ama sonra Ulsgard'dakine benzeyen birini ve öbürünü fark ettim; bunları aşağıdan aydınlatınca kıpırdanıyorlardı ve ışık istiyorlardı, bunu beklemek bana en azından kalpsizlik gibi geldi. Tekrar tekrar IV. Christian vardı: Geniş, hafif şişkin yanağının yanında güzelce örülmüş saç örgüsüyle. Yanındaki eşleriydi besbelli, bunlardan yalnızca Kristine Munk'u tanıyordum ve birdenbire Bayan Ellen Marsin maskeyle baktı yüzüme, dul kıyafetiyle ve yüksek şapkasının çevresinde o bildik inci dizisiyle. Kral Christian'ın çocukları da oradaydı: Yeni eşlerden yeni yeni çocuklar, "benzersiz" Elenore'nin felaketten önceki parlak döneminde beyaz rahvan bir at üzerinde. Gyl-

denl ve'ler: Ispanya'da kadınların, kanlı canlı yanaklarından dolayı yüzünü boyuyor dedikleri Hans Ulrik ve hiç unutulmayan Ulrik Christian. Ve neredeyse bütün Ulfeld'ler! Ve  uradaki, üstü siyaha boyanmış gözü olan, herhalde Henrik Holck olmalı, otuz    yaşında imparator d k  ve mareşal olan. Bu,   yle oldu: Genç bayan Hilleborg Krafse'ye giderken rüyasında kendisine gelin yerine sırf bir kılıç verildiğini görmüş, bunu bağrına basmış ve geri dönerek vebayla son bulan kısa ve maceralı hayatına ba lamı . Bunların hepsini biliyordum. Nimwegen'deki kongrenin birbirine benzeyen delegelerinin de bizde Ulsgaard'da tabloları vardı. Birbirlerine az çok benzemelerinin sebebi, hepsinin birden resmedilmiş olmalarıydı, her biri şehvetli, neredeyse bir göz gibi bakan ağızlarının üstü ince, kırpık bıyıklıydı. D k Ulrich'i tanıyı ım normaldir ve Otte Braha ile Claus Daa ve soyunun son adamı Sten Rosensparre'i de. Çünkü bunların hepsinin resimlerini Ulsgaard salonunda görmüştüm ya da eski çantalarda onları işleyen bakır grav rlere rastlamı ım.

Ama sonra, hiç görmediğim birçokları da vardı, pek az kadın, ama çocuklar da vardı. Kolum çoktan yorulmuştu ve titriyordu, ama çocukları görmek için mumu tekrar tekrar yukarı kaldırıyordum. Ellerinde bir kuş taşıyıp onu unutan bu küçük kızları anladım. Bazen yanlarında alt tarafta küçük bir köpek, bir top duruyordu ve yandaki masada meyveler ve çiçekler vardı; arkada sütunda ise küçük ve şimdi-lik Grubbe'nin, ya da Bille veya Rosenkrantz'ın arması asılıydı. Etraflarıma bu kadar çok şey toplamışlardı, sanki düzeltilecek çok şey varmış gibi. Ama onlar elbiseleri içinde öylece duruyor, bekliyordlardı. Bekledikleri görünüyordu. Ben yine kadınları ve Christine Brahe'yi düşündüm, sanki tanıyacaktım gibi.

En sonuna kadar koşmak ve oradan geri dönmek, aramak istiyordum, ama bir şeye çarptım. Hemen döndüm ki, k -

çük Erik geriye doğru sıçradı ve "Işığa dikkat et" diye fısıldadı.

"Burada mısın?" diye sordum nefes nefese ve tam olarak bilemedim bunun iyi mi yoksa tamamen kötü mü olduğunu. Elimdeki mum yalpalıyordu, ben de onun yüz ifadesini tam anlayamadım. Burada olması aslında iyi değildi. Ama daha yakına gelerek "Sizin resminiz yok, biz hâlâ yukarıda arıyoruz," dedi. O yarım sesiyle ve hareketli tek gözüyle bir şekilde yukarıyı işaret etti. Ben de zemini kastettiğini fark ettim. Ama aklıma birdenbire tuhaf bir fikir geldi.

"Biz?" diye sordum "o, yukarıda mı ki?"

"Evet" anlamında başını salladı ve yanı başımda durdu.

"Kendisi de birlikte mi arıyor?"

"Evet, arıyoruz."

"Demek ki kaldırmışlar, resmi?"

"Evet, düşün bir," dedi hiddetle. Ama tam olarak anlamadım onun bununla neyi kastettiğini.

"O, kendini görmek istiyor," diye fısıldadı yanı başımda.

"Evet, öyle," yaptım sanki anlamışım gibi. O zaman elimdeki ışığı üfleyip söndürdü. Aydınlığa doğru iyice kalkık kaşlarla nasıl atıldığını gördüm. Sonrası karanlıktı. İster istemez geri döndüm.

"Ne yapıyorsun ki?" diye bağırdım ezilerek ve boğazım iyice kurumuştı. O arkamdan sıçradı, koluma girdi ve kıkır kıkır güldü.

"Ne var ki?" deyip çıktım ve ondan kurtulmak istedim. Ama koluma sımsıkı girmişti. Kolunu boynuma dolmasına engel olamadım.

"Söyleyeyim mi?" diye tısladı ve biraz tükürük kulağıma sıçradı.

"Evet, evet çabuk."

Neler konuştuğumu bilmiyordum. Beni sıkıca kucakladı ve kendine doğru çekti.

“Christine’ye bir ayna getirdim” dedi ve tekrar kıkırdedi.

“Bir ayna?”

“Evet, resim orada olmadığı için.”

“Hayır, hayır” yaptım.

Beni birdenbire pencereye doğru biraz daha çekti ve kolunun üstünü öyle cimcikledi ki bağırdım.

“Aynanın içinde yok,” diye fısıldadı kulağıma.

Onu gayri ihtiyari kendimden ittim, bir yeri çıt etti, sanki kırmışım gibi.

“Git, git şuradan!”, şimdi de ben, kendimi tutamayarak gülüyordum, “İçinde yok, nasıl içinde yok yani?”

“Aptalsın sen,” dedi kızıp cevap olarak. Artık fısıldamıyordu. Sesi değişmişti. Akıllı yaşlı biri gibi sertçe dikte etti adeta: “İnsan aynanın içinde ya vardır ve o zaman buradadır ya da burada var ise onun içinde olamaz.”

“Doğal olarak!” dedim çabucak, düşünmeden. Aksi halde çekip gider diye korktum, hatta onu tuttum.

“Dost olalım mı?” diye teklif ettim. Yumuşadı, “Benim için fark etmez,” dedi arsızca.

Dostluğumuza başlamayı denedim ama onu kucaklamaya cesaret edemedim. Yalnızca “Sevgili Erik” diyebildim ve ona birazcık dokundum. Birdenbire çok yoruldum. Etrafıma bakındım; buraya nasıl geldiğimi ve nasıl korkmadığımı anlamıyordum. Pencerelerin yerini, resimlerin nerede olduğunu tam olarak bilmiyordum. Yürürken de beni o götürmek zorunda kaldı.

“Onlar sana bir şey yapmaz,” dedi güvenle, azametle ve yine kıkırdedi.

Sevgili, sevgili Erik! Belki de sen benim biricik dostumdun. Çünkü hiç dostum yoktu. Yazık ki sen dostluğa hiç önem vermiyordun. Sana bir şeyler anlatmak istemişimdir. Belki geçinebilirdik. Bilinmez ki. Hatırlıyorum o zaman se-

nin resmini yapmışlardı. Büyükbaba, senin resmini yapan birini getirtmişti. Her gün bir saat. Ressamın nasıl biri olduğunu hatırlamıyorum, adı aklımdan çıktı, oysa Mathilde her an tekrarlıyordu.

Acaba seni benim gördüğüm gibi mi gördü ressam? Senin üstünde bambulotu renginde kadife bir ceket vardı. Ama şimdi bunun önemi yok. Yalnızca seni görüp görmediğini bilmek istiyorum. Varsayalım, o gerçek bir ressamdı. Varsayalım ki resmi bitirmeden senin ölebileceğini düşünmemiş olsun, meseleyi hiç de duygusal görmesin, yalnızca çalışsın; o kahverengi gözlerinin birbirinden farklı oluşuna bayılsın; hareketsiz şey için hiç utanmasın, kolunun biraz olsun masaya dayanması için bir şey koyma nezaketinden yoksun olsun-. Başka gerekli her şeyi varsayalım ve var olsun: O zaman bir resim, senin resmin var olur, Urnekloster'deki gallerde son resim.

(Ve insan gidip her şeyi görmüşse, oradaki hâlâ bir çocuk var. Bir dakika; kim bu? Bir Brahe. Kara zemindeki o gümüş oku ve tavus tüylerini görüyor musun? Erik Brahe adı da var orada. Bu, idam edilen bir Erik Brahe değil miydi? Tabii, bu yeterince bilinir. Ama söz konusu o alamaz. Bu çocuk, çocukken öldü, ne zaman olsa da. Bunu göremiyor musun?)

Misafir gelmiş de Erik'i çağırmışlarsa, genç bayan Mathilde Brahe her defasında kesin olarak söylerdi, Erik'in benim büyük annem yaşlı kontes Brahe'ye inanılmaz derecede çok benzediğini. Bu, çok büyük bir hanımmış. Ben tanımadım. Buna karşılık Ulsgaard'da asıl hanımefendi olanı, babamın annesini çok iyi hatırlıyorum. O hep öyle kalmıştı her ne kadar annemin Avcıbaşı karısı olarak eve gelmiş olmasını ayıplasa da. O zamandan beri, sanki kendini geri çekiyormuş gibi davranır, hizmetçileri her ufak tefek şey için anneme gönderirdi, yoksa kendisi önemli meselelerde bizzat karar verir-

di ve hiç kimseye hesap vermeksizin hareket ederdi. Sanıyorum annem de başka türlü olmasını hiç istemezdi. O, büyük bir evi pek yönetmek üzere yaratılmamıştı, şeyleri önemsiz ve önemli diye yönetmeyi bilmezdi. Ona bahsedilen her şeyi hepsi budur diye görürdü ve mevcut olan öbür şeyi unuttur giderdi. Kayınvalidesi hakkında hiç şikâyet etmezdi. Zaten kime şikâyet edecekti ki? Babam çok saygılı bir oğuldu ve büyükbabanın da söyleyecek şeyi az olurdu.

Bayan Margarete Brigge, bildim bileli uzun boylu, yanına yaklaşılmaz bir yaşlı kadındı. Onu ancak mabeyinci beyden çok daha yaşlı olarak tasavvur edebiliyorum. Hayatını hiç kimseye bakmadan bizim aramızda sürdürüyordu. İçimizden hiç kimseye muhtaç değildi, etrafında hep bir çeşit yoldaşı, orta yaşlı bir kontes Oxe'si vardı, bunu herhangi bir iyilik karşılığında sınırsız görevlendirmişti. Bu iyilik, bir istisna olmalıydı. Çünkü iyilik etmek onun pek tarzı değildi. Çocukları sevmezdi, hayvanları da yanına yanaştırmazdı. Sevdiği başkaca bir şey olduğunu bilmiyorum. Onun, çok genç bir kızken yakışıklı Felix Lichnowski ile nişanlandığını, ama nişanlısının Frankfurt'ta çok hunharca öldürüldüğünü anlatırlardı. Gerçekten de Margarete Brigge'nin ölümünden sonra prensin bir resmi eğer yanılmıyorsam aileye geri verilmişti. Şimdi düşünüyorum da bu hanım, Ulsgaard'da yıldan yıla daha da münzevileşen bu hayatta kendisinin başka, parlak, tabii hayatını özlüyordu. Bunun yasını tutuyor muydu, söylemek zor. Belki o hayat gelmediği, onu beceriklilik ve yetenekle yaşama fırsatını kaçırdığı için hor görüyordu. Bütün bunları öylesine içine gömmüştü ve üstüne ince, biraz metalimsi parlaklıkta, en üstteki hep yeni ve serin görünen bir sürü kabuk eklemişti ki. Doğal olarak bazen saf bir sabırsızlıkla, yeterince önemsenmediğini ele veriyordu; benim zamanımda mesela birdenbire son derece dikkat çekici hareketlerle boğulur gibi yapardı ve böylece herkesin ilgi-

sini garantiler, kendini büyük toplulukta görünmek istediği gibi en azından bir an için çok sansasyonel ve heyecan verici gösterirdi. Neticede bu sık tesadüfleri ciddiye alan tek kişi babamdı sanırım. Kibarca eğilip yüzüne bakardı, aklından geçenin kendi düzgün nefes borusunu hemen takdim ederek emrine sunmak olduğu fark edilebiliyordu. Doğal olarak mabeyinci de aynı şekilde yemeğe son vermişti; bir yudum şarap aldı ve hiçbir şekilde fikrini açıklamadı.

Sofrada yalnız bir kere kendi fikrini eşine karşı direktmişti. Bu, epey eskiydi; ama hikaye yine de kızgınlıkla ve gizlice anlatıldı durdu; ama hemen her yerde henüz duymayan biri vardı. Diyorlardı ki mabeyinci hanım belli bir zaman, sarıklık yüzünden sofraya düşen şarap lekelerine kızıyormuş, ne vesileyle olursa olsun bunu fark eder ve şiddetle azarlamalarla bunu ortaya çıkarırmış. Çok sayıda ve önemli misafirlerin yanında da olmuş bir kere. Hanımın abarttığı birkaç masum leke onun azarlayıcı suçlamalarının konusu olmuştu ve büyükbabam onu her ne kadar küçük işaretlerle ve şakavari çağrılarla uyarmaya çalıştıysa da o, suçlamalarını inatla sürdürmüştü, ama sonunda cümlelerin ortasında bırakmak zorunda kaldı. Çünkü hiç olmamış ve tamamen anlaşılmış bir şey oldu. Mabeyinci, o sırada dolaştırılmakta olan kırmızı şaraptan istedi ve bardağını kendisi doldurmak üzereydi. Ne var ki tuhaf bir şekilde bardak dolmuşken doldurmayı kesmedi, artan bir sessizlik içinde yavaş ve dikkatle devam etti, ta ki kendini asla tutamayan annem kahkaha atarak bununla bütün olayı düzeltene kadar. Çünkü herkes ferahlayarak onayladı, mabeyinci de başını kaldırıp hizmetçiye bardağı uzattı.

Daha sonraları büyükannemin başka bir huyu üstün geldi. Evde bir kimsenin hastalanmasına katlanamıyordu. Bir keresinde aşçı kadın elini kestiğinde büyükannem tesadüfen onu eli sargılı gördü ve bütün her yerde iyodoform kok-

ladığını iddia etti. O kişinin bundan dolayı işten çıkarılamayacağına zor inandırıldı. Hasta olmayı hatırlamak istemiyordu. Herhangi birisi onun önünde herhangi küçük bir rahatsızlığını açıklamak dikkatsizliğini göstermişse bu, onun için kişisel bir kırılma sebebinden başka bir şey değildi ve bunu uzun zaman sürdürürdü.

Annemin öldüğü o sonbaharda mabeyinci hanım Sophie Oxe ile odasına kapanıp bizimle bütün ilişkiyi kesti. Oğlu bile yanlarına alınmadı. Bu ölümün hiç de uygun olmadığı doğrudur, evet. Odalar soğuktu, sobalar tütüyordu ve fareler dadanmıştı. Hiçbir yerde onlardan emin olunamıyordu. Ama hepsi bu değildi, annemin ölümü Bayan Margarette Brigge'ı öfkeyle doldurmuştu; üzerinde konuşmayı kabul etmediği bir mesele günün konusuydu çünkü. Bu genç kadın, iyice tespit edilen bir tarihte ölmeyi düşünen kendisinden, önceliği almak cüretini göstermişti çünkü. Çünkü kendisi öleceğini sık sık düşünürdü. Ama acele ettirilmek istemiyordu. Ölecekti, şüphesiz. Ne zaman hoşuna giderse o zaman, sonra acelesi varsa herkes rahatça ölebilirdi.

Annemin ölümünden dolayı bizi tam olarak hiç affetmedi. Ne var ki, ertesi kış çok ihtiyarladı. Yürürken hâlâ dimdikti ama koltukta yığılıyordu ve daha ağır işitiyordu. Oturup onu saatlerce seyredebilirdiniz, o hissetmezdi bunu. Herhangi bir şekilde iç dünyasındaydı; ancak nadiren ve anlık olarak, boş olan, artık kullanmadığı duyularına ulaşıyordu. O zaman kendisine pelerini uzatan kontese bir şeyler söylüyor ve o kocaman yeni yıkanmış elleriyle elbisesini kendine çekiyordu, sanki su dökülmüş ya da biz çok temiz değilmişiz gibi.

Kendisi ilkbahar yaklaşırken bir gece şehirde öldü. Kapısı açık olan Sophie Oxe, hiçbir şey duymamıştı. Onu sabah bulduklarında buz gibi soğuktu.

Bunun hemen ardından mabeyincinin büyük ve korkunç

hastalığı başladı. Sanki böyle nezaketsizce ölebilmek için onun ölümünü bekliyormuş gibiydi.

Benim Abelone'nin ilk farkına varışım, annemin öldüğü yılın ertesiydi. Abelone her zaman vardı. Bu onun çok zararına oldu. Ayrıca Abelone sempatik biri değildi; bunu çok önceden, bir vesileyle tespit etmiştim, ama bu fikrim ciddiye alınmamıştı. Abelone'ye itirazımın sebebini sormak bana o ana kadar neredeyse gülünç gelmişti. Abelone vardı ve onu elden geldiğince kullanıyorlardı. Ama birdenbire kendime sordum: Abelone niçin var? İçimizden her birinin var olması için belli bir sebebi vardı, bu sebep her zaman mesele genç bayan Oxe'nin kullanımında olduğu gibi öyle aşikâr olmasa da. Ama Abelone ne için vardı? Bir süre söz konusu olmuştu, onun avunması gerektiği. Ama bu unutuldu gitti. Abelone'nin avunmasına hiç kimsenin yardımı olmadı. Hiç de avunuyor gibi değildi.

Ayrıca Abelone'nin bir iyiliği vardı: Şarkı söylüyordu. Yani şarkı söylediği zamanlar oluyordu. Ruhunda güçlü, yamılmaz bir müzik vardı. Eğer meleklerin erkek oldukları doğruysa, denebilir ki, onun sesinde erkeksi bir şey vardı: İşildayan, göksel bir erkeksilik. Daha çocukluğumda müziğe karşı kuşku duyan ben (beni her şeyden daha kuvvetle, kendi içimden koparmıyor, beni aldığı yere tekrar getireceğine daha derine, bir yerlerdeki bitmemişliğin derinliğine soktuğu için) bu müziğe katlanamıyordum; onunla yukarılara çıkılıyor, çıkılıyor, neredeyse çoktan cennete varıldığı hissi duyuluyordu.

Abelone ile ilişkimiz önceleri, onun bana annemin kızlık zamanından söz etmesinden ibaretti. Annemin ne kadar cesur ve ne kadar genç olduğuna beni inandırmaya çok önem veriyordu. Kesinlikle söylediğine göre o zaman dansa ve biniçilikte onunla yarışacak hiç kimse yokmuş. "Annen en ce-

surları, en yorulmak bilmeyenleriydi; sonra ansızın evlendi," diyordu. Abelone, aradan geçen bunca yıla rağmen hâlâ şaşırmış olarak: "Bu, öylesine beklenmedik oldu ki, hiç kimse akıl erdiremedi."

Abelone'nin niçin hiç evlenmediğiyle ilgileniyordum. Bana oldukça yaşlı görünüyordu ama halen evlenebileceğini, işte bunu düşünmüyordum.

"Kimse yoktu," diye cevap veriyordu düpedüz ve bunu söylerken de iyice güzel oluyordu. Abelone güzel mi, diyordum kendime, şaşırarak. Sonra evden çıkıp Asiller Akademisi'ne geldim ve orada iğrenç, zor bir zaman başladı. Ama orada Sorö'de, ötekilerin arka tarafında pencerede dururken, onlar beni bir parça rahat bıraktıklarında, dışarı, ağaçlara bakardım ve o anlarda ve geceleri içimde, Abelone'nin kesinlikle güzel olduğu duygusu artardı. Ve işte o zaman ona bütün o uzun, kısa, gizli mektupları yazmaya başladım; bu mektuplarda Ulsgaard'dan ve mutsuz olduğumdan söz ettiğimi düşünüyordum. Ama şimdi gördüğüm kadarıyla bunlar aşk mektupları olmalıydı. Çünkü sonunda, hiç gelmeyecek sandığım o tatiller geldi ve biz başkalarının önünde görüşmemeye söz verdik.

Aramızda kararlaştırdığımız hiçbir şey yoktu ama araba parka yönelince inmeden edemiyordum, belki de herhangi bir yabancı gibi girmek istemediğim için. Artık yaz iyice gelmişti. Yollardan birine ve bir sarısalkım ağacına doğru koşardım ve Abelone orada olurdu. Güzel, güzel Abelone.

Bana bakarkenki ifadeni asla unutmayacağım. O geriye yaslanmış gibi duran yüzünde sağlam olmayan bir şeyi tutar gibi nasıl da taşırdın bakışlarını.

Ah, acaba o iklim hiç değişmedi mi? Ulsgaard çevresinde, bizim bütün bu sıcaklığımızla hava daha yumuşamadı mı? Acaba parkta tek tük de olsa, Aralık ayına kadar açacak güller yok mu?

Senden hiç söz etmeyeceğim, Abelone. Birbirimizi yanılttığımız için değil: O zaman da hiç unutmadığın bir başkasını sevdiğin için de değil. Seven ve ben: Bütün kadınlar, çünkü söylemekle yalnızca haksızlık edilir.

Burada halılar var, Abelone, duvar halıları.³⁴ Senin yanımda olduğunu hayal ediyorum, altı halı, gel, yavaşça geçelim önlerinden. Ama önce geri çekil ve hepsine birden bak. Nasıl da sakinler, değil mi? İçlerinde çok az değişiklik var. Hep o oval mavi ada, çiçekli ve kırmızı zemin üzerinde, küçük hayvanlar kendileriyle meşgul. Yalnız şurada son halıda ada biraz yükseliyor, sanki hafiflemiş gibi. Hep, bir şekil taşıyor, çeşitli kıyafetler içinde bir kadın şekli, ama hep aynı kadın. Bazen yanında küçük bir figür, bir hizmetçi kız var ve daima flama taşıyan hayvanlar da, büyük, o adada birlikte, olayın içinde. Solda bir aslan ve sağda beyaz, efsanevi, tek boynuzlu at; hep aynı bayrağı taşıyorlar tepelerinde tuttukları: Kırmızı zemin üzeri mavi bantta üç gümüş ay, üst üste! Gördün mü, birincisinden başlayalım mı?

Kadın, şahini besliyor. Elbisesi ne harika. Kuş, aynı örtülü kolun üstünde ve kımıldıyor. Kadın onu süzüyor ve bu arada hizmetçinin şahine uzatsın diye getirdiği tase uzanıyor. Sağda aşağıda eteğinde küçük, ipek tüylü bir köpek duruyor, başını kaldırmış, hatırlanmayı umuyor. Ve fark ettin mi, alçak bir gülden parmaklık arkada adayı çevreliyor. Armadaki hayvanlar, gururla dikeliyorlar. Sırtlarındaki pelelerinde yine aynı arma. Güzel bir toka hepsini birleştiriyor. Flama dalgalanıyor.

Kadının ne kadar sessizleştiği anlaşılır anlaşılmaz bir sonraki halıya kendiliğinden daha yavaş gidiliyor. O, çiçeklerden bir küçük, yuvarlak bir taç örüyor. Bir sonraki karanfilin rengini, hizmetçinin öncekini uzatırken ona tuttuğu yas-

34 Rilke burada 1906'da Paris'teki Musée de Cluny'de gördüğü halılardan söz etmektedir - e.n.

sı leğende düşünceli düşünceli seçiyor. Arkada bir bankta, bir maymunun fark ettiği gül dolu kullanılmamış bir sepet duruyor. Bu kez karanfiller olmalıydı. Aslan artık katılmıyor, ama sağda o tek boynuzlu efsane yarattığı görüyor.

Bu sessizliğe müzik gelmeyecek miydi, zaten orada yavaştan yok muydu? Ağır ve sessizce süslenmiş olarak (ne kadar yavaş değil mi?) taşınabilir orgun yanına gelmiştir ve çalar, ayakta durarak ve öbür yanda körükleri işleten hizmetçiden üflemeli çalgılarla ayrılmıştır. Kadın hiç bu kadar güzel olmamıştı. Saçları iki örgü halinde öne alınmış ve topuz yapılmıştır harika bir şekilde, öyle ki saç, sonlarıyla kısa bir sorğu gibi topuzdan yukarı çıkıyor. Aslan, seslere keyifsizce katlanıyor, istemeye istemeye ve ulumasını tutarak.

Ada genişliyor. Bir çadır kurulmuştur. Mavi damaskodan ve yaldız harelî. Hayvanlar çadırın kapısını açıyorlar ve kadın, sade, neredeyse prens kılığıyla öne çıkıyor. Hizmetçi, küçük bir çekmeceyi açmış, içinden bir zincir çıkarıyor, her zaman kilitli olan ağır, muazzam bir mücevher. Küçük köpek yanında oturuyor, yükselmiş, hazırlanmış yerde ve ona bakıyor. Ya sen, çadırın etegindeki vecizeyi fark ettin mi? Orada şöyle deniyor: "*A mon seul désir.*"³⁵

Ne oluyor? O küçük tavşan aşağıda niçin sıcıyor, onun sıçrayışı niçin hemen görülüyor? Her şey çok sıkıntılı. Aslanın yapacak işi yok. Bayrağı kadın kendisi tutuyor. Yoksa yanında mı duruyor? Öbür eliyle o efsanevi hayvanın boynuzunu tutuyor. Bu bir matem mi? Matem bu kadar cesur olabilir mi? Ya da bir matem elbisesi bu pörsük yerleri olan koyu yeşil kadife gibi ketum olabilir mi?

Ama bir de tören oluyor, buna hiç kimse davetli değil. Burada beklentinin hiç rolü yok? Her şey var. Her şey her zaman için. Aslan etrafına neredeyse tehdit edercesine bakıyor. Kimse gelemes. O kadını hiç böyle yorgun görmedik;

35 Biricik arzum.

yorgun mu o? Yoksa yalnızca ağır bir şey tuttuğu için mi yere oturmuş? Denilebilir ki bir kutsal tas. Ama o, öbür kolunu tek boynuza uzatmış ve hayvan okşanmışçasına şaha kalkıyor ve onun kucasına yığılıyor. Kadının tuttuğu şey, bir ayna. Görüyor musun, o hayvana suretini gösteriyor.

Abelone, hayal ediyorum, sen buradasın. Anlıyor musun Abelone? Anlamak zorundasın diye düşünüyorum.

Şimdi Dame à la Licorne halıları artık eski Boussac Sarayı'nda değil. Her şeyin evlerden çıktığı dönem geldi, artık hiçbir şeyi tutamıyorlar. Tehlike, emniyette olmaktan daha güvenli. Delle Viste soyundan hiç kimse yanında yok ve bunu kanında taşıyor. Hepsi geçip gitti. Pierre d'Aubusson, en eski hanenin büyük ustası.³⁶ Artık kimse senin adını anmıyor. Her şeyi öven ve hiçbir şeyi ele vermeyen bu tablolar belki onun arzusu üzerine dokundu. Ah, keşke yazarlar kadınlar hakkında başka türlü yazmış olsalardı, kastettiklerinden daha açıkça! Biz, bundan başka hiç bir şey bilemeyiz, bu kesin! Şimdi rastlantısal olanlar arasına rastlantı eseri olarak giriliyor, davet edilmemiş olmaktan neredeyse ürkmüş olarak. Ama şimdi başkaları var ve geçiyorlar, her ne kadar sayıları çok olmasa da. Gençler pek durmuyorlar, velev ki bu, yeni bu tür şeyleri bir kez görmüş olmak, bu ya da şu belli özellik doğrultusunda branşlarına dahil olsun.

Ne var ki, genç kızlar ara sıra halıların önünde görülüyor. Çünkü müzelerde bir yığın genç kız var; bunlar artık hiç bir şey tutamamış evlerden çıkmışlar. Kendilerini bu halıların önünde buluyorlar ve kendilerini birazcık unutuyorlar. Böyle sessiz, yavaş bir hayatın var olmuş olduğunu hep hissettiller, asla tam olarak aydınlanmamış tavırlarla ve hayal meyal

36 Pierre d'Aubusson (1423-1503), Rodos Şövalyeleri'nin liderlerindendi; 1882'de Musée de Cluny tarafından satın alınmaya kadar Boussac Sarayı'nda tutulan duvar halılarının sahibiydi - e.n.

şunu da hatırlıyorlar: Hatta bir zaman bunun kendi hayatları olduğunu da düşünüyorlardı. Ama sonra çabucak bir defter çıkarıyorlar ve çizmeye başlıyorlar, ne olursa olsun, çiçeklerden birini ya da küçük, neşeli bir hayvanı. Zaten önemli olan bu değil, ne olduğunu onlara önceden söyleyen kimse çıkmamıştı. Yalnızca, çizim, esas mesele bu; çünkü günün birinde oldukça şiddetle bunun için evden çıkmışlardı. İyi aileden geliyorlardı. Ama şimdi eğer resim yapmaya kollarını kaldırıyorlarsa o zaman elbiselerinin ellerimin ulaşamadığı arkadaki düğmelerin iliklenmemiş ya da en azından tam kapanmamış olduğu meydana çıkar. Çünkü bu elbise dikildiğinde onların böyle ansızın yalnız başına uzaklaşacakları henüz söz konusu değildi. Böyle düğmeler için evde daima biri bulunurdu. Ama burada, Tanrım! Böyle büyük bir şehirde kim uğraşır böyle bir şeyle. Bir kız, arkadaşı olmalıydı insanın, ama kız arkadaşlar da aynı durumdalar. Çıkış yolu yalnızca birbirinin elbisesini karşılıklı düğmelemek oluyor. Gülmünç bu ve insana hatırlamak istemediği aileyi hatırlatıyor.

İnsan resim yaparken ara sıra düşünmeden edemiyor, orada kalmak acaba mümkün olmaz mıydı? Eğer dindar olunabilseydi başkalarıyla aynı tempoda yürekten dindar. Ama bunu hep birlikte denemek öyle manasız oluyordu ki, yol herhangi bir biçimde daraldı: Aileler artık Tanrı'ya ulaşmıyorlar. O halde çaresiz olunca paylaşacak yalnızca çeşitli başka şeyler kalıyor. Ama o zaman da, eğer namusluca bölüşülürse tek tek insana öyle az şey düşüyordu ki ayıptı. Paylaşmada aldatılırsa o zaman da tartışmalar oluyordu. Hayır, ne olursa olsun resim yapmak gerçekten daha iyi. Sanatsa, insan onu böyle yavaş yavaş kazanıyorsa tam özenilecek şey.

Niyet ettikleri o yoğun uğraşlarından başlarını kaldırıp etrafa bakacak halde degillerdi bu genç kızlar. Dokunmuş ışıklı tabloların önlerine açtığı ve ne yapsan değiştirilemez o hayatla, sonsuz anlatılmazlığıyla içlerine gömdüklerinin ay-

nı şey olduğunu bütün bu resimleri çizerken fark etmezler bile. Buna inanmak istemiyorlar. Çok şeyin değiştiği bu zamanda değişmek istiyorlar. Vazgeçmenin ve kendileri yokken erkekler onlar hakkında nasıl konuşabilirlerse kendilerini öyle düşünmenin çok yakınındaydılar. Bu, onlara kendi ilerlemeleri gibi görünüyordu. Neredeyse bir keyif, sonra yine bir keyif ve daha güçlü bir keyif arandığından neredeyse emindiler: Aptalca bir tarzda kaybetmek istenmiyorsa hayat zaten bundan ibaretti. Artık etraflarına bakmaya, aramaya başladılar; güçleri hep, bulunmaktan ibaret olan bu kızlar.

Sanırım bu, yorgun oluşlarının sonucuydu. Yüzyıllardır bütün sevgiyi onlar gerçekleştirmişlerdi, her zaman tam bir diyalog oyunu oynamışlardı, iki kişilik. Çünkü erkek yalnızca konuşulanı tekrar etmişti, hem de kötü. Ve o dalgınlığı, ihmalkârlığı. Bir çeşit ihmalkârlık olan kıskançlığıyla onlar için öğrenmeyi güçleştirdi. Ama onlar her şeye rağmen gece gündüz direndiler ve sevgice, hüzünce zenginleştiler. Sonu gelmez sıkıntıların baskısıyla içlerinden muazzam sevdalılar çıkmıştır ve bunlar erkeği çağırırken bile erkekten sıyrılmışlardır. Erkek dönüp gelmediyse, Gaspara Stampa³⁷ ya da o Portekizli kadın³⁸ gibi, onu aştılar; dertleri dayanılmaz buruk, buz gibi bir ihtişama dönüşünceye kadar vazgeçmediler. Onları biliyoruz, çünkü mektuplar var, bir mucize eseri kalan mektuplar ya da şikâyet eden, yakaran şiir kitapları ya da bir galeride bize, ressamın ne olduğunu bilmediği için başarıyla çizemediği bir ağlayışla bakan tablolar var. Ama mektuplarını yakmış olanların sayısı da az değil, keza

37 Gaspara Stampa (1523-1554), İtalyan kadın şair. Yaşadığı ve sonunda terk edildiği çalkantılı bir aşk macerasıyla da hatırlanmaktadır – e.n.

38 Mariana Alcoforado (1640-1723), küçük yaşta bir manastıra girdi. Burada tanıştığı Marki de Chamilly ile büyük bir aşk yaşadı. Kurmaca olup olmadıkları tartışmalı da olsa Alcoforado'nun yazdığı aşk mektupları Portekiz edebiyatının önemli eserleri arasında sayılmaktadır. Rilke 1913'te bu mektupları Almanca'ya çevirmişti – e.n.

artık onları yazacak gücü kalmamış olanlar. İçlerinde sakladıkları bir ihtişam çekirdeğiyle kurumuş ihtiyar kadınlar. Biçimsiz, güçlü olmuş kadınlar: Bunlar kendilerini kocalarına benzetmekten yorgun düşmüş ama yine de içleri, sevginin çalıştığı yerde bambaşka olan karanlıktaki kadınlardır. Hiç doğurmak istemeden doğuranlar ve sonunda sekizinci doğumda ölenler, onlarda böylece sevgiyi sevinçle bekleyen kızların davranış ve hafifliği vardı. Ve kendi içlerinde onlardan hiç olmadığı kadar uzak olmanın çaresini buldukları isyankâr, içkici erkeklerin yanında kalanlar. Bunlar insanlar arasına girdiklerinde kendilerini tutamıyorlar ve ısıldıyorlardı, sanki hep mutlu kimselerle birliktelermiş gibi. Bunların kaç kişi olduklarını ve sözleri kim söyleyebilir? Sanki bunlar, kendilerini anlamaya yarayan değerleri adeta önceden yok etmişlerdir.

Ama şimdi, birçok şeyin değiştiği zamanda, değişme sırası bizde değil mi? Birazcık gelişmeyi ve sevgideki çalışma payımızı yavaşça üstlenmeyi deneyemez miyiz? Bizi bunların bütün güçlüklerinden esirgediler, böylece de bunlar eğlenceler arasına düştü; tıpkı bir çocuğun oyuncak sandığına bazen çok kıymetli bir şeyin düşmesi, önce sevindirmesi, sonra artık sevindirmemesi ve nihayet kırılmış ve parçalanmış, her şeyden kötü şeylerin arasında öylece durması gibi. Bizler hafif zevklerden mahvolduk, bütün hevesliler gibi ve ustalığın kötü şöhretinde bulunuyoruz. Ama bizim için hep başkasının yaptığı sevgi işini tamamen baştan öğrenmeye başlayınca ne olacak? Her şeyin değiştiği günümüzde biz gidip yeni başlayanlar olursak ne olacak.

Şimdi ben de biliyorum, annem o küçük dantelleri nasıl açardı. Diyeceğim: Ingeborg'un yazı masasının çekmecelelerinden yalnız birini kendine ayırmıştı.

“Bakalım mı Malte?” derdi ve sevinirdi, sanki o küçük sarı cilalı çekmece de olanların hepsi kendisine hediye edilmiş gibi. Sonra düpedüz beklenti içinde krep kâğıdı hiç açamazdı. Bunu her seferinde ben yapmak zorunda kalırdım. Ama danteller ortaya çıkınca ben de çok heyecanlanırdım. Bir dolu dantelden hiç görünmeyen bir tahta ruloya sarılı olurdu bunlar. Şimdi de yavaşça rulodan çıkarır ve desenleri değiştirmelerini seyrederdik ve her defasında, birinin sonu gelince biraz ürkerdik. Öylesine ani biterlerdi.

Önce İtalyan işlerinden kenarlar gelirdi: İçlerinde her şeyin tekrarlandığı, çekilmiş ipliklerden ince parçalar, bir çiftçi bahçesindeki gibi apaçık. Sonra birdenbire sanki biz manastır ya da hapishanelermişiz gibi Venezuela iğne oyasıyla çitlenmiş bir dizi bakışınız! Ama bunlar yine özgürleşti, gittikçe sunileşen bahçelerin içine kadar girdi; ta ki bir sera içindeymiş gibi gözlerimizin önünde sıklaşıp ılıklaşmaya kadar! Bilmediğimiz haşmetli bitkiler, dev gibi yaprak açarlardı, filizler başları dönüyormuş gibi birbiri ardından sarılır ve *points d’Alepçon*’un büyük açmış çiçekleri her şeyi o tohumlarıyla bulandırır. Ansızın, iyice yorgun ve akıllı karışmış olarak dışarı çıkardık Valensienlerin uzun yoluna ve mevsim kıştı ve sabahın erken saati ve kırağı! Binche’nin karlı çalıları arasından zorla geçip henüz kimsenin yürümediği meydanlara gelinirdi, dallar öylesine tuhaf bir biçimde aşağıya sarkardı ki, aşağıda bir mezar olabilirdi, belki de, ama onu birbirimizden sakladık. Soğuk gittikçe bize soku-luyordu; annem nihayet o küçük ve çok ince mekik oyaları gelince “Oh, şimdi gözlerimizde buz çiçekleri açacak,” derdi, böyle de olurdu, çünkü içimiz fazla sıcaktı.

Tekrar sararken ikimiz de of çekerdik, bu, uzun bir işti ama hiç kimseye bırakmak da istemezdik.

“Düşün önce, bunu biz yapmak zorunda olsaydık,” derdi annem ve ürkmüş gibi yaparak. Ben bunu tasavvur bile ede-

mezdim. Kendimi hep ağ ören ve bunun için rahat bırakılan o küçük hayvanları düşünürken yakaladım. Hayır, bunlar doğal olarak dişilerdi.

“Bunu yapmış olanlar kesinlikle cennete gitmişlerdir,” dedim hayran hayran. Uzun zamandır cenneti düşünmediğim aklıma geldi. Annem nefes aldı, oyalar yine toplanmıştı.

Bir süre sonra, ben bunu tekrar unuttunca o yavaşça: “Cennete mi?” dedi. Ben onların iyiden iyiye orada olduklarına inanıyorum. İnsan böyle görünce: Bu, sonsuz bir sevap olmalı. Bu konuda çok az şey biliniyor zaten.” dedi.

Çoğu zaman, misafir geldiğinde Schulin’lerin idareli davrandıklarından söz ediliyordu. O büyük, eski konak, birkaç yıl önce yanmıştı ve şimdi onlar her iki yan kanatta oturuyorlar ve idareli davranıyorlardı. Ama misafir ağırlamak bir kere kanlarında vardı. Bunu bırakamazlardı. Bize biri beklenmeden gelirse, bu muhtemelen Schulin’lerden biriydi. Ve biri ansızın saate bakıyorsa ve ürkerek hemen gitmek zorundaydı, Lystager’de bekleniyor demektir.

Annem aslında artık hiçbir yere gitmiyordu, ama Schulin’lerin aklı almazdı böyle bir şeyi. Yapacak bir şey yoktu, bir kez onlara gitmek gerekiyordu. Aralık ayıydı, kar birkaç kez yağmıştı. Kızak, saat üçe emredilmişti, ben de gitmek zorundaydım. Ama bizde hiç dakik olunmazdı. Arabanın çağırılmış olmasından hiç hoşlanmayan annem, ekseriya aşağıya çok erken inerdi; kimseyi bulamayınca, aklına, çoktan yapılmış olması gereken bir şeyler gelir, yukarıda herhangi bir yerde aramaya ya da düzenlemeye başlardı, böylece de kendisine neredeyse tekrar ulaşamazdı. Sonunda oturdu, iyice sarınmıştı, bir şeyin unutulduğu anlaşıldı ve Sieversen’in çağırılması gerekti; çünkü yalnızca o bilirdi bu şeyin neredede olduğunu. Ama sonra, Sieversen dönmeden aniden hareket edildi.

Bugün, hiç tam olarak aydınlanmadı. Ağaçlar, sanki siste ne yapacaklarını bilmiyor gibi duruyorlar ve aralarına kızakla girmek biraz inatçılık olurdu. Bir ara kar, yağmaya sessizce devam etmeye başladı, sanki son şey de silinmiş, beyaz bir sayfaya gidiyormuş gibiydi. Çıngırak sesinden başka bir şey yoktu, nerede olduğumuzu söyleyemiyorduk. Bir an geldi, sanki son çıngırak tükenmişti. Ama sonra tekrar toplandı, birlikte olundu ve tam gaz etrafa yayıldı. Soldaki kilise kulesini herhalde tasavvur etmiştik. Ama park konturu birden karşımızdaydı, yüksek, neredeyse üstümüzde ve biz o uzun, iki yanı ağaçlı yoldaydık. Çıngırak sesi öyle tamamen yok almadı; sanki sağdaki ve soldaki ağaçlara takılıyor gibiydi. Sonra sallandık ve bir şeyin çevresinde döndük, sağda bir şeyin önünden geçtik ve ortada durduk.

Georg, evin orada olmadığını tümünden unutmuştu, ama bu anda hepimiz için oradaydı. Terasa giden dış merdivenden çıktık ve yalnızca çok karanlık olduğuna şaşıtık. Birdenbire solda arkamızda bir kapı açıldı ve biri bağırdı: "Buraya!" elindeki şamdanı yukarı kaldırarak sisli bir ışığı salladı. Babam gülüyordu: "Buraya hayaletler gibi dolaşıp geldik," dedi ve bize basamaklardan inmemizde yardım etti.

"Ama işte orada bir ev vardı," dedi annem ve neşeli, gülererek dışarı koşan Wjera Schulin'e hiç de öyle çabuk alışamadı. Şimdi doğal olarak çabuk içeri girmemiz gerekiyordu ve ev artık düşünülemezdi. Dar bir antrede mantolarımız alındı ve sonra hemen içerdeydik lambalar arasında ve ocağın karşısında.

Bu Schulin'ler bağımsız kadınları olan güçlü bir sülaleydi. Oğulları var mıydı, bilmiyorum. Yalnızca üç kız kardeşi hatırlıyorum; en büyükleri Napoli'de bir markiyale evlenmişti, şimdi ondan bir sürü mahkemeye yavaş yavaş ayrılıyordu. Sonra Zoë vardı; onun bilmediği şey yok derlerdi. Bir de her şeyden önce Wjera, bu sıcak kanlı Wjera vardı, Tanrı bilir ne

olmuştu. Kontes, bir Narischkin, aslında dördüncü kız kardeşti ve belli bir anlamda en genciydi. Hiçbir şeyden haberi yoktu ve çocukları hakkında hep bilgilendirilmesi gerekiyordu. Zavallı Dük Schulin ise sanki bütün bu kadınlarla evliymiş gibi hissediyor, dolaşıyor ve onları rastgele öpüyordu.

Şimdilik yüksek sesle gülüp bizi tek tek selamladı. Beni kadınların arasına gönderdiler, sorguladılar, okşadılar. Ama ben kesinlikle kararlıydım: Bunlar bitince herhangi bir biçimde dışarı çıkıp kayıp evi dolaşacaktım. Evin bugün var olduğundan emindim. Dışarı çıkmak o kadar güç olmadı; bütün o çocukların arasında insan bir köpek gibi sıvışıyordu ve antreden sonraki kapı da yarı açıktı. Ama dışarıdaki öbür kapı bir türlü izin vermiyordu. Pek çok önlemler alınmıştı, aceleyle kolay işletilemeyen zincirler ve kilit! Ama yine de sonunda açıldı, ne var ki büyük gürültüyle. Ve dışarı çıkar çıkmaz durduruldum, tutuklanıp geri sokuldum.

“Dur, buradan sıvışılmaz,” dedi Wjera Schulin, neşelenecek. Bana doğru eğildi, bense bu sıcakkanlı kişiye hiçbir şey açıklamamaya kararlıydım. Ama o, ben hiçbir şey söylemeyince tabiatımın bir gereğiyle kapıya dayandığımı öylece kabullendi, elimi tuttu ve yürümeye başladı, beni yarı samimi yarı gururlu herhangi bir yere götürmek istiyordu. Bu mahrem-yanlış anlama, beni son derece incitti. Kendimi ondan çekip yüzüne kötü kötü baktım. “Ben evi görmek istiyorum,” dedim gururla. O, anlamadı.

“Dışarda merdivenin yanındaki büyük ev.”

“Aptal” işareti yaptı ve beni yakaladı, “orada artık konak yok!” Ben ısrar ettim.

“Bir kez oraya gündüz gözüyle gideriz,” diye teklif etti ve konuyu değiştirdi. Orada çukurlar var, şimdi dolaşılmaz. Arkada donmaması gereken balık havuzu var babamın. Oraya düşer ve balık olursun.”

Böylece beni yanına çekti, yine aydınlık odalar. Hepsi ora-

da oturmuş konuşuyorlardı. Sırayla yüzlerine baktım: Doğal olarak konak artık yokken oraya giderler diye düşündüm küçümseyerek; eğer annemle ben orada otursaydık, hep var olurdu. Herkes aynı anda konuşurken annem şaşkın görünüyordu.

Zoë, benim yanıma oturdu. Sürekli bir şeyleri fark edince zaman zaman değiştirdiği düzgün bir yüzü vardı. Babam biraz sağa eğilmiş oturuyor ve gülmekte olan kontesi dinliyordu. Kont Schulin eşiyle annemin arasında oturmuş, bir şeyler anlatıyordu. Ama kontesin onu cümlelerin ortasında kestğini gördüm.

“Hayır, çocuk sen bunu yalnızca hayal ediyorsun,” dedi kont ılımlı bir tonda ama o iki hanımın üzerinden uzattığı yüzünde birdenbire huzursuz bir ifade oluşmuştu. Kontes o sözüm ona “hayal”inden koparılabilecek gibi değildi. Çok gergin, rahatsız edilmek istemeyen biri gibi görünüyordu. Yumuşak, yüzüklü elleriyle küçük işaret hareketleri yapıyordu, birisi “sus” dedi ve etraf hemen tamamen sessizleşti.

İnsanların arkasında eski konağın büyük eşyaları sıkışmış duruyordu dip dibe. Ağır aile yadigarı gümüşler parlıyor ve sanki büyütle bakılıyormuş gibi kabarıyordu. Babam yadırgayarak etrafına bakıyordu.

“Annem koku alıyor,” dedi Wjera Schulin babamın arkasında “o zaman biz hepimiz sessiz durmak zorundayız, çünkü o, kulaklarıyla koku alır.” Bunu söylerken kendisi de kaşlarını kaldırmış, dikkat kesilmiş, baştanbaşa burun olmuş duruyordu.

Schulin’ler yangından sonra bu konuda bir parça değişmişlerdi. O dar, fazla ısıtılmış odalarda her an bir koku yükseliyordu, ardından o koku araştırılıyor, her biri kendi fikrini söylüyordu. Zoë, sobanın yanında işi varmış gibi yapıyordu, nesnel ve güvenilir; kont etrafta dolaşıyordu ve her köşede biraz durup bekliyordu: “Burada değil,” dedi sonra.

Kontes ayağa kalkmış, nerede araması gerektiğini bilmiyordu. Babam yavaşça kendi etrafında dönüyordu, sanki koku arkasındaymış gibi. Bunun pis bir koku olduğunu hemen kabul eden markiz, mendilini burnunun önünde tutarak bir ona bir öbürüne bakıyordu, koku geçmiş mi diye. “Burada, burada!” diye bağıırıyordu Wjera zaman zaman, sanki bulmuş gibi. Ve her kelimedede tuhaf bir sessizlik oluyordu. Bana gelince, ben canla başla kokladım. Ama birdenbire (odalar-daki hararet miydi yoksa çok yakındaki ışık mı) beni hayatımda ilk kez hayalet korkusu gibi bir şey sardı. Gördüm ki az önce konuşmuş ve gülmüş olan bütün bu büyük insanlar eğilmişler etrafta dolaşüyor ve ortalıkta kendilerinin görmediği görünmez bir şeyle uğraşılıyor gibiler. Ve bu şeyin onların hepsinden daha güçlü oluşu, korkunçtu.

Korkum artıyordu. Sanki aradıkları şey birdenbire benim içimden bir çıban gibi patlayacak, bunu görecektim ve bana göstereceklermiş gibi geldi bana. Çok çaresizce anneme doğru baktım. O, ilginç bir şekilde dimdik oturuyordu, beni bekliyor sandım. Yanına yaklaşıncaya onun içinden titrediğini hissettim. O zaman bildim ki konak ancak şimdi çöküyor.

“Korkak Malte” diye gülüyordu bir şey bir yerde. Bu, Wjera’nın sesiydi. Ama biz birbirimizi bırakmadık ve buna birlikte dayandık. Annem ve ben öylece kaldık, konak tekrar tamamen yok olana kadar.

Neredeyse akıl almaz deneyimleri en bol olan ise şüphesiz, yaş günleriydi. Artık biliniyordu ki, hayat farklılıklarının olmadığı zaman boşa gidiyor; ama yaş gününde insan şüphesiz sevinme hakkıyla kalkıyordu. Muhtemelen bu haklılık duygusu insanda çok erken oluşuyordu, her şeye el atıp her şeyi aldığı ve ele geçirdiği şeyleri yanılmaz bir hayal gücüyle o an hâkim olan istegin esas rengindeki yoğunluğa ulaştırdığı dönemde.

Sonra ise ansızın insanın bu hakkın bilincinde tam yoğunlaşarak öbürlerinin güvenilmez olduğunu gördüğü o ilginç yaş günleri gelir. Eskisi gibi giyinmek, sonra da geri kalan her şeyi kabul etmek isteriz. Ama uyanır uyanmaz dışarıda biri seslenir, pasta henüz olmamıştır; ya da yan taraftaki hediye masasında bir şeyin kırıldığı duyulur, ya da biri içeri girer, kapıyı açık bırakır ve insan henüz görmemesi gereken her şeyi görür. Bu, bir şeyin insanda bir ameliyat gibi gerçekleştiği andır. Kısa, son derece acı veren bir müdahale. Ama bunu yapan el, tecrübelidir ve sağlamdır. Hemen biter. Aşıp aşılmaz insan bir daha kendini düşünmez; önemli olan, yaş gününü kurtarmaktır, öbürlerini seyretmek, yanlışlarını engellemek, her şeyin üstesinden geldikleri konusundaki kuruntularını güçlendirmektir. Bunları size kolay kolay yapmazlar, eşsiz bir beceriksizlikte, adeta ahmak oldukları ortaya çıkar. Başkalarına gelmiş paketlerle içeri girmeyi becerirler; onlara doğru koşulur, sonra da sanki hareket olsun diye odada dolaşılır, belli bir şey istemiyor gibi yapılır. İnsana bir sürpriz yapmak isterler, yüzeysel bir taklit ve beklentiyile, oyuncak kutularında içinde talaş bulunan ilk gözü açarlar. O zaman onların mahcubiyetini hafifletmeniz gerekir. Ya da bu mekanik bir şeyse, birisine hediye ettikleri bir şeyi ilk kuruşta fazla kurarlar. Bunun için fazla kurulmuş bir fareyi ya da benzerini göze çarpmadan ayakla itmeye çalışmak gerekir. Bu şekilde onları çok kez yanıltır ve mahcubiyetten kurtarırsınız.

Bütün bunları sonunda istendiği gibi özel bir yetenek olmadan yaparsınız. Yeteneğin gerektiği durum ancak şudur: Birisi emek vermiş ve önemli ve iyi niyetle bir sevinç hazırlamıştır. Ve bunun daha uzaktan, bambaşka biri için, bir sevinç olduğu görülürse ve bunun yakışacağı birini bile bilmiyorsanız.

İnsanların anlatıyor, gerçekten anlatıyor olmaları, benim zamanımdan önceydi sanırım. Ben bir kimsenin anlatığını hiç işitmedim. Vaktiyle, Abelone bana annemin gençliğinden söz ederken, anlatmayı bilmediği ortaya çıktı. Yaşı kont Brahe anlatmayı bilirmiş. Abelone'nin bu konuda bildiklerini not etmek istiyorum.

Abelone, çok genç bir kızken kendine özgü, geniş bir hareketlilik dönemi yaşamış olmalı. O zaman Brahe'ler şehirde Bredgade'de oldukça hoş bir çevrede yaşıyorlardı. Kendisi akşamları geç saatte odasına gelince, ötekiler gibi yorgun olduğunu düşünürdü. Sonra birdenbire, anladığım kadarıyla, pencereyi hisseder, gecenin önünde saatlerce durup şöyle düşünebilirmiş: Bu, beni ilgilendiriyor. "Bir esir gibi duruyordum orada" diyordu "ve yıldızlar, özgürlüktü." O zaman kolayca uykuya dalabiliyormuş. "Uykuya dalmak" ifadesi bu yaştaki kıza uymuyor. Uyku, insanın kendisiyle birlikte yükselen bir şeydi ve zaman zaman gözler açık tutulur ve henüz hiç de en yüksek olmayan yeni bir yüzeyde yatılırdı. Sonra da gün doğmadan uyanılırdı, kışın bile, ötekiler kahvaltıya uykulu ve geç gelirken. Akşam, hava kararınca, daima herkes için ortak ışıklar olurdu. Ama bu iki mum, karanlığın her şeyin başladığı çok erken saatinde, kendim içindi. Bunlar alçak çifte şamdanlarında durur ve zaman zaman düzeltilmesi gereken o küçük oval, güllerle boyalı tül abajurlarından sakince ışırlardı. Bunun rahatsız edici bir yanı yoktu; çünkü bir kere aceleniz olmazdı; sonra da şöyle olurdu: Bazen kalkmanız ve düşünmeniz gerekirdi, bir mektup yazacak ya da daha önce bambaşka bir yazıyla ürkek ve güzel başlanmış bir günceye devam edeceksiniz.

Kont Brahe, kızlarından tamamıyla öte yanda yaşıyordu. Birisi çıkar da bir başkasıyla hayatı paylaşma iddiasında bulunursa o, bunu kuruntu sayardı. ("evet paylaşmak-" derdi).

Ama insanlar ona kızlarından söz ettiklerinde bundan rahat-sız olmazdı. Dikkatle dinlerdi, sanki onlar başka bir şehirde oturuyorlarmış gibi.

Bu nedenle onun bir kez kahvaltıdan sonra Abelone'yi işa-ret edip yanına çağırması çok olağanüstü bir şeydi. "Görün-düğüne göre bizim aynı alışkanlıklarımız var. Ben de çok er-ken yazarım. Sen bana yardım edebilirsin." Abelona bunu dünmüş gibi biliyordu.

Daha ertesi sabah, babasının o ulaşılmaz denilen yazı oda-sına götürüldü. Odayı algılayacak zamanı olmadı, çünkü he-men kontun yazı masası bitişiğin tam karşısına oturtuldu. Bu masa ona kitaplar ve yazı yığınlarından semtleri olan bir ova gibi göründü.

Kont, yazdırıyordu. Kont Brahe'nin hatıralarını yazdığı-nı iddia edenler tamamen haksız değillerdi. Ne var ki bun-lar, merakla beklendiği gibi siyasi ya da askeri hatıralar de-ğildi. Bir kimse kendisine bu gerçeklerle ilgili bir şey söyler-se "Onları unutuyorum," diyordu bu yaşlı bey kısaca. Ama unutmak istemediği şey, çocukluğuydu. Buna önem veri-yordu. Ve fikrince çok yerinde bir şeydi, bu çok uzak döne-min, ruhunda üstün gelmesi, bakışlarını içine yönelttiğin-de aydınlık bir kuzey yaz gecesi gibi abartılmış ve uykusuz-ca karşısında durması.

Bazen sıçrar, mumların arasına, onları titretecek gibi ko-nuşurdu. Ya da tamamlanmış cümleler yeniden çizilirdi, sonra hızlıca giden gelir, o Nil yeşili ipek gecelik elbisesini savururdu. Bütün bunlar olurken bir kişi daha orada bulu-nurdu, kontun yaşlı Jutlandlı uşağı Sten'di bu ve görevi bü-yükbaba sıçrayınca ellerini hemen boşta masada dağınık du-ran ve üzerlerinde notlar bulunan kâğıtların üstüne koy-maktı. Zat-ı şahaneleri, bugünkü kâğıdın işe yaramadığı, fazla hafif olduğu ve en küçük fırsatta kaçıp gittiği düşünce-sindelerdi. Sten'e gelince ki yalnızca üst yarısı görülürdü, bu

şüpheye hak verirdi ve aynı zamanda ellerinin üzerinde bir gece kuşu gibi ışık körü ve ciddi otururdu.

Bu Sten, Pazar öğleden sonralarını Swedenborg'u³⁹ okuyarak geçirirdi ve hizmetçilerden hiçbiri odasına girememişti, çünkü onun titrediği söyleniyordu. Sten'in ailesinin eskiden beri ruhlarla ilişkisi vardı ve Sten bu ilişki için özellikle seçilmişti. Onu doğurduğu gece Sten'in annesine bir şey görünmüştü. İri yuvarlak gözleri vardı ve bakışının öbür ucu, gördüğü kimselerin arkasında bulunurdu. Abelone'nin babası ona o ruhları sorardı sıkça, aynı birine ailesini sorar gibi: "Geliyorlar mı Sten?" derdi dostça. "Geliyorlarsa iyi."

Birkaç gün yazdırma işi yolunda gidiyordu. Ama sonra Abelone "Eckernförde" kelimesini yazamadı. Bu, bir özel addı ve hiç duymamıştı. Hatıralarına kıyasla fazla yavaş gittiğinden uzun zamandır yazmayı bırakmak için bir bahane arayan kont, kızmış göründü.

"Yazamıyor," dedi kesin bir edayla "başkaları okuyamayacaklar. Orada söylediklerimi de hiç g ö r e c e k l e r mi?" diye devam etti ve Abelone'yi gözünden kaçırmadı.

"Onu, şu Saint-Germain'i görecekler mi?" diye bağırdı Abelone'ye "Saint-Germain mi dedik? Sil onu. Marquis von Belmare yaz!"⁴⁰

Abelone sildi. Ama kont öyle hızlı söylüyordu ki, yetişmek imkânsızdı.

"Çocukları sevmezdi bu mükemmel Belmare, ama beni dizlerine oturturdu, o kadar küçüktüm ve pırlanta düğmelerini ısırarak fikri geldi aklıma. Bu onu sevindirdi. Güldü ve kafamı kaldırdı, göz göze gelinceye kadar: 'Şahane dişlerin var senin,' dedi, 'bir şeylere kalkışan dişler...' Bense onun

39 Emanuel Swedenborg (1688-1772), İsveçli filozof, Hristiyan mistiği ve teolog - e.n.

40 Her iki isim de kimliği tam olarak bilinmeyen, maceracı, diplomatik ilişkilerde rol oynamış, 18. yüzyılda yaşamış, sihircilik yaptığı da söylenen aynı adam tarafından kullanılmıştır - e.n.

gözlerini fark ettim. Daha sonra orada burada dolaştım. Çeşit çeşit gözler gördüm, ama bana inan ki öylesini hiç görmedim. Bu gözler için hiçbir şeyin var olması gerekmezdi, her şey onların içinde mevcuttu. Venedik'i hiç duydun mu? İyi. Sana söylüyorum, o gözler sana Venedik'i buraya, bu odaya, burada durmuş masa gibi getirirdi. Bir kere köşede oturmuş, babama İran'ı anlatışını dinliyordum; bazen sanki ellerim İran kokar. Babam onu severdi ve kont cenapları onun öğrencisi gibi bir şeydi. Doğal olarak onun geçmişe sanki içindeymiş gibi inanmasını yadırgayanlar vardı. Akılları almıyordu ki bu şeyler ancak insan onlarla dünyaya gelmişse bir şey ifade eder.”

“Kitaplar bomboş,” diye haykırdı kont, öfkeli bir sesle duvarlara doğru. “Önemli olan kandır, kani okuyabilmeli insan. Orada harika hikâyeleri vardı onun ve ilginç resimleri, bu Belmare'nin istediği yeri açabilirdi, orada her zaman bir şey yazılı olurdu, kanındaki hiçbir sayfa atlanmamıştı. Ve zaman kendini çeker ve yalnız başına o sayfaları karıştırınca altın yapmak konulu, yerlere, renkler konulu yerlere gelirdi. Bunlar niçin o sayfalarda yoktu? Şüphesiz bir yerlerde vardır.”

“Bu adam, eğer yalnız olsaydı bir tek hakikatle yaşayabilirdi. Ama böyle bir hakikatle yaşamak az bir şey değildi. Ve o, hakikatinin yanındayken yanına başkalarını davet edecek kadar zevksiz değildi. O hakikat ağızlarda dolaşmamalıydı: Bunun için fazla şarklıydı kendisi. ‘Adieu Madam’ derdi usulünce, bir başka sefere! İnsan belki bin yıl zarfında biraz daha güçlü ve daha sakin olur. Sizin güzelliğiniz henüz oluşmakta Madam diyordu ve bu da yalnızca bir nezaket değildi. Bununla uzaklaştı ve dışarıda insanlar için kendi hayvan parkını açtı, bizde hiç görülmemiş büyük yalan çeşitleri için bir tür *Jardin d'Acclimatation*⁴¹ ve abartılardan bir palmyelik

41 Hayvanat ve bitki bahçesi.

ve sahte sırlardan küçük, bakımlı bir incirlik. O zaman her taraftan gelirlerdi, o ise pırlanta tokalı ayakkabılarıyla dolaşırdı ve yalnızca misafirleri için vardı.”

“Yüzeysel bir kimlik: Nasıl mı? Aslında bu, hanımı için bir centilmenlikti ve bunda da kendini oldukça korudu.”

Bir süredir ihtiyar, unutmuş olduğu Abelone’yi inandırmaya çalışmıyordu. Çıldırılmış gibi oradan oraya gidip geliyor, Sten’e kışkırtıcı bakışlar fırlatıyordu, sanki Sten belli bir anda onun düşündüğü kimseye dönüşecekmiş gibi. Ama Sten henüz dönüşmüyordu.

“Onu görmeliydi,” diye devam etti kont Brahe, kendinden geçercesine. “Onun iyiden iyiye görünür olduğu bir zaman vardı, her ne kadar aldığı mektuplar hiç kimseye hitaben yazılmış olmasa da: Zarfın üstünde yalnızca yer yazılıydı, başka hiçbir şey. Ama ben onu gördüm.”

“Güzel biri değildi.” Kont tuhaf bir aceleyle güldü. “Ayrıca, herkesin önemli ya da kibar dediklerinden de değildi: Onun yanında her zaman daha kibarlar bulunurdu. O, zengindi: Ama zenginlik onun bir buluşu gibiydi, buna güvenemezsiniz. İri yarı biriydi, gerçi başkaları daha sağlamdı. Ben o zaman doğal olarak hüküm veremezdim kafalı olup olmadığına ve önem verdiği şeyin şu mu bu mu olduğuna. Ama kendisi vardı.”

Kont, titreyerek durdu ve odaya kalıcı bir şey koyuyormuş gibi bir hareket yaptı.

İşte bu anda Abelone’yi fark etti.

“Onu görüyor musun?” dedi Abelone’ye hükmedercesine. Ve hemen gümüş şamdanlardan birini yakaladı ve onun yüzünü kamaştırırcasına aydınlattı.

Abelone onu görmüş olduğunu hatırladı.

Ertesi günlerde Abelone düzenli olarak çağırıldı ve yazdırma işi bu arıza olaydan sonra çok daha sakin devam etti. Kont, birçok kâğıttan sonra o en eski hatıralarını, babasının

belli bir rol oynadığı Bernstorff çevresine⁴² ait olanları toparladı. Abelone şimdi işinin özelliklerine öyle yoğunlaşmıştı ki o ikisini gören kimse, bu belli hedefe hizmet eden birlikliklerini gerçek bir sırdaşlık sanabilirdi.

Bir defasında, Abelone artık çekilmek istediğinde, ihtiyar bey ona yanaştı, sanki elleri arkasında bir sürpriz tutuyormuş gibiydi: “Yarın Julie Reventlow hakkında yazıyoruz,” dedi ve sözlerinin hakkını vererek ekledi: “O, bir azizeydi.”

Muhtemelen Abelone konta inanmayarak bakmıştır.

“Evet, evet, daha neler neler var,” dedi, emreder tonda, “Her şey var, kontes Abel!”

Abelone’nin ellerini alıp bir kitabı açar gibi açtı.

“İşaretleri, stigmataları vardı,” dedi “burada, burada” ve o soğuk parmağıyla onun her iki avucuna sert ve kısa dokundu.

İşaretin ne olduğunu Abelone bilmiyordu. Ortaya çıkacak diye düşündü, babasının henüz görmüş olduğu o azize hakkında bir şeyler duymak için sabırsızlanıyordu. Ama bir daha çağırılmadı, ne ertesi gün ne de sonra.

“Kontes Reventlow hakkında sizde de sonra çok konuşuldu,” dedi Abelone kısaca, ona daha çok anlatmasını rica ettiğinde. Yorgun görünüyordu; üstelik çoğunu unuttuğunu da iddia ediyordu. “Ama o yerleri bazen hâlâ hissediyorum,” diye gülümsedi ve bırakamayıp neredeyse meraklı o boş ellerine baktı.

Daha babamın ölümünden önce her şey değişmişti. Ulsgaard artık bizim değildi. Babam şehirde, bir dairede öldü, bana düşman ve yabancı gelen bir evde. O sıralar ben yurt dışındaydım ve çok geç geldim.

42 Kont Johann Hartwig Ernst von Bernstorff (1712-72) ve yeğeni Kont Andreas Peter von Bernstorff (1735-97). Her ikisi de Danimarka Krallığı’nın hizmetinde olan söz konusu adamların, siyasi ve kültürel olarak ciddi bir çevreleri vardı - e.n.

Ceset, arka odalardan birinde iki sıra uzun şamdan arasında sedyeye konmuş yatıyordu. Çiçeklerin kokusu, eş zamanlı sesler gibi ayırt edilemiyordu. Gözleri kapatılmış güzel yüzünde nezaketli bir hatırlama ifadesi vardı. Avcı üniforması giydirilmişti ama herhangi bir sebeple mavi şerit yerine beyaz şerit konmuştu üstüne. Elleri katlanmamış, çaprazlama üst üste konulmuştu, taklit ve anlamsızdı. Bana çabucak anlatılar, çok çekmiş olduğunu; bunun izi görünmüyordu. Yüz hatları boşaltılmış bir yabancı odasındaki mobilyalar gibi düzenliydi. Onu sanki çok kereler ölü olarak görmüş gibiydim: bütün bunları o kadar iyi biliyordum.

Yeni olan, yalnızca hoş olmayan tarzdaki çevreydi. Yeni olan, karşıya penceresi, muhtemelen başkalarının penceresi olan bu sıkıcı odaydı. Yeni olan, Sieversen'in ara sıra içeri girip hiçbir şey yapmamasıydı. Sieversen yaşlanmıştı. Sonra kahvaltı etmem gerekti. Çok kere kahvaltıya çağıldım. Bugün kahvaltı etmeye hiç niyetim yoktu. Beni uzaklaştırmak istediklerini fark etmedim; sonunda, ben gitmeyince, Sieversen herhangi bir şekilde söyledi, doktorların orada olduğunu. Niçin, anlamadım. Burada henüz yapılacak bir şey varmış dedi Sieversen ve o kızarmış gözleriyle gergin bir halde yüzüme baktı. Sonra, biraz aceleyle iki bey içeri girdi: Bunlar doktorlardı. Öndeki başını, sanki boynuzları varmış da toslayacaklarmış gibi bir hareketle indirdi, bizi, Sieversen'i ve beni gözlüklerinin üstünden görmek için.

Bir üniversiteli biçimciliğiyle eğildi. "Avcı başı efendimizin bir arzusu daha vardı," dedi, aynı içeri girdiği gibi; yine sanki aceleyle dalıyormuş hissi veriyordu. Gözlüklerinden bakışlarını yöneltmesini sağladım nasılsa. Meslektaş dolgun, ince derili görünümlü, sarışın bir insandı. Onun kolayca yüzünü kızartabileceğim aklıma geldi. Bunun üzerine bir ara oldu. Avcı ustasının hâlâ bir arzusunun olması tuhaftı.

Ben kendiliğimden o güzel, düzgün yüze baktım. O za-

man bildim ki güven istiyordu. Bunu aslında hep arzu etmişti. Şimdi kavuşacaktı.

“Siz kalbin delinmesi için buradasınız.”⁴³ Buyrun!”

Eğildim ve geri çekildim. İki doktor da aynı anda eğildiler ve işleri hakkında anlaşmaya başladılar. Birisi mumları öte yana itti. Ama yaşlı bey, bana doğru birkaç adım attı. Belli bir yakınlıkta, yolun son kısmını azaltmak için atıldı ve bana kötü kötü baktı.

“Gerekmez,” dedi “demem o ki belki daha iyi olur, eğer...”

Bana bu tedbirli ve acele tutumunda ihmal edilmiş ve harcanmış göründü. Tekrar tekrar eğildim; öyle gerekti.

“Teşekkür ederim,” dedim kısaca. “Rahatsız etmeyeceğim.”

Bunu kaldıracabileceğimi ve bu şeyden kendimi çekmem için bir sebep olmadığını biliyordum. Böyle olması gerekiyordu. Belki de hepsinin manası buydu. Bir kimsenin kalbinin delinmesini de hiç görmemiştim. Zorlanmadan ve mutlaka karşıma çıkan böyle ilginç bir deneyimi reddetmemek doğru göründü bana. Artık hayal kırıklıklarına da pek inanmıyordum, yani korkulacak bir şey yoktu.

Hayır, hayır, insan dünyada hiçbir şeyi, en küçük şeyi bile tasavvur edemiyor. Her şey, kendini göstermeyen öyle çok biricik şeylerden oluşmuştur ki. Tasavvur etmede bunlar atlanıyor ve eksik oldukları çabucak fark edilmiyor. Gerçekler ise yavaşlar ve anlatılmayacak kadar ayrıntılılar.

Mesela bu direnmeyi kim düşünürdü! O geniş, yüksek göğüs açılır açılmaz o aceleci küçük adam, söz konusu yeri ortaya çıkarmıştı. Ama hemen konulan alet, içeri girmedii. İçimde, sanki bütün zaman odadan çıkmış gibi bir his vardı. Sanki bir tablonun içindeydik. Ama sonra zaman, küçük kaygan bir gürültüyle içeri daldı ve harcanandan daha çoktu. Birdenbire bir yerde bir tıkartı oldu. Böyle bir tıkartıyı hiç

43 Kalbin delinmesi, diri diri gömülmeye karşı bir önlem olarak bir dönem Avrupa'da yaygındı. Rilke'nin babası da aynı işleme tâbi tutulmuştu - e.n.

duymamıştım. Kulağım onu ilettili ve ben doktorun o yere vuruşunu gördüm. Ama o iki izlenimin içimde birleşmesi için bir süre gerekti. Böyle, işte böyle delindi diye düşündüm. O ıkırtı, tempo bakımından neredeyse oh olsun gibiydi.

Artık çoktandır tanıdığım o adama baktım. Hayır, tamamen kendindeydi. Hemen sonra işine devam edecek olan hızlı ve muntazam çalışan bir bey! Bunda keyif alma ya da memnuniyet izi yoktu. Yalnızca sol şakağında birkaç tel saç, herhangi bir eski içgüdüyle dikelmışti. Aleti dikkatli bir şekilde geri çekti, iki heceli bir şey söylerken içinden artarda kan çıkan ağız gibi bir şey vardı orada. Genç sarışın doktor onu zarif bir hareketle elindeki pamuğa aldı. Şimdi yara, kapanmış bir göz gibi sakın duruyordu.

Bu kez yeniden eğildiğim, ama tam bilincinde olmadan eğildiğim düşünülebilir. En azından kendimi yalnız bulmakla şaşırmıştım. Birisi üniformayı tekrar düzeltmişti ve o beyaz şerit önce olduğu gibi üstündeydi. Ama şimdi avcı ustası ölüydü ve yalnız değildi. Şimdi kalbi delinmişti, insan neslinin kalbi. Artık tamamdı. Demek kalp delmek buydu! “Bugün Brigge ve artık hiç” dedi içinden bir ses.

“Kendi kalbimi düşünmedim. Sonradan aklıma gelince ilk olarak çok kesin biliyordum ki bu, onun için söz konusu değildi. O, biricik kalpti. Baştan başlamak için vardı.

Hemen tekrar yola çıkamamayı düşündüğümü biliyorum. Önce her şeyin düzene konması gerek diye tekrarladım içimden. Neyin düzene konulacağını bilmiyordum. Şehirde dolaşım ve değiştiğini fark ettim. İndiğim otelden dışarı çıkmak ve şehrin şimdi yetişkinler için, kendini yetişkin sayanlar için olduğunu görmek bana iyi gelmişti. Her şey birazcık küçülmüştü, o uzun yolda gezindim, ta kuleye kadar ve gerisin geri. Amaliengarde bölgesine gelince herhalde olabilirdi, insanın yıllarca kabullendiği ve gücünü bir kez

daha deneyen o şey. İnsan hakkında çok şeyi bilen ve bununla tehdit eden belli köşe pencereleri ya da kapı kemerleri vardı. Birinin yüzüne baktım ve Otel 'Phönix'de kaldığımı ve her an tekrar seyahat edebileceğimi ona hissettirdim. Ama bunu yaparken vicdanım rahat değildi. Şimdiye kadar hiç kimsenin bu etkilerin ve ilişkilerin üstesinden gerçekten gelmediği kuşkusu belirdi içimde. Bunlar günün birinde o bitmemiş halleriyle gizlice terk edilmişti. Bu durumda çocukluğun da bir dereceye kadar başarılması gerekecek, eğer ebediyen kaybetmek istenmiyorsa. Ve benim o çocukluğu nasıl kaybettiğimi kavrarken, aynı zamanda hissettim ki o zaman dayanacağım hiçbir şeyim kalmayacak.

Her gün birkaç saatimi Dronningens Tvaergade'de, içinde birinin ölmüş olduğu o kiralık evlerin dar odalarında geçiriyordum. Yazı masasıyla büyük beyaz fayans ocağın arasında gidip geliyordum ve avcı ustasının mektuplarını nasıl demetlenmişse öyle ateşe atmaya başlamıştım. Ama küçük paketler ateşe atılmayacak kadar sıkı düğümlenmişlerdi ve yalnızca kanatlarından kömürleşiyorlardı. Onları gevşetmek emek istiyordu. Ekserisinin bana kadar ulaşan güçlü ikna edici bir kokusu vardı sanki benim içimde de hatıralar uyandırmak istiyor gibiydi. Benimse hatıralarım yoktu. Sonra ötekilerden daha ağır olan fotoğraflar çıktı. Bu fotoğraflar inanılmaz derecede ağır yanıyorlardı. Bilmem nasıl oldu, birdenbire, Ingeborg'un resmi de aralarında var gibi bir şey kurdum. Ama her baktığımda bunlar olgun, muazzam, güzel kadınlardı ve bana başka şeyler düşündürdüler. Demem o ki benim hiç de öyle hatıra olacak şeyler yaşamamış biri olmadığım belli oluyordu. Büyümekte olduğum dönemde bazen babamla yolun karşı tarafına geçerken kendimi içlerinde bulduğum, işte tam da bu gözlerdi. Sonra bu kadınlar beni bir arabadan, içinden zor çıkılabilen bir bakışla sarabiliyorlardı. Ama biliyordum ki onlar beni o zaman

babamla karşılaştırıyorlardı ve bu karşılaştırma benden yana sonuçlanmıyordu. Şüphesiz hayır! Avcı ustasının karşılaştırılma korkusu yoktu.

Şimdi ise onun korktuğu şeyin ne olduğunu biliyor olabilirim. Bu kaniya nasıl ulaştığımı söylemek istiyorum. Bir cüzdanın çok derinlerinde uzun zamandır katlanmış, pörsümüş, kenarları yıpranmış bir kâğıt vardı. Onu yakmadan önce okudum. Bu, onun kendi eliyle net ve düzgün yazılmıştı, ama hemen fark ettim, yalnızca bir kopyaydı.

“Ölümünden üç saat önceydi” diye başlıyordu ve 4. Christian hakkındaydı. İçeriğini doğal olarak kelimesi kelimesine tekrarlayamam. Ölümünden üç saat önce ayağa kalkmak istiyordu. Doktor ve uşak Wormius kalkmasına yardım ettiler. Bir parça güvensiz duruyordu, ama duruyordu. Kendisine pike örgülü gecelik giydirdiler. Sonra birdenbire yatağın ayakucuna öne oturdu, bir şeyler söyledi. Anlamadılar. Doktor, kral yatağa tekrar düşmesin diye durmadan onun sol elini tutuyordu. Böyle oturdular ve kral zaman zaman zorlanarak o anlaşılmaz şeyi söyledi. Nihayet doktor ona hitap etmeye başladı, onun ne demek istediğini yavaş yavaş tahmin ettiğini umuyordu. Bir süre sonra kral onun sözünü kesti ve ansızın çok net olarak “Ah, doktor, doktor, onun adı ne?” dedi. Doktor hatırlamakta zorlandı.

“Sperling, majesteleri!”

Ama şimdi gerçekten bu değildi önemli olan. Kendisinin anlaşıldığını duyduğu anda kral, kalan tek gözü olan sağ gözünü iyice açıp bütün yüzüyle saatlerce dilinin dönmediği o tek kelimeyi söyledi: “Döden!”⁴⁴

O kâğıtta daha fazlası yoktu. Ben, yakmadan önce tekrar tekrar okudum. Sonra aklıma geldi ki babam sonunda çok çekmişti. Bana böyle anlatmışlardı.

44 Danca: Ölüm.

O zamandan beri ölüm korkusu üzerine çok düşündüm, bu arada belli deneyimlerimi de göz önünde tutmuyor degildim. Bu korkuyu hissettiğimi herhalde söyleyebilirim. Bu korkuya kapılmam, kalabalık şehirde, insanların arasında ve çoğu kez durup dururken oldu. Ama yine de sebepler birikiyordu; mesela biri bir bankta ölürken ve herkes etrafını sarmış onu seyrederken ve o artık korkmanın ötesindeyken: O zaman ben onun korkusunu duyuyordum. Ya da Napoli'de o zamanlar: Bu genç kimse trolleybüste karşımda oturuyordu ve öldü. Önce bayılmış gibiydi, hatta bir süre daha gittik. Ama sonra, durmamız gerektiğine şüphe yoktu. Arkamızda ise arabalar durdu ve birikti, sanki bu yönün devamı yok gibi. O soluk yüzlü şişman kız da yanındakine böyle yaslanmış olarak rahatça ölmüş olabilirdi. Ama annesi buna izin vermedi. Akla gelebilecek bütün güçlükleri hazırladı. Onun elbiselerini karıştırdı, artık hiçbir şey tutmayan ağzına bir şey döktü. Alnına birinin getirdiği bir sıvıyı sürdü ve gözleri biraz kıpırdayınca onu sarsmaya başladı, bakışı tekrar öne dönsün diye. Bu, duymayan gözlerin içine haykırdı, bütün bedeni bir kukla gibi çekiştiriyordu ve bütün gücüyle o şişko yüze vuruyordu, ölmesin diye. Ben o zaman korktum.

Ama ben daha önce de korkmuştum. Mesela köpeğim ölürken. Beni hep affeden aynı köpek. Çok hastaydı. Bütün gün onun yanında diz çöküp oturdum, sonra birden havladı, kesik kesik ve kısa, aynı yabancı biri odaya girdiğinde olduğu gibi. Böyle bir havlama bu durum için aramızda aynı zamanda kararlaştırılmıştı ve ben ister istemez kapıya doğru bakımdım. Ama bu artık onun içindeydi: Huzursuzlanıp gözlerini aradım, o da benimkileri aradı, ama vedalaşmak için değil. Bana sert ve yabancılaşmış baktı. Onu içeri bıraktığım için beni suçluyordu. İstesem engel olabileceğimden emindim. Şimdi ortaya çıkıyordu beni gözünde büyütmişti. Onu

açıklamak içinse artık vakit yoktu. Bana, sonu gelinceye kadar yabancılaşmış ve yalnızlaşmış olarak baktı.

Ya da korkuyorum, sonbaharda ilk gece ayazlarından sonra sinekler odalara girip sıcakta bir kez daha dinlenince. İlginç bir şekilde kurumuşlardı ve kendi vızıltılarından ürüyorlardı. Artık ne yaptıklarını tam olarak bilmedikleri görülebiliyordu. Orada saatlerce duruyorlar, kendilerini bırakıyorlardı, ta ki henüz hayatta oldukları akıllarına gelinceye kadar. Sonra rastgele bir yere atılıyorlar ve orada ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Daha sonra orada burada aşağıya düştükleri duyuluyordu. Ve nihayet her tarafa sinip yavaşça bütün odayı öldürüyorlardı.

Ama yalnız olduğum zaman bile korkabiliyordum. Niçin dışarıda ölüm korkusuyla oturduğum ve sanki en azından oturmak henüz hayatta olan bir şeymiş gibi ona sarıldığım o geceler yaşanmamış gibi yapayım: Ölüler oturmazdı. Bu, hep, kötüleştiğim zaman beni hemen yüz üstü bırakacak, sorgulanmaktan ve benim kötü işlerime karışmaktan korkan o rastgele odalardan birinde oluyordu. Orada öylece oturuyordum ve muhtemelen öyle korkunç görünüyordum ki, hiçbir şeyin bana bunu itiraf etmeye cesareti yoktu. Az önce yakılması için görev verdiğim ışık bile beni yok sayıyordu. Sanki boş bir odadaymışçasına öylece yanıyordu. Son ümidim bu durumda hep pencereydi: Dışarıda, şimdi bile, ölümün bu ani zavallılığında bile, henüz bana ait bir şeylerin bulunduğunu gözümün önüne getiriyordum. Ama dışarı bakar bakmaz pencerenin de duvar gibi örülmüş olmasını arzu ediyordum. Çünkü şimdi biliyordum ki, dışarıda her şey hep aynı şekilde kendi halinde devam edip gidiyor, dışarıda da yalnızca kendi yalnızlığım var. Edindiğim ve büyüklüğüne kalbimin hiç uyumadığı yalnızlıktı bu. Bir zamanlar kendilerinden kaçtığım insanlar aklıma geldi ve insanların nasıl terk edilebileceğini aklım almıyordu.

Tanrım, Tanrım! Eğer önümde daha böyle geceler varsa, bana hiç olmazsa arada sırada düşünebileceğim şeyler bırak. İstedğim şey o kadar saçma değil. Çünkü biliyorum ki bunlar düpedüz korkudan, korkunun o kadar büyük oluşundan kaynaklandılar. Çocukken bunu yüzüme vurur, korkak olduğumu söylerlerdi. Çok korktuğum için böyle oluyordu. Ama o zamandan beri korkmayı öğrendim, durmadan, onu üreten güç arttıkça artan gerçek korkuyla. Çünkü o, öyle tamamen akıl almaz bir şeydir, öylesine tamamen bize karşıdır ki bizim onu düşünmek için kendimizi zorladığımız yerde beynimiz mahvolmaya başlar. Ben yine de bir süreden beri b i z i m gücümüzün, bütün gücümüzün bizim için fazla kuvvetli olduğuna inanıyorum. Onu tanımadığımız doğrudur, ama hakkında en az şey bildiğimiz, tam da bize en çok ait olan şeyler değil mi? Bazen kendi kendime düşünüyorum, gökyüzü nasıl oluşmuş, ölüm nasıl. En değerlimizi, daha önce yapılacak o kadar çok başka şey olduğu için ve biz meşgul insanlarda o, güven içinde olmadığı için onu kendimizden uzaklaştırdık. Bunun üzerinden artık çok zaman geçti ve biz daha azına alıştık. Kendi varlığımızı artık tanımıyoruz ve onun aşırı büyüklüğünden korkuyoruz. Bu olamaz mı?

Ayrıca şimdi çok iyi anlıyorum ki, insan yıllar boyu bir ölüm saatinin tasvirini cüzdanının en derinlerinde taşıyor. Bunun öyle özellikle aranmış bir şey olması gerekmezdi; herkesin neredeyse ender olan bir şeyleri vardır.

Mesela, Félix Arvers'in⁴⁵ nasıl öldüğünü bir yerden kopya eden birini tasavvur edebilir misiniz? Bu, hastanedeydi. O, sakin ve rahat bir şekilde öldü ve rahibe belki de onun gerçekte olduğundan çok daha ileride olduğunu düşündü. İyi-ce yüksek sesle bildirdi, şunun bunun nerede olduğunu. Biraz cahil bir rahibeydi bu. O an için kaçınılmaz olan koridor

45 Félix Arvers (1806-50), Fransız şair - e.n.

kelimesini yazılı olarak hiç görmemişti. Dolayısıyla doğrusu öyle sanıp “kolidor” demişti. O zaman Arvers ölmeyi er-teledi. Önce bunu açıklamayı gerekli gördü. Kafası çok net-leşti ve rahibeye bunun “koridor” olduğunu açıkladı. Son-ra da öldü. Arvers bir şairdi ve yanlıştan nefret ederdi, belki de onun için önemli olan doğruluktur, ya da dünyanın böyle ihmalkâr devam edip gittiği son izlenimini yanında taşımak onu rahatsız etmişti. Buna artık karar verilemez. Ama san-mamalı ki bu yalnızca bir titizlikti. Aksi halde aynı suçlama aziz Jean de Dieu⁴⁶ için de geçerli olur. Aziz Jean de Dieu, ölürken sıçramış ve az önce bahçede asılan adamı ucu ucu-na kurtarmıştı ki bundan can çekişme anının gizli gerilimi-ne mucize kabilinden bir çeşit haber gelmişti. Onun için de yalnızca doğruluktur önemli olan.

Gözüne ilişirse tamamen zararsız olan bir yaratık vardır, fark etmezsin bile ve hemen de unutursun. Ama eğer görün-mededen herhangi bir şekilde kulağına girerse, orada gelişir ve ortaya çıkar. Beyne kadar girer ve bu organda köpeklerin, burundan giren pnökokları gibi mahvedici bir şekilde büyü-düğü vakalar vardır.

Bu yaratık, komşudur.

Ben de işte böyle yalnızlaşmış olarak etrafta dolaşırken sa-yısız komşular edindim; aşağıda ve yukarıda, sağ ve sol kom-şular, bazen her çeşidi birden. Komşularımın hikâyesini bile yazabilirdim, bu hayatımın eseri olabilirdi. Doğal olarak bu, onların bende sebep oldukları hastalıkların hikâyesinden faz-la bir şey olurdu; varlıklarını belli dokularda sebep oldukları tahribatla ortaya koymakta, bütün diğer yaratıklar gibidirler.

Ne yapacakları belli olmayan komşularım ve gayet düzenli komşularım oldu. Oturdum ve birincilerin yasasını anlama-

46 Portekiz doğumlu aziz (1495-1550). Granada'da bir hastane kurmuştu, takip-çileri bu hastaneden yola çıkarak bir tür tarikat oluşturdular, Katolik Kilisesi tarafından aziz ilan edildi - c.n.

ya çalıştım. Çünkü onların da bir yasası olması doğaldı. Dakik olanlar akşam dışarıda kalınca başlarına ne gelmiş olabilir diye hayal etmeye başladım. Işığımı açık bıraktım ve bir genç kadın gibi endişelendim. Doğrudan nefret eden komşularım olduğu gibi güçlü bir sevgiye tutulmuş komşularım da olmuştu, ya da onlar arasında gece birinden öbür tarafa fırlayanlar da oluyordu ve o zaman doğal olarak uyku düşünülemezdi. O zaman uykunun hiç de sanıldığı gibi sıkça olduğu gözlemlenmiyordu. Benim o iki Petersburglu komşum mesela uykuya pek kıymet vermezlerdi. Biri durur ve keman çalardı; eminimdim ki bu arada gözetleyen evlere doğru bakarlardı ve bu evler de o olağanüstü ağustos geceleri uyanık olmaktan vazgeçmezlerdi. Sağumdaki öbürünün ise yattığını biliyorum, benim saatlerimde artık kalkamıyordu. Gerçi gözlerini kapalı tutuyordu ama uyuduğu söylenemezdi. Yattıyor ve uzun şiirler okuyordu sesli olarak, Puşkin ve Nekrasov'dan şiirler, kendilerinden şiir okuması istenen çocukların tonunda. Ve soldaki komşunun müziğine rağmen bunun benim kafamda kozalaşan şiirleriyle o, Tanrı bilir zaman zaman onu ziyaret eden üniversiteli günün birinde kapıyı şaşırtmasaydı ne olurdu. O, bana bir tanıdığın hikâyesini anlattı ve bunun bir dereceye kadar rahatlatıcı olduğu anlaşıldı. Her ne olursa olsun bu kelimesi kelimesine benim tahminlerimin temelinde yer alan birçok kurtçuğun hikâyesiydi.

Yandaki bu küçük memur bir Pazar günü, ilginç bir problemi çözme düşüncesine kapıldı. Epey çok, diyelim daha eli yıl yaşayacağını kabul ediyor. Kendine ölçtüğü bu cömertlik onun keyfini arttırdı. Ama şimdi bunu aşmayı istedi. Düşündü ki bu yılları günlere, saatlere, dakikalara, hatta olabilirse saniyelere çevirebilirdi; hesapladı, hesapladı ve hiç görmediği bir miktar ortaya çıktı. Başı döndü. Biraz dinlenmesi gerekti. Zaman kıymetli dendiğini sık sık duymuştu ve böyle büyük bir miktar zamanı olan bir insana niçin doğrudan

doğruya bekçilik edilmemesine şaşı. Zamanı ne kolay çalınabilirdi. Sonra o iyi, neredeyse coşkulu keyfi yine kendine geldi, daha kelli felli görünmek için üstüne kürkünü geçirdi ve kendine biraz mütevazıca hitap ederek çok efsanevi bir meblağı hediye etti:

“Nikolai Kusmiç,” dedi iyi yürekle ve ayrıca kendini kürksüz, atkılı, örgülü minderde zayıf ve yoksul tasavvur etti, “umarım Nikolai Kusmiç” dedi “siz bu zenginliğinizle bir şeyler hayal ediyorsunuz. Her zaman düşünün ki, esas mesele bu değil, iyice saygıdeğer yoksul insanlar var; hatta yoksullaşmış asilzadeler ve caddede dolaşıp bir şeyler satan general kızları var.” Ve bu hayırsever adam bütün şehirden daha çeşit çeşit tanınmış örnekler verdi.

At kılı örgülü minderde oturan, kısmetli öbür Nikolay Kusmiç ise henüz hiç de coşkulu görünmüyordu, onun akıllı olacağı kabul edilebilirdi. Mütevazı, düzenli hayatını gerçekten değiştirmede ve Pazar günlerini de hesaplarını düzene sokmakla geçirdi. Ama daha birkaç hafta sonra inanılmaz derecede fazla masraf yaptığı gözüne çarptı. Kendimi frenleyeceğim diye düşündü. Daha erken kalktı, daha çabuk ve özensiz bir şekilde yıkandı, çayını ayakta içti ve büroya çok çok erken gitti. Her yandan birazcık zaman tasarruf etti. Ama Pazar günü tasarruf edilmiş hiçbir şey yoktu. O zaman, aldıldığını kavradı. Hiçbir şeyi değiştirmemeliydim dedi kendi kendine. Ama şu rezil para yok mu, nasıl harcandığını bilmiyor insan. Minderin kenarında oturup o kürklü beyi, kendisinden vaktini geri istemek üzere, beklediği o öğleden sonrası, sıkıcıydı. Kapıyı kilitlemek ve onu çaldıklarıyla sıvışmadan önce bırakmamak istiyordu. “Kâğıt para olarak” diyecekti, “diyelim on yıllığma.” Onluk dört kâğıt ve beşlik bir, gerisi onda kalabilir, lanet olsun! Evet, geri kalanı ona bırakmaya razıydı, yeter ki güçlük çıkarmasın. Öfkelenmiş oturuyordu at kılıyla dokunmuş minderde ve bekliyordu, ama be-

yefendi gelmedi. Ve birkaç hafta önce kendini avarece orada oturur, gerçekten oturur gören Nikolay Kusmiç, o kürklü, cömert Nikolay Kusmiç'i şimdi tasavvur bile edemiyordu. Ne olmuştu, Tanrı bilir, besbelli hilelerinin izini bulmuşlardır ve o kim bilir nerede tutukludur. Şüphesiz yalnız onu mutsuz etmemişti. Böyle dolandırıcılar hep büyük iş yaparlar.

Aklına geldi, o paçavra saniyelerin hiç olmazsa bir kısmını değiştirebileceği bir devlet kurumu, bir çeşit zaman bankası olmalıydı. Elindekiler ne de olsa hakikiydi. Böyle bir kurumdaki söz edildiğini hiç duymamıştı ama adres defterinde mutlaka bütün bir şey bulunurdu, z harfi altında ya da belki de Zaman Bankasıdır adı; B'nin altına bakılabilirdi. Gerekirse K harfi de aranabilirdi, çünkü bunun bir Kayzer Kurumu olduğu düşünülebilir; önemine bu ad uygundu.

Nikolay Kusmiç, daha sonra o Pazar akşamı, anlaşılacağı gibi çok sıkıntılı olmasına rağmen hiçbir şey içmediğini vurgulamıştı. Yani, orada olanlar —olanlar demek mümkünse— sırasında tamamen ayıktı. Belki, köşesinde birazcık kestirmiş olabileceği yine de kabul edilebilir. Bu kısa uyku ona önce epey hafifleme sağlamıştı. Kendimi sayılara verdim, diye inandırdı kendini. Ama onlara fazla büyük önem vermek gerektiği çok açıktır. Onlar, deyim yerindeyse devletler için yalnızca bir araçtır, düzen hatırına. Kağıt üstünden başka yerde hiç kimse onları şimdiye kadar görmedi. Mesele toplulukta içinde bir kimseye bir yedinin ya da bir yirmi beşin rastlaması imkânsızdır. Bunlar orada düpedüz yoktur. Sonra bu küçük değiştirme oldu, salt dalgınlıktan: Zaman ve para, sanki birbirlerinden ayrı tutulabilirmiş gibi. Nikolay Kusmiç neredeyse gülüyordu. İyiydi işte, böyle somuta varmak, hem de vakitlice, önemli olan da buydu: Vakitlice! Şimdi başka türlü olmalıydı. Zaman, evet bu, nazik bir konuydu. Ama yalnızca ona aitti; başkaları için de böyle değil miydi, onun ortaya çıkardığı gibi, saniyeler biçimin-

de, kendileri bilmese de? Er erkannte sie förmlich, alle diese Sekündchen, gleich lau, eine wie die andere, aber schnell, aber schnell.

Nikolay Kusmiç, başkasının mutsuzluğundan zevk almıyor denilemezdi: Yine de iyi olmuş diye düşündürdü ama o zaman tuhaf bir şey oldu. Birdenbire yüzünde bir şey esti, kulaklarından geçti; o, bunları ellerinde hissetti. Gözlerini iyice açtı. Pencere sıkıca kapatılmıştı; o zaman, bu hissettiği şeyin zaman olduğunu anlamaya başladı, gerçek zaman, o geçendi. Eşit ılıkla, birbirlerine benzeyen ama çabuk, ama çabuk geçen bütün o saniyecikleri biçimsel olarak kabul etti, Tanrı bilir niyetleri neydi, bunun tam da onun, o her çeşit rûzgârı bir hakaret gibi algılayanın başına gelmesinde. Aslında şimdi öylece oturulabilirdi ve o hep aynı eser dururdu, hayat boyu. O sırada insanın yakalanacağı bütün nevaljileri önceden gördü, öfkeden kendini kaybediyor gibiydi. Sıçradı, ama sürprizler daha bitmemişti. Ayaklarının altında da harekete benzeyen bir şey vardı, bir tek değil, birçok, ilginç karışık hareketler! Korkudan dondu kaldı: Bu, yer olabilir miydi? Şüphesiz, bu yerdi. Tabii, hareket ediyordu. Okulda bundan söz edilmişti, ama biraz aceleyle geçiştirilmişti, sonra da seve seve üstü örtülmüştü; bundan söz etmek yakışıksız sayılıyordu. Ama şimdi, bir kez hassaslaşınca, bunu da hissederek oldu. Acaba başkaları da hissediyorlar mı? Belki, ama göstermiyorlar. Belki de bu denizciler için önemli değildi. Nikolay Kusmiç ama tam da bu konuda biraz özeldi, trolleybüslerden bile kaçınıyordu. Odanın içinde, güvertedeymiş gibi oraya buraya sallanırdı, sağa sola tutunmak zorunda kalırdı. Şanssızlık bu ya, akhna bir de yerküre ekseninin eğriliği geldi. Hayır, bütün bu hareketleri kaldıramazdı. Kendini zavallı hissetti. Yatmak ve sakin durmak! Bunu bir kez bir yerde okumuştı. O zamandan beri de yatıyordu Nikolay Kusmiç.

Yatıyordu ve gözlerini kapamıştı. Oldukça dayanılır, adeta daha az hareketli günlerin olduğu dönemler vardı. O zaman şiirlerle düşünmüştü kendini. Bunun nasıl işe yaradığına şaşıracaksınız. İnsan böyle bir şiiri yavaşça, kafiyelelerini aynı tonlamayla okursa, o zaman insanın görebildiği, tabii Ruhun görebildiği sağlam bir şeyler vardır. Onun bütün bu şiirleri bilmesi, bir şanstı. Ama o özellikle edebiyata ilgi duyuyordu. Kendisini uzun zamandır tanıyan bir üniversiteli kesinlikle söyledi, durumundan şikâyetçi değilmiş. Ama zamanla içinde oluşan aşırı bir hayranlığı vardı, o üniversitelinin dediğine göre, etrafta dolaşanlara, dünyanın hareketine katlananlara karşı.

Ben bu hikâyeyi çok iyi hatırlıyorum, çünkü beni fevkalade rahatlatmıştı. Diyebilirim ki, şüphesiz bana hayran da olan bu Nikolay Kusmiç gibi hoş bir komşum bir daha olmadı hiç.

Bu deneyimden sonra, benzer vakalarda daima gerçeklerin üstüne gitmeyi planladım. Bunların tahminlere kıyasla ne kadar basit ve rahatlatıcı olduğunu fark ettim. Bütün farkındalıkların sonradan geldiğini, hepsinin yalnızca birer sonuç olduğunu sanki bilmiyormuşum gibi. Bunun hemen arkasından, devredilen, nakledilen miktar olmayan, bambaşka şeyler içeren yeni bir sayfa başlar. Şimdi içinde bulunduğum durumda o kolaylıkla tespit edilen birkaç gerçeğin bana ne faydası vardı? Beni şu anda inanılmaz şekilde uğraştıran o şeyleri söylemiş olmak için hemen sıralayayım. Bunlar, (şimdi itiraf ettiğim gibi) çok güç olan durumumu daha da çekilmez hale getirmeye katkıda bulundular.

Hakkımı yemedim söyleyeyim ki, bugünlerde çok yazdım, var gücümle yazdım. Ama yine de dışarı çıktığımda eve dönmeyi düşünmek pek istemedim. Hatta bazen yolumu biraz uzatıyordum ve böylece aslında yazabileceğim yarım saati

kaybediyordum. Bunun bir zayıflık olduğunu kabul ediyordum. Ama bir kez odamda olduğumda, kendimi suçlayacak bir şeyim olmuyordu. Yazıyordum, hayatıma kavuşmuştum ve o öbür taraftaki başka bir hayattı, benim hiçbir ortak yanının olmadığı bir hayat: Sınav için çalışan bir tıp öğrencisinin hayatı. Benim önümde buna benzer bir şey yoktu, bu bile önemli bir farktı. Ayrıca şartlarımız da mümkün olduğu kadar farklıydı. Bütün bunlar kafamda aydınlandı. Ancak geleceğini bildiğimiz ana kadar, ikimizin arasında hiçbir ortak yan olmadığını unuttuğum ana kadar. Kalbim çok hızlı atacak kadar kulak kesildim. Her şeyi bırakıp dinledim. Ve sonra geldi: Hiç yanılmadım.

Hemen herkes, elinden kayan, yuvarlak teneke bir şeyin, diyelim ki bir teneke kutunun kapağının sebep olduğu o gürültüyü bilir. Normal olarak öyle yüksek sesle aşağıya düşmez bile. Kısaca düşer, kenarda tekerlenir ve ancak hız bitince ve yatar duruma gelmeden her yana doğru sallanarak vurunca rahatsız edici olur. Demek ki şöyle: Hepsi budur; yanda teneke bir şey düştü, yuvarlandı, durdu ve bu arada, belli aralıklarda patırtılar oldu. Tekrar tekrar devam eden bütün gürültüler gibi bu da içinden organize olmuştu. Ama tam da bu, onun yasallığını gösteriyordu. Hızlı ya da hafif, ya da melankolik olabilirdi, sakinleşinceye kadar aynı şekilde ani, geçici, ya da sonsuz uzun kayıp giderdi. Ve son yalpalanma hep şaşırtıcıydı. Buna karşılık, eklenen takırtı biraz mekanikti. Ama bu, gürültüyü daima başka türlü böldü; bu da onun ödevi gibiydi. Bu ayrıntıları şimdi çok daha iyi anlayabiliyorum; yan tarafımdaki oda boştur. Oturan adam eve, köye gitti. Dinlenecekmiş. Ben en üst katta oturuyorum. Sağda başka bir ev var, altına henüz kimse taşınmadı: Komşusuzum.

Bu ruh hali içinde, meseleyi niçin daha hafife almadığıma şaşıyorum. Üstelik her defasında duyumla uyarılmıştım. Bundan yararlanmak gerekirdi. Korkma, demeliydim kendime,

şimdi olur. Hiç aldanmadığımı biliyordum çünkü. Ama bunun sebebi belki tam da kendime söyleten gerçeklerdi; bunları bildiğimden beri daha da korkar olmuştum. O gürültüyü çıkaran şeyin bu yavaş, sessiz hareket olması bana neredeyse hortlak gibi geliyordu ki bu hareketle onun sağ gözü, okurken aşağı inip kapanmıştı. Hikâyesinin özü buydu, yani ufak bir şey. Daha önce birkaç kez bu sınavları atlatmak zorunda kalmıştı; hırsı hassaslaşmıştı ve evdekiler her yazdıklarında belki de ısrar ediyorlardı. O halde kendini toplamaktan başka çare var mıydı? Ama o sırada, karar vermeden birkaç ay önce bu zafiyet ortaya çıkmıştı: Bu küçük, imkânsız yorgunluk, üstelik yukarıdaki bir pencere perdesinin bir türlü açık kalması kadar gülünç bir yorgunluk. Eminim ki o kişi haftalarca, bunun üstesinden gelinmek zorunda olduğu düşüncesindeydi. Aksi halde ona kendi isteğini sunma fikrine saplanmazdım. Yani, günün birinde anladım ki onun iradesi bitmişti. İşte o zamandan beri, bunun gelişini hissettiğimde kendi tarafımda duvarın önünde durur ona rica ederim, icabına baksın diye. Ve zamanla anladım, buna uyuyordu. Belki bunu yapmaması gerekirdi, özellikle de aslında bir işe yaramadığı düşünülürse. Hatta meseleyi biraz ertelediğimizi düşünsek, yine de o kişinin, böyle kazandığımız anları değerlendirip değerlendirmeyeceği yine şüpheli kalır. Benim ödevime gelince, bunu hissetmeye başlıyordum. Biliyorum, bunun böyle devam edip etmeyeceğini kendime soruyordum, özellikle de bizim kata birinin geldiği öğleden sonra. Bu, o dar girişte o küçük otelde çok patırtıya sebep oluyordu. Bir müddet sonra, sanki komşuma giriliyor gibi oluyordu. Kapılarımız son kordordaydı, onunki benimkinin çaprazlama bitişiğinde. Bu arada öğrendim ki o komşunun yanında bazen arkadaşları oluyordu ve dediğim gibi onun ilişkileriyle hiç ilgilenmiyordum. Kapısının çok kereler açıldığı, dışarıda gelinip gidildiği mümkündür. Bundan ben gerçekten sorumlu değildim.

Ama bu aynı akşam, hiç olmadığı kadar kötüydü durum. Henüz vakit çok geç değildi, ama ben yorgunluktan dola- yı artık yatmışım. O arada, sanki biri dokunmuş gibi sıçra- dım. Bunun hemen ardından kıyamet koptu. Bir şey sıçra- dı, yuvarlandı ve bir yere doğru hızlandı, sallandı ve devril- di. Çarpma korkunçtu. Bu arada aşağıda, bir kat aşağıdan ta- vana doğru belirgin bir şekilde ve öfkeyle vuruldu. O kira- cı da doğal olarak rahatsız olmuştu. Şimdi: Bu, onun kapıla- rı olmalıydı. Ben öyle uyanmışım ki kapılarımı şaşılacak ka- dar dikkatle açıp kapadığı halde onun kapılarını işittiğimi düşündüm. Sanki yaklaşıyor gibi geldi bana. Şüphesiz bu- nun hangi odada olduğunu bilmek istiyordu. Beni yadırga- tan, onun gerçekten abartılı itinasıydı. Az önce fark etmiş ol- ması gerekirdi ki bu binada önemli olan şey, sessizlik değıl- dir. Adımlarını niçin örtmeye çalışırdı ki! Bir ara benim ka- pımda olduğunu sandım; sonra ise şüphesiz algıladım, yan- daki odaya girdi. Doğrudan o bitişığe girdi.

Ve şimdi (evet, nasıl anlatsam?), şimdi ses kesildi. Bir san- cının kesilmesi gibi kesildi. İlginç bir şekilde hissedilen, gı- cıklayıcı bir sessizlik, sanki bir yaranın iyileşmesi gibi. He- men uykuya dalabilirdim; nefes alabilir ve uyuyabilirdim. Ne var ki hayretim beni uyanık tuttu. Yan tarafta birisi ko- nuşuyordu, ama bu da o sessizliğin bir parçasıydı. Bu sessiz- liğin nasıl olduğunu yaşamış olmak gerekiyor, yoksa anla- tılamıyor. Dışarıda da her şey durulmuş gibiydi. Oturdum, kulak kabarttım, köydeymiş gibiydi. Aziz Tanrım, diye dü- şündüm, annesi gelmiş. Lambanın yanında oturuyor ve oğ- luna söylüyor, belki oğlu başını onun omzuna yaslamıştır. Az sonra annesi onu yatağına götürür. Şimdi koridordaki o sessiz yürüyüşü anladım. Ah, bu da var demek ki. Önünde kapıların bizim önündekinden çok farklı boğun eğdiği bir varlık! Evet, artık uyuyabilirdik.

Komşumu neredeyse unuttum. İyice biliyorum ki, ona karşı duyduğum şey, tam bir empati değildi. Gerçi aşağıda arada bir önünden geçerken sorarım, haber var mı, ne haber diye. Ve bunlar iyi haberlerse sevinirim. Ama abartıyorum. Aslında bunu bilmeye ihtiyacım yoktur. Bazen yan tarafa girmek için ani bir istek hissetmemin onunla bir ilgisi yok. Benim kapımla onunkinin arası yalnızca bir adım ve oda da kilitli değildir. Bu odanın aslında nasıl olduğu beni ilgilendirirdi. İnsan kolayca herhangi bir oda getirebilir gözünün önüne ve çoğu zaman da bu, aşağı yukarı doğrudur. Ne var ki yandaki o oda, insanın düşündüğünden çok farklıdır her zaman.

Kendime diyorum, beni çeken şey, aslında bu değişik durumdur. Ama çok iyi biliyorum ki, beni bekleyen, teneke- den bir nesnedir. Söz konusu şeyin gerçekten bir kutu kapağı olduğunu kabul ettim. Bu da beni rahatsız etmiyor. Me-seleyi bir kutu kapağına yüklemek benim durumuma uyuyor bir kere. Komşunun onu alıp götürmediği düşünülebilir. Muhtemelen odayı derleyip toplamışlar, kapağı kutusuna gerektiği gibi kapamışlar. İşte şimdi bu iki şey, kutu kavramını, daha doğrusu yuvarlak kutuyu meydana getiriyor, çok bildik bir kavram yani. Bunların, ocağın üstünde duran iki şeyin kutuyu oluşturduğunu sanki hatırlıyor gibiyim. Evet, bunlar hatta aynanın önündeler, öyle ki arkada bir kutu da oluşuyor, şaşırtacak kadar benzer, hayali bir kutu. Bu, bizim hiç önem vermediğimiz, ama mesela bir maymunun el atacağı bir kutudur. Doğru, buna hatta iki maymun el atabilir, çünkü maymun da ocağın kenarına gelir gelmez ikileşir. Öyleyse beni gözüne kestiren, bu kutunun kapağıdır.

Şunda birleşelim: Kenarı kendisinininkinden farklı, yuvarlak olmayan sağlam bir kutunun kapağı, böyle bir kapak, kendini kendi kutusunun üstünde bulmaktan başka bir şey istememelidir. Bu, tasavvur edebileceği en son şey olmalı.

Aşılmayacak bir tatmin, bütün arzularının gerçekleşmesi! Sabırla ve uysalca dönerek küçük karşı çentikte eşit şekilde durmak ve içine alan kenarı aynı ayrı ayrı orada duruyor gibi elastiki ve öylesine de sıkı hissetmek de düpedüz ideal bir şeydir. Ama bunun kıymetini bilecek ne kadar az kapak var! İnsanlarla uğraşmanın nesnelere nasıl alt üst edici etki ettiği burada çok net görülüyor. Yani insanları, böyle kapaklarla karşılaştırmaya kalkarsak, hemen kalkacaklarmış gibi son derece isteksiz oturuyorlar kendi uğraşlarında. Kısım, doğru olanlara, aceleyle, gelmedikleri için, kısmen onları eğri ve öfkeli oturttukları için, kısmen birbirine ait kenarlar, her biri başka bir tarzda eğrilmiş olduğu için. Çok dürüstçe söylersek: Onlar aslında mümkün olur olmaz aşağıya atlamayı, tekerlenmeyi tenekeleşmeyi düşünürler. Yoksa nereden geliyor bu dağılma denen şeyler ve sebep oldukları bu gürültü?

Nesneler bunu yüzyıllardır görüyorlar. Mahvolmalarına, o doğal, sessiz hedeflerinden artı zevk almamalarına ve varlığı kendi çevrelerinde nasıl harcanmış görüyorlarsa öyle harcamalarına şaşmamak gerekir. Asıl kullanışlarından kurtulma denemeleri yaparlar, hevessiz ve ihmalkâr olurlar ve insanlar onları bir kayıttarmada yakalayınca hiç şaşmazlar. Bunu kendilerinden de böyle iyi biliyorlar. Kendileri daha güçlü oldukları için, değişikliğe daha çok hakları olduğunu düşündükleri için, kendilerinin taklit edildiklerini hissettikleri için. Ama aldırımıyorlar, aynı kendilerine aldırmadıkları gibi kızıyorlar. Ama biri çıkar da kendini toplarsa, mesela kendisi böyle dosdoğru kendisine dayanan bir münzevi, o zaman o, bu soysuzlaşmış aletlerin karşı gelmesini, alayını ve nefretini talep eder; bunlar o kötü vicdanlarıyla, bir şeylerin kendine gelmesine ve kendilerine göre çabalamalarına katlanamazlar. O zaman, o adamı rahatsız etmek, korkutmak, yanıltmak için birleşirler ve bunu başaracaklarını bilirler. O za-

man birbirlerine göz kırparak yoldan çıkarmaya başlarlar ve bu, ölçüsüze doğru ilerler, bütün canlıları ve Tanrı'yı bir kişiye, belki yukarıda olana, azize karşı olmaya kıskırtır.

İçlerindeki nesnelerin, kullanılışlarının sınırlılığı ve düzenliliği içinde gerindiği, çapkınlığın sıradan edepsizliğinde ürpererek şehvet dolu ve merakla birbirlerine sataştığı o acayip resimleri şimdi nasıl da anıyorum! Kaynar halde dolaşan bu kazan, akla esiveren bu tokmaklar ve zevk için bir deliğe girmeye uğraşan bu tembel huniler! Aralarında bir de kollar, bacaklar var; bunlar kiskanç hiçlikten dışarı atılmış. Ve ayrıca onlara sıcak sıcak kusan yüzler ve onları doyuran osuruklu kıçlar.

Aziz ise kıvranıyor ve büzülüyor ama gözlerinde bunu hâlâ mümkün gören bir bakış: Gördü. Daha şimdiden duyuları, ruhunun aydınlık eriginden çözülüyor. Şimdi duası yaprak yaprak dökülüyor ve içeri kaçmış bir demet gibi ağzından çıkıyor. Kalbi devrilmiştir ve karanlığa akmıştır. Kırbacı, ona hafifçe dokunur, sinekleri kovan bir kuyruk gibi. Cinsiyeti yine yalnızca bir yere dayanır ve eğer bir kadın, bağı açık, göğüsleri dolgun, bir karmaşadan çıkıp gelirse onu bir parmak gibi işaret eder.⁴⁷

Bu resimleri eskimiş saydığım dönemler oldu. Şüpheleniyormuşum gibi değil. Bunun azizlerin başından, ne pahasına olursa olsun hemen Tanrı'yla işe başlamak isteyen o aceleci gayretkeşlerin başından geçtiğini düşünebiliyordum. Bizler buna artık cesaret etmiyoruz. Tanrının bizim için fazla ağır olduğunu, bizi ondan ayıran uzun çalışmayı yavaş yavaş yapmak için onu ertelemek zorunda olduğumuzu seziyoruz. Ama şimdi biliyorum ki bu iş, aynı azizlik gibi tartışmalı bir şeydir; o, bu iş hatırına yalnızdır, aynı bir zaman-

47 Burada bilhassa Hieronymus Bosch gibi Hollandalı ressamların ahlaksızlığı ve günahı grotesk biçimde tasvir ettikleri tablolardan söz edilmektedir - c.n.

lar kovuklarında ve boş sığınaklarında Tanrı'nın münzevileri için olduğu gibi.

Münzevilerden söz edildi mi hep fazla şey beklenir. Denir ki, bu insanlar bunun ne için olduğunu bilirlerdi. Hayır, bunu bilmezler, onlar bir münzevi görmemişlerdir hiç, tanımadan ondan nefret ederler. Onlar ona ihtiyaç duyan komşularıdır ve yan odada onu deneyen seslerdir. Onlar gürültü çıkarmaları ve onun sesini aşmaları için nesneleri ona karşı kıskırtmışlar. Narinliği ve çocuksuluğundan ötürü çocuklar ona karşı birleştiler, ve o, her büyüdüğünde, büyüklere karşı da büyüdü. Onu, saklandığı yerde avlanacak bir hayvan gibi hissettiler ve onun o uzun gençliği, korunmasızdı. Ve o yorulmayıp kurtulunca, ondan kaynaklanan şey üzerine bağır-dılar ve bunu çirkin diyerek suçladılar. O aldırmayınca daha açık oldular ve yemeğini alıp yediler, nefesini kestiler, yoksulluğuna tükürdüler, iğrenç olması için. Ona bulaşıcı hastalığı olan biri diye iftira attılar, daha çabuk uzaklaşması için onu taşladılar. Ve içgüdülerinde haklıydılar, çünkü o, onların gerçekten düşmanıydı.

Ama sonra, o aldırmayınca, akılları başlarına geldi. Sezdiler ki, bütün bu yaptıkları, aslında onun istediği şeydi, onun yalnızlığını destekliyor ve kendini onlardan ebediyen koparmasına yardım ediyordu. Bunun üzerine döndüler ve son şeyi, en kötüsünü, öbür direnişi uyguladılar: Şöhreti. Bu gürültüyle hemen her şey uyandı ve dağıldı.

Bu gece o küçük yeşil kitap, herhalde çocukluğumda bir kez sahip olduğum o kitap aklıma geldi ve bilmem niçin bunun Mathilde Brahe'den olduğunu hayal ederim. Aldığım zaman bu beni ilgilendirmiyordu ve ancak yıllar sonra okudum onu, sanırım Ulsgaard'da bir boş zamanda. Ama benim için ilk andan beri önemliydi, dışarıdan bakıldığında da pek çok şeyle ilişkilendirilebiliyordu. Cildin yeşil renginin bir

anlamı vardı ve anlaşılıyordu içinin de nasılsa öyle olması gerektiği. Sanki sözlenmiş gibi önce bu düzgün, beyaz üstüne beyaz hareli önsöz sayfası geldi, sonra da sır dolu sayılan başlık sayfası. Herhalde içinde resimler olacaktı, böyle görünüyordu. Ama resim yoktu ve insan, neredeyse istemese de bunun da tamam olduğunu kabul ediyor. Bu ince şeridi, bu yorgun ve biraz eğri, güveniyle biraz duygulandırıcı, Tanrı bilir ne zamandan beri aynı sayfalar arasında duran pembe şeridi belli bir yerde bulmak, insanı herhangi bir şekilde rahatlatıyor. Belki de hiç kullanılmamıştı da ciltçi onu, içine tam bakmadan çabucak ve işgüzarca koyuvermişti oraya.

Ama belki de bu tesadüf değildi. Birinin okumayı orada bırakmış ve bir daha okumamış olması da mümkündür; keza o anda kader kapısını çalmış, eninde sonunda hayat demek olmayan bütün kitaplardan uzaklaşması için ona bir uğraş vermiş de olabilirdi. Bu kitabın okunmaya devam edilip edilmediği de bilinemezdi. İnsan kendi kendine şöyle de düşünebilirdi: Önemli olan yalnızca bu yerin tekrar tekrar açılmış olmasıydı ve bazen sırf gecenin geç saati olduğu için bırakılmıştı. Ne olursa olsun ben o iki sayfadan ürkmüştüm, aynı önünde birisinin durduğu aynanın önündeymişim gibi. Onları hiç okumadım. Bütün kitabı okuyup okumadığımı da hiç bilmiyorum. Çok ağır bir kitap değildi, ama içinde bir dolu hikâye vardı, en çok da öğleden sonra; o zaman insanın henüz bilmediği bir hikâye hep oluyordu.

Hâlâ yalnızca iki tanesini hatırlıyorum. Hangilerini mi? Anlatacağım: Grisha Otrepyov'un⁴⁸ sonu ve Cesur Charles'in⁴⁹ yenilmesi.

Tanrı bilir, o zaman beni etkilemiş miydi. Ama şimdi,

48 Korkunç Ivan'ın ölümünden sonra ortaya çıkan Otrepyov, Ivan'ın 1591'de gizemli biçimde ölen oğlu Dimitri olduğunu iddia etti. 1605'te çarlık koltuğuna oturan Otrepyov, hemen ertesi yıl çıkan bir isyanda öldürüldü - e.n.

49 Burgonya Düka olan Charles (1433-77), kral olma arzusu taşıyordu. 1477'de Lorraine ve İsviçre güçlerinin ittifakına karşı giriştiği savaşta öldü - e.n.

bunca yıl sonra, sahte çarın cenazesinin halkın arasına fırlatılışının tasviri gözümün önündedir. Üç gün boyunca orada yatmıştı, çiğnenmiş ve kılıç darbesi yemiş olarak ve yüzünde de bir maske! Bu küçük kitabı bir daha elime almış olmam doğal olarak ihtimal dışı. Ama o yer, ilginç olmalı. Anneyle buluşmanın nasıl gerçekleştiğini tekrar okumak isterdim. O çar, anneyi Moskova'ya getirttiğine göre, kendini çok güvende hissetmiş olmalı. Hatta eminim, o sıralar gerçekten annesini çağırmayı düşünecek kadar çok inanıyordu kendine. Günübirligine yoksul manastırından gelen şu Marie Nagoi, evet deyince her şeyi kazandı. Acaba Çar'ın tehlikesi tam da bu rahibenin tanınmasıyla başlamamış mıydı? Benim inanmaktan yana olduğum şey, Çar'ın değişimindeki güç, artık hiç kimsenin oğlu olmamasına dayandığıydı.

(Bu, sonuçta evi terk eden bütün genç insanların gücüdür.)⁵⁰

Birini tasavvur etmeden onu isteyen halk, onun imkânlarını daha da bol ve daha sınırsız hale getirdi. Ama annesinin açıklamasının, bilinçli bir kandırma olarak bile, hâlâ gücü vardı, onu kısıtlamaya: Kadın onu yaratıcılığının bolluğundan alıyor, onu yorgun bir taklide indirgiyor, onu esas kişiliğinden ayırıp yalnızlığa koyuyordu: Onu bir yalancı yapmıştı. Ve şimdi de onu hafifçe eriten bu Marina Mniczek çıkageldi. Kendisi Çarı, daha sonra anlaşıldığı gibi ona inanarak değil herkese inanarak inkâr etti. Ben, doğal olarak, bütün bunların o hikâyede ne dereceye kadar değerlendirildiğini garanti edemem.

Ama bunun dışında, bu olay hiç mi hiç eskimemiştir. Şimdi bir hikâyecinin çıkıp o son anlara çok emek harcaması düşünülebilir ve haksız da olmaz. O anlarda bir sürü şey geçmiştir: Çarın en derin uykusundan kalkıp pencerenin kıyısına ve pencereden dışarı bahçeye, uyanık insanların ara-

50 El yazmasında kenara yazılı.

sına nasıl fırladığı! Bunu yalnız başına beceremez; ona yardım etmişlerdir. Muhtemelen ayağı kırılmıştır. Erkeklerden iki kişiye yaslanmış durumda, onların kendisine inandıklarını hisseder. Etrafına bakınır: Öbürleri de ona inanıyorlardır. Ona neredeyse acımaktadırlar; bu dev askerî örgüt, Strelitsi'ler, epey ilerlemiş olmalı: Ivan Grosniy'i bütün gerçekliğiyle tanıdılar ve ona inanıyorlar. Onları aydınlatmak istemiş olmalı, ama ağzını açmak, düpedüz bağırarak demek olurdu. Ayağının ağrısı korkunç ve o bu anda kendini öyle aciz hissediyor ki, ağrıdan başka bir şey bilmiyor. Ayrıca vakit de yok. Herkes ona hücum ediyor; o, Şuiski'y'i ve arkasında herkesi görüyor. Hemen bitecek bu. Ama o zaman kendi nöbetçileri sarıyor. Onu bırakmıyorlar. Ve bir mucize oluyor. Bu yaşlı adamların inancı yaygınlaşıyor, birdenbire hiç kimse ilerlemek istemiyor. Şuiskiy, onun hemen önünde pencereye doğru çaresizce haykırıyor. Etrafına bakmıyor. Orada kimin durduğunu biliyor; kavırıyor birdenbire sessizlik olduğunu. İşte şimdi, o zamandan beri tanıdığı ses gelecektir. Kendini çok zorlayan o yüksek, o sahte ses! Ve işte çariçe anneyi, onu inkâr edeni işitiyor.

Buraya kadar mesele kendiliğinden ilerler, ama şimdi, lütfen bir anlatıcı, bir hikâyeci gelsin: Çünkü geri kalan o birkaç satırda, şiddet, her çelişkiyi aşmalı. Söylenmiş olsun olmasın, sesle tabanca patlaması arasına son derece çok şey sıkışmalı, bir kez daha içinde her şey olmak isteği ve gücü vardı. Aksi halde anlaşılmaz, onların onun gecelik elbisesini nasıl delip içine, sanki bir kimsenin sert yanına çarpıyorlar gibi sapladıkları. Onun ölüyken de hâlâ maskeli oluşu, neredeyse vazgeçmiş olacağı maskeyi üç gün boyunca taşıması!

Şimdi düşününce bana tuhaf gelen şey şu: Aynı kitapta, bütün hayatı boyunca bir ve aynı olan insanın sonu anlatılıyor. Bu insan sert ve değiştirilemez biri, bir granit adeta ve

onu taşıyanların sırtında gittikçe ağırlaşıyor. Dijon'da onun bir resmi vardır. Ama orada da bilinir onun kısa, ters, inatçı ve çaresiz olduğu. Belki yalnızca ellerine dikkat edilmemiştir. O sıcak eller giderek soğuyacaklardır ve ister istemez soğuğa konacak, bütün parmaklarının arası havayla açılmıştır. Bu ellere kan gönderilebilirdi, birinin kafasına yükseldiği gibi ve bunlar gerçekten fikirlerle coşan kaçıkların kafaları gibi yumuktular gerçekten.

Bu kanla yaşamak, inanılmaz bir dikkat gerektiriyordu. Dük, böylece kendi içine kapandı ve çevresi bastırılmış ve karanlık olduğu zamanlarda da korkuyordu. Kendisinin de pek tanımadığı bu hareketli, yarı Portekiz kanı ona da korkunç derecede yabancı olabilirdi. Bunun uyku sırasında hâkim olup parçalayabileceği, onu korkutuyordu. Bunu dizginliyor gibi yapıyordu, ama hep onun korkusu altındaydı. Bu kan kıskanmasın diye asla bir kadını sevmeye cesaret edemedi ve ağzına bir yudum şarap aldırmayacak kadar hırcındı ve onu ancak gül şerbetiyle yatıştırıyordu. Ama hayır, bir kere içti, Lozan önündeki ordugâhta, Granson kaybolunca. O zaman hastaydı; kendinde değildi ve su katılmamış şarap içti. Ama o zaman kanı uyuyordu. Manasız son yıllarında bazen bu ağır, hayvanî uykusuna daldardı. O zaman, onun ne kadar uykunun hâkimiyetinde olduğu görülürdü. Çünkü o kan uyurken dük bir hiçti. O zaman çevresindekilerden hiç kimse içeri giremezdi; ne konuştuklarını da anlamazdı. Yabancı elçilerin karşısına çıkamıyordu o perişan haliyle. O zaman oturur beklerdi, kanın uyanmasını. Çoğu kez bir sıçrayışla kendini gösterir, yürekten fırlar ve kükrerdi.

Dük, bu kan için önemsemediği bütün şeyleri yanında sürüklerdi: Üç büyük pırlantayı, bütün taşları, Flaman dantellerini ve bir yığın Arros halısını. Keza altın atkılı düğümlü ipek çadırını ve maiyeti için dört yüz çadırı. Ve tahta zemine yapılmış resimleri ve som gümüşten on iki havariyi. Ve Ta-

rent prensi Cleve dükünü ve Philippe de Bade'ı ve Château-Guyon beyini sürüklerdi. Çünkü kanını inandırmak istiyordu, imparator olduğuna ve kendinden büyük kimsenin bulunmadığına o kan kendininkinden korksun diye. Ama bu tür kanıtlara rağmen kanı ona inanmadı. Belki onu bir süre şüphe içinde tuttu. Ama Uri boynuzları onu ele verdi. O zamandan beri kanı, kaybolmuş bir adamın içinde olduğunu biliyordu ve dışarı çıkmak istiyordu.

İşte artık görüyorum, ama o zaman bu, bende her şeyden önce onun arandığı o Epifani Yortusu [6 Ocak] hikâyesini okuma merakını uyandırdı.

Bir gün önceki tuhaf ve şiddetli savaştan hemen sonra zalimli şehri Nancy'e girmiş olan genç Lorrain prensi, çok erkenden adamlarını uyandırmıştı ve kendisi zaman zaman pencerede huzursuz ve sıkıntılı görünüyordu. Onların, arabalarında ve sedyelerinde kimi taşıdıklarını her zaman anlamıyordu. Gördüğü yalnızca onun dük olmadığıydı. Yaralıları arasında da yoktu o ve hâlâ durmadan getirdikleri esirler arasında da onu gören olmamıştı. Ama kaçanlar, her yana çeşitli haberler taşıyorlardı, karmakarışıklılar ve onunla karşılaşmaktan korkuyor gibiydiler. Hava kararıyordu ve ondan hâlâ bir haber yoktu. Kaçıp yok olduğu bilgisi, uzun kış akşamında epey dolaştı. Ve bu bilginin ulaştığı her yerde herkeste onun yaşadığına dair anında ve abartılı bir güven uyandırıyorlardı. Dük belki de bu gece olduğu kadar gerçek olmamıştı herkesin hayalinde. Uyanık kalıp onun beklenmediği ve kapıyı tıklatışının tasavvur edilmediği ev yok gibiydi. Gelmeyince de, oradan geçip gittiği içindi.

Bu gece don vardı ve sanki onun yaşadığı düşünce de donmuştu; o kadar sertti. Ve çözülünceye kadar yıllar, yıllar geçti. Bütün bu insanlar, tam olarak bilmeden onda ısrar ediyorlardı. Onlara yüklediği kader ancak onun tipi sayesinde dayanılır olmuştu. Onun var olduğunu çok zor öğrenmiş-

lerdi; oysa şimdi, öğrenmişken kolay farkına varılır ve unutulmaz olduğunu düşünüyorlardı.

Ama ertesi sabah, 7 Ocak'ta, bir Salı günü aramaya tekrar başlandı. Bu kez bir rehber de vardı, dükün içoğlanlarından biri. Dendiğine göre efendisini uzaktan düşerken görmüştü, şimdi o yeri gösterecekti. O kendisi hiçbir şey anlatmamıştı. Compobasso kontu onu getirmiş ve onun adına konuşmuştu. Şimdi önden gidiyordu ve öbürleri onu yakından izliyorlardı. Onu böyle kumaşlara bürünmüş ve tuhaf bir güvensizlik içinde gören kimse, gerçekten Gian-Battista Colonna olduğuna inanmakta zorlanırdı, çünkü Gian-Battista bir kız gibi güzel ve ince eklemliydi. O, soğuktan titriyordu, hava gece buzlanmasından sertleşmişti ve adımların altında adeta diş gıcirtısı gibi ses çıkarıyordu. Öte yandan hepsi üşüyordu. Yalnızca Dük Narr, Louis-Onze, hareket ediyordu. Köpek rolü yapıyordu, önden koşuyor, sonra geri geliyor, bir süre, oğlanın yanındaki dört kişiye çarpıyordu ve orada uzaktan bir ceset gördü, o anda fırladı, eğildi ve ona seslendi, kendine gelsin ve aranan kimse olsun diye. Biraz düşünmesi için zaman verdi, ama sonra söylenerek öbürlerinin yanına döndü, tehdit etti, küfretti, ölülerin inadından ve tembelliğinden yakındı. Durmadan gidiyorlardı ve bitmiyordu. Şehir artık görünmüyordu; çünkü hava bu arada kapanmıştı, soğuğa rağmen, grileşmiş ve saydamlığını kaybetmişti. Arazi dümdüz uzanıyordu ve o küçük, kalabalık grup, hareket ettikçe hep daha yanılmış görünüyordu. Hiç kimse konuşmuyordu, yalnızca birlikte yürüyen yaşlı bir kadın bir şeyler mırıldanıyor, belki dua ediyordu.

En öndeki ansızın durdu ve etrafına baktı sonra kısaca kontun doktoru Pupi'ye döndü ve önu işaret etti. Birkaç adım ilerisi bir buz örtüsüydü, bir tür su birikintisi ya da göldü ve yarı kırılmış üzerinde on ceset yatıyordu. Şimdi de Olivier de la Marche'ı ve rahibi, tek tek yatmış haldeyken ta-

ındılar. O yaşlı kadınsa artık karda diz çökmüştü ve parmakları ona karşı dikilmiş kocaman bir elin üzerine inliyor ve eğiliyordu. Hepsi koştu yanlarına. Lupi, birkaç hizmetliyle birlikte cesedi döndürmeye çalıştı, çünkü yüzüstü yatıyordu. Ama yüzü buz tutmuştu ve yanaklarından biri buzdan temizlenmeye çalışıldığında derisi ince ve hafifçe soyuldu, öbürünün köpekler ya da kurtlar tarafından soyulmuş olduğu görüldü. Yüzün bütünü ise artık yüz denilemez şekilde kulaktan başlayan büyük bir yarayla bölünmüştü.

Adamlar birbiri ardından dönüp etraflarına bakındılar; her biri arkasında o Romalı'yı bulacağını sanıyordu, ama yalnızca, koşarak gelmiş kızgın ve kanlar içindeki soytarıyı gördüler. O, üstünden çıkardığı pelerini, sanki içinden bir şey dökülecekmiş gibi silkeliyordu. Ama pelerin boştu. Bir işaret ararcasına yaklaştılar, birkaç tanesini de buldular. Bir ateş yaktılar ve bedeni sıcak su ve şarapla yıkadılar. Boyundaki yara ortaya çıktı ve her iki büyük apse de. Doktor artık şüphelenmiyordu. Ama başka bir şey kıyaslanıyordu. Louis-Onze birkaç adım ötede büyük kara at Moreau'nun kadavrasını bulmuştu; kont, gündüz onun üstünde Nancy'den çıkmıştı. O, o kısa bacaklarını sarkıtmış, bunun üstünde oturuyordu. Burnundan ağzına kan akıyordu hâlâ ve bundan tat aldığı yüzünden okunuyordu. Hizmetlilerden biri, kontun sol ayağına bir çivinin batmış olduğunu hatırlattı, şimdi hepsi o çivi-yi arıyordu. Ama soytarı, gıdıklanmış gibi çırpınıyor ve bağırıyordu: "Ah beyim, bu aptalların senin o kaba kusurunu meydana çıkardıkları ve senin faziletlerinin okunduğu benim uzun yüzümde seni fark etmedikleri için affet onları."

(Dükün soytarısı, ceset yatırılınca ilk defa içeri giren kişiydi. Georg Marquis'in evindeydi, kimse bilmiyordu ne vesileyle. Cenaze örtüsü henüz yayılmamıştı ve böylece bütün etkiyi gösteriyordu. Üzerindeki mintanın beyazı ve pelerinin kırmızısı, tak ve yatağın siyahlarından da çiğ ve sert ay-

nlıyordu. Önde, onun karşısında yaldızlı, büyük mahmuzlu kızıl, konçlu çizmeler duruyordu. Ve orada yukarıdaki şeyin bir kafası olduğu, taç görülünce artık tartışılmazdı. Bu, belli bir taşı olan büyük dük tacıydı. 11. Louis etrafta dolaştı ve her şeyi dikkatlice gözden geçirdi. Hatta atlası bile elledi, bundan az anladığı halde. İyi bir atlası, gerçi Burgonya soyu için biraz fazla ucuzdu. Genel bir değerlendirme için biraz geriye çekildi. Renkler, kar ışığında tuhaf bir uyumsuzluk içindeydi. Her bir şeyi tek tek aklına yerleştiriyordu. "İyi giydirilmiş," dedi sonunda kabullenerek. "Az biraz fazla belirligin." Ölüm ona, çabucak bir düke ihtiyaç duyan bir kukla oyuncusu gibi geliyordu.)⁵¹

Artık hiç değişmeyecek olan belli şeyleri tespit etmek iyidir, gerçeklere üzülmezsizin ya da yalnızca hüküm vermeksizin. Böylece tam olarak anladım ki ben asla iyi bir okuyucu değildim. Çocukken okumak, benim için yüklenilmesi gereken bir meslek gibiydi, sonra bütün meslekler peş peşe gelince, samimiyetle söyleyeyim, bunun ne zaman geleceğine dair belli bir fikrim yoktu. Şuna dayanıyordum: İnsan, hayatın belli bir şekilde değiştiği zamanı ve yalnızca, eskisi gibi içerden değil, dışarıdan geldiğini fark eder. Sanıyordum o zaman, açık seçik ve belirgin olacaktır ve hiç anlaşılmaz olmayacaktır. Hiç de basit değil, tam tersine iddialı, karışık ve belki de ağır, ama yine de net. Çocukluktaki o tuhaf sınırsızlık, ölçsüzlük, o tam görülmemezlilik, aşılmış olacaktır. Doğal olarak bunun nasıl olacağı kestirilemezdi. Aslında bu hâlâ artıyordu ve her yana yayılıyordu ve insan ileriye ne kadar daha çok görürse o kadar çok içindekileri biriktiriyordu: Tanrı bilir bu nereden geliyordu. Ama muhtemelen en aşırıya doğru geliyordu ve sonra birden duruyordu. Yetişkinlerin bundan çok az rahatsız oldukları görülebiliyordu; dola-

51 El yazmasında kenara yazılı.

şıyorlar, hüküm veriyorlar ve iş görüyorlardı ve güç durumunda olduklarında bunun sebebi, dış şartlardı.

Bu değişikliklerin başına ben de okumayı koyuyordum. Sonra insan kitaplarla tanıdıklarıyla olduğu gibi ilişki kurardı, bunun için uzun zaman bulurdu, belli, eşit ve hoş geçen bir zaman, insana o anda ne kadar uygunsa o kadar zaman. Doğal olarak bazıları bize daha yakın olurdu, denilmez ki arada bir onlardan bir yarım saatçik fedakârlık etmekten kaçınılmaz: Bir gezinti, bir randevu, tiyatroda bir başlangıç ya da acil bir mektup ihmal edilebilirdi. Ama insanın, üzerine yatmış gibi saçının karışması, kulaklarının yanması, ellerinin metal gibi soğuması, yanındaki bir uzun mumun tükenip şamdana inmesi, Tanrı'ya şükür hiç olmazdı.

Bu durumları anmamın sebebi, bunları Ulsgaard'daki uzun tatilde, öyle birdenbire okumaya tutulunca kendimde oldukça belirgin olarak yaşamamdı. O zaman hemen anlaşıldı ki ben bunu beceremiyorum. Buna doğal olarak kendime ayırdığım zamandan önce başlamıştım. Ama Sorö'de aşağı yukarı yaşlıların arasındaki bu yıl, bu tür hesaplamalara karşı beni güvensizleştirmişti. Orada hızlı, beklenmedik tecrübeler yaşamıştım ve bana bunlar bir yetişkin gibi davranmışlardı. Bunlar hayatî önemde tecrübelerdi, ağırlıklarını belli ediyorlardı. Gerçekliklerini anladığım ölçüde de çocukluğumun realitesine karşı gözümü açtılar. Biliyordum ki çocukluğum nasıl bitmiyorsa bu da o ölçüde yeni başlıyordu. Kendime şöyle dedim: Herkes bölmeler yapmada özgürdü, ama bu bölmeler uydurmaydı. Ve ortaya çıktı ki ben kendime böyle şeyler bulamayacak kadar beceriksizdim. Her deneyimde hayat bana bunlar hakkında hiçbir şey bilmediğini belli etti. Ama çocukluğumun bittiğinde ısrar ettim mi, o zaman aynı anda gelecek her şey bitiyordu ve bana kalan yalnızca bir kurşun askerin ayakta durmasına yetecek kadar bir zemindi.

Bu keşif, anlaşılacağı üzere beni daha da çok uzaklaştırdı. Beni kendi içimdekilerle uğraştırdı ve beni, bir çeşit kesin coşkuyla doldurdu; yaşımın çok ötesinde olduğu için de ben bunu kendime dert ettim. Hatırladığım kadarıyla beni huzursuz eden, bir de hiçbir şeyin belli bir süre öngörülmediği için bazı şeylerin kesin olarak kaçınılabileceği idi. Ve böylece Ulsgaard'a döndüğümde ve bütün o kitapları görünce neredeyse vicdan azabıyla, hızlıca üzerlerine atladım. Daha sonra sıkça hissettiğim şeyi o zaman nasılsa önceden seziyordum: Yani, insanın bir kitabı açmaya hakkı yoktu kendini hepsini okumayla görevli saymasa bile. Her satırda dünyayı parçalıyoruz. Kitaplardan önce dünya sağlıklıydı, tamdı, belki de sonra yine öyle olacaktı. Ama okuyamayan ben bunu hepsiyle birlikte nasıl yüklenecektim? Şurada, bu mütevazı kitap odasında böyle umutsuz ve fazla sayıda duruyorlardı, dayanıyorlardı. İnatla ve çaresizce kitaptan kitaba atıldım ve sayfalar arasına vurdum kendimi, aynı oransız bir şeyi başarması gereken biri gibi. O zaman Schiller'i ve Baggesen'i, Öhlenschläger'i ve Schack-Staffeldt'i, Walter Scott'tan ne varsa onu ve Calderon'u okuyordum. Aslında daha önce okunmuş olması gereken bazı şeyler de elime geçiyordu, başkaları içinse çok erkendi, benim o anki halime uygun neredeyse hiçbir şey yoktu. Buna rağmen okuyordum.

Daha sonraki yıllarda bazen geceleri uyandığım olurdu ve yıldızlar gerçekten çok yakındı ve çok şey söyleyerek geçerdiler; bir türlü aklım ermezdi, insan bu kadar çok dünyayı nasıl kaçırabiliyor. Benzeri şeyi, sanırım kitap okumaya ara verip dışarı baktığımda da –yaz mevsimiydi ve Abelone beni çağırıyordu– yaşıyordum. Çağırması hiç beklenmedik anda oldu ve ben cevap bile veremedim. Bu bizim en mutlu zamanımıza rastlamıştı. Ve bir kez yakalandığım o şeye, kitap okumaya verdim kendimi önemle ve inatla günlük hallerimizden sakınıyordum. Doğal şansın çoğu gizli duran im-

kânlarını kullanma konusundaki beceriksizliğimle istemeyerek olmasa da, artan dargınlıktan gelecekte barışmalar vaat ettim; bunlar ne kadar ertelenirse o kadar cazip oluyordu.

Ayrıca okuma uykum da günün birinde, ansızın başladığı gibi bitiverdi. İşte o zaman birbirimizi esaslı kızdırıyorduk. Çünkü Abelone benimle alay etmekten ve üstünlük taslamaktan hiç çekinmiyordu. Ve ona çardakta ne zaman rastlasam kitap okuduğunu iddia ediyordu. Bir Pazar sabahı gerçi kitap önünde kapalı duruyordu, ama bana gereğinden çok, küçük salkımlardan bir çatal yardımıyla özenle sıyırdığı Frenk üzümleriyle uğraşüyor gibi göründü.

Bu, herhalde sabahın ilk saatlerinde olmuş olmalı, hani her yerde, düşünülmemiş hoş bir şeyin olduğu temmuz ayındaki gibi. Milyonlarca küçük bastırılmış hareketten, en inandırıcı varlığın bir mozaigi oluşur; nesneler birbirinin içine girer, dışarı havaya çıkar, serinlikleri gölgeyi aydınlatır ve güneşi hafif, ruhsal bir ışığa dönüştürür. O zaman bahçede hiçbir şey esas mesele değildir, her şey her yerededir ve insan hiçbir şeyi kaçırmamak için sanki hepsinde olmak zorundadır.

Abelone'nin küçük hareketlerinde ise bunlar tümüyle tekrarlanıyordu. Bunu tam da onun yaptığı gibi yapmak, çok hoş bir buluştu. Onun gölgelikteki parlak elleri uyum içinde, kolay ve ortak çahşıyordu ve çataldan o yuvarlak taneler, tasa konmuş asma yaprağında hevesle zıplıyordu ve tas-ta öbür taneler, kırmızı, sarı ışıldayan buruk ve sağlıklı çekirdekleriyle. Ama bundan men edilmem muhtemel olduğu için, aynı zamanda kendimi etkilenmemiş göstererek kitaba el attım, masanın öbür ucuna oturup uzun uzun sayfa karıştırmadan herhangi bir yerinden başladım.

"Hiç olmazsa sesli okusan, kitap delisi!" dedi Abelone bir süre sonra. Sesi artık öyle kavga meraklısı gibi değildi; ben-ce arayı düzeltmek zamanı geldiğinden hemen sesli okuma-

ya başladım, belli bir bölüme kadar devam ettim, bir sonraki başlık: Bettina'ya⁵² idi.

"Hayır, cevapları okuma," diye durdurdu beni Abelone ve birdenbire yorgun düşmüş gibi küçük çatalı bıraktı. Hemen ardından da ona bakarkenki yüzümün görünüşüne güldü.

"Tanrım, ne kötü okudun, Malte."

İtiraf etmem gerekir, hiçbir zaman kendimi veremedim. "Yalnızca beni durdurasın diye okuyordum" itirafında bulundum ve kızardım, sayfaları tersine karıştırdım, kitabın başlığına doğru. Ancak şimdi bildim ne olduğunu. "Niçin cevapları okumayacakmışım?" diye sordum merakla.

Abelone sanki beni duymamış gibiydi. Orada parlak elbisesiyle oturuyordu sanki ruhunun tümü gözleri gibi karar-mıştı.

"Ver buraya," dedi aniden öfkelenmiş gibi ve kitabı elimden alıp tam da istediği sayfayı açtı. Sonra Bettina'nın mektuplarından birini okudu.

Mektuptan ne anladığımı bilmiyorum ama bütün bunların günün birinde benim tarafımdan bilineceği bana ciddi biçimde söz veriliyor gibi bir duygu yaşadım. Sesi yükselirken ve sonunda adeta benim şarkıdan bildiğim sese benzerken, barışmamızı böyle önemsiz tasavvur ettiğim için utan-dım. Çünkü artık bunun bu olduğunu kavradım. Ama şimdi artık benim ulaşamayacağım kadar üstümde bir yerlerdeydi.

O vaat hâlâ gerçekleşiyor; o kitap hiçbir zaman ayrılamayacağım kitaplar arasında yerini aldı. Benim için de şimdi tam istediğim yerde açılıyor ve o yeri okurken Bettina'yı mı yoksa Abelone'yi mi düşündüğümde kararsız kalıyorum. Hayır, Bettina içimde daha gerçek oldu; tanıdığım Abelone

52 Bettina von Arnim (1785-1859), Alman romantik şairlerinden Ludwig Achim von Arnim'in karısı, Clemens Brentano'nun kız kardeşiydi. Uzun zaman Goethe'yle mektuplaştı, Goethe'nin ölümünden sonra -üzerlerinde biraz da oynayarak- kitap haline getirdi - e.n.

ise sanki Bettina'ya bir hazırlıktı ve şimdi de benim için Bettina'nın şahsında kendi, doğal varlığında olduğu gibi doğdu. Çünkü bu kaprisli Bettina, bütün o mektuplarıyla bana yer açtı; en net biçim oldu. O, başından beri sanki ölümünden sonraymış gibi her tarafa doğru genişledi. Her yerde çok uzaklara, varlığa yerleşti, onun oldu ve yaşadıkları şeyler doğanın içinde hep vardı; orada kendini tanıdı ve neredeyse sancılı bir şekilde oradan çekip kurtardı kendini, söylenmelerdeki gibi güçlkle hatırladı kendini, bir ruhu çağırır gibi çağırdı kendini ve katlandı kendine.

Daha az önce *buradaydın*, Bettina; seni görüyorum. Yeryüzü henüz seninle sıcak değil mi? Ve kuşlar henüz senin sesine yer açıyor. Çiğ, başka bir çiğ ama yıldızlar hâlâ senin gecelerinin yıldızları. Ya da dünya, bütünıyla senin değil mi? Çünkü onu ne çok kez yaktın sevginle ve onu alev alırken ve yok olurken gördün; herkes uyurken onu gizlice başka bir dünyayla değiştirdin. Kendini Tanrı'yla tam bir uyum içinde hissettin, her sabah ondan yeni bir dünya isterken yarattığı bütün dünyalara sıra gelsin diye. O dünyayı korumak ve düzeltmek sence zavallı bir şeydi, sen onu kullanıyordun ve ellerini hâlâ ona uzatıyordun. Çünkü senin sevgin her şeye yetiyordu.

Nasıl oluyor da henüz herkes sevginden söz etmiyor? O zamandan beri daha ilginç ne oldu ki? Onları ne uğraştırıyor ki? Sen kendin, aşkının kıymetini biliyordun, bunu o en büyük şairine yüksek sesle söyledin, onu insancıl yapsın diye. Çünkü o sevgi henüz bir unsurdu. Ama şairin sana yazmakla insanları bundan soğuttu. Hepsî bu mektupları okudular ve şair onların gözünde doğadan daha net olduğu için bunlara daha çok inandılar. Ama belki de günün birinde ortaya çıkacak, büyüklüğünün sınırının bu olduğu. Bu seven kadın ona görev diye verildi, o ise bu görevi başaramadı. O sevgiye cevap verememesi ne demek oluyor? Böyle bir sevginin kar-

şılığa ihtiyacı yoktur, çağrısı ve cevabı kendindedir. Ama şairin kendini bütün ihtişamı içinde onun önünde küçültmesi ve onun dikte ettiği şeyi yazması gerekirdi, iki eliyle birden, Patmos'daki Yuhanna gibi diz çökerek. "Meleğin işini yerine getiren" bu sesin karşısında seçim yoktu; o meleği örtmek ve ebediyete doğru çekmek için gelmişti. Buradaydı Johannes'in ateşli gökyüzüne uçuşunun arabası. Onun ölümü için, boş bıraktığı karanlık efsane buradaydı.

Kader, desenler ve figürler yaratmayı seviyor. Onun güçlüğü, komplike olandır. Hayatın kendisi ise basitlik yüzünden güçtür. O, bize uygun olmayan büyüklükte bir şeylere sahiptir. Aziz, kaderi reddetmekle Tanrı'ya karşı bunları seçiyor. Ama kadının, doğası bakımından, erkekten yana aynı seçimi yapması gereği, bütün aşk ilişkilerinin felaketini oluşturur: Kadın, kararlı ve kadersiz, ebedî biri gibi erkeğin yanında durur; erkeğe değişir. Seven kadın, sevdiğine hep üstün gelir, çünkü hayat, kaderden daha üstündür. Kendini ölçüsüzce vermek ister: İşte bu onun mutluluğudur. Kadının sevgisinin bu adsız ızdırabı ise hep şu olmuştur: Ondan bu fedakârlığı sınırlaması istenir.

Şimdiye kadar kadınların başka şikâyeti olmamıştır: Héloïse'in⁵³ ilk iki mektubunda yalnızca bu vardır ve beş yüzyıl sonra da o Portekizli kadının mektuplarından bu yükselir; bir kuş sesi gibi tekrar tanır insan bunu. Ve birden o fark ediş, aydınlık mekândan geçer, kaderde arandığı için yüzyılların bulamadığı Sappho'nun uzaktaki hayali.

O adamdan bir gazete satın almaya hiç cesaret edemedim. Eminim ki o, dışarıda Lüksemburg bahçesinde bütün akşam oraya buraya sürüklenirken birkaç nüsha gazete vardı ya-

53 1100'lü yıllarda yaşamış Fransız rahibe, yazar. Fransız felsefeci ve ilahiyatçı Abélard'la yaşadığı aşk ve ikilinin mektuplaşmaları dünya çapında bilinmektedir - e.n.

nında. Parmaklıklara sırtını dönüyor ve eli onların durduğu taş kenarda sürünür. Öyle silik hale gelmiştir ki her gün önünden birçok insan geçtiği halde onu hiç görmemişlerdir. Gerçi henüz bir ses kalıntısı vardır içinde, uyaran, ama bu yalnızca bir lambadaki ya da sobadaki bir patırtı, ya da bir mağaraya belli aralıkla düşen damlalar gibidir. Ve dünya öyle kurulmuştur ki bütün hayatı boyunca teneffüste gibi gelip giden insanlar vardır, o adam hareket her şeyden daha sessiz, bir ibre gibi, bir ibre gölgesi gibi, zaman gibi hareket ederken.

Istemededen bakmakta ne kadar haksızdım. Çoğu kez onun yakınında sanki onu bilmiyormuş gibi başkalarının adımlarını algıladığımı yazarken utaniyorum. Sonra onun içinde "La Presse" dediğini duydum ve hemen ardından bir kez daha ve üçüncü kez hızlı aralıklarla. Yanımdaki insanlar da etraflarına bakıp o sesin sahibini aradılar. Yalnız ben herkesten daha çabuk, sanki hiçbir şey dikkatimi çekmemiş, içimde çok meşgulmüşüm gibi yaptım.

Gerçekten de öyleydim. Onu tasavvur etmekle uğraşıyordum, onu hayal etmek işine giriştim ve zorlanmaktan dolayı terledim. Onu, bir ölüyü, hakkında artık hiçbir kanıtın bulunmadığı, hiçbir ögenin olmadığı bir ölü gibi gözümün önüne getirmek zorundaydım, bu da insanın tamamen içinde yapacağı bir işti. Şimdi biliyorum ki bütün eskicilerden alınmış, hareli fildişinden yapılma İsa heykellerini düşünmemin bana biraz yararı oldu. Herhangi bir Pieta⁵⁴ heykelini düşünme anı, geldi geçti: Bütün bunların hepsi, belki de yalnızca içinde onun uzun yüzünün ortaya çıktığı belli bir eğikliği çağrıştırmak içindi. Keza yanakların gölgesindeki o zavallı yeni sakalları ve yukarıya doğru yanlamasına tutulmuş olan gizli ifadesinin kesin acı dolu körlüğünü çağrıştırmak içindi. Ama ona ait başka o kadar çok şey de vardı ki,

54 Kucagında ölü İsa'yı tutan Meryem Ana tasvirlerine verilen genel ad - e.n.

hiç birine ayrıntı denemezdi, çünkü bunu daha o zaman anlamıştım: Ceketinin veya paltosunun enseye yakın olmayışı; yakayı, o geniş bir eğri çizen, uzunca, oyuk boyna değmek-sizin duran o alçak yakasını her taraftan açıkta bırakışı; bun-ların hepsinin üstüne bağlanmış yeşilimsi-siyah kravat ve özellikle de o şapka; kafalarında yüzlerinin hatlarıyla ilişki-siz, bundan kurtulmak ve kendilerine yeni bir kombin yap-ma olanağı olmadan kabullenilmiş yabancı bir şey taşıyan bütün körlerin giydikleri gibi giydiği o eski, yüksek kavis-li, sert fötr şapka. Bakmama korkaklığımın işi o noktaya var-dırdım ki, bu adamın imgesi en sonunda, ekseriya sebepsiz yere, içimde güçlü ve sancılı bir şekilde çok sert bir zavallılı-ğa indirgendi ve ben bununla zorlanmış olarak, hayal gücü-mün bu artan becerisini dış gerçeklikle ürkütmeye ve boz-maya karar verdim. Akşamüstüydü. Hemen o adamın önün-den dikkatlice geçecektim. Bilmek gerekir: İlkbahar yaklaşı-yordu. Gündüz rüzgârı kesilmişti, sokaklar uzun ve sakindi; bittiği yerde evler parlıyordu, yeni, beyaz bir metalin kırıl-ma yerleri gibi. Ama hafifliğiyle insanı şaşırtan bir metal var-dı. Geniş, devam edip giden caddelerde birçok insan, seyrek geçen arabalardan korkmadan yürüyorlardı. Bir Pazar gün-ü olmalıydı. Saint-Sulpice'in kule altlıkları, rüzgâr sessiz-liğinde şen ve beklenmedik yükseklikte görünüyorlardı; o dar, neredeyse Roma tarzı sokaklar boyunca insan ister iste-mez ileriye, mevsimi görüyordu. Bahçe ve onun önünde öy-le bir insan hareketliliği vardı ki ben o adamımı hemen göre-medim. Ya da onu önce o kalabalıkta fark etmedim mi? He-men bildim, tahminim bir şeye yaramıyordu. Adamın o hiç-bir öngörüyle ya da tasavvurla sınırlanmamış sefalet teslimi-yeti benim araçlarımı aşıyordu. Ben ne onun tutumundaki eğikli açısını anlamıştım ne de göz kapaklarının onun sürekl-i doldurduğu dehşeti. Ağzımı, bir lağım ağzı gibi kapanmış ağzımı hiç düşünmemiştim. Herhalde hatıraları vardı. Şimdi

ise ruhuna, o arkasındaki ve elini yıpratıcı biçimsiz her günkü histen başka hiçbir şey eklenmiyordu. Ben bütün bunları aynı zamanda görürken durmuştum ve onun başında başka bir şapka, şüphesiz Pazar gününe has bir boyun bağının olduğunu fark ettim, bu boyun bağı sarı ve eflatun kareli desenliydi ve şapkaya gelince, o da yeni ucuz bir hasır şapka idi, yeşil şeritli. Doğal olarak bu renkler hiç önemli değildir ve benim bunları aklımda tutmam titizliktir. Demek istediğim yalnızca şu: Bunlar, onun üstünde bir kuşun alt tarafındaki en yumuşak şey gibi duruyordu. Onun kendisinin bunda hevesi yoktu ve herkes içinde kim (etrafıma baktım) diyebilirdi ki bu ihtişam onun hatırıdır?

Tanrım, dedim aniden, böylesin demek ki! Varlığın için kanıtlar var. Ben bunların tümünü unuttum ve hiçbirini de bilmek istemedim, çünkü bundan emin olmak, ne kadar muazzam görevler yüklerdi. Ama yine de, şimdi bana gösteriliyor. Bu, senin zevkin, bundan hoşnutsun; öğrenecektik, her şeyden önce katlanacaktık ve hüküm vermeyecektik. Güç şeyler nelerdir? Neler merhamettir? Yalnızca sen bilirsin bunu.

Tekrar kış gelince yeni bir paltoya ihtiyacım olunca – o paltoyu yeni olduğu sürece kullanmamı nasip et bana!

Demek değildir ki, daha iyi, başından beri benim olan elbiselerle dolaşınca ve herhangi bir yerde oturmaya önem verince onlardan ayrılıyorum. Henüz o noktaya gelmedim. Onların hayatında gözüm yok. Kolum sakatlınsaydı, sanırım onu saklardım. O kız ama (başka neydi bilmiyorum), her gün kafelerin terasında oluyordu ve mantoyu çıkarmak ve o bilinmez şeyden ve çamaşırından sıyrılmak onun için, çok zor olduğu halde, zahmetten kaçınmıyordu, soyundu ve beklenemeyecek kadar uzun süre yaptı bunu. Sonra önmüzdə o ince, kavruk şeyiyle tevazuuyla duruyordu ve bunun ender olduğu görülüyordu.

Hayır, mesele onlardan farklı olmam değil; ama demek istediğim şu: Onlarla aynı olmak istesem, kibirlenirdim. Ben öyle biri değilim. Bende onların ne gücü ne de ölçüsü var. Ben öğün zamanı beslenirim, gizlim saklım yoktur. Ama onlar neredeyse ölümsüzler gibi davranıyorlar. Her günkü koşelerinde duruyorlar, kasım ayında da ve kış gelecek diye bağırıyorlar. Sis basıyor ve onları silik ve belirsiz hale getiriyor: Onların keyfi yerinde. Ben seyahate çıktım, hastaydım, çok şeyimi kaybettim. Ama onlar ölmediler.

(Hiç bilmiyorum, nasıl oluyor da öğrenciler o gri kokulu soğukta odalarda kalkıyor; dışarıya, yetişkinlerin şehrine, gecenin o yarı karanlığına, bitmek bilmeyen okul gününe, hep küçük, hep heyecan dolu, hep gecikmiş olarak koşmaları için o aceleci iskeletçiklere güç veren kim? Sürekli tüketilen o yardımın büyüklüğünü hiç tasavvur edemiyorum.)⁵⁵

Bu şehir yavaş yavaş onlara doğru inenlerle dopdolu. Ekserisi ancak direniyor; ama sonra bu solgun, yaşlanmakta olan kızlar var; bunlar direnmeden kendini bırakan, güçlü, ruhça hiç kullanılmamış, hiç sevilmemişler.

Ey Tanrım, belki diyorsun ki, her şeyi bırakmalı, onları sevmeliyim. Ya da beni geçtikleri zaman onların peşinden gitmek niçin zoruma gidiyor? Niçin birdenbire en tatlı, en gecelik sözleri buluyorum ve sesim içimde gırtlığımla kalbim arasında yumuşak? Onları, hayatın oyuncacı olmuş bu bebekleri son derece dikkatli nefesimin yanı başında tutmayı niçin hayal ediyorum? Hayat onlarla her ilkbahar bir hiç uğruna kolları, omuzları gevşeyinceye kadar açıp oynamış. Bu kızlar bir ümitten asla çok yüksekte düşmediler, yani kırılmadılar, ama yaralılar, hem de ağır yaralı. Yalnızca kaybolmuş kediler gelir akşamları odalarına ve gizlice tirmalar ve uyurlar üzerlerinde. Bazen birini iki sokak boyunca takip ederim. Onlar evlerin yanından yürürler, hep in-

55 El yazmasında kenara yazılı.

sanlar geçer onları kapayarak, sonra arkalarından bir hiç gibi yok olurlar.

Biliyorum, yine de eğer bir kimse onların gönüllerini almaya kalkarsa, çok ileri gitmiş gibi ona ağır gelir, yürümeyi keşerler. Sanırım yalnız İsa, dirilmeyi uzuvlarında taşıyan İsa katlanır onlara. Yalnız sevenler onu baştan çıkarır, yoksa küçük bir beceriyle soğuk bir lambayla bekleyenler gibi değil.

Biliyorum, eğer sonum gelmişse o zaman daha iyi kıyafetlerimle olmamın bana hiç yardımı olmayacaktır. O, krallığın ortasında bile en sonuncular arasına kaymadı mı? Yükseliyeceği yerde yerin dibine düşen o? Doğrudur, ben de vaktiyle başka krallara inandım, her ne kadar topluluklar artık hiçbir şeyi kanıtlamıyorsa da. Ama şimdi gece ve kış, ben üşüyorum ve ona inanıyorum. Çünkü ihtişam yalnızca bir anlıktır ve biz zavallılıktan daha uzun süren bir şey görmedik. Ama kral hükmünü sürdürmeli.⁵⁶

Bu, deliliği içinde, aynı fanus altındaki mumdan çiçekler gibi canlı kalan tek insan değil mi? Onlar, kiliselerde başkalarının uzun yaşaması için dua ediyorlardı, ama başbakan Jean Charlier Gerson, ondan, onun ebedi olmasını istedi. Ve bu, onun artık en muhtaç olduğu ve tacına rağmen kötü ve en berbat yoksulluk içinde olduğu zamandı.

Bu, onun zaman zaman vahşice siyaha boyanmış yüzleriyle yatağında erkekler tarafından hücumla uğrayıp çoktan beri üstünde taşıdığı çürümüş gömlektен soyulmak üzere olduğu sıradaydı. Oda karartılmıştı ve onlar onun katı kollarının altındaki yıpranmış parçaları yakaladıkları gibi çekiyorlardı. Sonra birisi önden ışık tuttu ve ancak o zaman keşfettiler onun göğsündeki, içine o demir hamaylının, her gece bütün gücüyle bastırıldığı için açtığı yarayı. Şimdi bu, içinde de-

56 Söz edilen kral 1380'den itibaren tahta geçen, akli dengesi pek yerinde olmayan 6. Charles'ur (1368-1422) - e.n.

rine gömülmüş duruyordu, korkunç kıymetli, irinden bir ince dizisiyle   vrili, bir kutsal kutu içinde. G  ndelik  iler aradılar, ama onlar da kurt  uklarca rahatsız edilip flaman bezinden yukarı çıkınca ve sonra pililerden yere düşünce i  renmeden yapamıyorlardı. Şüphesiz “küçük kraliçe”den⁵⁷ beri kralın durumu daha kötü olmuŐ tu,         o kraliçe o genç ve saf haliyle onun yanında yatmak istemiŐ ti. Sonra   lm  Ő tu. Ő imdi ise hiç kimse bu leŐ  gibi adamın yanında yatacak bir kadın bulmaya cesaret edememiŐ ti.   len kraliçe, ardında kralı sakinleŐ tirici sözler ve incelikler bırakmamıŐ tı. Bu durumda artık hiç kimse bu ruh vahŐ ileŐ mesine nüfuz edemiyor, ruhunun girdaplarından kurtulmasına yardım edemiyordu. Keza hiç kimse anlamıyordu onun yayılmaya giden bir hayvanın acıkıŐ ı bakıŐ ıyla ansızın kendini kaybediŐ ini. Sonra Juvenal’ın meŐ gul çehresini anlayınca aklına eski haliyle devlet geliyordu. Ve ihmal ettikleri Ő eyleri yerine getirmek istedi.

Ama su  , o dönemlerin korunarak düzeltilemeyecek olaylarındaydı. Bunlar, meydana geldikleri yerde bütün ağırlığıyla meydana geliyordu, hem de söylenince sanki bir tek par  adanmıŐ  gibi oluyordu. Ya da erkek kardeŐ inin öldürülmesinden, hep kıymetli kız kardeŐ im diye hitap ettiği Valentina Visconti’nin d  n onun önünde diz     erek   irkinleŐ miŐ  yüzündeki yas ve Ő ik  yetlerin üstünden siyah dul kadınlık peçesini kaldırmasından ne sonuç çıkarılabilirdi? Ve bugün yaman ve lafazan bir avukat saatler boyu duruyor ve cinayet aydınlanana kadar prens katilinin sanki hemen cennete gidecekmiŐ  gibi hakkını kanıtlıyordu.         haklı olmak demek, hepsine hak vermek demektir.        Orleanslı Valentine, kendisine intikam s  z   verildiği halde derdinden   lm  Ő tu. Ve Burgonya D  k  ’n   tekrar tekrar affetmenin ne faydası vardı? Onu Őüphenin karanlık kızzınlı  ı sarmıŐ tu bir

57 Parva regina, 6. Charles’la evlenerek ta   giyen Isabeau, kralın akli rahatsızlığı artınca ülkeyi yönetmeye baŐ ladı – c.n.

kere, o kadar ki haftalardır Argilly ormanının derinliklerinde bir çadırda yaşıyor ve sakinleşmek için geceleri geyiklerin bağırışlarını duyması gerektiğini iddia ediyordu.

Sonra bütün bunlar göz önüne alınca, tekrar tekrar ve sonuna kadar, o zaman halk, o çaresiz birini görmek istedi ve gördü. Ama halk bu görüşe sevindi ve onun kral olduğunu anladı: Bu sessiz adam, bu yalnızca Tanrı'nın onun dışında hareket etmesine izin vermek için yaşayan son sabırsızlığı içindeki bu adam, kraldı. Saint-Pol malikanesinin balkonundaki bu aydınlanmış anlarda kral belki de kendisinin gizli ilerlemesini sezdi. Roosbecke⁵⁸ gününü hatırladı. Dayısı von Berry onu elinden tutmuş ilk tam zaferine götürüyordu: Orada o tuhaf uzun kasım gününde Gentliler yığını, üzerlerine her yerden atla yürüdükleri için sıkışıp boğulmuşlardı. Dev bir beyin kıvrımları gibi iç içe geçmiş orada yatıyorlardı yığınlar halinde ve dip dibe olmak için kendi kendilerini bağlamışlardı. Şurada burada onların boğulmuş yüzlerini görünce insanın nefesi kesiliyordu. İnsan tasavvur etmeden yapamıyordu, sıkışıklıktan hâlâ ayakta duran bu cesetlerin üzerinde havanın, bunca çaresiz ruhun birdenbire çıkışıyla nasıl oradan itilip sürülüşünü.

Bunu, şöhretinin başlangıcı olarak belletmişlerdi ona. Ve o da bunu aklında tuttu. Ama o zaman ölümün zaferi varken bu, onun bütün bu bakışlar önünde yalnızca zayıf dizlerinin üzerinde durmasıydı: Aşkın mucizesi! Ötekilerde görmüştü ki o savaş meydanını insan anlayabiliyordu, öylesine müthiş olsa da. Buradaki ise anlaşılmış olmak istemiyordu; aynı bir zamanki Senlis ormanındaki altın tasmalı geyik gibi harikaydı. Fark yalnız, şimdi kendisinin görünmesi, öbürlerinin ise seyre dalmış olmasıydı. Ve onların nefessiz olduklarından ve aynı onu o oğlanların avlanma gününde bastıran uzak beklentiden şüphe etmiyordu; o zaman o sessiz yüz,

58 6. Charles bu savaşta (1382), bir Flaman ayaklanmasını bastırmıştı - e.n.

dallar arasından göz ederek ortaya çıkmıştı. Görünür olmasının sırrı o sakin yapısına yayıldı; kendisi, kendinden geçme korkusundan hiç kıpırdamadı, o geniş sade yüzündeki ince gülümseme taşlaşmış azizlerdeki gibi doğal bir süre aldı ve onu zorlamadı. Kendini böyle tuttu ve bu, ebediyet olup özet halinde görünen anlar gibiydi. Kitle bunu pek kaldıramadı. Tükenmezcesine artmış teselliyle beslenmiş halde sessizliği sevinç çığlığıyla parçaladı. Ama yukarıda balkonda yalnızca Ursin'in Juvenal'i vardı ve bir sonraki sakinleşme anında seslenerek, kralın Saint-Denis Caddesi'ne Passion Kardeşliği'nin oyunlarına geleceğini bildirdi.

Böyle günlerde kral yumuşak huylu olurdu. Eğer bir ressam cennette olmak için bir dayanak arasaydı, Louvre'un yüksek vitrinlerinden birindeki omuzları düşük, sessizleşmiş kraldan daha mükemmel bir örnek bulamazdı. O, Christine de Pisan'ın, "Öğrenmenin Uzun Yolu" adındaki ve kendisine ithaf edilmiş küçük kitabını karıştırıyordu. O alegorik meclisin bilmiş tartışma konuşmalarını okumadı; bu meclis, dünyaya hükmetme gücü olan prensi bulmayı planlamıştı. Kitap ona hep en kolay yerlerinde açılıyordu: Orada, on üç yıl boyunca acının ateşi üzerindeki bir koçan gibi yalnızca sıkıntının suyunu gözler için süzmeye yarayan kalpten söz ediliyordu. O, şunu anladı: Hakiki istikrar ancak mutluluk, ebediyen yeterince geçmiş olunca başlıyordu. Ona bu teselliden daha yakın değildi hiçbir şey. Ve gözleri öbür taraftaki köprüyü kapsar gibi olunca, bu güçlü Cumae'li⁵⁹ tarafından büyük yollara sürüklenen kalple eskinin dünyasını seyretmekten hoşlanıyordu: Cesaret gerektiren denizleri, yabancı kuleli şehirleri, uzaklar denilen yerleri; çeşitli dağların insanı kendinden geçirten yalnızlığını ve korkulu bir

59 İtalya'da, Cumae Körfezi kıyısında, Napoli'nin yaklaşık 20 km batısındaki antik kent Cumae'de bulunan ve günümüze kadar gelen bir mağarada bir kadın kahinin yaşadığına inanılmaktadır - e.n.

şüpheyle araştırılmış ve bir süt bebesinin kafatası gibi yeni yeni birleşen gökyüzünü.

Ama birisi içeri girince ürküyor, zihni yavaş yavaş kapanıyordu. Pencereden uzaklaştırılarak başka şeylerle uğraştırıldığını kabul ediyordu. Onu, resimler üzerinde saatlerce kalmaya alıştırmışlardı. O da bundan memnundu, ne var ki sayfaları karıştırırken hiçbir zaman birden fazla resmi tutmamalarına, bu resimlerin zarflarda karıştırılamayacak şekilde sabit tutulmalarına kırlıyordu. O zaman biri, bir oyun kartlarını hatırladı, bunlar tamamen unutulup gitmişti. Kral, bunları getiren kimseyi himayesine almıştı, böylece de bu kartlar onun gönlüne göre rengârenkti tek başına hareketliydi ve figürlerle doluydu. Ve iskambil oyunu saraylılar arasında moda olurken kral, kütüphanesinde olur, yalnız başına oynardı. Aynı iki beyin yan yana açılması gibi Tanrı da geçenlerde onu ve İmparator Wenzel'i yan yana getirmişti. Bazen kraliçe ölüyordu, o zaman damın üzerine mezar taşı yerine bir kupa beyini koyuyordu. Bu oyunda birçok papanın olması onu şaşırtmıyordu; Roma'yı öbür tarafta masanın kenarına kuruyordu, sağında ise Avignon oluyordu. Roma onun için önemsizdi, onu herhangi bir sebeple yuvarlak tasavvur ediyor ve bir daha ısrar etmiyordu. Ama Avignon'u tanıyordu. Ve onu düşünür düşünmez hafızası o yüksek hermetik sarayı tekrarlıyor, çok zorlanıyordu. Gözlerini kapıyordu ve derin nefes alması gerekiyordu. Bir sonraki gece kötü rüya görmekten korkuyordu.

Ama bu, genel olarak rahatlatıcı bir uğraştı ve krala bunu tekrar tekrar hatırlatmakta haklıydılar. Bu tür uğraşlar onun Kral VI. Karl olduğu görüşünü kuvvetlendiriyordu; onun uzağında böyle bir karttan fazlası olma düşüncesi vardı, ama bu kesinlik, onun da belli bir kart, belki de kötü ama aynı kart, hep kaybeden, öfkeli oynanmış bir kart oluşunu ruhunda güçlendirdi. Ama yine de, bir hafta monoton bir ken-

dini kanıtlamayla geçince, içi karardı. Derisi altında ve ensesinde geriliyor gibiydi, sanki birdenbire fazla belirgin yapısını hissediyordu. Hiç kimse bilmiyordu, kilise temsilcilerini sorup da başlamalarını bekleyemeyince hangi dürtüyle hareket ettiğini. Hatta iş o kadar ilerledi ki o, Saint-Pol otelelinden çok Saint-Denis Caddesi'nde oturur oldu.

Sunulan bu şiirlerin korkunç yanı şuydu: Bunlar durmadan artıyorlar ve genişliyorlardı, on binlerce dizeye kadar, öyle ki içlerindeki zaman gerçek zaman oluyordu, mesela şöyle: Yerküre ölçüsünde bir dünya yapıyor gibi. Altında cehennemin ve üstünde bir okta inşa edilmiş, bir balkonun parmaklıksız iskelesi, cennet düzeyi anlamına gelen yüksek kürsü, bu sanallığı azaltmaya yarıyordu. Çünkü bu yüzyılın cennet ve cehennemi gerçekten dünyevileşmişti. Hayatta kalmak için her ikisinin gücüyle birden yaşıyordu.

Avignon Papalığı günleriydi. Hristiyanlık 24. Johannes'in çevresinde bir nesil öncesinde öyle kendiliğinden ve öyle bir disiplinle toplanmıştı ki, onun ölümünün hemen ardından papalığın merkezindeki o saray, Hristiyanlığın barıksız ruhuna en son beden gibi kapalı ve ağır olan o saray meydana gelmişti. Kendisi, o küçük, hafif, manevî ihtiyar ise henüz açıkta oturuyordu. Daha gelir gelmez acele ve sıkı her tarafta birden faaliyete başlayınca, zehiri kâseler masasında onu bekliyordu. İlk kupanın hep dökülmesi gerekiyordu, çünkü çeşnici başı Finhorn parçasını kupadan çıkarırken kemiğin renginin değişmiş olduğunu görmüştü. O yetmişlik adam, çaresiz ve bunu nerede saklayacağını bilmez halde içlerinde onun sonunu hazırlamak için yapılmış mұmdan heykelleri etrafa taşıdı ve kendini içlerindeki o delici uzun iğnelerle çizdirdi. Bunlar tabii ki eritilebilirdi. Ama bu gizli tasvirlerden öyle ürkmüştü ki güçlü iradesine rağmen kendisi de ölebileceği ve ateşteki mum gibi yok olabileceği düşüncesi çok kereler aklından geçti. Küçülmüş bed-

ni, korkudan daha da kurudu ve daha da katılaştı. Ama şimdi imparatorluğunun bedenine azmetmişlerdi; Granada'dan Yahudiler, bütün Hristiyanları susturmaya ikna edilmişlerdi ve bu kez korkunç failler saun almışlardı. Hiç kimse şüphelenmiyordu; ilk şayialara göre, önce cüzamlılara saldırılıyordu; onların korkunç parçalarının çuvalar halinde kuyulara nasıl atıldığını bazı kimseler bizzat görmüşlerdi. Bunun hemen mümkün sayılması saflık demek değildi: Tam tersine inanç o kadar güçlenmişti ki titreyenlere kadar sinmiş ve kuyuların dibine kadar çökmüştü. Sonra o telaşlı ihtiyarın zehiri kandan uzak tutması gerekiyordu. Batıl inanç uygulamaları döneminde kendine ve çevresindekilere alacakaranlık devlerine karşı Angelus'u⁶⁰ salık vermişti; şimdi ise bütün bu kıskırtılmış dünyada her akşam bu yatıştırıcı duanın çanları çalıyordu. Ama ondan gelen bütün ferman ve mektuplar bir ıhlamurdan çok, baharatlı bir şaraba benziyordu. İmparatorluk kendini ona teslim etmemişti, ama o, hastalığının kanıtlarını yığmaktan yorulmuyordu ve daha şimdiden en uzak doğudan bu büyük hekime başvuruyorlardı.

Ama inanılmaz bir şey oldu. Azizler Günü'nde o hekim eskisinden daha uzun ve daha sıcak bir vaaz verdi; onu bizzat tekrar görmek gibi ani bir ihtiyaçla inancını göstermişti; seksen beş yıllık muhafazasından onu bütün gücüyle yavaş yavaş yukarı kaldırıp kürsüye koymuştu: İşte orada insanlar ona haykırdılar. Bütün Avrupa haykırdı: Bu inanç kötüydü.

O zaman papa oradan kaçtı. Günlerce hiçbir ses çıkmadı; yatak odasında dizüstü durmuş, onun ruhuna zarar verenlerin sırrını araştırıyordu. Sonunda o ağır araştırmadan çok yorulmuş olarak ortaya çıktı ve sözünden döndü. Ardı ardına döndü sözlerinden. Onun geceleri kardinalleri, kendileriyle pişmanlığı konusunda konuşmak için uyandırtması muhtemeldi. Hayatını ölçüler üstü uzatan şey, sonunda yal-

60 Katolik kiliselerinde akşamları okunan dua - c.n.

nızca, ondan nefret eden, gelmek istemeyen Napoleon Orsi-
ni'nin önünde bile küçük düşürmek ümidiydi.

Jakob von Cahors⁶¹ direnmişti. Denilebilirdi ki Tanrı'nın kendisi bunun hemen ardından Graf von Ligny'nin dünyadaki rüştünü yalnızca cennetin manevi hazlarına yetişkin olarak ulaşmak için bekler görünen o oğlunu göndermekle yanılığını göstermek istemişti. Bu uyanık çocuğu kardinallik zamanından hatırlayan birçok kimse, hayattaydı. Onlar bu çocuğun henüz genç yaşta piskopos olduğunu ve daha on sekizinde kemale erişmenin vecd halindeyken öldüğünü de hatırlıyorlardı. Ölmüş olanlarla da karşılaşılıyorlardı: Çünkü kabrinin başındaki hava daha uzun süre cesedi etkiliyordu: Orada özgürleşmiş saf hayat yatıyordu. Ama bu erken olgunlaşmış kutsallıkta bile şüpheli bir şey yok muydu? Herkes için bir haksızlık değil miydi, bu ruhun temiz dokusunun, sanki zamanın kızılboya kazanından yalnızca onu parlatmak söz konusuymuş gibi üstünkörü geçirilmiş olması? Bu genç prensin yeryüzünden kendi tutkulu cennet yolculuğuna atlayışında bir tür ters tepki hissedilmiyor muydu? O zahmetli miraçta, niçin kalmıyordu ışıldayanlar? 22. Johannes'i mahşer gününden başka hiçbir yerde, rahmetliler arasında bile tam bir mutluluk olmadığını iddia etme noktasına getiren bu karanlık değil miydi? Gerçekten de burada öyle yoğun bir kargaşa varken, bir yerlerde yüzlerin Tanrı'nın nurunda, meleklerle geri dönmüş ve onun üzerindeki sonsuz ümitle beslenmiş olarak yattıklarını tasavvur etmek için ne kadar iddialı bir inat gerekiyordu!

Ben burada gecenin soğukunda oturmuş yazıyorum ve bütün bunları biliyorum. Bunları belki de küçükken o adamla karşılaştığım için biliyorum. O, büyüktü, hatta sanırım büyüklüğüyle göze çarpıyordu.

61 Papa 22. Ioannes – e.n.

Ne kadar olamaz gibi görünse de, akşamüzeri yalnız başıma evden dışarı çıkmayı başarmıştım. Koşuyordum, bir köşeyi döndüm ve işte o anda o adamla karşılaştım. Şimdi olanın nasıl beş saniye kadar bir zaman içinde gerçekleşebildiğini bir türlü aklım almıyor. Ne kadar yoğun anlatılsa da o çok daha uzun sürer. Ona koşarken canımı acıtmıştım; küçüktüm, ağlamamam bana büyük bir şey gibi gelmişti ve ister istemez teselli edilmeyi bekledim. O bunu yapmayınca utandığını sandım, sandım ki meseleyi bitirecek doğru bir şaka aklına gelmedi. Ben ona bu konuda yardımcı olacak kadar neşeliydim, ama bunun için başımı kaldırıp onun yüzüne bakmam gerekiyordu. Uzun boylu olduğunu zaten söylemiştim. Aslında doğal olan, onun, bana doğru eğilmesiydi ve o bunu yapmadı. İçimde hâlâ, yalnızca, elbisesinin hissettığım ilginç sertliği ve kokusu vardı. Sonunda geldi yüzü! Nasıl mıydı? Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, bu, bir düşmanın yüzüydü. Ve bu yüzün yanında, yanı başında, o korkunç gözlerin yüksekliğinde, ikinci bir kafa gibi yumruğu vardı. Kafamı öbür yana çevirmeye zaman bulmadan koşuyordum; onun solundan sıyrılıp geçtim ve dosdoğru boş, korkunç bir sokağa indim; bu sokak yabancı bir şehrin sokakıydı, içinde hiçbir şeyin affedilmediği bir şehrin sokakları.

O zaman, şimdi anlıyorum ki o ağır, yoğun, çaresiz zamanı yaşadım. İki barışmış insanın öpüşmesinin gerçekleştiği zaman, yalnızca etrafta duran katiller için işaretti. Aynı kadehten içiyorlardı, herkesin gözü önünde aynı ata biniyorlardı ve aynı yatakta uyuyacakları haberi de yayıldı. Ve bütün bu temasların üstüne birbirlerine duydukları nefret o kadardı ki biri öbürünün atan damarını her gördüğünde içinde hastamsı bir iğrenme yükseliyordu, bir kurbağa görmüş gibi. Bir kardeşin kardeşine daha büyük mirasından dolayı saldırdığı ve onu esir tuttuğu dönemde, gerçi kral bu kötü davranılmış olanı savundu ve ona özgürlük ve mülk verdi; baş-

ka, uzak kaderlerle meşgul, büyük kardeş de ona huzur sözü verdi ve mektuplarında haksızlığından pişman oldu. Ama yine de kurtarılan kardeş kendini toparlayamadı. O yüzyıl onu hacı kıyafetiyle bir kiliseden öbürüne geçerken gösteriyor, hep en mucizevî vaatler icat ederek. Muskalar boynunda, Saint-Denis'in rahiplerine korkular fısıldıyor ve onların listelerinde uzun yüzlük mum şamdanları yazılı; o, bunların kutsal Ludwig'e adanmasını iyi sayıyordu. Kendi hayatı konusuna gelmiyordu; hayatının sonuna kadar, kardeşinin kıskançlığını ve öfkesini, kalbinin üzerinde ezici bir konumda hissetti. Kont von Foix'i çok hayranı olan Gaston Phöbus'u, yegeni, İngiliz kralının Lourdes'daki yüzbaşı Ernault'u açıkça öldürmedi mi? Ve bu açık cinayet şu korkunç tesadüf karşısında neydi ki: Kont Foix Gaston Phöbus, o ünlü güzel eliyle azarlayıcı suçlama içinde yatan oğlunun çıplak boynunu çizdikten sonra o küçük keskin turnak makasını atmamıştı. Oda karanlıktı ve kanın görülmesi için aydınlatılması gerekiyor ve o kan bu bitkin çocuğun ufacık gizli yarısından geldiği için sonunda kıymetli bir eski soyu tamamen terk ediyordu.

Kim güçlü olabilirdi de kendini cinayetten uzak tutabilirdi? Kim o devirde bilmezdi, en olmaz denen şeyin kaçınılmaz olduğunu? Gün içinde gözleri şurada burada bir caninin yoklayıcı bakışıyla karşılaşan birine tuhaf bir his gelirdi. Geri çekildi, gizlendi, vasiyetini yazdı: Söğüt dalından sedye, Celestinus⁶² cübbesi ve serpilecek kül sağlansındı. Yabancı *minstrel*'ler⁶³ onun sarayının önünde göründüler, o da onları, kendisinin belirsiz sezgileriyle birleşen sesleri için bolca ödüllendirdi. Köpeklerin bakışında şüphe vardı ve duruşlarında daha az emindiler. Bütün hayat boyunca geçerli olan özlü sözden sessizce, yeni açık bir yan anlam çıkıyordu. Bazı uzun alışkanlıklar insana eskimiş gibi geliyordu, ama san-

62 Bir tarikat - e.n.

63 Sokak çalgıcıları.

ki artık hiçbir şey onların yerine de geçemiyordu. Planlar ortaya çıkınca onlara gerçekten inanılmaksızın genel olarak ilgileniyordu. Buna karşılık belli hatırlamalar, beklenmedik kesinlik kazanıyordu. Akşamları ocak karşısında insan, kendini bunlara teslim ettiğini düşünüyordu. Ama artık aslında bilinmeyen dışarıdaki karanlık ansızın kulaklara kuvvetle yerleşiyordu. Böyle çok özgür ve tehlikeli gecelerde deneyimli kulak, sessizliğin tek tek parçalarını ayırt ediyordu. Ama bu kez farklıydı. Dün ile bugün arasındaki gece değil: Bir gece. Gece. *Beau sire Dieu*⁶⁴ ve sonra da diriliş. Bu gibi saatlerde bir sevgiliye övgü pek yetmiyor: Onların hepsi günlük şarkılarında ve yaranma şarkılarında değiştirilmiş ve uzun, sürükleyen şatafatlı isimler arasında anlaşılmaz hale gelmiştir. Olsa olsa karanlıkta, bir zina çocuğunun yukarıya dolgun, kadınsı bakışı gibi.

Ve sonra, geç saatteki bir gece yemeğinden önce; gümüş legendeki eller üzerinde bu düşünceye dalış! Acaba sizinkiy-le ilişkilendirilebilir miydi? Yakalamak ve bırakmaktaki bir devam mı? Hayır. Hepsi bölümle karşıt bölümü deniyordu. Hepsi ayağa kalkıyordu, hiçbiri bir aksiyon değildi.

Misyoner rahiplerinin eylemleri dışında eylem yoktu. Kral, onların davranışlarını görünce bizzat kendisi onlar için izin belgesi yazdı. Onlara aziz biraderler diye hitap etti; ona bu kadar yaklaşan hiç olmamıştı. Onlara açıkça izin verilmişti, faniler arasında kendi misyonlarıyla dolaşacaklardı. Çünkü kralın tek arzusu, onların çok kimseyi aşılması ve onları, içinde nizam olan güçlü eylemlerine çekmeleriydi. Onun kendisine gelince: Kral, onlardan ders almaya hasretti. O da aynı onlar gibi kendi zihniyetinin işaretini ve kıyafetini taşıyor muydu? Onlara baktığı zaman, bunun öğrenilebilir olması gerektiğine inanabiliyordu: Adeta gelmek ve gitmek ve içini dökmek ve şüphe kalmayacak şekilde eğil-

64 Güzel Tanrım - e.n.

mek! Kalbini muazzam ümitler kapladı. La Trinite Hastanesi'nin bu yarı aydınlatılmış ilginç salonunda her gün kendisinin özel yerinde oturuyor ve heyecandan ayağa kalkıyor, bir öğrenci gibi kendini topluyordu. Diğerleri ağlıyorlardı, ama onun içi parıldayan gözyaşlarıyla doluydu ve buna katlanabilmek için yalnızca o soğuk ellerini kenetliyordu. Bazen en aşırı durumda, sözünü bitirmiş bir oyuncu ansızın onun büyük bakışından çıkınca, yüzünü kaldırıp ürküyordu: O, ne zamandan beri oradaydı? Mösyö Aziz Mikail, yukarıda iskelenin kenarına çıkmıştı yansıyan gümüş zırhıyla.

Böyle anlarda doğruluyordu. Bir karar verme öncesindeymiş gibi etrafına bakıyordu. Bu temsilin karşıt oyununu burada görmeye çok yaklaşılmıştı: Yani kendisinin rol alacağı büyük, korkunç ve dünyevi bir oyun! Ama bu, bir anda geçip gitti. Hepsi manasızca hareket ediyordu. Yanan meşaleler onun üzerine geliyordu ve yukarı kubbeye biçimsiz gölgeler düşüyordu. Tanımadığı insanlar elbisesini çekiştiriyorlardı. Oynamak istiyordu, ama ağzından hiçbir şey çıkmıyordu; hareketleri bir şey ifade etmiyordu. İnsanlar onun etrafında öyle tuhaf sıkışmışlardı ki aklına haç taşımak fikri geldi. Haçı getirmelerini beklemek istedi. Ama onlar daha güçlüydüler ve haçı yavaş yavaş dışarı ittiler.

Dışarıda her şey değişmişti. Nasıl, bilmiyorum. Ama içeride, senin önünde, Tanrım, senin önünde içeride ey seyirci: Bizler aksiyonsuz muyuz? Rolümüzü bilmediğimizi anladık, bir ayna arıyoruz, makyajımızı silmek ve sahte olanı atmak ve doğal olmak istiyoruz. Ama herhangi bir yerde unuttuğumuz bir sunilik bizi tutuyor: Kaşlarımızda bir abartı izi kalıyor, fark etmiyoruz ki dudaklarımızın köşesi hâlâ kıvrımlı. Ve böyle dolaşıyoruz etrafta, bir soytarı ve bir yarım: Ne asıl, ne de oyuncu!

Orange Tiyatrosu'ndaydı bu. Ben tam olarak başımı kaldırıp bakmadan, şimdi yalnızca cephesini oluşturan yontulmamış taş yığınının bilincinde, bekçinin küçük cam kapısından içeri girdim. Kendimi yatay sütun gövdeleriyle küçük hatmi ağaçlarının ortasında buldum. Ama bunlar benim için yalnızca bir an seyirci amfisinin açık ağzını örttü ve orada ikindi gölgesince bölünmüş dev bir iç büküye güneş saati gibi duruyordu. Çabucak o saate yürüdüm. Oturma sıraları arasında yukarı çıkarken bu çevrede ne kadar zayıfladığımı hissettim. Biraz yukarıda avare merakıyla, kötü dağıtılmış birkaç yabancı duruyordu, elbiseleri hoş olmayan bir biçimde belirgindi, ama ölçütleri anlamlıya değmezdi. Bir süre beni gözetlediler ve küçük oluşuma şaşıldılar. Bu yüzden öbür yana döndüm.

Ah, tamamen hazırlıksızdım. Oynandı. Bu ölçsüz, insanüstü bir dramdı ve dikey bölümlenmeleri üç kez ortaya çıkaran, büyüklükten gürleyerek, neredeyse ezici ve aniden aşırılıkla dopdolu bu koskoca sahne duvarının dramıydı.

Mutlu hayranlığa bıraktım kendimi. Bu yükselen yüz, gölgesinin çehresel düzeni, ortasındaki ağzın toplu karanlığı, yukarıda lüleli saç modelinin taç halindeki süsü: Bütün bunlar arkasında dünyanın bir yüz oluşturduğu o güçlü, her şeyi değiştiren antik maskeydi. Burada, bu büyük kavisli oturma düzeninde, bekleyen, boş, emici bir varlık hüküm sürüyordu: Bütün olanlar yukarıdaydı: Tanrılar ve kader. Ve yukarıdan (çok yükseklerle bakılınca) hafif, duvar kenarının üstünden cennetin o ebedi giriş alayı geliyordu.

Şimdi anlıyorum, bu saat beni ebediyen bizim tiyatrolarımızdan uzaklaştırdı. Orada işim ne? İçinde bu, Rus kiliselerinin aksiyonu ağır, yoğun yağ damlaları gibi sızdıran ikon duvarının, artık aksiyonu onların sertliğiyle damıtma gücü olmadığı için, kaldırıldığı bir sahnenin önünde ne işim var benim? Şimdi parçalar, sahnelerin delikli kaba süzgecinden

geçerek yığılıyor ve yetecek kadar olunca kaldırılıyor. Bu, caddelerde ve evlerde bulunan aynı çığ gerçeklik, şu farkla ki orada başka zaman bir akşama sığan şeyden daha fazlası birikmiş oluyor.

(Bırakın samimi olalım: Bizde tiyatro yok, ya da Tanrımız kadar az. Tiyatro için ortaklık gerekir. Her kişinin özel buluşları ve çekinceleri var ve başkalarına, kendisi için ne kadar yararlıysa ve uygunsa o kadarını gösteriyor. Biz ortak bir sıkıntının duvarına ulaşsın diye haykırmak yerine anlayışımızı sürekli inceltiyoruz. Oysa o sıkıntının arkasında akıl almaz şeyin kendini toplamak ve güçlenmek için zamanı vardır.)⁶⁵

Bir tiyatromuz olsaydı, o zaman sen trajik kadın, yine öyle ince öyle sade, öyle gösterişsiz durur muydun, senin gösterilen acında kendi acil meraklarıyla yetinen insanların önünde? Sen bu son derece dokunaklı kadın, acının gerçekliğini önceden Verona'da gördün, henüz çocukken tiyatroculuk oynarken, seni yükseltip saklayacak maskemsi bir manzara yerine önünde sırf güller tutardın.

Doğrudur, sen bir oyuncu çocuğuydun ve seninkiler oynarken görülmek istiyorlardı. Ama sen o tarzı bıraktın. Marianne Alcoforado için ne olduğunu fark etmeksizin rahibelik neyse senin için de oyunculuk o olmalıydı, yani bir meslek, bir kılık değiştirme, arkasında dayanağı olmamacasına sefil olacak kadar sürekli, yeterli, sebatlı, görünmeyen mutluluyla mutlu olanlar. Gittiğin her şehirde senin hallerini anlatıyorlardı ama akılları almıyordu, nasıl günbegün ümitsizleşerek, sanki seni saklayacakmış gibi, önüne bir şiir tutmandaki anlamı kavrayamıyorlardı. Saçlarını, ellerini, herhangi bir somut şeyi, soyut olanın önünde tuttuğunu. Soyut olanlara üflüyordun; kendini küçültüyor, saklanıyordun, aynı çocukların saklandıkları gibi. Sonra da o kısa, mutlu sesle sesleniyordun, olsa olsa bir melek arayabilirdi seni. Ama

⁶⁵ El yazmasında kenara yazılı.

sonra çekinerek yukarı baktığında, o çirkin, çukurumsu, gözleyen mekândakilerin hepsi şüphesiz bütün o zaman boyunca seni görmüşlerdi, seni, seni ve başka hiçbir şeyi.

Ve sana düşen, onlara, kem gözlere karşı o parmak işaretiyle kolunu uzatmaktı. Sana düşen, onların beslendikleri yüzünü onlardan kurtarmaktı. Sana düşen, kendin olmaktı. Oyun arkadaşlarının cesareti eksiliyordu; bir dişi panterle beraber kafese konmuşlar gibi kulislere çekildiler ve seni kızdırmayacak ne varsa söylediler. Ama sen o zaman onları çekip çıkardın ve onları gösterdin, onlara sanki gerçeklere davranır gibi davrandın. Gevşek kapılar, sahte perdeler, arkası boş nesneler seni isyana zorluyordu. Kalbinin nasıl tam bir gerçekliğe kadar, durmaksızın yükseldiğini hissediyordun ve ürkererek bir kez daha denedin, önündeki bakışları kocakarı yazlarının uzantıları gibi yok etmeyi. Ama onlar o sırada en beterinden korunmak istercesine hemen alkış kopardılar: Sanki hayatlarını değiştirmeye zorlayacak bir şeyi son anda kendilerinden uzaklaştırmak ister gibi.

Sevgililer kötü ve tehlikede yaşarlar. Ah, kendilerini aşip sevenler olsalar! Sevenlerin çevresi pür güvenliktir. Onları artık hiç kimse suçlamaz, kendileri de kendilerini ele verecek durumda degillerdir. İçlerindeki sır, onlarda şifa olmuştur, onu bûlbûller gibi bütün olarak bağırlar, sırrın parçaları yoktur. Bir kimse için haykırırlar ama bütün doğa onlara katılır: Bu, bir ölümsüz içindir. Kaybolmuş olana atıldılar, ama daha ilk adımda onu geride bıraktılar, önlerindeki yalnızca Tanrıdır. Efsaneleri, Kaunos'u Likya'ya kadar izleyen Biblis'in efsanesidir. Kalplerinin zorlaması onları onun izinde ülkeler boyunca koşturdu. Sonunda o, gücünün sonuna dayandı; ama tabiatının hareketliliği öyle güçlüydü ki ölümün öte tarafına düşerek kaynak halinde yeniden göründü, hızlanarak, hızlı kaynak olarak.

O Portekizli kadına da aynı şey olmadı mı ki ruhen bir kaynağa dönüştü? Sana ne oldu Heloise? Haykırışları bize kadar gelen o seven kadınlar, size ne oldu? Gaspara Stampa; Die düşesi ve Klara d'Anduse, Louise Labé, Marceline Desbordes, Elisa Mercoeur? Ama sen, zavallı kaçak Aissé, sen kaçındın ve evet dedin. Yorgun Julie Lespinasse. Mutlu parkların çaresiz efsanesi: Marie-Anne de Clermont.

Hâlâ tam olarak biliyorum: Bir zaman, eskiden, evde bir mücevher kutusu buldum, iki karış büyüklüğündeydi, yelpaze biçimindeydi, koyu yeşil maroken üzerine basılı çiçekli bir kenarı vardı. Açtım, boştu. Aradan bu kadar zaman geçtiği halde bunu söyleyebiliyorum. Ama o zaman, açtığımda yalnızca bu boşluğun neden ibaret olduğunu görmüştüm: Kadifeden, küçük, açık renk, artık yeni sayılmayan kadife bir kabartıdan, sonra içinden bir nebze hüzün geçen bir mücevher yivinden. Buna bir an dayanılabilirdi. Ama sevilenler olarak geride kalanlar için belki de her zaman böyleydi.

Güncelerinizdeki eskiye dönün! Orada, ilkbaharlarda hep bir sona ermekte olan yılın sizi bir suçlama gibi duygulandırmaması olmaz mı? İçinizde sevinmek hevesi vardı, ama yine de dışarıya, geniş özgürlüğe çıkınca, sanki dışarıda havada bir yabancılaşma oluşurdu ve siz yürümeye devam konusunda bir vapurdaymış gibi emin olmazdınız. Bahçe başlıyordu; ama siz (böyleydi) siz içeriye kışı ve geçen yılı sürük-lüyordunuz; bu sizin için olsa olsa bir devamdı. Ruhunuzun katılmasını beklerken, birdenbire bacaklarınızın ağırlığını hissediyordunuz ve hastalanma ihtimali gibi bir şey açıkça sezginiz oluveriyordu. Bunu, üstünüzün fazla ince oluşuna bağlıyor, omuzlarınızdaki şalı sıkılaştırıyordunuz, ağaçlı yolun sonuna kadar koşuyordunuz ve sonra kalbiniz çarparak, o geniş dolambaçta, her şeyle bir olmaya karar vermiş olarak

duruyordunuz. Ama bir kuş sesi geldi, yalnızdı ve sizi yalanlıyordu. Ah, keşke ölmüş mü olsaydınız?

Belki! Belki bunu atlatmamız yeni bir şeydir: Yıl ve sevgi, çiçekler ve meyveler olgunlaşmıştır, düşüklerinde. Hayvanlar kendilerini hisseder, buluşurlar ve memnundurlar. Ama biz, Tanrı'yı örnek alanlar, bizim işimiz bitmez. Doğamızı erteliyoruz, daha çok zamana ihtiyaç duyuyoruz. Bizim için bir yıl nedir ki? Hepsi nedir ki? Daha Tanrı'ya benzemeye başlamadan, ona dua ediyoruz: Geceyi atlattır bize! Ve sonra hasta olmayı ve sonra aşkı atlattır bize.

Clémence de Bourges'in aşkın başında ölmek zorunda olması! O ki bütün enstrümanlar içinde tekti, onları herkes-ten daha iyi çalardı, en güzelini, sesinin en düşük tonunda bile unutulmaz güzel çalmıştı. Onun genç kızlığı öyle bir kararlılıktaydı ki flüt çalan bir seven kadın, bu yeşeren kalbe içinde her dizenin doyurulmamış olduğu o sonatlar kitabını ithaf edebilmişti. Louise Labbé, bu çocuğu aşkın uzun ıstıraplarıyla ürkütmekten çekinmemişti. Ona özlemin gece yükselişini gösterdi, ona o acıyı daha büyük bir evren gibi vaat etti; ve sezdi ki o, deneyimli acısıyla karanlıkta beklenenin, bu genç kızın güzelliğini borçlu olduğu erkeğin gerisinde kalıyordu.

Benim yurdundaki kızlar. İçinizden biri, yazın bir öğle sonrası karartılmış kütüphanede Jan Tournes'in 1556'da bastırıldığı o küçük kitabı bulsa. O serin, düzgün cildi alıp dışarı uğultulu meyve bahçesine çıksa, ya da karşıya aşırı tatlı havasında tuhaf bir tatlılığın telvesi duran Phlox'a geçse. Bunu erkenden bulsa! Gözlerinin yerinde durmaya başladığı, genç ağzının bir elmanın fazla büyük kısımlarını ısırarak ve dolacak güçte olduğu günlerde.

Ve sonra, hareketli dostlukların geldiği zaman, ey kızlar, birbirinize Dika, Anaktoria, Gyrinno ve Althis diye seslen-

mek, sizin sırrınız olsa. Gençliğinde seyahat etmiş ve uzun zamandır tuhaf biri sayılan, orta yaşlı biri, bir komşu size bu adları açıklasa. Sizi bazen evine, o ünlü şeftalileri için ya da yukarıda uzun koridorda, herkesin görmek gerekir dediği Riedinger'in eşsiz gravürleri için davet etse.

Belki onu anlatmaya ikna edersiniz, belki kim bilir, ondan o eski seyahat güncelerini çıkarmasını rica edecek biri sizin aranızdadır. Kim bilebilir? Aynı kız, günün birinde onu Sappho'dan tek tek şiir parçalarının bize gelmesi için heveslendirmeyi bilir ve bir sır olanın ne olduğunu öğrenmeden rahat etmez. Bu yalnız yaşayan adam, arada sırada bu mısraları nakletmeyi seviyordu. Kabul etmek zorunda kaldı ki orada aslında anlatmaya değer ne olduğunu çoktandır düşünmemiştir. Ama şimdi bu iyi kalpli dostlarına, ısrar ettiklerinde bir dörtlük okumak onu sevindiriyor. Hatta hafızasındaki Yunanca sesleri keşfediyor, kendince çevirinin veremediği şeyi, çok güçlü alevlerde dövülmüş o tam ziynet dilinin güzel ve saf özünü bu gençlere göstermek için Yunancasını okuyor.

Bütün bunların üstüne tekrar kendi çalışmasına dönüyordu. Onun için güzel, neredeyse gençlik akşamları geliyordu, mesela önlerinde sessiz pek çok gecenin olduğu sonbahar akşamları. O zaman çalışma odasında uzun süre ışık yandı. Her zaman sayfalara eğilip kalmazdı, çoğu zaman geriye yaslanır, tekrar okunmuş bir sayfada gözlerini kapardı ve o satırın manası kanında dolaşırdı. Antikiteden asla çok emin değildi. Ona, içinde oynamış olmayı istedikleri kayıp bir tiyatro oyunu gibi ağlayan nesillere neredeyse gülümsemek isterdi. Şimdi şu anda o eski dünya bütünlüğünün dinamik anlamını kavırıyordu; o bütünlükte bütün insan emeğinin eş zamanlı yeni algılanması gibi bir şey vardı. O sürekli kültürün adeta çok sayıdaki somutlaşmalarıyla sonraki birçok gözlemlere bir bütün olarak ve tamamen geçmişini oluşturuyor gibi görünüşü, onu yanıltmıyordu. Gerçi orada ger-

çekten hayatın harika yarısı, varlığın yarı yuvarlak kâsesine yerleştirilmişti, aynı iki dolu yarım kürenin, sağlam bir altın küre oluşturması gibi. Ama bu olur olmaz içlerinde kapalı kalmış o ruhlar bu sonsuz gerçekleşmeyi yalnızca bir simge olarak algıladılar; o ağır yıldızların yoğunluğu azaldı, boşluğa yükseldiler ve onların altın kubbesine o henüz üstesinden gelinemeyecek olan şeyin eleminin yavaşça yansıdı.

Bu yalnız adam, gece vakti bunu düşündüğü, düşünüp anladığı anda pencere kıyısında meyve dolu bir tabak fark etti. İçinden bir elma aldı, hiç düşünmeden ve bunu önüne, masaya koydu. Benim hayatım bu meyvenin etrafında nasıl duruyor diye düşündü. Bütün tamamlanmış şeylerin etrafında yapılmamış olan yükseliyor ve kendini yükseltiyor.

Ve orada, yapılmamışın üstünde ona neredeyse fazla çabuk bir şey doğuyor: O küçük, sonsuza doğru gerilmiş (Galen'in tanıklığına göre) herkesin şair kadın derken kastettikleri kadın! Çünkü Herakles'in bütün eserlerinin arkasında dünyanın yıkılıp yeniden kurulmasını isteyerek isyan ettiği gibi, sonraki zamanlara yetiyecek mutluluklar ve ümitsizlikler varlığın stoklarından kalbinin cesurca eylemlerine doğru öylece doluyordu.

O adam, birdenbire bütün sevgiyi sonuna kadar başarmaya hazır olan bu kararlı kalbi tanır. Bunun tanınmamasına şaşırılmaz; bu çok seven kadında yalnızca sevginin ve aşk ıstırabının yeni bir ölçü biriminin görülmesine şaşırılmaz. Keza onun varlığının, o zaman kulağa inanılır geldiği gibi, şifresinin çözülüp de sonunda Tanrı'nın kendiliğinden ve karşılıksız sevenlere vermekten hoşlandığı kimselere nasip ettiği ölümü nasip etmesine de şaşırılmaz. Belki o kadının yetiştirdiği arkadaşları arasında da, onun başarısının zirvesinde, kendisinin kollarını boş bırakan biri için değil, sevgisi hak etmiş olanın artık mümkün olmamasına ağladığını, kavrayamayanlar da vardır.

Düşünen o adam, burada ayağa kalkıp pencerenin yanına geçer; yüksek odası ona fazla yakın gelir; mümkünse yıldızları görmek istemektedir. Kendisi hakkında yanılmaz. Bilir ki bu hareket, onu doyurmaktadır; çünkü komşu genç kızlar arasında onu ilgilendiren biri vardır. Arzuları vardır (kendisi için değil, o kız için); o kız için, gecenin geç bir saatinde aşkın hakkını ister. Kendi kendisine ona bu konuda bir şey söylemeyeceğine söz verir. Yalnız ve uyanık olmak ve onun hatırı için o seven kadının nasıl haklı olduğunu düşünmek, en son şeydir: Birleşme derken o seven kadın, yalnızlığın artmasından başka bir şey kastedilmediğini bir bilse! O erkeğe sonsuz niyetiyle cinsiyetin zamansal hedefini bozmuştur: Kucaklaşmanın karanlığında tatmin değil özlem ararken. İki insandan birinin seven kadın ve birinin sevilen erkek oluşunu ve yatağa taşınan zayıf sevenlerin onu terk eden asıl sevenlerin ateşinde yandığını küçümserken. Bu tür yüksek vedalarda kalbi doğaya dönüştü. Kader üzerine, o eski gözdelere gelin şarkısını söyledi; onların düğününü yüceltti; yakındaki damadı abarttı, onun için aynı bir tanrı için yaptıkları gibi kendilerini toplasınlar ve üstelik onun efendiliğini aşsınlar diye.

Bir kez daha Abelone! Son yıllarda seni hissediyorum ve anlıyorum, beklenmedik biçimde ve uzun zamandır seni düşünmemişken.

Venedik'te, sonbaharda yabancıların geçici olarak evin hanımının etrafında toplandığı o salonlardan birindeydi. Bu insanlar ellerinde bir bardak çayla dururlar ve haberli bir komşu onları kısaca kapıdan yana döndürerek ev sahibi hanımın Venedik dilini çağrıştıran adını her fısıldayışında kendinden geçerler. Bunlar isimlere son derece düşkündürler, onları hiçbir şey şaşırtmaz; çünkü her ne kadar başka zaman yaşantılarda idareli olsalar da bu şehirde en abartılı imkân-

lara düşünmeden kendilerini atarlar. Alışılmış hayatlarında durmadan olağanüstü şeyi yasak olanla karıştırırlar; öyle ki şimdi kendilerine izin verdikleri harika bir şey beklentisi, yüzlerinde kaba, hovarda bir ifade olarak belirir. Evde yalnızca anlık olarak konserlerde olan ya da bir romanla birlikte yalnız olduklarında bunu bu sırtışan şartlarda hak edilmiş bir durum olarak sergilerler. Tamamen hazırlıksız, tüm tehlikelerden habersiz, müziğin neredeyse ölümsüz itiraflarına kapılmış gibi bir laubalilikle, Venedik'in varlığının üstesinden gelmeye çalışmadan gondolların baygınlığına kendilerini bırakırlar. Bütün seyahat boyunca birbirlerine yalnızca nefretli karşılıklar veren yalnızca artık yeni olmayan evli çiftler düşünmez o suskun dayanırlılığa; erkeği ideallerinin hoş bir yorgunluğu sararken, kadın kendini genç hisseder ve tembel yerlileri bir gülümsemeyle neşelendirircesine selamlar, sanki durmadan eriyen şekerden dişleri varmış gibi. Ve kendilerine kulak verince anlarsınız ki yarın ya da öbür gün ya da hafta sonunda seyahate çıkacaklardır.

Ama ben onların aralarındaydım ve seyahat etmediğime sevindim. Birkaç gün içinde hava soğuyacaktı. O peşin hükümlerinin ve ihtiyaçlarının yumuşak, afyonlu Venedik'i bu uyurgezer yabancılarla birlikte kaybolur, bir sabah öbür Venedik başlamıştır; gerçek, uyanık, çatlarcasına sert, hiç hayal edilmemiş bir Venedik! Hiçliğin ortasında, denize gömülmüş ormanlarda hayal edilmiş, zorla yapılmış, yani sonuna kadar Venedik olan bir Venedik. Sertleştirilmiş, en gerekli olanla sınırlandırılmış o gövde ki içinden gece bekçisi Arsenal, işinin kanını pompalar ve bu bedenin keskinleşmiş, sürekli genişleten, hoş kokulu ülkelerin rayihasından daha güçlü olan o ruhu! Yoksulluğunun tuzunu ve camını, halkların hazineleriyle değiştirmiş inandırıcı bir devlet. Dünyanın güzel karşı ağırlığı: Süslemelerine kadar, hep ince liflere bölünmüş o gizli enerjiyle dolu Venedik!

Venedik'i tanıyor olmanın bilinciyle, kendini bu kadar çok tezatla yanıltan bütün bu insanların arasında içimi öyle bir isyan kapladı ki fikrimi söylemek için ayağa kalktım. Akıl ahır şey miydi, bu salonlarda bu çevrenin niteliği hakkında aydınlanmayı doğal olarak bekleyen birinin olmayışı? Burada bir hazzın değil, hiçbir yerde daha destekleyicisinin ve daha disiplinlisinin bulunamayacağı bir irade örneğinin kurulmuş olduğunu genç bir adam hemen kavradı. Etrafta dolaştım, hakikatim beni huzursuz ediyordu. Bu hakikat beni burada birçokları arasında sardığı için, dile getirilmek, savunulmak, kanıtlanmak arzusunu da beraberinde getirdi. Bu grotesk tasavvur, bir sonraki anda, herkes tarafından konuşula konuşula bitirilmiş bu yanlış anlamayı nasıl nefretle alkışlayacaktım sorusuyla birlikte içimde oluştu.

Bu gülünç ruh hali içinde fark ettim o kadını. Parıldayan bir pencerenin önünde durmuş beni seyrediyordu; aslında ciddi ve düşünceli olan gözlerle değil, herhalde benim yüzümdeki o öfkeli ifadeyi ironiyle taklit eden ağzıyla. Hatlarımdaki o sabırsız gerilimi hemen hissettim ve rahat bir yüz takındım; bunun üzerine onun ağzı doğallaştı ve kibirli bir hal aldı.

Bana, mesela hayatında Baggesen'in bir rolü olan Benedicte von Qualen'in belli bir gençlik resmini hatırlatıyordu. Gözlerinin koyu durgunluğunu tahmin etmeden sesinin berrak koyuluğunu göremezdiniz. Ayrıca saçlarının örgüsü ve açık renk elbisesinin dekoltesi de öyle Kopenhagcaydı ki ona Danca hitap etmeyi kararlaştırmıştım.

Ama ben henüz yeterince yaklaşmamışken öbür taraftan ona doğru bir akış oldu; o konuksever kontesimiz bizzat, o sıcak, hayran olmuş dağınıklığıyla ve yanında bir sürü yardımcıyla ona onu hemen oracıkta şarkı söylemeye götürmek üzere bir baskın yapı. Emindim ki genç kız, bu toplulukta hiç kimsenin Danca şarkı dinlemekten hoşlanmayaca-

ğını söyleyerek af dileyecekti. Af diledi de, konuşmaya başlayınca. Bu parlayan tipin çevresindeki kalabalık daha da heveslendi; birisi onun Almanca da şarkı söylediğini biliyordu. Gülen bir ses, "İtalyanca da" diye ekledi, kızgın bir güvenle: Ona dileyebileceğim hiçbir bahane bilmiyordum. Ama şüphem yoktu, onu da reddedecekti. Artık inandırılmayanların o uzun gülümsemeden gerilmiş yüzlerinde kuru bir kırgınlık yayılmıştı; artık o zavallı kontes, hiçbir şeyi affetmemek için acıyarak ve ihtişamla bir adım geriledi, artık hiç gerekmediğinden kabullendi. Ben, hayal kırıklığıyla nasıl sarardığımı hissettim; bakışlarım suçlamayla doluydu, ama öbür tarafa döndüm, bunu ona belli etmeye değmezdi. Ama o, öbürlerinden kurtuldu ve birden yanımda bitti. Elbisesi bana ısıldıyor, sıcaklığının çiçekli kokusu etrafımı sarıyordu.

"Gerçekten şarkı söylemek istiyorum" dedi Danca, yanıma yaklaşarak, "ama onlar istedikleri, şimdi söylemek zorunda olduğum görüntüsü vermek için değil."

Sözlerinden, beni az önce kurtarmış olduğu aynı o kötü sabırsızlık taşıyordu.

Birlikte uzaklaştığı grubu yavaşça izliyordum. Ama yüksek bir kapının yanında geri durdum ve insanların yerleşip düzene girmesini bekledim. Kapı aralığına dayandım ve bekledim. Birisi bana neyin hazırlandığını sordu, acaba şarkı söylenecek miydi. Ben, bilmediğimi ileri sürdüm. Bu yalanı söylerken öbürü şarkıya başlamıştı bile.

Ben kadını göremiyordum. O İtalyanca şarkıların çevresi yavaş yavaş boşalıyordu; yabancıların, açıkça ortak oldukları için çok hakiki buldukları şarkılardı bunlar. Bu şarkıları söyleyen kadınsa buna inanmıyordu. Buna zorlanarak katlanıyor ve fazla ağır buluyordu. Ancak öndeki alkışlardan fark edilebiliyordu ne zaman bittiği: Ben huzursuzdum ve utanmışım. Birkaç kıpırdanma oldu ve birisi gidecek olursa ona katılmayı planladım.

Ama birdenbire bir sessizlik oldu. Daha az önce hiç kim-
senin mümkün görmediği bir sessizlik ortaya çıktı; devam
etti, gerildi ve şimdi de içinde bir ses yükseldi. Abelone, di-
ye düşündüm. Abelone! Bu kez o ses kuvvetliydi, dolgundu
ve yine de ağır değildi. Kesintisiz, dikişsiz yekpare. Tanın-
mayan Almanca bir şarkıydı bu. Kadın ilginç bir şekilde sade
söylüyordu, gerekli bir şey gibi. Şöyleydi şarkısı:

“Sen! Geceleri ağlayarak yattığımı
söylemediğim,
Varlığı beni
bir beşik gibi yoran.
Sen, uyanınca bana söylemeyen!
hatırım için:
nasıl taşınız içimizde
bu coşkuyu, dindirmeden?”

(kısa bir ara ve çekinerek):

Âşıklara bak,
İtiraflar başlayınca
Ne de çabuk yalan söylerler”

Yine sessizlik. Tanrı bilir kim yapıyor bunu. Sonra insan-
lar kıpırdandı, birbirlerine çarptılar, özür dilediler, öksürdüler.
Artık genel bir baskın gürültüye karışmak istiyorlardı ki
birden o ses ortaya çıktı, kararlı, geniş ve zorlanmış.

“Sen beni yalnız bırakıyorsun. Yalnızca seni değiştirebili-
rim. Bir süre sensin, sonra yine uğultu, ya da sonsuz bir ra-
yiha.

Ah, kollarımda kaybettim hepsini,
Yalnız sen, sen hep yeniden doğacaksın;
Seni hiçbir zaman tatmadığım için şimdi sıkıca tutuyorum.”

Bunu hiç kimse beklememişti. Herkes hep birlikte bu se-
sin altında ezik durdu. Sonunda kadında öyle bir güven var-
dı, yıllardır bu anda başlamak gerektiğini bilmiş gibi.

Eskiden bazen sorardım kendime, Abelone niçin bu mu-
azzam duygusunun enerjisini Tanrı'ya yöneltmiyor? Biliyo-
rum, sevgisini hedef odaklı olmaktan çıkarmayı özlüyordu
ama hakikatten yana olan kalbi, Tanrı'nın bir sevgi nesnesi
değil yalnızca sevginin bir yönü olduğunda yanılabilir miy-
di? Sevgiye karşılık vermenin korkulacak bir şey olmadığını
bilmiyor muydu? Hazrı yalnızca biz yavaş kimselerin bütün
kalbimizi devreye sokarak yaşaması için erteleyen bu üstün
sevgilinin çekingenliğini bilmiyor muydu? Yoksa İsa'dan mı
kaçmak istiyordu? Yarı yolda onun tarafından tutulup onun
sevgilisi olmaktan mı korkuyordu? Bunun için mi Julie Re-
ventlow'u düşünmek istemiyordu?

Düşününce neredeyse inanıyorum: Mechthild gibi sıra-
dan bir seven, Therese von Avila gibi öyle çekici biri, rah-
metli Rose von Lima gibi yaralı biri, Tanrı'nın bu rahatlat-
masına hak vererek, ama sevilmiş olarak buna düşebilmiş-
lerdi. Ah! Zayıflar için bir yardımcı olan o, bu güçlüler için
bir haksızlıktır. Sonsuz bir yoldan başka artık hiçbir şey
beklemezlerken özledikleri göklerin eşğinde biçimlendi-
rilmiş bir erkek bir kez daha yaklaşır onlara ve onları mes-
kenle şımartır ve erkeklikle alt üst eder. Fena halde yakan
kalbinin merceği onların artık paralelleşmiş kalp ışınları-
nı bir kez daha birleştirir ve onları, yani melekleri yalnız-
ca Tanrı için tutmayı ümit edenler, özlemlerinin çölünde
yanarlar.

(Sevilmiş olmak, ateş almaktır. Sevmekse tükenmeyen bir
yağla ışık vermektir. Sevilmek, bitmektir, sevmek ise devam
etmek.)⁶⁶

66 El yazmasında kenara yazılı.

Abelone'nin daha sonraki yıllarda, Tanrı'yla fark edilmeden ve doğrudan doğruya ilişkiye girmek için kalbiyle düşünmeyi denemiş olması da mümkündür. Prenses Amalie Galitzin'in içsel gözlemlerini hatırlatan özenli mektuplarını hayal edebiliyorum. Ama bu mektuplar eğer Abelone'nin yıllardır yakın olduğu birine hitaben yazılmışsa, o kişi bu değişim altında nasıl acı çekmiştir! Ve o kendisi: Tahminim, onun hortlağımsı başkalaşmadan korktuğu kadar hiçbir şeyden korkmadığıydı; çünkü bu başkalaşma, bütün kanıtları sürekli olarak en yabancı şey gibi elden çıkarıldığı için fark edilmiyordu.

Kaybolan oğul hikâyesinin,⁶⁷ sevilmek istemeyen birinin efsanesi olmadığına beni inandırmak güç olacaktır. O, çocukken evde herkes onu seviyordu. Büyüdü, başka türlü sü- nü bilmiyordu ve çocukluğundaki şefkatlerine alıştı.

Ama bir erkek çocuk olarak alışkanlıklarını bırakmak istedi. Bunu söyleyemezdi, ama dışarıda bütün gün dolaşırken yanında köpeklerin bile olmasını istemiyordu, sebebi, köpeklerin onu sevmesiydi: Çünkü onların bakışlarında gözetilenen sevgi ve kaygı vardı, çünkü onların önünde bile sevindirmeden ya da kırmadan hiçbir şey yapılamıyordu. Ama o zaman kastettiği şey, kalbinin içsel kayıtsızlığıydı ve bu, onu bazen erkenden kırlarda öyle bir saflıkla sarardı ki, sabah durumun farkına vardığı o andan itibaren, bu, bir hafiflik anından daha ötesi olduğu için, daha fazla zaman ve nefes karışmasın, olmasın diye koşmaya başlardı.

Onun hiç olmamış hayatının sırrı, önünde açılıyordu. Elinde olmadan yaya yolunu terk edip kırlara koştu, kollarını açarak sanki bu genişlikte pek çok yönü bir kerede baş edebilecek gibi. Sonra da kendini herhangi bir yerde bir çahnın arkasına attı ve hiç kimse ona kıymet vermedi. Kendine bir flüt

67 Luka: 15: 11-32 - e.n.

yaptı sazları soyarak, küçük bir yırtıcı hayvana bir taş fırlattı, eğildi ve bir böceği ters yüz etmeyi denedi: bütün bunlar hiç de kader olmuyordu ve gökler sanki doğaüstünde ilerliyordu. Sonunda öğleden sonra bir sürü fikirle birlikte geldi; Tortuga Adası'nda bir korsan bulunuyor ve hiçbir sorumluluk da taşımıyordu. Campêche kuşatılıyor, Veracruz fethediliyordu. Bütün bir ordu olunabiliyordu, ya da at üstünde bir komutan ya da denizlerde bir gemi; yani insan kendini nasıl hissediyorsa öyle. Ama birinin aklına diz çökmek geliyorsa o zaman hemen Deodat von Gozon oluyordu ve devi alt ediyordu ve bu itaatsiz kahramanlığın saraya takdim edilmeye değer olduğunu hemen öğreniyordu. Çünkü insan kendinden işin gerektirdiği hiçbir şeyi sakınmıyordu. Ne kadar çok hayaller ortaya çıksa da hâlâ yalnızca herhangi bir kuş olmak için zaman kalıyordu. Ne var ki eve dönüş vardı.

Aman Tanrım! Bırakılacak ve unutulacak ne çok şey vardı; bu, gerekliydi; aksi halde insan sıkıştırılırsa kendini ele verirdi. İnsan ne kadar çekinse ve etrafına bakınsa da çatı iniyordu. Yukarıdaki ilk pencere sizi gözüne kestiriyordu, orada biri olabilirdi. Beklentileri bütün gün artmış köpekler, çalılar arasından fırlıyor ve insanı istediklere yere götürüyorlardı. Gerisini ev tamamlıyordu. Yapılacak tek şey, içeri girip onun dolgun kokusunu almaktı. Böylece işin büyük kısmı tamamdı. Ufak tefek şeyler değişebilirdi; insan burada artık bütününüyle nasıl olmasını istiyorlarsa oydu. Yani, çoktan beri o küçük geçmişinden ve kendi arzularından onların bir hayat yapmış oldukları insan! Gece gündüz onların sevgisinin boyunduruğu altındaki bu ortak varlık, onların ümitleri ve şüpheleri, azarlamaları ve alkışları arasında yaşıyordu.

Böyle birine, son derece dikkatle merdivenleri çıkmanın yararı olmaz. Herkes oturma odasında olacaktır ve kapıların yalnızca açılması gerekir onların görmeleri için. O, karanlık-

ta kalıp, onların sorularını bekleyecektir. Ama sonra en kötüsü olur. Onu ellerinden tutup sofraya çekerler ve oradaki-lerin hepsi merakla lambaya uzanırlar. Onların işi iş, karanlıkta kalıyorlar; yalnızca ona, ışıkla birlikte bir yüzü olmanın bütün ayıpları düşünüyor.

Kalacak ve kendisine dikte edilen bu yalancı hayatı yaşayarak onlara bütün yüzüyle benzeyecek midir? Kendini iradesinin ince hakikatiyle ve bu hakikati ona bizzat mahveden o perişan aldatmaca arasında bölüştürecek midir? Ailesinden yalnızca henüz zayıf bir kalbi olanlara zarar verebilecek şey olmaya son verecek midir?

Hayır, çekip gidecektir. Mesela herkesin ona yine hepsi birbirine benzeyen isabetsiz seçilmiş nesnelerle dolu o yaş günü masasını hazırlama telaşında olduğu bir sırada. Ebediyen kaçıp gitmek! Ancak çok sonraları anlayacaktır, o zaman hiç kimseyi sevilenin korkunç durumuna sokmamak için asla sevmek istememeye nasıl karar verdiğini. Bu, aynı öbür kararlar gibi yıllar sonra aklına gelir ve bu da imkânsız olmuştur; çünkü o yalnızlığında sevmiş ve yine sevilmiştir, her defasında bütün doğasını harcayarak ve ötekinin özgürlüğünü çalma korkusuyla. Yavaş yavaş öğrenmiştir, sevilen nesneyi kendi duygusunun ışınlarıyla ezmek yerine aydınlatmayı. Sevgilinin saydam endamı aracılığıyla uzakları tanımanın coşkusuyla şımartmıştı ve bu, kendisinin onu sonsuz sahiplenme isteğinde ortaya çıkıyordu.

Kendisi de sonra böyle nurlanmış olma özlemiyle nasıl geceler boyu ağlayabildi. Ama affeden bir sevgili, henüz sevgili olmamıştır. Ah o tesellisiz, taşıp giden ikramlarını parça parça yeniden hissettiği için ölümlülükten ağırlaşan geceler! Sonra duyulmak dışında hiçbir şeyden korkmayan *trubadurları*⁶⁸ düşündü. Bunu bir kez daha yaşamamak için bü-

68 Ağrılık olarak Fransa'da görülen, Ortaçağ Avrupası'nın şövalye-ozanlarına, gezgin şairlerine verilen ad – e.n.

tün kazandığı ve biriktirdiği parayı veriyordu. Onları o kaba ödülle nasıl kırmıştı, günbegün içi karardı, kendi aşkına girmeye kalkarlar diye. Çünkü onu içinden delen o sevgiliyi yaşamak ümidi yoktu artık.

Kendisini her gün, sefaletin yeni güçlüklerle korkuttuğu, kafası, zavallılığı, en sevdiği şeyken ve tamamen yıpratılmışken, bedeninin her yanında bu hastalığın onu bu rezaletten iğrendiren karalarına karşı yaralar açılırken, kendisinin aynı diye insanın güvendiği o pisliklerden iğrenirken bile, en çok korktuğu şey, karşılık görmektir. İçinde her şeyin kaybolduğu o kucaklaşmaların yoğun üzüntüleri karşısında o zamandan beri neydi bütün bu karanlıklar? Geleceksiz olma duygusuyla uyanılmıyor muydu? Etrafta bütün tehlikelere aldırmadan düşüncesizce dolaşılıyor muydu? Ölmemeye yüz kez yemin etmek zorunda kalınmamış mıydı? Belki de bu, kötü hatırlamanın inadıydı ve bu hatırlama, tekrar gelmelerin tekrarlanışında hayatını çöplerin arasına sokan bir yer tutmak istiyordu. Sonunda o inat tekrar bulundu. Ve ancak sonra, ancak çobanlık yaşlarında sakinleşti onun birçok geçmişi.

O zaman ona ne olduğunu kim anlatsın? Hangi edebiyatçı da onun o günlerinin uzunluğunu hayatın kısıklığıyla barıştırma yeteneği var? Hangi sanat, onun ince ve örtülü yapısını, onun devasa gecelerinin üst mekânıyla birlikte canlandırarak kadar geniş?

Onun kendini iyileşmekte olan bir hasta gibi genel ve anonim hissetmeye başladığı zamandı bu. Sevmiyordu, yeter ki var olmayı sevsin. Koyunlarının değersiz sevgisinden hoşlanmıyordu; bulutlar arasından gelen ışık gibi bu sevgi, onun etrafında yayılıyor ve çayırlar üzerinde parlıyordu. Açlıklarının suçsuz izinde o, dünyanın otlakları üzerinde sessizce yürüyordu. Yabancılar onu Akropol'de görüyorlardı ve o belki de uzun zamandır Baux'daki çobanlardan bi-

riydi ve yedi ile üçü zorlukla elde etmekle beraber, kendi yıldızının on altı ışığını yenemeyen eşrefi mahlûkun arkasında bıraktığı taşlaşmış zamanı görüyordu. Ya da onu Orange'da kır bölgesindeki zafer takına yaslanmış olarak mı düşünmeliyim? Onu Allyscamps'ın ruhlara alışmış gözlerinde, gözlerinin yeniden dirilmişlerin mezarları gibi açık mezarlarında bir yusufçuğu nasıl izlediğini mi göreyim?

Her neyse. Ben yalnız onu görmüyorum, onun o zamanki varlığını, Tanrı sevgisinin uzun yolunun başlayışını, o sessiz, hedefsiz çabasını görüyorum. Çünkü kendini ebediyen zapt etmek isteyen onun üzerine bir kez daha kalbinin o artan başka olamayışı eklendi. Ve bu kez yükselmeyi umdu. Uzun zaman yalnızlığını sezen ve yanıltılamaz olan bütün varlığı söz verdi ona, şimdi düşündüğü kimseyi sevmeyi, hem de nüfuz edici, ışıldayan bir sevgiyle sevmeyi bilecekti. Ama o, sonunda böyle ustaca sevimliyi özlerken mesafelere alışmış duygusu, Tanrı'nın o sonsuz uzaklığını kavırıyordu. Ona, boşluğa atılmayı düşündüğü geceler geldi; keşiflerle dolu saatler, yere dalmak ve yeri kalbinin fırtınalarına yükseltmek için kendini yeterince güçlü hissettiği saatler oldu. Mükemmel bir dili anlayan ve o dilde şiir yazmaya can atan biri gibi olmuştu. Bu dilin ne kadar güç olduğu şaşkınlığını henüz yaşamamıştı. Önce, ilk ve kısa, anlamsız sözde cümleleri kurmak için bütün bir hayatın harcanacağına inanmak istemedi. Bir koşucunun yarışa koşması gibi öğrenmeye verdi kendini; ama aşılması gereken şeyin yoğunluğu, onu yavaşlattı. Bu yeni başlamanın ne kadar cesaret kırıcı olabileceğini ne kadar düşünseniz azdır. O, bilgelik taşını bulmuştu, şimdi de mutluluğun çabuk üretilen altınını, sabrın topaklı kurşununa durmadan çevirsin diye zorluyorlardı. Bu mekâna uyum sağlamış olan o, bir kurtçuk gibi, çıkışı ve yönü olmayan eğri yolda ilerliyordu. Ama böyle zahmetli ve dertli sevmeyi öğrendiği için, başardığını sandığı bütün

aşkların nasıl gevşek ve değersiz olduğunu ona gösterdiler. Hiçbirinden bir şey olamayacağı belliydi, çünkü bunları işlemeye ve gerçekleştirmeye başlamamıştı bile.

O yıllarda büyük değişimler yaşadı. Tanrı'ya yaklaşma çabasını yüklenmiş olmaktan, Tanrı'yı neredeyse unutuyordu ve zamanla ona ulaşmayı umduğu şey, "*sa patience de supporter une âme*"⁶⁹ idi. İnsanların güvendiği o kader rastlantıları çoktandır onun tarafından bırakılmıştı. Bütün günün çabası, bir kesintiyle duruyordu. Ama şimdi sevinç ve acı için gereken, baharatlı tat bile onun için salt ve besleyici oldu. Varlığının köklerinden, verimli bir neşenin sağlam, kışı atlatmış bitkisi gelişti. Ruh hayattı oluşturduğu şeyin üstesinden gelmeye verdi kendini; hiç bir şeyi atlamak istemiyordu, çünkü her şeyde kendi sevgisinin olduğundan ve artığından şüphe etmiyordu. Evet, iç anlayışı öylesine ilerliyordu ki daha önce yapamadıklarının en önemlisini, telafi etmeye karar verdi. Her şeyden önce çocukluğunu düşündü; çocukluğu, ne kadar rahat düşünse kendine o kadar boş görünüyordu; bütün hatıralarında sezgilerin bulanıklığı vardı ve geçmiş sayılmaları onları neredeyse gelecek yapıyordu. Bütün bunları bir kez daha ve şimdi gerçekten üstlenmek, bu yabancılaşmış insanın eve dönüşünün sebebiydi. Kalp kalmadığını bilmiyoruz; bildiğimiz, yalnızca onun tekrar geldiğidir.

Bu hikâyeyi anlatmış olanlar, bu yerde evi, olduğu haliyle hatırlatmaya çalışırlar. Çünkü orada yalnızca az zaman geçmiştir, biraz sayılmış zaman, evdekilerin hepsi ne kadar olduğunu söyleyebilir. Köpekler ihtiyarladı, ama hâlâ yaşıyorlar. Bir tanesinin havlamaya başladığı bildiriliyor. Bütün günlük işte, bir kesinti oluyor. Pencereerde yüzler, yaşlanmış ve dokunaklı benzerlikle yetişmiş yüzler görülüyordu. Çok yaşlı birinde ansızın tanıma belirtisi solgunca çınlıyor-

69 Bir cana katlanma gücü.

du. Tanımak mı? Yalnızca tanımak mı? – Affetmek. Neyi affetmek? Aşk. Tanrım: Aşk.

O, tanıdıkları kişi, kendiyle meşgul haliyle aşkın hâlâ devam edebileceğini artık düşünmemişti. Şimdi olup biten şeylerden yalnızca şunun aktarılmış olması akla yakındır: O hiç duyulmamış yüz ifadesi önceleri görülmüş ifadeydi; yani o erkeğin, sevmemeleri için ayaklarına kapanarak yalvardığı yüz ifadesi! Ürkmüştü ve endişeyle ayağa kaldırdılar onu. Taşkınlığını kendi usullerince affederek yatıştırdılar. Hepsinin onu, tutumunun şüphelenilmiş kesinliğine rağmen yanlış anlamış olması ferahlatıcı olmalıydı. Muhtemelen kalmasına izin vardı. Çünkü gün geçtikçe fark ediyordu ki onların böylesine gururlandıkları ve birbirlerini gizlice heveslendirdikleri o sevgi, ona yönelik değildi ve onu ne kadar az düşündükleri apaçıktı.

Onun kim olduğunu ne biliyorlardı. Şimdi sevilmesi son derece güç biriydi ve bunu yalnızca bir kişinin becerebileceğini hissediyordu. Ama o kişi henüz istemiyordu.

Notların Sonu

Malte Laurids Brigge'nin Notları hem büyük bir şairin iç dünyasına yolculuk, hem derinlikli edebiyat.

Malte Laurids Brigge'nin Notları, her ne kadar kendisi "düzyazı" demeyi tercih etse de, Rilke'nin tek romanı. Modern şiirin büyük ustası bir tür günlük gibi kurguladığı romanında okurunu varoluşun dehlizlerinde karmaşık bir yolculuğa çağırıyor. Genç şair Malte'nin çocukluğuyla, ailesiyle, Paris'le, modern dünyayla, sanatla, aşkla, Tanrı'yla ve ölümle giriştiği hesaplaşma ve yüzleşmeler edebiyat tarihinin önde gelen metinlerinden birini, Alman edebiyatında 19. yüzyıl realist romanından kopuşun ilk ürünü ortaya çıkarıyor.

Rilke'nin şiirsel, zaman zaman bilinçakışı tekniğine kayan, en ufak izlenimle tetiklenen kalem, derinlikli ve tamamen kendine özgü, otobiyografik nitelikler de taşıyan bir kirap ortaya çıkarıyor.

"Rilke, dünyadaki tüm insanlar içinde en duyarlı, en ruh dolu olanıydı."

PAUL VALÉRY

"Bugün biz Almanya'da şair dediğimiz zaman hâlâ onu [Rilke'yi] düşünmekteyiz..."

